FEHÉR TIBOR

A FÉLHOLD ÁRNYÉKÁBAN

FEHÉR TIBOR

A FÉLHOLD ÁRNYÉKÁBAN

TÖRTÉNELMI REGÉNY

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ BUDAPEST, 1973

DELFIN KÖNYVEK

Szerkeszti RÓNASZEGI MIKLÓS

Előkészületben

CSUKÁS ISTVÁN

KEMÉNYKALAP ÉS KRUMPLIORR

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ BUDAPEST, 1973

GYÖRY MIKLÓS ***rajzaival***

© Fehér Tibor, 1973

1.

A díszes sátor a kis dombon állt, tetején apró, aranyozott tornyocskák ragyogtak a nyári verőfényben. A hatalmas török tábor **a** domb körül nyüzsgött türelmetlenül. A janicsárok vérpiros zászlóin ezüst félholdak tündököltek. A gyalogsereg katonáinak **a** fején kerek, magas, hátul lecsüngő nemezsűveg fehéredett: **a** kecse, ez védte őket **a** pannon nap forró sugaraitól. Dolmányukat öv szorította derékban. Lábukon kék színű, bő nadrágot és vörös bakancsot viseltek.

A hatalmas sátor körül lehettek vagy húszezren. Az odák — az ezredek — tisztjei különféle színű csizmát viseltek; a szejmen nevű odák tisztjei pirosat, **a** bölűk-beliek feketét, **a** dsemáetek pedig sárgát. Ezek az ezredesek, **a** bin-básik, ezen a forró szeptemberi napon mindnyájan a díszes sátor körül várakoztak.

Távolabb a dombtól, jobbra és balra **a** lándzsás, kardos hűbéres lovasok, **a** tímárok és **a** zaimok tollas turbánt viselő sokasága látszott. A domb mögött a szent zászló védői, a szultán lovas testőrei táncoltatták lovaikat. A szipáhik mögött, **a** háromszáz ágyú körül a vörös ruhás, vörös turbános tüzérek, **a** topcsik álldogáltak.

A tábortól északra, **a** mohácsi mezőn hevertek a halottak, ezer meg ezer magyar halott. Fölöttük már két napja köröztek a sötét tollú dögmadarak.

Dél felé járt. A nap sugarai perzseltek. Ekkor vezette **a** domb alá zenekarát **a** mechter-bási. Elöl sorakoztak az oboások, mögöttük álltak a piccolósok, majd a dobosok, a cintányérosok és végül a triangulumokat, a zenekari ütőhangszereket verő zenészek következtek. Amikor rendben elhelyezkedtek, a mechter-bási jelt adott. A következő pillanatban fülsiketítő erővel zendült meg **a** győzelmi induló dallama. A janicsár zenekar harsogva, tomboló örömmel köszöntötte urát, Szulejmán szultánt, Magyarország eltipróját.

A díszes sátor függönye meglebbent. A harmincéves szultán katonái elé lépett. Szikár, izmos alakja egyenesen magasodott a sereg előtt. Aranyhímes selyemkaftán-ban és kócsagtollas, zöld színű turbánban állt. Sárgás arcából kajmós orr ugrott elő. Villogó, fekete szemének tekintete, vékony ajka és merész fővetése kegyetlenséget sugárzott. A zenekar befejezte az indulót, ezután a janicsárok énekelték el a győzelmi szurát.

A szultán mosolygott. Felemelte jobbját. Hangja élesen csendült a halálos csöndben:

— Allah nekünk adta a győzelmet! Nincs több ellenséges sereg előttünk. Indulunk észak felé. Irtsátok a gyaurokat! A zsákmány a tiétek!

Harsogó örömujjongás volt a válasz. A mechter-bási ismét jelt adott, a réztányérok egyszerre verődtek össze, a dobok peregtek, dübörögtek, az oboák meg a piccolók, vagyis **a** kisfuvolák élesen zengték a vérpezsdítő dallamot.

A lobbos ég alatt lassan hömpölyögve indult meg Buda felé **a** pusztító áradat. . .

A budai kancellária egyik kámzsás íródeákja ezt a napot így jegyezte fel krónikájába: az 1526. esztendő Szent Mihály, azaz szeptember havának második napján.

3

2.

Hubiár, a szipáhik jüz-básija, századosa, már nem volt fiatal ember. Negyven esztendő nyomta a vállát. Cserzett bőrű, sárga arca még öregebbnek mutatta koránál. Időnként fejfájás gyötörte, és ilyenkor attól félt, leszédül lováról. A magyarok elleni hadjárattól remélte, hogy végre bin-básí lehet, kincset zsákmányol, és valahol a Boszporusz partján élhet majd jómódban, békességben egy kertes házacskában.

A lovassereg egy feldúlt városka mellett ütött tábort éjszakára. Hubiár ekkor maga köré gyűjtötte századának legényeit, és így beszélt hozzájuk:

— Tanuljátok meg: az nyer, aki mer! Ha most ti is lepihentek, megint együtt lesztek a többiekkel, amikor megvirrad. De ha nem féltek a sötéttől, félnapi járásnyira megelőzhetitek a bin-básí seregét. Ha most követtek engem, talán hajnalban megrohanhatunk egy gazdag falut, egy gazdag úr jószágát.

A legények megértették. Deli Naszuf, a mindig vigyorgó alajbég, a század őrmestere, a többiek nevében válaszolta:

— Veled megyünk, Hubiár aga! Ha egészen sötét lesz, rongyot kötözünk a lovak lábára, elég takarót zsákmányoltunk, aztán hangtalanul vágtatunk tova, miként Iblis ördögei.

A rossz szellemek fejedelme nevének hallatára Hubiár megborzongott, mert vallásos volt, de nem szólt semmit legjobb lovasának, csak magában mondta el kétszer: „Vallom, hogy nincs isten az istenen kívül!" Azután a paradicsomra gondolt, ahová az iszlám hívei haláluk után kerülnek, és e boldogok zöld selyemruhában járnak, úgy hallgathatják Izrafil angyal csodálatos énekét.

Fehér holdfényben lovagoltak az erdős dombok között kanyargó mellékúton, letérve a Buda felé vezető főútról.

A lovak fejdíszei ide-oda bókoltak a holdfényben. A lovasok válláról kétoldalt hosszú lebernyeg csüngött alá a térdükig. Lándzsák hegye villant, pajzsok zörrentek, és a görbe kardok táncoltak a harci mének horpaszán. Sokszor vaksötétben botladoztak a lovak százéves fák emeletmagas sátra alatt, aztán megint felfénylett felettük a csillagporos éjszaka, és az égbolt mély kékségében diadalmas gőggel rezesedett a félhold. Mögöttük csúcsos süvegű, bőrdolmányos tatár lovászfiúk lovaik fanyergében ülve vezették a század tartalék lovait.

Hajnal előtt friss szél kerekedett, könnyű hűvösségétől megrezzentek a komor cserfák levelei. Ez a szél közeli mezők friss szénaillatát és édes gyümölcsök hajnali, mézes szagát kendőzte az arcúkba.

Hubiár jüz-básí megállította lovát. Nagy orra beleszimatolt a fűszeres levegőbe. Reggeli tűzhely füstjét is érezni vélte. Érdes kezén kidagadtak az erek, ahogy a kantárt megmarkolta. Sárgás arcára ráfutott az izgalom vöröse. Intett Deli Naszufnak.

Az álmosságtól gyulladt szemű alajbég arcán csupa vigyorgó ránc ugrált. Szétnyílt szájából fehér fogak villogtak elő.

— Nézd meg, kik laknak az út mentén! — parancsolta.

Deli Naszuf csak ennyit felelt:

— Bízd rám, Hubiár aga! — Aztán máris leugrott a lováról, és lassan lopakodott előre a rosszfajta agyagos sárral borított dűlőúton, amelyet még a csata napján hullott felhőszakadás áztatott síkossá.

A hajnali fehér derengés könnyű fátylai az ághegyeken lengedeztek. Mire Deli Naszuf eltűnt az útkanyarban, kelet felől rózsás fény festette meg a derengés habkönnyű fátylait. A század mozdulatlanul állt Hubiár mögött. Prédára leső nagyvadak tudnak ilyen néma és mozdulatlan türelemmel lesni áldozataikra.

Deli Naszuf **a** patak partjára ért. Vén fűzfák ágai hajoltak a csendesen csobogó, tiszta víz fölé. Az ágak közül kémlelt előre.
Békés, falusi hajnal volt. Tehénbőgés úszott el **a** táj felett, kakasok kukorékolása üdvözölte **a** kelő napot. Asszonyok, lányok szították a házak mellett a kemencék tüzét. Egy vén paraszt kaszát fent. Gyereksírás és nótaszó keveredett a hajnali hangokkal.
„Itt még nem tudnak **a** csatáról!" — gondolta elégedetten Deli Naszuf, és óvatosan lopakodott tovább. Amikor **a** gázlóhoz ért, örömében halkan füttyentett. Kőből rakott, várszerű udvarház sötétedett előtte. A vár árkában olajos, állott víz feketéllett, két alacsony bástyatorony között emelcsős kapu látszott. A vár mögött gondozott kert futott fel **a** dombra, **a** fákon gyümölcs piroslott. A toronyőr kürtje megszólalt. A kürt hangjára csikorogni kezdtek a láncok, és az árok fölé ereszkedett a feljáró. Kék darabontok mögött szolgák és fehér ruhás szolgálóleányok, asszonyok jöttek ki az udvarházból.
„Gazdag ember lakik itt!" — gondolta az alajbég, és csettintett a nyelvével, majd amilyen gyorsan tudott, osont visszafelé a hírrel.
Hubiár figyelmesen hallgatta meg Deli Naszufot, majd így parancsolt:
— ötven lovas velem jön! Mi a nyitott kapun berontunk a kastélyba. Harmincan a falut rohanjátok meg! Az akindzsik gyalog mennek, és felgyújtják a házakat. Amit szereztek, az a tiétek. Mindenkit megöltök, de nem bánom, ha néhány foglyot ejtetek, fiatal fiúkat és lányokat. A többiek körülállják a falut, hogy senki se meneküljön meg! A zsákmányt majd Deli Naszuf osztja szét. Induljunk! — parancsolta, és Deli Naszuf vezetésével lovagolt a patak gázlója felé.
A váratlan támadás sikerült. Jajveszékelés, halálhörgés, kétségbeesett sikoly és kutyaugatás'verte fel a bé
4
kés csendet. Az akindzsik szurkos csóvái nyomán pedig lángba borultak **a** nád- és szalmatetők.
A nyitott-várkapu felvonóhidján akadálytalanul ron**tott** be Hubiár lovasaival.
Senki sem állt **a** szakállas ágyúk mögött, csak **a** veszélyt jelző, elkésett kürtszóra ugrott elő néhány lándzsás kék darabont, de rövid tusa után letaposva, véresen vonaglottak az udvaron.
Az udvarház belső kapuján azonban nem lehetett ilyen könnyen bejutni. Óriás termetű, hatalmas ember ugrott elő, jobbjában kardot, baljában pajzsot tartva.
A szipáhik leugráltak lovukról, és gyalog próbálták az óriás termetű urat megrohanni, szörnyű csapásai alatt azonban egymás után öten buktak véresen a lépcső aljára. Az ablakrácsok mögüljiedig a magukhoz tért szolgák nyilaztak és puskáztak **a** szipáhikra. Egy surranó nyílvessző Deli Naszuf torkába fúródott, és a vigyorgó arcú alajbég hörögve zuhant a földre. A szipáhik közül is többen megsebesültek a golyóktól és a nyílvesszőktől.
Hubiár jüz-bási sárgás arcát pirosra festette a dühös indulat.
— Szúrjátok le **a** gyaur kutyát! — üvöltötte elfulladva.
Zuhogtak **a** lándzsák a magyar úr pajzsán, de ő még mindig sértetlen maradt, és éppen **a** hatodik szipáhit küldte jó kardjának egyetlen csapásával a másvilágra.
Egy Rézmán nevű szipáhi egészen **a** falhoz lapult, nem érte itt sem golyó, sem pedig nyílvessző. Amíg **a** magyar úr **a** lándzsák ellen védekezett, Rézmán egyetlen ugrással mellette termett, és hosszú tőrét markolatig döfte **a** házát védelmező úr oldalába. A harc eldőlt. Rézmán elsőnek ugrott be a házba, nyomában pedig a többiek. CHubiár is az elsők között volt. A megrémült szolgákat nyomban levágták, nem kímélték a ház asszonyát és a nőcselédeket sem.
Hubiár á palotának nevezett kárpitozott nagyterembe
4
tört be..A ház büszkeségét, a széles pohárszéket meglátva felrikkantott:
— Ennyi kincset kilátott?!

Ezüst- és aranypoharak, serlegek, drágakővel kirakott billikomok, kannák, gyertyatartók és korsók tündököltek a pohárszék grádicsos emelvényén. A fal melletti állványokon is kincsek ragyogtak: kupák, serlegek, ezüst kézmosó tálak, díszes fegyverek és még ékszerek is.
— Szedd a zsákomba! — parancsolta Rézraánnak. — Te leszel az alajbég a szegény Deli Naszuf helyett.
Rézmán boldogan engedelmeskedett.
Hubiár a palotából a férfiszobába lépett. A két heverőt hiúz- és farkasbőrök fedték, **a** fodor jávor fából készült asztalon selyemvirágokkal kivarrott asztalterítő díszlett.
— Ki vagy te? — hangzott ekkor egy fiúcska hangja. Hubiár nem értette a magyar beszédet.
Barna hajú, sötét szemű, bársonyruhás kisfiú lépett elő a zöld csempéből rakott pozsonyi kályha mellől. A gyermek arcán félelem helyett riadt kíváncsiság látszott. Hubiár **a** kardjához kapott, de nyomban el is engedte a kard markolatát. Kezének öt ujja erőtlenül nyílt szét. A jüz-bási nem tudott megszólalni. A lepergett évek vastag avarja alól, fiatalságának tovatűnt boldogságából egy hasonló barna hajú, sötét szemű, vékony orrú, finom ajkú fiúcska arca bukkant elő. Kurtnak hívták, **az** anyját pedig Szattinának. A nagy pestisjárvány vitte el mindkettőt. Azóta nem volt boldog soha, és ínie, ennek a gyaur gazdag embernek **a** fia egészen olyan, mint **a** hajdani Kurt volt.
— Nem, nem tudom megölni. . . — motyogta zavartan, mert szégyellte gyöngeségét. „Hazaviszem!" — suhant át agyán a gondolat.
— Nem ölöd meg? — kérdezte ekkor csodálkozva **a** belépő Rézmán.
5
Hubiár felocsúdott merengéséőL
— Nem — válaszolta. — Megtetszett nekem. Hazaviszem, hogy mohamedánt neveljek belőle. Még kicsi, elfelejti majd, ki volt az apja, ki volt az anyja. Nincsen fiam . . . — mondta és elhallgatott.
— Te tudod, Hubiár aga. A janicsárok között is sok a hajdani keresztény. Szép és erős kisfiú. Ha olyan erős és bátor lesz, mint az apja volt, sok gyaurt fog majd levágrii! — És felnevetett.
A gyermek mozdulatlanul állt **a** nagy cserépkályha mellett. Nem tudta, mi történt. Apja betuszkolta a kályha mögé. Azóta csak **a** harci zajt, a sikolyokat és az ordításokat hallotta. Érezte, ez **a** két fegyveres ember róla beszél. Látta, miképpen engedi el Hubiár keze **a** kard markolatát. A rémület most szorította össze a torkát.
— Ne bánts! — kiáltotta Hubiár felé, és keservesen sírva fakadt.
A jüz-bási zavartan állt a gyermek előtt. Arra gondolt, a gyermek sohasem fogja megbocsátani neki, ha meglátja halott apját és anyját. Akkor pedig hiába viszi magával, hogy Kurt legyen belőle. Nem értette a gyermek kiáltását, de kitalálta a szavak értelmét.
— Ne félj! — mondta tőle telhető szelídséggel. — Allah akarja, hogy életben maradj. Az ő parancsára szállt ki az erő a karomból.
A fiú sem értette Hubiár szavait, -de **a** meglágyult hangok lejtése és **a** jüz-bási arcán megjelent mosolyféle megnyugtatta.
Hubiár tétovázott. Egyszerű, durva katona volt. sok harcban vett részt, nem tudta, miképpen nyerje meg a fiúcskát, akinek a szavát nem értette. Szokatlan gyöngeségét szégyellette az ú j alajbég előtt is.
— Vigyázz a fiúra! — parancsolta Rézmánnak. — Senkit se engedj hozzá! — mondta, majd sarkon fordult és kiment.
5
Az udvaron ráparancsolt legényeire. Először **a** sebesült szipáhLkat kötöztette be. Deli Naszuf és néhány szipáhi holtan hevert a bejárat mellett.
— Temessétek el őket! A gyaurok testét pedig dobjátok a vár árkába!
Megvárta, amíg a parancsát gyorsan végrehajtották.

— Megyünk tovább Buda felé! Csatlakozunk a bin-bási seregéhez. Vezesd ki a fiút! — kiáltott be Rézmán-nak.
A fiúcskán látszott, hogy a szüleit keresi, de hiába nézett körül a várudvaron, csak **a** szipáhikat láthatta. A rémülettől nem tudott sírni sem. A falut is hiába kereste, eltűnt a sűrűn gomolygó füsttengerben.
Hubiár rámosolygott. A mord legények között a jüz-bási volt az egyetlen, akiben megbízhatott. Ezt ösztönösen megérezte, és Rézmántól feléje lépett.
— Gyere, Kurt! — kiáltotta örömmel Hubiár. Fél kézzel felkapta **a** fiúcskát, majd **a** lovára pattant, és maga elé ültette. — Gyerünk vissza **a** budai útra! — parancsolta a szipáhiknak, és elégedett arccal kilovagolt a feldúlt udvarházból.
Mögötte dübörgött **a** felvonóhíd **a** lovak patái alatt.

3.

Néhány lovas vergődött az erdei úton. A hajnal első sugarára ébredtek az üres vadászházban. Ruhájuk rongyos volt és tépett, némelyikük fején véres kendő látszott. A csapat élén erős, barna ló hátán egyenes tartású, zömök, fekete fiatalember lovagolt. Hosszúkás, telt képéből merészen ívelő sasorr ugrott elő a sudaras bajusz felett. Szúrós tekintetű nagy szeme belenézett a kelő napba.
Páncélja alól kilógott **a** skófiummal varrott
6
patyolating bepiszkolódott ujja. övén drága szablya csüngött.
Alig haladtak előre, amikor vad liarci zaj hallatszott mögöttük.
— Már a nyomunkban vannak, Balázs! — dühösködött a menekülő kis csapatot vezető férfi a mellette lovagoló vitéznek.
— Jól mondod, Ferenc! Csak tudnám, merre járunk — felelte a sebesült Balázs, és követte Ferenc példáját, aki leugrott barna lova nyergéből. Gyalogszerrel értek a patakhoz. Innen jól látták a falut és az udvarházal. A falu házacskáinak tetejére ekkor dobtak szurkos tüz-csóvát Hubiár seregéből az akindzsik. A várszerű udvarház felvonóhidján ekkor robogtak befelé az Allah nevét üvöltő szipáhik.
— Támadjuk meg a törököt! — heveskedett Balázs.
— Elkéstünk — válaszolta Ferenc. — Aztán mire mennénk? Tizenketten maradtunk, a szipáhik száznál is többen lehetnek. Meghalni semmiért? — És fáradtan legyintett. — Ha legalább tegnap értünk volna ide; ha észrevesszük a falut, talán megmenthettük volna a népét. De hát azt sem tudom, hol járunk.
— Valahol a Sárvíz táján, Zay Ferenc nagyuram -— szólalt meg az egyik vén csatlós. — Mintha már jártara volna erre . . .
— Kié az udvarház? — kérdezte Zay, a kis csapat vezetője.
— Azt nem tudom, nagyuram — felelte az öreg csatlós.
— Budára keU mennünk, Balázs, a.királyné még nem tudhat semmit. Lajos király úr odaveszett, így mondták az érsek katonái.
— Akkor siessünk! — nógatta Balázs Zay Ferencet, a királyné fiatal kamarását. — Az út talán még szabad, ezek a szipáhik előretört portyázok lehetnek.
6
— Menjünk! — mondta szomorúan Zay Ferenc, de mégsem mozdult. Merev tekintettel nézett a falu felé. Az utolsó házikóból mezítlábas gyerkőc futott ki jajgatva, és egyenesen az erdőnek tartott. Egy török lovas vágtatott utána. A kisfiú okosan a bokrok közé ugrott, ismert csapáson futott, átkelve a patakon. A dühös török leugrott lováról, és gyalog iramodott a gyerkőc után. Lóval nem lehetett a sűrűben előrejutni.
— A fiút megmentem! — dongott Zay Ferenc mély hangja, és kirántotta szablyáját kék bársonyhüvelyéből. — János, fogd el a török lovát! — parancsolta a vén csatlósnak, maga pedig máris ugrott a menekülő felé.
A török lihegve törtetett a gyermek után. Élve akarta elfogni, nem dobta utána lándzsáját. Zay egy nagy fa törzse mögött várakozott.
— Fuss ide! — suttogta a fiúnak. A gyerkőc meghal

7
lotta, és elrohant a nagy fa mellett. Máris villant Zay Ferenc szablyája, a nagy török pedig véres nyakkal, hörögve bukott le.
— Gyere ide, fiam! — hívta a meggyötört kisfiút, aki a fáradtságtól és a rémülettől összeesett előtte. Lehajolt a-gyermekhez, és az ölébe vette, így vitte a társaihoz.
— Legalább egyet megmentettünk — mondta csöndesen, és felült a lovára.
— Mit csinálsz a fiúval? — kérdezte csodálkozva Balázs.
— Majd felnevelem. Most add fel nekem! Elfér a nyeregben ő is.
Balázs feladta a kisfiút. János is megérkezett a jó török lóval.
— A ló a tiéd! — mondta Zay a fiúnak. — Hogy hívnak? — kérdezte.
— Nádvágó Mihálynak — zokogta a választ.
— Miért sírsz?
— Apámat is így hívták. Megölték . . .
Zay hallgatott. Mindnyájan az udvarházat figyelték. Ott éppen Hubiár jüz-bási parancsolgatott. Megvárták, amíg **a** törökök kilovagoltak az udvarház kapuján.
— Ki az **a** kisfiú a török nyergében? — kérdezte Zay a gyerektől.
— Istvánka, az úr f ia . . .
— Kié a vár?
— Istvánka apjáé.
— Hogy hívják? — faggatta Zay.
— István úrnak — válaszolta a kisfiú.
— A másik nevét nem tudod?
— Csak István úrnak hívták a faluban . .
Zay tovább figyelte **a** törököket. Hubiár a budai út felé vezette lovasait, akik mögött fogoly gyermekekkel és zsákmánnyal megrakott szekerek zörögtek.
7
— Csak a fiatalokat viszik ■— szólalt meg Balázs. Zay úr káromkodott egyet. Ha többen lettek volna,
bizonyosan ráviszi legényeit a törökre.
— Ismered ezt az utat? — kérdezte a megmentett gyerektől.
A fiú arca megélénkült.
— Ismerem — válaszolta.
— Hová vezet?

— Bonyhádra . . .
— Akkor induljunk! — parancsolta legényeinek Zay Ferenc, és a kis csapat lassan továbblovagolt.

4.

Az ég kéksége **a** tengerben tükröződött. A kertekből mimózák illatát hintette szét **a** tavaszi széL A ciprusfák szürke törzse ezüstös gyertyaként lobogott **a** napfényben.
Hubiár, **a** hajdani jüz-bási **a** kertjében ült órák óta szótlan némaságban, ahogyan csak törökök tudnak ülni. Időnként fáradtan vonta végig kezét aszott, ráncos arcán. Kis, fehér falú házikója **a** tenger partján lapult meg **a** ciprusok árnyékában. Hubiár nem lett bin-bási, hiába harcolt a magyarok ellen. A rablott kincsből is alig maradt annyi, hogy ezt a kis házat megvehesse.
A nap már magasan járt, amikor a szomszédja, Csirkin barkadzsi, vagyis révész, karját **a** mellén keresztbe téve hangosan köszöntötte. Hubiár udvariasan helyet mutatott Csirkinnek maga mellett **a** gyékényen. Elzután ketten ültek keresztbe rakott láíaakkal, nagyokat hallgatva.
'— IVlit határoztál, tiszteletre méltó Hubiár aga? —_ kérdezte végre hosszú hallgatás után a barkadzsi, aki sok embert ismert a városban, mert legényei szállították
8
át az embereket az Aranyszarv egyik partjáró] a másikra.
— Allah azt akarja, hogy ne én neveljem fel Kuilot. Erőm elhagy, napról napra gyengülök, derék Csirkin szomszéd. Amikor Buda alatt átkeltünk a nagy folyón, ott zuhant az egyik szekér a folyóba. A kincsem jó részét elnyelte a víz. Kurt is a szekéren ült, őt azonban megmentettem Azóta vagyok beteg. Valami megszakadt bennem az erőlködéstől. A sereget is ott kellett hagynom, nem lehettem bin-bási.
A révész már sokszor hallotta ezt a történetet, ezért másról kezdett beszélni:
- — Tudod, Hubiár aga, hogy az öcsém ***a*** szultán volt berber-básija. O nyírja a híres Zarhán bég szakállát is. ***A*** bég derék vitéz volt, a magyaroktól elfoglalt nagy várban szolgálta a szultánt. Zarhán bégnek sincsen fia. Szívesen megvenné tőled Kurtot, ha megtetszik neki. Zarhán gazdag úr, jó törököt nevelne a fiúból.
A vén révész elhallgatott, sóhajtott egyet, aztán folytatta:
— Magad mondtad: Allah akarja.
— Szeretem Kurtot. Már érti minden szavamat, de hát nincs mit tennem. Beteg és szegény vagyok. Allah akarata ellen semmit sem tehetünk.
Hallgattak. A tenger kék vizéből a hullámok fehér tarajosán futottak a partra, ahol bíborló szellőrózsák lehajló, selymesen ezüstös bimbói kókadoztak a lobbos sugarakban. Hubiár vén szolgája vörösréz kancsóban kávét hozott urának és **a** vendégnek. Lassan kortyolgatták az italt. Amikor **a** révész lenyelte az utolsó kortyot, tekintete úgy figyelte **a** hullámok játékát, mintha sohasem látta volna. Szőrös, nagy keze összekulcsolva pihent az ölében. Nem nézett **a** jüz-básira, úgy mondta lassú beszéddel:
8
— Akkor hát, ha akarod, holnap elvihetjük a fiút Zarhán béghez.
Többet nem mondott. Tudta, ez Allah akarata, és minden igazhitű ember, vagyis muzulmán megnyugszik az isten akaratában. Hubiár sárgás, beteg arcán a ráncok eltorzultak. Őszes halántékán a vörös sebforradás körül gyöngyözni kezdett az izgalom verejtéke. A felgyújtott falü lángjait és sűrű, fekete füstjét látta valahol a múlt képei között, együtt a nagy, zöld cserépkályhával, amely mögül a fiú előlépett, és megszólalt.
— Kurtot cselebinek szántam — válaszolta Csirkinnek.
— Tanult embernek? — kérdezte a révész meglepetten.
— Annak. Ne legyen katona. Jó orvos legyen belőle; aki sebeket gyógyít! Vagy mufti, vagy kádi!
Csirkin nem kérdezett többet.

— Holnap reggel az imádság ideje után érted jövök. IVIegüzenem Zarhán bégnek, hogy nekiadod a fiút.
— Allah akarja! — mondta Hubiár aga, és ő is felállt, hogy kikísérje vendégét.

5.

Zarhán bég házának földszintje kőből épült, az emelet fából. Az utcáról csak puszta fehér fal látszott **a** házból, és a falból csak négy rostélyos ablakocska nézett **a** külvilágba. Az egyszerű külső nem árulta el **a** ház urának gazdagságát.
Hubiárt, Csirkint és a kis Kurtot a hajlongó rabszolga a vörös márvánnyal kövezett udvarra vezette, amelyet virágos teraszok öveztek. Az udvar közepén fehér márványból épült szökőkút szórta szét gyémántporos víz-cseppjeit. A ház urának lakosztálya, **a** salem-litre az
9
emeleten volt, keskeny falépcsőn kellett felmenni hozzá. A rabszolga csak Hubiár agát vezette a tágas szobába, amelynek padlóját perzsa, szíriai és egyiptomi szőnyegek fedték; Csirkin **a** kis Kurttal az ajtó előtt várakozott.
Zarhán bég a széles kereveten ült. Ezüsttel kivarrott kaftánját öv szorította össze derékban, a fején kék turbán díszlett, fehér szakálla **a** melléig ért. Hubiár köszönésére helyet mutatott maga mellett **a** kereveten, azután méltósággal mondta:
— Légy üdvözölve, derék Hubiár aga!
Sokáig ültek szótlanul. Hubiár 'az ajtó felett díszlő, aranybetűkkel írt, **a** Koránból vett mondatot olvasta: „Amely csomó Allah előtt köttetett, azt csak Allah keze bonthatja fel."
Végre Hubiár törte meg a hosszú csöndet:
— Allah akaratából jöttem hozzád, tiszteletre méltó, nemes bég. A magyar fiúcskát úgy megszerettem, mintha az enyém lenne. Magam zsákmányoltam, amikor még Allah kegyelméből erős volt **a** karom. Erőm fogytán van, érzem, nem tudom már felnevelni. A seregtől Ls meg kellett válnom, nem lehettem bin-bási. Szerettem volna cselebit nevelni **a** fiúból. Az apja gazdag magyar úr volt, derék vitéz ember, nagyon is jól forgatta a kardját. De Kurt — ezt a nevet adtam neki — semmit sem tud a szüleiről. Mióta nálam van, csak török szót hallott.
— Ismerem és becsülöm **a** magyarokat — vágott közbe Zarhán bég. — öt évig Allah akaratából **a** magyaroktól elfoglalt Nándorfehérvár nevű végvárban szolgáltam legdicsőbb urunkat. Ha megtetszik a fiú, nyugodt lehetsz, apjaként viselem gondját. De miért akarsz cselebit nevelni belőle? Azt mondtad, az apja derék, vitéz ember volt.
— Az volt — mondta csöndesen Hubiár. — öt vagy hat szipáhit vágott le **a** harcban. Szeretném, ha Kurt
9
békességben élne. Talán az ulemák tudós rendjébe is bekerülhetne. Mufti vagy kádi is lehet még belőle.
— Ha Allah úgy akarja, cselebi lesz bizonyára. Küldd be a fiút, hadd lássam! — kérte a bég.
Hubiár kiszólt az ajtón. A kis Kurtot Csirkin vezette a bég elé. Hubiár tanítása szerint Kurt a béghez sietett, és kezet csókolt neki. A fiúcska gránátposztóból varrt magyar nadrágot viselt, de a válláról díszes török kaf-tánka hullt alá, fejére pedig turbán volt tekerve.
Zarhán bég hosszú szakállát simogatta. Arca komoly maradt, de Csirkin barkadzsi mosolygott, tudta: a bég csak akkor simogatja a szakállát, ha valami megnyeri a tetszését.
A bég felemelte Kurtot, mélyen a szeme közé nézett, majd Csirkinhez fordult.
— Légy szíves, vidd ki a fiút!
Amikor magukra maradtak, így szólt a nyugtalankodó Hubi árhoz:

— Allah árnyékára esküszöm, régen nem láttam ilyen kedves gyermeket. Mennyit kérsz érte, Hubiár aga?
Hubiár ráncos arcán szomorúság felhőzött. Nagy orrát a sírás görcse facsargatta. Nagyot sóhajtott, ezután így felelt:
— Boldog vagyok, ha apja leszel, Zarhán bég! Nekem ennyi is elég. Nincs már sok időm hátra. Beteg vagyok. Szeretném, ha a halál angyalai, Muszkar és Nekir, tisztának találnának majd odaát.
— Jó apja leszek, nyugodj meg! De én nem fogadhatok el ilyen drága ajándékot. Majd gondoskodom rólad. Most menj! Aleikum unallah! Isten veled!
— Szalám aláküm! Béke veled! — köszönt mélyen hajlongva Hubiár aga, és kilépett a szobából.
Zarhán bég mozdulatlanul ült a kereveten. Amikor úgy gondolta, hogy már elmentek a vendégei, tapsolt egyet.
10
Haczina, a legkedvesebb odalik besurrant. A már elvirult asszony hajából pézsmaillat áradt. Szempillái és szemöldöke olajos korommal volt befestve, arcán és körmein kirmizvörös festék fényesedéit. Hosszú, bö atlaszköpeny omlott végig kövérkés alakján, derekán hímzett bársonyöv díszlett. Meghajolt és mosolygott, várva ura parancsát.
— Haczina, vezesd be fogadott fiamat, Kurtot! A te gondjaidra bízom.
— Nyugodt lehetsz, uram, fiad nem szenved majd szükséget — válaszolt az asszony, és ahogy jött, kisurrant.
Zarhán türelmetlenül várakozott. Haczina késelt. De aztán mosolyogva megnyugodott.
— Hamaliel, az álmok angyala ilyennek mulatta! — kiáltotta öi'vendézve, amikor a selyembe öltöztetett Kurtot meglátta.
A kisfiú témészét csinált, vagyis a karját a mellén keresztbe tette, úgy hajolt meg. Hubiár turbánja nem volt már a fején, hosszú, barna haját lányosan fésülte meg az első odalik. A fiú értelmes arcából kíváncsi, sötét fényű tekintet vizsgálgatta Zarhán béget.
A bég intett, az odalik kisurrant.
— Gyere ide,, fiam! — mondta váratlanul magyarul Zarhán bég.
Kurt a régen hallott szavakra megremegett. A szemét könnyek fátyolozták, szája körül a sírás görcse ráncolta össze vonásait. Egy pillanatig tartott bénultsága, aztán hirtelen odaugrott az öreg béghez, átkarolta a nyakát, és keservesen felzokogott. A magyar szavakra felrémlelt benne egy régi reggel ködös képe, vad hangok, elmosódott arcok, gomolygó, sötét füst, sikolyok és fegyvercsörgés.
— Nyugodj meg, fiam! — csöndesítette Zarhán. — Hogy hívtak régen? — kérdezte atyásan.
10
•— Istvánkának — válaszolta a gyerek'.
— Milyen Istvánkának?
— Nem tudom — kesergett a fiú, és a fejét rázta.
— Nem baj, most már úgyis Kurt a neved. Haczinával törökül beszélsz majd, velem pedig magyarul. Jó, ha mindkét nyelvet tudod. Szükséged lesz mindkettőre. Ha Allah akarja, tudós férfiú lesz belőled, cselebi! De ha Allah mást akar, akkor más leszel. A jövőt nem'tudja senki. . .
És Zarhán bég egy pillanatra elmosolyodott. Halkan folytatta:
— Itt meglesz mindened, fiam. Gazdag vagyok, és ha Allah akarja, te is az leszel.
A reszkető, aszott, öreg kéz kinyílt, és **a** sáirga ujjak **a** fiú barna fürtjeit simogatták.
— Szeretni foglak, Kurt! Allah nem adott utódot nekem. Sajnálom, hogy már öreg vagyok, de most mégis örvendek, mert **a** fiam lettél. Én azt szeretném, ha hős harcos lenne belőled. Én is az voltam . . . — mondta még lassan, és maga elé meredve **a** szakállát simogatta.
6.

A bőrrel bevont, oszlopos, sárga hintót hat nehéz, aranyderes magyar ló vontatta Eger felé. A bakon a kocsis sujtásos dolmányban büszkélkedett. A nyergesen fullajtár ült, a kocsi csatlója mellett két csatlós állt, akiknek az volt a feladatuk, hog^ a dűlős úton a hintót tartsák. A hintó előtt és után bokáig érő köntöst viselő huszárok lovagoltak. Testüket páncéling, tolós nyakvértes sisak és hosszúkás pajzs védte. Derekúkon kard himbálódzott, kezükben kelevéz vagy szekerce ragyogott a Szőlőt érlelő őszi verőfényben. A hintó oldalán a bedeghi
11
Nyáry család címere látszott: kék pajzsban zöld száron három piros rózsa.
A hintóban a főhelyen ült Nyáry Lőrinc, a honti főispán. Barnapiros, szép arcából vékony sasorr meredt előre. Mosolygós, barna szemének lágy tekintete szeretettel simogatta meg leányát, Ilonkát.. A tíz-tizenegy évesnek látszó gyermek kíváncsian tekingetett kifelé jobbra és balra a hintó ablakán. Nézte a város szép, fehér házait, a püspöki templom tornyát, a vár komor bástyáiról lenéző ágyúcsöveket vagy a távolabbi, smaragdzöldben fénylő szőlődombokat, ahol mozsarak durrogása, puttonyos asszonyok vidám éneke és a hordókkal rakott bakószekerek nyikorgása hirdette a híres egri szüretet. Nyáry Lőrinc követte a leánya tekintetét.
— Áldott vidék ez, kislányom — szólalt meg elégedetten. — Jó dolgod lesz itt a várnagy udvarában. Zay Ferenc úr szegről-végről atyámfia, a király kedvelt embere, most kapta meg az ugróci uradalmat az egri várkapitányi tisztség mellé. Aztán nemcsak a kardforgatáshoz ért, hanem a könyvekhez is. Ismeri és olvassa a latin írókat, és azt is beszélik, levelez a ma élő tudósokkal, Melanchtonnal meg Erasmussal. Én csak a nevüket tudom, de te megtanulhatsz mindent az ő udvarában. Most, hogy én is valaki lettem, illik, hogy tenéked kellő nevelést adjak. Csak azt sajnálom, hogy szegény édesanyád már nem érhette meg ezt a napot.
— Mi is gazdagok lettünk? — kérdezte kíváncsian a kislány.
— Ferenc nagybátyám gyermektelenül halt el. Énrám szállt Berencsváralja és Korlátkő vára, aztán a honti főispánság. Mindezt csak azért mondom, hogy neked nem kell ám szégyenkezned Zay bátyám udvarában az apád miatt más úri családok gyermekei között. Hát csak ezért mondtam! — ismételte nyomatékkal.
11
A hintó közben áthaladt **a** baktai kapun, majd az egytornyú püspöki templom mellett **a** piacon át kanyarodott felfelé a várkapunak. Éppen delet harangoztak. A szüret miatt kevesen voltak a városban, mégis összefutott a népség, asszony és gyerek kiváltképpen, a díszes hintó és **a** délceg lovasok megbámulására.
Csakhamar szájról szájra járt a hír, a fecsegő fullajtár jóvoltából, hogy a török eUeni harcok vitéze, Nyáry Lőrinc úr, az ú j honti főispán hozza gyermekét a nagy tudományú és híres vitéz vezér, Zay Ferenc egri várnagy udvarába.
A várnagy házának követi olasz építőmesterek faragták. Önkarikás, hatszögletes, apró üvegablakai gyémán-tosan szikráztak **a** nap sugaraiban. A hintó érkezésére kürtszó harsant, és a hintóból kilépő honti főispánt a kapuőrség tisztelgéssel üdvözölte.
Csakhamar **a** várnagy is megjelent kedves vendége fogadására. Karmazsinszínű vont aranyból szőtt nyári dolmányt viselt, amelynek ujjai horvát módra hasítottak voltak. Kék skarlátposztóból varrt nadrágján ezüstkapcsok csillogtak.
Zay Ferenc várnagy javakorabeli ember lett Mohács óta. A teste is elnehezedett, **a** hajába is ősz szálak keveredtek. De a tartása most is egyenes-volt. Arcát komorrá tette tömött, fekete körszakáUa. Karját széttárva hangos hozott istennel fogadta vendégét, megölelte derekasan, azían nyomban **a** kis Ilonkát becézte. •
Nyáry Ilonkán hacuka volt, vagyis kicsi, ujjas, derékra való köntös rózsaszínű atlaszból varrva. Fején karika párta díszlett. Térdet hajtott a várnagy előtt.
— De szép vagy, kisasszonyka! Te leszel majd a feleségemnek. Borbála asszonynak **a** legszebb udvarló leánya, pedig vannak vagy tízen — nevetett Zay várnagy mély zengésű nevetéssel. — Fiad nincsen, Lőrinc? — fordult a vendégéhez.
11
— Sajnos, még nincsen — válaszolta Nyáry búsan.

— Nagy kárl Tüstént meghívtam volna a familiare-sek közé. Az ilyen atyafiaknak jó iskolát tartok. Mostanság igazán derék pedagógusom van Joannes Vitrarius deák uram személyében. Én azt tartom, hogy ebben a nehéz időben szegény hazánknak nemcsák jó kardforgatókra, hanem okos emberekre is szüksége van. Na de miért fecsegek én itt a kapuban? Fáradjatok beljebb! Ha lemossátok az út porát, tüstént tálaltatok. Mihály fiam! Vezesd a főispán urat a szobájába!
Nádvágó Mihály, Zay Ferenc hadnagya tisztelettel hajolt meg Nyáry Lőrinc előtt.
— Szolgalatjára kegyelmednek! — udvariaskodott a hajdani fiúcska, aki a mohácsi csata óta legénnyé serdült már, és hűséggel szolgálta urát, egykori megmentőjét.
Ebéd után Zay Ferenc a szobájába vezette vendégét. Magas hátú, mély .selyeszékbe ültette. Az ugróci ón-kannából saját kezével töltött piros bort a metszett üvegpohárba.
— Igyál, Lőrinc öcsém! — kínálta, és magasra emelte a poharat.
— Egészségedre, bátyám! — válaszolta Nyáry, és kiitta borát.
— A hadnagyomra nem volt panasz? — kezdte a beszédet Zay.
— Panasz? — csodálkozott Nyáry. — Csaknem a széket is megfújta, mielőtt leültem.
— Derék ember Nádvágó Mihály. Én mentettem meg a töröktől, amikor Mohács alól menekültünk — kezdte a beszédet, és elmondta Nádvágó Mihály falujának és az udvarháznak elpusztítását.
— És mi lett a kis Istvánkából? — kérdezte Nyáry. Zay Ferenc arca elkomorult.
12
— Nem tudom. Később kerestettem, de hiába. Török foglyot is adtam volna érte, de hát sohasem tudtam meg a nevét. Annak **a** szerencsétlen falunak írmagja sem maradt. Nádvágó még gyerkőc volt, ő csak falunak emlegette. Mohács óta gyűlölöm **a** törököt. Ezért álltam már kezdettől a bécsi király pártjára. Kutya a török, öcsém! Csak azt lesi, miképpen pusztítson bennünket. Mégis akadnak véle barátkozók, pedig aki kutyával fekszik, bolhával ébred, aztán vakaródzhat.
Zay Ferenc hangjából áradt a keserűség. így folytatta:
— Megálltam **a** bajt mindenütt, kardomon csorba nem esett. Csak hát kevés a pénz, pedig pénz nélkül olyan a hadakozás, mint húr nélkül **a** lantolás. A minapában Bécsben jártam Ferdinandus őfelségénél. A király megígérte, hogy új várakat építtet majd. A török ellen ugyanis csak erős várak védhetik meg **a** megmaradt országot. Terád is számítunk, öcsém ■— mondta jelentősen.
— Bízhatsz bennem, Ferenc bátyám — felelte Nyáry. — Csak még **a** saját szénámat szeretném rendbe rakni.
— Mondják, lakodalomra készülsz. Igaz-e?
— Igaz — válaszolta mosolyogva. — Özvegy embernek nehéz a sorsa. Berencsre is kell valaki, ha már megörököltem.
— Kell bizony! A karó sem ér magában sokat, csak ha felkapaszkodik **a** szőlő rája. Kit választottál?
— Enyingi Török István uram hajadon leányát, Margitot.
— Jól választottál, öcsém! Kissé fiatal, de hát az asz-szony hamar hozzátörődik az emberhez. Hát csak hadd itt a nagylányodat, amíg akarod! Fiatal házasokhoz nem Ülik ilyen nagy lánygyerek — tette hozzá mosolyogva.
— Remélem, Ferenc bátyám, ott leszel az esküvőmön!
12
■— Én ott! Hacsak a török bele nem köp a levesünkbe.
Amíg a várnagy vendégével beszélgetett, a kis Ilonka ott ült már Zay Ferencné, Garay Borbála szobájában. Borbála asszony szobája az egri várban egyszerű volt. A kályha mellett nyoszolya, a falak mentén padok, egy rakott művű fiasláda, középen egy kis asztal, két karosszék és néhány szőnyeg volt a bútorzata. Az asztalon varró- és patikaláda, ahogy illett. Az egyik sarokban pedig öreg szövőszék álldogált. Borbála asszony vörös bársonnyal díszített, kék tafo-tából varrott szoknyát és vállat viselt. Ennek az egybeszabott ruhának a felső részét nevezték vállnak, amely zsinórral volt összefűzve.

A szép, komoly várnagyné megcsókolta Ilonkát.
— Mától kezdve mellettem élsz majd, lelkem. Megtanulod a háztartás csínját-bínját. Tudnod kell, mi van **a** kamrában, a konyhában és a pohárszéken, de még a pince kulcsát" is használnod kell majd. Szőni-fonni is kell tudnod, mert ez is tiszte a gondos házikisasszonynak. Aztán meg kell tanulnod a betűvetés titkát és **a** számok törvényeit! Ezekre a tudományokra meg az idegen nyelvekre Joannes Vitrarius deák úr tanít majd meg **a** többi kisasszonnyal és úrfival együtt.
Így beszélt a komoly várnagyné.
Amikor Ilonka kilépett a nagyasszony szobájából, hogy távozó apjától búcsút vegyen. Nádvágó Mihályba ütközött.
— Kisasszonyka! Engedje meg, hogy apjaurához kísérjem. A főispán úr már hajnalban útra kel, megkért, vezessem hozzá búcsúzás végett.
A hadnagy olyan tisztelettel beszélt, hogy a csitri kislányt boldog elégedettség töltötte el.
— Menjünk, hadnagy úr! — mondta, és rámosolygott **a** hajlongó férfira.
13
A nap már leáldozni készült. Vöröslő sugarai a nyugati bástya felett búcsúzkodtak. Nyáry Lőrinc egri látogatása az 1547. esztendő Szent Mihály havának utolsó napján történt.

7.

Négy évig tartott Kurt boldog élete Zarhán bég barátságos házában.
A tavasz most is úgy köszöntött be, mint máskor. A kertekből mimózák iUata áradt, rezzentek a píniák és a ciprusok levelei, izzott a fény az ágakon, és rózsaszínű hóként szálldosott a mandulavirág szirma.
De Zarhán bég nem érezte már a tavaszt. Hamuszínű arccal, mozdulatlanul hevert a széles, kereveten. Haczina gondos ápolása sem segített **a** nagybetegen, napról napra fogyott, száradt, mint **a** gyümölcs az aszalóban. Sahin, az öreg orvos is csak a fejét csóválta már, de még füstöléssel próbálkozott. Az egyik rabszolga réztartóban hozta a faparazsat, Sahin jó szagú füveket szórt **a** parázsra. Zarhán bég köhögött **a** füsttől, még az arca Ls megpirosodott, de nem lett jobban.
Amikor az oryos elment, Zarhán bég magához intette a könnyező-Haczinát.
— Ne sírj! — suttogta. — Minden úgy lesz, ahogy Allah akarja. Ha meghalok, tudod, mindenem a szultáné lesz. De én előbb szabaddá teszlek. A kádi már megírta a levelet. Két zacskó aranyam van. Az egyik a tiéd, a másik Kürté.
Nehezen lélegzett, de folytatta:
— Küldj tüstént Hadzsi Ibrahim dervisért! Haczina engedelmeskedett.
A vén dervis hamarosan megérkezett. Durva, fehér darócköntös fedte a testét, piszkos, fehér turbánja alól
13
hosszú haja a válláig omlott. Gubancos szakálla a mellét verte. Derekának széles övéről kilencvenkilenc korall-szemből készült olvasó lógott alá. Sárga, ráncos arcából fekete, csillogó madárszemek villogtak a betegre.
— Segíts rajtam! — esdekelt a beteg.
Ibrahim letérdelt, úgy mondta el az istennek hét titokteljes nevét: „La ilah illallah. Nincs más isten, mint az isten. Jallah! Ö, isten! Ja hu! Ö az! Ja hakk! ö egyedül igaz! Ja haj! Ó, örökkévaló! Ja kajum! Ö, állhatatos! Ja kahhar! Ö, bosszúálló!"
A dervis felállt. Rekedten szólt:
— Zarhán bég! — kezdte ünnepélyesen. — Gondolj arra, hogy a paradicsomban még az izzadtságnak is mosszusillata van! A boldogok zöld selyemruhában járnak, örökké fiatalok, és hallgathatják Izrafil angyal csodálatos énekét.
— IVIegkérnélek valamire . . . — nyögte a haldokló.
— Mit kívánsz, nemes bég, AUah legméltatlanabb szolgájától?
— Szeretném rád bízni fogadott fiamat! Neveljetek jó janicsárt belőle! Legyen virág Begta? kertjében! Ezt a zacskó aranyat adom a Szent Begtas-rendnek — suttogta a beteg és a kerevet mellől vörös bársonyerszényt akart felemelni, de már nem volt

ereje hozzá. — Segíts, Ibrahim! Tiétek a fiam és az arany. Allah akarja, hogy így cselekedjem.
Ibrahim szeme nagyot villant. Felemelte a bársonyerszényt, és ruhája alá rejtette, azután így szólt:
— Ügy lesz, ahogyan akarod, Zarhán bég! Gondom lesz a fiadra. Derék l\őst, jajabásit vagy agát nevelünk belőle.
— Tud magyarul is! — sóhajtotta a beteg.
— Ha Allah akarja, javunkra válik a gyaur beszéd is. Hol a fiad? Látni szeretném!
— Szólj Haczinának!
14
A dervis az ajtóhoz lépett. Haczina már ott várakozott Kurtlal. Kurt magas, izmos fiúvá serdült Zarhán bég házában. Haczina janicsárruhába öltöztette. Fejét janicsár föveg fedte, dolmánya hímzéstelen kék szövetből készült, nadrágja térdig ért, derekán széles, görbe kard lógott, a lábán pedig karmazsinbakancs pirosodott.
— Aleikum unallah! Isten veled! O, drága fiam! — suttogta a haldokló. — AUah akarja, hogy itthagyjalak. Halálom után Hadzsi Ibrahim viseli gondodat. A janicsáriskolába kerülsz, ahol a Szent Begtas-rend dervisei nevelnek igazi vitézzé. Sírnod, gyászolnod nem szabad. Ha eltemettek, **a** síromra turbános márványfejfát kell állíttatnod, és ciprusfát ültetned! Most köszöntsd Ibrahim dervist!
Kurt keresztbe tette kezét **a** mellén, és mélyen meghajolt Ibrahim előtt.
— Allah árnyékára esküszöm, hogy szeretni foglak, és atyád kívánsága szerint cselekszem! — mondta Ibrahim, és áldón helyezte nagy kezét a fiú fejére.

8.

A decemberi nap lassan kelt fel. A keleti ég tiszta boltján először ezüstösen sárgás fények lopakodtak felfelé, de a halvány sugarakat vöröslő lángolás követte, amelynek színei ráhulltak a még alvó tájra.
A ragyogó hajijaiban tömötten álltak enyingi Török István szpndrői várkastélyának négyszögletű bástyatornyai. A külső falak hótól vastagon övezték **a** kastélyt, amelynek kéményei füstöltek már. A kémények körül **a** hó is megolvadt, és az elcsorgott hó helyén pirosan villantak elő a tető cserepei. A kastély alatt jobbágykunyhók lapultak, közöttük hósüveges szalmakazlak.
14
Az ég tiszta volt. A feljebb hágó nap most már aranyló sugarai játékosan suhantak át a falun, a külső kapu előtt körbefutó vizesárok jegén, megsimogatták a megvasalt kaput, amelynek melledzőjén láncos felvonóhíd, azaz emelcsős kapu kevélykedett. A táncoló sugarak belopakodtak a külső udvarra, besurrantak az alsó házba •vezető átjárókba, megcirógatták a komoly, szakállas ágyúkat, a vén mozsarakat, végül kifényesítették az olajos vásznakat a cselédházak ablakain és a várkastély önkarikás piros-kék-zöld máriaüvegét, majd elfáradva pihentek meg a szakállszárítón.
A veteményes- és gyümölcsöskert a hó alatt álmodott, de a cselédházakban már mozdult az élet. Szolgák és szolgálólányok próbálgatták a hideget. A darabontok házából kurjongatás hallatszott vidám füttyszóval keverten, majd a lovászmester pattogó parancsszavai verték fel a reggeli csendet a lóistállók körül. Nemsokára benépesült az udvar. A vendégek kocsisai, szolgái, csatlósai és inasai vidám tereferével köszöntötték a napsütéses téli reggelt.
A napfény felébresztette a kastély urát is. Enyingi Török István ahogy a szemét kinyitotta, máris kiugrott mennyezetes ágyának zöld atlaszpaplanja alól. Kopogtak ajtaján. Hangos szabad kiáltására János apród lépett be, nagy ezűstkorsóval a kezében.
— Jó reggelt, nagyuram! — köszönt mosolyogva; majd az ón mosdótálba öntötte a friss vizet. Amíg ura sűrűn csapdosta magára a vizet, János tartotta az orca-törlő kendőt.
Mosakodás után István úr gyorsan öltözködni kezdett; Az apród ismerte urát, segítő mozdulatai pontosak voltak. Amikor a kastély ura belebújt bő lábravalójába;

János máris nyújtotta a rozmaringolajat, amellyel István úr bedörzsölte meztelen felsőtestét. Ezután vette fel puha gyolcsingét, amelyre skófiummal varrott patyolat
15
inget húzott. János már ekkor a skarlátposztóbői készült, fél lábszárig felhasított nadrágot adta át, majd a karmazsin deli csizmát. István úr ezt felrántotta fehér gyolcskapcával betakart lába fejére. Ezután bújt bele sárga tafotával bélelt vörös bársonydolmányába. A fiú most már az öreg mentét tartotta, amely térden alul ért, gránátposztóból volt varrva, és hiúzmállal bélelve.
István úr szótlanul járkált a szobájában, miközben úgy nézett körül, mintha sohasem látta volna a zöld kárpitos falakat, a medvebőrrel takart kerevetet, **a** fogason lógó ruhákat és fegyvereket. Hirtelen abbahagyta a járkálást, és rámordult az apródra:
— Küldd az egregius urat!
A fiú ugrott. István úr pedig a nagy fémtükör elé lépett, hogy öltözékét megszemlélje. Vékony, szakállas arc, fekete szembogár nézett vissza a tükörből. Dús haja meghazudtolta korát. A kopogtatásra megfordult, és érces hangján kiáltotta:
— Tessék!,
Az udvarmester, Dóczi Péter úr besündörgött. A? alacsony emberke hajlongva kívánt jó reggelt. Rókamállal bélelt, barna posztómentét viselt, kezében tartotta fekete, rókabőrös süvegét.
— Jó reggelt, egregius uram! Üljön le! — mondta István úr mosolyogva, mert ügyefogyottnak látszó, ravasz tisztviselőjének a látása mindig nevetésre ingerelte. A kis ember óvatosan beleült egy nagy karosszékbe, és úgy összehúzódott, mintha helyet akart volna szorítani maga mellett.
— Mit tud kegyelmed a vőlegényről? Dóczi Péter lelkendezve válaszolta:
— Bedeghi Nyáry Lőrinc honti főispán úr előköszön-tői ma délelőtt már itt lesznek. Délre várjuk őnagysága érkezését. Már kiadtam **a** parancsot a konyhamesternek, a pohárnoknak, az asztalnoknak és a tárnokmester-
15

I

nek, hogy minden rendjén legyen. A porkoláb is tudja a dolgát. A pattantyúsok ágyúlövésekkel adnak majd hírt a vőlegény, a násznagy és a vőfély érkezéséről.
— Köszönöm, Dóczi uram! — mondta István úr elismerően. — Bizony nem szeretném, ha házam jó hírén csorba esnék. Fújasson ébresztőt!
— Parancsára! — ugrott fel a kis ember, és hajlongva kihátrált a szobából.
De még a kürtszó megharsanta előtt belépett a szobába István úr legfőbb bizalmasa. Nagyegri Máté, kulcsár és tárnokmester egy személyben. Mögötte egy étekfogó ezüsttálcán hozta a reggelit: füstölt sódart, kenyeret és forralt bort. István úr reggelizés közben szerette megbeszélni a gazdasági ügyeket.
Lomha mozgású, nagy testű vénember volt Nagyegri Máté. Publikánzöld prémgalléros mentéjét le sem vetve, kínálás nélkül terpeszkedett bele éppen abba a karosszékbe, amelyben előtte Dóczi Péter szerénykedett. A vénember arca piros volt, az orra pisze, és kis szeme úgy pislogott, mint a disznóé.
— Itt a számadás, István uramöcséhi — dödörészte bizalmasan, hiszen már István úr apját is szolgálta.
Török István nagyokat falt a sódarból, jókat harapott **a** cipóból, de azért a vénember minden szavára figyelt.
Nagyegri Máté a tarsolyából papírokat húzott elő, és olvasta:
— Esküvői kivetés a jobbágyokra: hat ökör, tizenöt borjú, húsz öregbárány, huszonöt malac, tíz disznó, öt őz, ötven nyúl, tizenöt császármadár, harminc

kappan, száz lúd és tyúk, harminc aprómadár, ötszáz tojás, harminc csuka, tíz egész szalonna, tíz rakás potyka, száz egyéb hal; rák, szarvas, vaddisznó, amennyit isten ad; száz köböl zab, tizenöt szekér széna, százötven akó bor.
Ezt mind egy szuszra mondta, majd nagyot fújva folytatta:
16
— A tiszttartóknak be kellett szerezniük a majorságokból vöröshagymát, petrezselymet, tormát, vajat, túrót, mézet és sót szükség szerint. Aztán lisztet nyolcvan köblöt, húsz köböl tiszta búzát, a szolgák asztalára pedig árpát.
— Megadták? — kérdezite István úr, lenyelve a sódart.
— Csaknem teljesen megvagyon minden. Egy Csepüs nevű jobbágynak görény fojtotta meg a csirkéit, egy Sivalya nevű vadász pedig a lábát törte, nem tudott vadászni.
— Ezt még kibírjuk — mondta István úr, és nagyot húzott a borból.
A vénember tovább olvasott:
— A konyhasáfár Bécsben járt fűszerért. Vettek harminc font borsot, tíz font gyömbért, öt font szegfűszeget, egy font szerecsenydió-virágot, egy font sáfrányt, száz citromot és száz narancsot. A fűszerekre és **a** főzésre kiadtak eddig ötszázötvenhárom forintot és harmincnyolc dénárt.
— Jól vagyon, tárnokmester uram! — nyugtázta **a** számadást István úr, és utolsót hörpintve borából, felállt az asztal mellől. A kürtszó ugyanis már régen megzendült az öregtorony tetején, hirdetve, hogy enyingi Török Margit ma megy férjhez Nyáry Lőrinchez, a honti főispánhoz, Berencsváralja és Korlátkő urához.
Török István háza olyan volt, mint a többi gazdag főúr háza. Tágas folyosók és pitvarok kötötték össze a többnyire egymásba nyíló szobákat, amelyeket abban az időben háznak neveztek. A kastély közepén volt a nagyterem, avagy akkori nevén a palota, amelyben az ünnepélyes lakomákat tartották. Ebből az egyik oldalra nyíltak az asszonyházak, vagyis a nők szobái, a másik oldalra a férfiaké. Volt még néhány szoba a vendégeknek és az előkelő családokból származó ifjak, az úgynevezett inasok részére, akik egy-egy előkelő úrnál sajátították
16
el **a** társadalmi és főképpen a hadiélet tudnivalóit. A főépületben volt még a belső konyha, az éléstár, a vasajtóval védett kincstartó kamra, a tárház és a pincében a tömlöc, ahová a vétkesnek talált jobbágyokat zárták.
István úr elégedetten ment végig a mázolt téglával fedett folyosókon és a szobákon, amelyek kemény fával voltak kipadozva. Vizsgálódó szemmel lépett a kárpitozott palotába. Megnézte a fali karos gyertyatartókat, egy pillantást vetett a körben elhelyezett padszékekre és karosszékekre, majd hosszasan vizsgálgatta a szoba közepén nyújtózkodó hatalmas, négyszögletű, megtoldott asztalt és a terítéket. Sokáig állt a palota büszkesége, a nagy pohárszék előtt, amelyen most ott ragyogtak már kincsei: poharak, serlegek, kupák, kannák, mosdómedencék és korsók — csupa ezüst — szép rendben, fényesre tisztítva. Megnézte a nagy és kis tálakat, kanalakat, húsmetélő késeket, sótartókat, szelencéket és nádmézporzókat. A palota hátsó részében emelvény állott a síposok, hegedősök, lantosok és kobzosok számára, akik majd a násznépet szórakoztatják.
Amerre nézett, mindenütt nagy volt a sürgés-forgás. A pohárnok a pohárszék körül rendelkezett. A bortöltő legényekkel nehéz kamuka abroszokat és asztalkendőket rakatott. István úr még a belső konyhába is bedugta az orrát, ahol a konyhamester igazgatta a szakácsokat és a munkára behívott jobbágyasszonyokat.
Kilépett a várudvarra is, ahol a kék darabontok, hajdúk és pattantyúsok sürgölődtek a hadnagy rendelkezése szerint. Felnézett az öregtorony tetejére, ahol nehéz bundában virrasztó legény figyelt a havas országútra.
Már nem volt messze a dél, amikor benyitott a lányszobába. • A leányház közepén öltöztették Margitot, a menyasszonyt. Már rajta volt uszályos, kerek aljú, kék virágos atlaszruhája. Bogláros pártájából hosszú, fehér selyemfátyol omlott a hátára. A párta alól barna csigák
16

ban hullt alá szép, fénylő haja. Nyakában gyöngyfüzér, karperece borsóforma aranyszemekből ragyogott. Ahogy az apját meglátta, elfutotta szemét a könny. Gyűrűs-ujját felemelte, amelyen Nyáry Lőrinc kék zafírral ékea arany jegygyűrűjét viselte, és sírva borult apja széles vállára.
— Atyámuram, elhagyom tekegyelmedet! — zokogta. István úrnak is összeszorult a szíve, de aztán mosolyogva mondta:
— Jobban sírnál, ha nem engednélek. Nekem nehezebb lesz egyedül, hidd el! De hát a leánynak az a sorsa, hogy elvigyék. Anyádat a kaszás vitte el, őt eleget sirattam, téged nem akarlak siratni. Derék, vitéz ember lesz a férjed, birtoka is van, rangja is . . .
Tovább azonban nem beszélgettek. Kürtszó harsant, és mozsarak dörgése rázta meg a levegőt.
— Jönnek! — kiáltotta István úr, mire Margit arcán is felszáradtak a válás könnyei.
Két délceg, farkaskacagányos ifjú lovagolt a leeresztett felvonóhídon, Mekcsey István és Balassa János, az előköszöntők. Sulyok Balázs szatmári birtokos és királyi főkamarásmester, mint a menyasszony főgazdája fogadta őket, akik a vőlegény násznagya, Zay Ferenc nevében köszöntötték.
Sulyok Balázs, három szépséges leányzó édesapja, komoly, tekintélyes férfiú, borral telt ezüstserlegét magasra emelve, csengő hangon mondta:
— Mondjátok meg a násznagy úrnak, hogy én is az egész Török család nevében köszöntöm, és jó szívvel várjuk kedves mindnyájukat!
A háborús világ előtt és nyáron másképpen folyt le ez a szertartás, még sokkal ünnepélyesebben, de most a megnehezült időkben az esküvőkkel is sietni kellett. Az előköszöntők tüstént megfordultak, és most már öröm
17
mondókként nyargaltak vissza, hogy csatlakozzanak a vőlegény násznépéhez.
A menet élén **a** portyázó törökökre és a farkasokra való tekintettel, nagyobb számú huszár lovagolt. Nyomukban síposok, dobosok és trombitások következtek éktelen zajt csapva. Utánuk hat nehéz ló húzta a vőlegény bőrrel bevont, oszlopos, címeres hintóját. A nyergesen fullajtár lovagolt, **a** kocsi csatlójánál két csatlós állt. A bakon sujtásos diszbundában kövér kocsis mosolygott. A hintóban **a** főhelyen ült Nyáry Lőrinc vastag gereznabundában, mellette **a** násznagy, Zay Ferenc, az első ülésen pedig **a** vőfély, a komoly Dobó István egri vitéz büszkélkedett. A násznagy üres hintója előtt is két-két kacagányos fiatalúr lovagolt. Utánuk a násznép, asszonyok, leányok, idős urak hintókban és ifjú legények lóháton. A menetet fegyveresek és vezeték lovakat hozó lovászok zárták.
Zay Ferenc kilépett **a** hintóból Rövid beszédben köszöntötte **a** főgazdát, és máris kikérte a menyasszonyt. Ezután **a** vőfély átadta **a** vőlegény ajándékait, amiket **a** főgazda köszönt meg.
Az egregius úr jól végezte **a** dolgát. Mindenki helyére került nyomban. Mindnyájan **a** palotában gyűltek össze. A vőlegény **a** násznagy mellett állt. Zöld dolmányt és drága vörös skarlátposztóból varrott szűk nadrágot viselt. A lábán karmazsinbőrből készült, ezüstsujtásokkal meghányt csizma ragyogott.
Amikor mindnyájan elhelyezkedtek, Zay Ferenc násznagy kérte **a** menyasszonyt. István úr és Sulyok Balázs három leánya, Anna, Sára és Krisztina vezették a szőnyegekkel borított, külön behozott asztalka elé a menyasszonyt. A mély csöndben harsonák harsantak. Ekkor lépett a terembe Oláh Miklós egri püspök teljes díszben, arany pásztorbottal a kezében és aranysüveggel a fején.
A püspök háttal állt az asztalnak. Megáldotta az egy
17
begyűlteket, az ifjú párnak **a** hitvesi szeretet mibenlétéről beszélt, majd megeskette okét.
A szertartás végén a konyhamester harangszóval jelezte az ebéd idejének közeledtét. A násznép kivonult. A Sulyok lányok jegyben jártak. Anna Balassa Jánossal, Sára Dobó Istvánnal, Krisztina pedig Bocskai György erdélyi úrral. A

három jegyespár még ebéd előtt igyekezett egymással szót váltani. A vőlegény násznépe sietett átöltözködni.
Sulyok Balázs főgazda hosszú, aranyozott pálcájával koppantott, mire az emelvényen elhelyezkedett zenészek játszani kezdtek. A zeneszóra azután megtelt a palota vendégekkel. A főhelyen az ifjú pár kapott helyet, tőlük jobbra és balra a násznagy, a vőfély, majd rang szerint a többiek. A ház urának vendégei á főgazda asztalánál ültek.
Az étekfogók zeneszóra hozták az első fogásokat. A püspök elmondta az asztali áldást, majd a főgazda kínálni kezdte a vendégeket. A fogások így következtek: tehénhús tormával, kappan mézes tésztával, tyúk sütve, borjú tejben, bárányttüdő tiszta borssal, bárányhús lemó-niával, borjúhús ispékkel, aprómadár disznóhússal, nyúlpástétom, őzgerinc áfonyával, savanyú káposzta tehénhússal, sült császármadár, különféle halak, ostya-béles és más tészták, azután gyümölcsök.
Az első fogás után a főgazda adatta be a bort. Az első kupával a násznagyot, a másodikkal az új párt, a harmadikkal a vőfélyt, a negyedikkel a nyoszolyóasszonyt köszöntötte fel. Minden kupát viszonozni kellett. A násznagy, az új férj és a vőfély felköszöntötték a főgazdát és az örömszülőt.
Lassan belefáradtak az evésbe-ivásba. Már égtek a gyertyák a meleg, párás levegőben. Néhány kapatos úr nagyokat rikkantott. A főgazda mosolygott, és felemelte
18
aranyos pálcáját, jelt adva az asztalbontásra. Kezdődött a tánc. Az első táncot a násznagy járta a nyoszolyóval, egy szikár öregasszonnyal, majd Nyáry Lőrinc a párjával és a vőfély a nászoló kisasszonnyal, jegyesével. Sulyok Sárával. Egeres, lapockás, majd süveges tánchoz valót fújtak a síposok, húztak a hegedősök.
Már odakint leszállt régen a téli este, amikor a gyertyafényes teremben az utolsó szertartás, a kikérés következett. A zenekar a menyasszonytáncot vonta. Török Margit kibontott hajjal, új ruhában, fején virágkoszorúval lépett a terembe. Zay Ferenc násznagy kettőt került vele, majd az örömapához vezette búcsúra. Margit letérdelt az apja előtt, kezet csókolt, és megköszönte, hogy felnevelte és férjhez adta. Török István megölelte, megcsókolta leányát, mire a násznagy a vőfély kezére adta, aki tovább táncolt vele. Ezután hat díszruhás ifjú táncolta körül a menyasszonyt, kezükben égő szövétneket tartva, egészen az ajtóig, ahol a vőlegény, azaz most már a férj várta asszonyát.
Dobó István, a vőfély ekkor kivonta kardját, hogy ősi szokás szerint levágja a virágkoszorút a menyasszony fejéről. Visszarántott kardján maradt azonban a koszorú fele, és az egyik díszruhás táncos égő szövétnekétől lángra lobbant. Az asszonyok és leányok sikoltozni kezdtek, de Dobó István gyors mozdulattal eltaposta a tüzet, mielőtt baj lehetett volna belőle.
— Rossz jel! — suttogta a szikár nyoszolyóasszony a násznagy fülébe. — Szomorú házasság lesz! — jósolta, és babonásan keresztet vetett.
— Nem jelent ez semmit! — nyugtatta Zay Ferenc a megijedt vénasszonyt. — Csak az én Dobó öcsém volt ügyetlen, m^ az a szeleburdi legény vigyázatlan.
A vendégek is megnyugodtak. Az egregius úr csodálatos rendezése folytán pedig ebben a pillanatban szólal
18
tak meg a bástyákon az öreg rézmozsarak, messzire hirdetve mindenkinek, hogy Végbement a leánykapás szertartása, és Nyáry Lőrinc, a honti főispán most már hazaviheti asszonyát.

9.

A janicsáriskolában már hajnali imára peregtek a dobok. A fiúk századok szerint sorakoztak, amikor a közeli toronyban a hajnali imádság idejét kiáltotta a müezzin. A szükőkút körül sorba álltak, és megszabott mozdulatok szerint mosakodtak, hogy megtisztálkodva kezdjék a hajnali imádságot.

Az imádság befejezése után **a** század bográcsa körül gyülekeztek. Süvegük gombján tokban rejtőzött **a** fakanál. Az üstben pörkölt rizs főtt, **a** legidősebb osztott a többinek. A fiatalok tisztelettel kiszolgálták az idősebbeket.
Ök hordták a tányérokat, és ők is mosogattak. Néma csöndben ettek, és evés után friss vizet ittak. Ha valaki megbontotta a rendet, az szigorúan meglakolt érte. Gúzsba kötötték, koplaltatták.
Négy-öt esztendeig tartott, amíg a különféle népek gyermekei elfelejtették anyanyelvüket, és megtanulták a török nyelvet. A jó eszűek az írás és olvasás tudományát is elsajátították, hogy olvashassák a Koránt. Nap mint nap a vén Hadzsi Ibrahim magyarázta **a** próféta tanítását.
Az elvénhedett dervis évről évre ráncosabb arccal ült le vánkosára, de **a** szeme csillogott, és a hangja csodálatos tisztasággal zengett. Most már **a** hit nehezebb tételeit magyarázta.
— Mi az iszlám? — tette fel a kérdést, hogy maga válaszolhasson rá. — A legtisztább hit, az isten akaratában való megnyugvás. Az iszlám két részre oszlik:
19
imámra, hittanra, és dinre, erkölcstanra. Mi mindnyájan mozlimok, az iszlám követői vagyunk, muzulmánok, igazhitűek. Egy **az** isten, és Mohamed az ő prófétája. Tanításait a Koránban olvashatjuk.
Ibrahim **a** szakállát simogatta, azután mosolyogva mondta:
— Kurt fiam, mondd el a próféták nevét!
Kurt felpattant **a** helyéről, kezét keresztbe tette a mellén, és háromszor hajolt meg a vén dervis előtt, azután felelte:
— Hat próféta volt: Adám, Noéh, Ábrahám, Mózes, Jézus és Mohamed. Mohamed isten küldötte, ö jelent meg utoljára a prófféták sorában, ma már csak az ő tanításai érvényesek. Mohamed a legnagyobb próféta. Egy az isten, és Mohamed az ő prófétája.
Ibrahim kegyesen intett, Kurt leülhetett. A dervis folytatta^.
— A Korán isteni alkotás. Ezt tagadják az átkozott állták vagy siiták. ök **a** gyaur kutyáknál is rosszabbak, mert meghamisítják **az** igaz hitet. Ilyenek **a** perzsák, akik ellen minden töröknek harcolnia kell.
A vén dervis megemelte a hangját:
— Az imádság **a** paradicsom kulcsa. Ha imádkoztok, tiszta legyen körülöttetek minden: a föld, a gyékény és a szőnyeg. A szőnyeg egyik végét mindig Mekka felé fordítsátok! A hitetlenek elleni harc a legszebb és a legértékesebb tett Allah előtt. Aki ilyen harcban esik el, vértanú lesz. A vértanúk lelke pedig az utolsó ítélet napjáig zöld madarakba költözik. A zöld madarak **a** paradicsomkert gyümölcseiből esznek, és a folyóiból isznak. A vértanúk örök fiatalságot kapnak jutalmul.
Ibrahim egészen átszellemült, ahogy a paradicsom gyönyörűségeiről beszélt. Amikor hosszúra nyúlt taní**tását** befejezte, így búcsúzott:
19
— Most pedig birkózzatok, ússzatok és forgassátok jól a kardot, hogy a nagy szultán győzhetetlea katonái
lehessetek!
A gyakorlótéren már várták őket a kiképző tisztek. Kazun aga volt a legfőbb. Dölyfösen ült bogárfekete ménjén. Lova fején forgós tollbokréta hajladozott. Bal kezében zászlós kopját tartott, bal oldalán görbe kard fityegett. Galléros kaftánja térden alul ért.
— Kurt! Zarhán bég fia! — üvöltötte az aga.
A fiú rohant Kazun agához, és leste a parancsát.
— Tízszer kell a teret körülfutnod! Ma te vagy a menekülő ellenség. A többiek üldözni fognak. Jól vigyázz, mert ha elfognak, két napig egy falatot sem ehetsz, csak friss vizet kapsz. Ha pedig nem fognak el, a többieknek még háromszor keU a teret megkerülniük. Előzni vagy átvágni tilos! Aki csalni próbál, korbácsot kap! Kezdjétek!

A tisztek felállították őket. Kurt kétölnyi előnyt kapott. Az egyik alajbég szavára megkezdődött a hajsza. Kurt szeretett enni, ezért elkeseredetten szedte a lábát. Tudta, társai jó futók, ha nem vigyáz, elfogják. Rótta a köröket a gyakorlótér füves szélén. Gyorsan kezdett, mert sokáig maga mögött hallotta a lábak dobogását és az üldözők zihálását.
A tisztesek komoly arccal figyelték a fiúk vad hajszáját. A szigorú, sőt kegyetlen neveléshez a futás is hozzátartozott éppen úgy, ahogy a birkózás, az. úszás, a nyilazás és a vívás.
Kurt időnként hátrapillantott. Örömmel látta, hogy már csak öten vannak közvetlenül a nyomában, **ö is** nehezen szedte a levegőt, szeme előtt tüzes karikák táncollak, de akaratereje legyőzte a fellépő fáradtságot, er-nyedtséget. Hosszúkat lépett, hogy kevesebbszer mozog
20
jon a lába. Az üldözők közül többen aprózták már a lépéseket, és **a** nyolcadik körben csak legfőbb vetélytársa, Ferhát futott mögötte. Ferhát gyorsabb volt nála, de elmulasztotta azt a lehetőséget, hogy az első körben beérje. Akitartó futásban Kurt bizonyult jobbnak. Amikor a tizedik kör végén megállt, még Kazun aga is bólintott, és ez a legnagyobb elismerést jelentette. Leült a fűre,, és úgy nézte, miképpen kínlódjak végig a tikkasztó melegben a büntető köröket társai. Némelyiknek fehér hab jelent meg a szája szélén, vagy szúrást kapott, és az oldalát fogta, de megállni akkor sem volt szabad, Ka.-zun agával nem lehetett ellenkezni. Máskor várostromot gyakoroltak. Magas falakat kellett megrohamozniuk létrákkal. Pajzsukat fejük felett tartva hágtak fel a létrán a bástya tetejére, Allah nevét kiáltozva. Verseny volt ez is, és akik mindenben kiváltak, tisztképzőbe kerültek, rangot azonban csak akkor nyertek, ha később igazi harcban is megálltak a helyüket. Vitézséggel egyszerű katonák is tisztekké lehettek, bégek és basák is, ha a szerencse melléjük szegődött.
Hosszú éveken át folyt így az élet a janicsáriskolában **a** Begtas-rendű dervisek és a tisztek keze alatt. A fiúk megtanulták, hogy vakon engedelmeskedjenek feljebbvalóiknak, jóban-rosszban összetartsanak, és segítsék egymást. Léha ember nem kerülhetett Begtas rendjébe. Aki a próbaévek alatt nem felelt meg, kizárták maguk közül. Készültek a jövőre, és semmi mással nem foglalkoztak, mint harci gyakorlatokkal és imádkozással. Házasságot később sem köthettek, nőnek nem volt szabad a janicsáriskola vagy a janicsárkaszárnya közelébe sem mennie.
Az évek elsuhantak, Kurt felnőtt fiatalember lett. Elérkezett annak az ideje, hogy felvegyék a Begtas-rendbe, és az iskolából a kaszárnyába kerüljön.
A felavatás előtti napon a Koránból olvastak fel a der
20
visek, azután az imádság idejére gyűltek össze. A szokatlan tétlenségben Kurt **a** kert útjain sétálgatott, majd letelepedett egy öreg olajfa árnyékába, és az eget bámulta, amelyen fehér párák lengedeztek. Ahogy ott ült, egyszer csak mellé telepedett egyik társa, akinek Kaszafer volt a neve, és oda^ási, azaz szobafőnök volt az iskolában. A zömök, fekete legénynek a haja benőtt a homlokába, **a** szeme gyulladt volt, kicsit hályogos, **a** hangja sunyin édeskés és tolakodó.
— Min gondolkodói, Kurt? — kezdte **a** beszélgetést, és az arcán csupa vigyorgó ránc ugrált.
— Nem gondolkodom — felelte Kurt. — Nézem **a** felhőket meg a kék eget. Jó így üldögélni néha.
— Ami igaz, az igaz — folytatta Kaszafer **az** üres locsogást, és zsibbadt tekintettel **ő** is **az** égre nézett.
Sokáig hallgattak. Kurt nem szerette Kaszafert. Jól emlékezett rá, hogy **az** első esztendőben **ő** szolgálta ki Kaszafert, mert fiatalabb volt nála, és Kaszafer durván bánt vele, egyszer még belé is rúgott. Később is mindig ellene volt, Ferhátot, **a** másik kiváló növendéket pártolta vele szemben.

— Hohiap már igazi janicsárok leszünk — kezdte ismét a beszélgetést Kaszafer. — Talán rövidesen már harcolhatunk is. De azért én nem tudom elfelejteni, hogy más nemzetből születtem.
— Milyen nemzetből? —; kérdezte Kurt, és megremegett a hangja, mertjlyesmiről sohasem esett szó **a** janicsáriskolában.
— Nem tudom — válaszolta Kaszafer, és úgy tetszett, hogy őszintén beszél.
— Akkor honnan tudod, hogy más nemzetből születtél? — faggatta Kurt nyugtalanul.
— Onnan — felelte elmélázva Kaszafer —, hogy egy kép él bennem a múltból. Nagy, fekete hegyek között apró házakat látok. Egy asszony, talán **az** anyám, sír,

mert lovasok veszik körül a házat, és engem kiragadnak a keze közül. Másra nem emlékszem. Később vizet kellett hordanom egy szakállas embernek. Két öszvérrel jártam a kútra, a tömlőket megtöltöttem vízzel, és vittem a vén kertésznek. Valahol odaát lehetett Ázsiában, mert amikor idehoztak, nagy, vitorlás gályán jöttünk a szultán fővárosába . . .
Kurt alig figyelt Kaszafer szavaira, mert amikor beszélni kezdett, most, annyi év múltával, élesen megjelent őbenne is a múlt képe. Az apját látja, aki betuszkolja a zöld cserépkályha mögé, majd karddal a kezében kirohan, hogy sohase lássa többé. Szinte hallja a szörnyű zajt, a fegyvercsörgést és a halálordítást. Látja Hubiár jüz-bási sárgás arcát, csodálkozó pillantását és a kezét, ahogyan elengedi a kard markolatát. Még a tűzre is emlékszik és a falu házaiból előtörő füstgomolyagra.
— Te legalább tudod, hogy magyar vagy — hallja Kaszafer édeskés szavait, és megriad tőlük, mint a csiga, ha a csápjához érnek. Egyszerre önti el az undor, a gyomra émelyeg, ahogy gyulladt szemű, ráncos arcú társára néz. Kurt csiga most, behúzza a csápját, érzi, nem szabad semmit sem elárulnia ennek a sötét nézésű embernek, akinek már régen a kaszárnyában volna a helye. Eszébe jut az is, hogy Kazun aga szokta Kaszafert magával vinni az iskolából.
— Nem vagyok magyar — felelte most nyugodtan Kaszafernak.
— Hogy lehet az? Hiszen azt mondják, tudsz magyarul.
— Apám, Zarhán bég tanított meg a magyar beszédre, ö mondta, jó, ha az ember más nyelven is tud beszélni. Apám a magyarok egyik várában parancsolt, azután, hogy elfoglaltuk tőlük.
— Nem vagy magyar? Hát akkor mi vagy?

— AUah kegyelméből a győzhetetlen szultán katonája.
— Allah hatalmas! — mondta gyorsan Kaszafer, **és** Kurt csalódást érzett a hangjában.
Megint hallgattak, de Kaszafer nem nyugodott, és ezt kérdezte:
— Mire emlékszel gyermekkorodból? Kurt most már nyugodt volt.
— Hogy mire emlékszem? Elmondom. Egy kis házra a kék tenger partján. Kertjében mimózák illatoztak, **és** ciprusfák hajladoztak **a** szélben. Ott éltem első atyámmal, Hubiár jüz-básival. Sokszor átjött hozzánk **a** bar-kadzsi, aki cukrozott gyömölcsöt hozott nekem. Nagyon szerettem a cukrozott gyümölcsöt, de legjobban **az** égetett mandulát. Bizony, Kaszafer, most is elropogtatnám az égetett mandulát, ha volna.
22
—• Okos ember vagy, Kurt! — mondta jelentősen Kaszafer, és nemsokára búcsúzott: — Szalám alaküm! Béke veled!
Másnap megtörtént az avatás. A Begtas-rend főnöke fehér, széles ujjú köntösével egymás után borította be a térdelő ifjak fejét, emlékezve Hadzsi Begtasra, aki jó kétszáz esztendővel ezelőtt ezzel a mozdulattal avatta fel az új sereg, a jeni cseri első katonáit.
Csak három fiút nem avattak fel. Ezek emlékeztek a múltjukra, amikor Kaszafer megkérdezte tőlük.

10.

Sahn Miklós, Ferdinánd király magyarországi hadainak főkapitánya rávette a királyt és a bécsi haditanácsot, hogy **a** Tiszántúl védelmére Szolnokon várat építsenek. Ez a helység már az Árpád-házi királyok idejében fontos sólerakóhely volt, és úgy látszott, hogy a Tisza meg a Zagyva folyók összefolyása alkalmassá teszi majd **a** védelemre. Sokan úgy vélekedtek, Szolnok jobb hely Egernél is, és ha sikerül a várat felépíteni, erős gát lesz **a** török ellen.
Az országos főkapitánynak magyar nő volt a felesége, Széchy Margit, **ö** sürgette, serkentette urát a vár felépítésére.
1550-et írtak, amikor a főkapitány Pozsony városában tanácskozott a hadak vezéreivel Szolnok megépítéséről. A pozsonyi tanácskozásról a főkapitány tüstént

Egerbe sietett, ahol Zay Ferencet, Dobó Istvánt és Áldana Bernát császári főtisztet bízta meg a tervek elkészítésével. Dobó éppen menyegzőjét ülte Sulyok Sárával. A lakodalom után sietett ő is Szolnokra, ahol tízezer főnyi sereg gyűlt egybe a vár építésének védelmére. Szeptem
23
ber tizedikén meg isjcezdődött a vár építése. Az építkezést Zay Ferenc és Balassa János vezették. Zay ügyelt fel a tiszai naszádos flottára is. Ezek a naszádosok jártak Szolnoktól Titelig fegyvert és élelmet szállítva. Zay azonban a parancs értelmében nem hagyhatta el Szolnokot, ahol élet és halál ura lett, még az adót is ő szedette be az egész környékről.
Csodálatosképpen Bécsben is komolyan vették Szolnok felépítését. A kamara bőven adott pénzt, lőszert, fegyvert és élelmet, ezért a vár gyorsan épült. A Zagyva és a Tisza között ú j medret ásattak a vezetők. A kihányt földből kőtörmelék és fűzfából fonott földtöltés segítségével nyolc-kilenc ölnyi falat emeltek, hogy a várépületek és a tüzérség telepei rejtve legyenek. Belül még hatöles szögletbástyákat is rakattak, hogy ezekről is tüzelni lehessen majd az ostromlókra. Kaput csak egyet építettek. Ennek bejáratát leereszthető vasoszlopok őrizték. Volt még egy fedett, boltíves kiskapu is a bástyán, amelyen vizet hordhattak be a védők. A várban négyezer főnyi védősereg kényelmesen elfért.
A munkások éjjel-nappal dolgoztak, olasz építőmesterektől kezdve gyalogos és igás napszámosokig. Még cseh földmunkások is dolgoztak jó pénzért. A király és a főkapitány pontosan küldte a pénzt, az élelmet és a felszerelést. A fát Tokajból hozták, a köveket az északi hegyekből száUították.
Az esztendő végén meghalt a főkapitány, de ez már nem akadályozta a vár megépítését. Egy esztendő leforgása alatt Szolnok vára az ország legszilárdabb erőssége lett.
Elkészültekor huszonnégy ágyú védte, nyolcszáz mázsa lőpor volt raktáraiban kétezer ember számára való fegyverrel. Még vaskorongon forgatható ágyúk is álltak
23
a bástyán, hogy körbe is lőhessenek. A vár alatt pedig ott horgonyzott a tiszai naszádos hajóraj.
Zay Ferenc 1551. augusztus 11-ig volt Szolnok kapitánya, azután visszament Egerbe.

11.

A fényes menet élén három század huszár táncoltatta jó lovát. Az 1551. esztendő Szent Jakab havának huszonegyedik napja volt. A lángoló napsugarak bearanyozták az Enyedről a tordai határ felé tartó előkelő menetet. A huszárok élén Nyáry Lőrinc lovagolt. Barnapiros arcán elégedett büszkeség látszott. Időnként visz-sza-visszanézett, főképpen akkor, ha jó lovát már nem tudta lépésben tartani, és előrenyargalt. Mögötte a keskeny úton hópénzes lovasainak fegyverei csillogtak, és a tolós nyakvértes sisakok forgójából díszes toUak hajladoztak. Gyors lovú legények voltak Nyáry Lőrinc huszárjai. Hosszú, lobogós kopjájuk vígan meredezett az ég felé. Színes, háromszögletű pajzsot hordtak, redős mentéjük bokáig ért. Kurta csizmájukon sarkantyú csörgött, oldalukon görbe szablya táncolt. Némelyiknek páncélja is volt, és olyan is akadt köztük, aki kopja helyett fokost vagy héttollú buzogányt tartott a kezében.
A huszárokat Fráter György lovasai és Izabella királyné lengyel testőrei követték. A díszes hintók mögött pedig Ferdinánd király Erdélybe küldött fővezérének, Giovanni Castaldónak spanyol lovasai büszkélkedtek, nehéz páncélt viselve.
A határra érve Fráter György apródja nyargalt előre.
— Álljon meg, tekegyelmed, főispán uram! — lihegte Nyárynak a bársonyruhás úrfi. — A vajda úr most búcsúzik a királynétól. . .
Széles, hegyi rétre érkeztek. A hintók megálltak,
23
György barát leugrott lováról, és a királyné hintójához lépett. A főtisztek is a hintó körül csoportosultak, Nyáry is odalovagolt két tiszttársával. Dobó Domokossal és Somlyai Báthory Andrással.

Nyáry kíváncsian nézte György barátot, Erdély vajdáját, János király halála után Erdély valóságos urát. Az erőteljes, vaskos ember szerzetének hosszú, fehér, földig érő csuháját viselte, de a papi ruha derekát öv szorította össze, amelynek bal oldaláról magyar kard csüngött alá.
Fráter György mélyen meghajolt Izabella királyné előtt. A királyné hintójában ült. Arca sápadt volt, a szeme könnyes. Tekintetebői gyűlölet sugárzott a barátra. Nyáry Lőrinc érdeklődéssel figyelte a szokatlan jelenetet. Castaldo diadalmasan mosolygott. A barát arcán ünnepélyes meghatottság látszott. Kiugró, nagy, zöldes fényű szemének erős nézése a királyasszony vonásait fürkészte.
..Szőrös füle van!" — gondolta Nyáry Lőrinc, amint a barát nagy fülét észrevette, és gúnyosan elmosolyodott. Megkondult a barát mély hangja:
— Felséges asszonyom! Nagy pillanat ez, amelyet itt, Erdély szent határán átélünk most mindannyian. Egész életemben felséges férjedet, az én egyetlen uramat, János királyt szolgáltam. Tizenegy esztendővel ezelőtt, szeretett királyom halálos ágyánál megesküdtem, hogy csak tégedet és fiadat szolgálom. Mindig hálát éreztem irántatok, és hálámat csak úgy fejezhetem ki igazán, hogy János király örökségét, Erdélyt kiragadom a török kezéből.
Egy pillanatig elhallgatott, nagyot sóhajtott, azután még emeltebb hangon folytatta:
— Napjaim éveken át aggodalomban teltek. Tudtam, hiába küldöm el az adót, a török minden percben be
24
ronthat Erdélybe, legázolhatja földjét, szolgájává teheti népét, mert **az** erdélyiek magukban ugyan meg nem védhetik országukat. Évek óta emésztett az ország gondja és az én uramnak, a megboldogult János királynak tett szent esküvésem: miképpen óvlak meg benneteket mindennemű veszedelemtől. íme, az Úr véghetetlen jóságából elérkezett az az idő, amikor Ferdinandus király védő karját kiterjeszti Erdélyre és tirátok. Bocsáss meg nékem, felséges asszony, amiért Isten kék ege alatt szólok hozzád, de hát itt az ország határa, itt mondok búcsút tinéktek.
Megint elhallgatott, majd Ferdinánd Erdélybe küldött hadainak parancsnokához, Giovanni Castaldo cassa-nói őrgrófhoz fordult, és olasz nyelven mondotta:
— Excellenciás uram! Most, hogy Erdélyország a felséges Ferdinánd király birodalmához tartozik, kérve kérjük őfelségét, védje meg Erdélyt teljes erejével **a** törökkel szeml>en. Ne engedje, hogy hűséges népe reményeiben, bizakodásában megcsalatkozzék. János király koronáját háromszáz magyar huszár viszi majd Bécsbe őfelségének.
A barát hangja remegett. Ferdinánd kezére játszotta Erdélyt, de máris azt érezte, csalatkozott **a** királyban, a király erejében. A cassanói őrgróf hétezer főnyi német és spanyol katonáját kevésnek találta az ország megvédésére.
„Alea jacta est, a kocka el van vetve" — idézte magában Július Caesar szavait, mert érezte, **az** idő kerekét nem fordíthatja vissza.
— Vajda úr! — szólalt meg a királyné. — Nekem is mindig az volt **a** vágyam, hogy az ország, a fiam és én Ferdinandus, a hatalmas király oltalmába jussunk . . .
Izabella tovább nem tudta mondani. Torkát a sírás fojtogatta, hiszen **a** fondorlatos barát két nappal ezelőtt kényszerítette **a** gyulafehérvári kastélyban arra,
24
hogy aláírja azt a szerződést, amelyben maga és kiskorú fia nevében ünnepélyesen lemond Erdély és **a** magyar Bészek birtoklásáról, Castaldo nem szólt egy szót sem. A királyné ezután intett a testőreinek, akik megvasalt ládát vettek le hintójáról. A ládában volt Szent István király koronája és **a** koronázási jelvények. Castaldo vette át a kincseket **a** király nevében, majd **a** vasalt ládát erős kocsira rakták, amelyet Nyáry Lőrinc huszárjai fogtak körül. Nyáry köszönt, majd gőgösen, fontossága tudatában lovasai élére állt, és megindult Felső-Magyar-" ország felé.
A jelenlevők közül talán senki sem sejtette ebben **a** percben, hogy **a** barát politikai győzelmét milyen tragikus események fogják követni.

Nyáry Lőrinc azonban nem vitte **a** koronát Bécsbe. Amikor Tokajba ért, ott tudta meg, hogy **a** király **őt** nevezte ki hűséges szolgálataiért Szolnok várának kapitányává, magyarosan várnagyává. Ezért **a** koronát nélküle vitték Bécsbe, **ő** pedig a királyi parancs értelmében egyenesen Szolnok felé indult. Egyik szolgájával küldött üzenetet feleségének Berencsre, hogy jöjjön utána Szolnokra, mert **ő** nem mehet haza.

12.

Még alig olvadt el **a** hó, de mivel erős böjti szelek fújtak, az utak hamarosan felszáradtak. Szolnok várában is vidámabb lett az élet. A hosszú, kemény télben **a** várbeliek nem láttak vendéget; kinek is lett volna kedve útra kelni hóban-fagyban, és megküzdeni az éhes farkasok csordáival? De most kereskedők érkeztek, futárok pihentek meg **a** falak között, akik híreket hoztak innen is, onnan is.

25

Albert mester Erdélyből jött legényeivel, és arannyalezüsttel varrott, meggyszín bársonyszőnyeget kínált megvételre Nyáry várkapitánynak.

— Rossz helyen kopogtatsz, Albert mester! — kiáltotta bosszankodva Nyáry. — Bécsből a zsold sem érkezett meg, a magaméból adtam a spanyol gyalogosoknak, mert hát igen-igen morogtak, mint az éhes ebek. Vidd csak a holmidat a bányavárosokba, ahol gazdag polgárok laknak, vagy Felső-Magyarország úri kastélyaiba. De ha híreid vannak, azokat szívesen meghallgatom. November óta nem tudok a világról. A feleségem sem érTiezett meg, pedig üzentem érte.

Albert mester visszarakta skarlát takaróit, török és perzisa szőnyegeit, azután helyet foglalt a várnagy karosszékében, miután szolgálólegényei kitakarodtak. A vén kalmár megpödörte hosszú bajuszát, megsimogatta szürkülő szakállát, nagyot sóhajtott, és csak azután mondta:

— Bizony, nagyságos várnagy uram, megnehezedett az idők járása felettünk, amióta György barátot, a pápa új bíborosát meggyilkolták alvinci kastélyában.

A várnagy izgalmában felugrott erre a hírre.

— Igaz ez? — kiáltotta, és maga előtt látta a barátot, ahogyan a nyáron Izabella királynét búcsúztatja. — Ki tette? — kérdezte nyomban.

— Minálunk úgy beszélték, hogy Castaldo őrgróf ölette meg nem sokkal karácsony előtt.

— De miért? — kérdezte Nyáry, és toppantott, olyan izgalom kerítette hatalmába. Érezte: ez a hír nem akármilyen hír, ez gonosz hír, és a gyilkosságnak következményei lesznek. Megborzongott. Nem volt nagy elme, nem értett igazán a politikához, most azonban megérezte: György barát halála kárára lesz az országnak.

— Ki tudná azt pontosan megmondani?.— vála.szoit

25

kérdéssel Albert mester, és széttárta a karját. — A pápa alighogy kinevezte bíborossá . . .

— Miért ölték meg? — ismételte Nyáry.

— Mondják, az olasz őrgróf nem hitt neki, mert **a** barát megküldte **a** töröknek is az adót, hogy békesség legyen. Okos, ravasz ember volt a barát, minálunk csak így hívták, jól látta, néhány ezer emberrel nem lehet Erdélyt megvédeni. Sajnos, mégsem volt igazán ravasz, mert meghívta az őrgrófot alvinci kastélyába, saját katonáit pedig elküldte. Azt is beszélik, hogy **a** titkára, az olasz Ferrari vitte rá **a** király főkapitányát, Pallavicinit, aki ledöfte a reggeli imáját végző bíborost. . .

Albert mester elhallgatott, majd nagyot húzott **a** várnagy borából. Nyáry is lecsillapodott, ö is ivott, és merev tekintettel vizsgálgatta az asztal lapjának rovátkáit.

— Mondom, várnagy uram, én csak azt tudom, amit hallottam, és csak azért mondom, mert már **a** kegyelmed boldogult édesapja is vevőm volt. Más előtt bizony nem jártatnám a számat.

— Beszéljen kend! — biztatta, és arra gondolt, **a** király tudta nélkül **a** dölyfös Castaldo nem merte volna azt az embert megöletni, aki Erdélyt átadta a királynak.
— Azt is fecsegik, akkor lett igazán gyanús **a** barát, amikor Lippa elfoglalása után szabad elvonulást követelt Ulemán basa és védőserege számára. Meg aztán sok volt az ellensége odabent Erdélyben is. A királyné sem szerette, ő is félt tőle, mint ahogy annyian mások . . .
— Most mi lészen? — kérdezte **a** várnagy töprengve.
— Én csak egyszerű kalmár vagyok, várkapitány uram, de azt hitemre állítom: **a** török nem nyeli le ezt **a** *békát.* Hallottam féLfüUel, hogy **a** bécsi király konstantinápolyi követét, Malvezzit **a** szultán máris **a** fekete toronyba záratta.
— A király megvédi Erdélyt! — kardoskodott Nyáry.
— Lehet, vámagy uram, lehet, de hát én addig nem

megyek haza Brassóba, amíg ennek **a** védelemnek hírét nem veszem. Inkább felmegyek Lőcsére a komámhoz. Nem nekem való a fegyverzörgés.
Alig hagyta el **a** várat Albert mester fegyveres kísérői élén, már másnap megérkezett Berencs várából Miklós hadnagy Bálint deákkal. Húsz jó lovas kísérte őket, húsz jó Nyáry-hyszár.
— Köszöntöm nagyságodat! — hajlongott Miklós hadnagy. — Fogadja jókívánságomat nagyságod, m^rt hát Pál úrfi igen-igen egészséges, életrevaló legényke már.
— Megszületett a fiam?! — kiáltotta **a** várnagy. — Hé, legények, bort ide!
Az inasok nagy kanna bort és súlyos ónkupákat hoztak.
— Igyunk **a** fiam egészségére! — harsogta örömmel Nyáry.
— Bizony, egyesztendős is elmúlt már a legényke — folytatta Miklós hadnagy. — Nagy ideje, hogy nagyságod nem járt odahaza. De ne aggódjék nagyságod! Margit asszony, kegyes úrnőnk rendben tartja a házat, ügyel **a** birtokra is. Ilonka kisasszony pedig szépséges hajadonná serdült, mióta hazajött Zay Ferenc úr udvarából.
Nyáry Lőrinc szinte itta **a** hadnagy minden szavát, majd ezt kérdezte;
— Mit üzent az én asszonyom?
Erre a kérdésre Bálint deák kinyitotta rézveretes tarsolyát, és pecsétes levelet húzott ki belőle.
— Ihol **a** nagyságodnak szóló levél! Kegyes úrnőnk saját kezével írta.
— Hát csak igyatok! — kiáltotta **a** várnagy, és vitte **a** levelet a saját hálóházába.
Ráfeküdt **a** kopott medvebőrre, maga elé teregette **a** felesége írását, úgy olvasta nagy gyönyörűséggel:
„Szerelmetes Uram!" — így kezdődött **a** levél, és **a**

gyöngybetűs sorokból szinte megelevenedett Török Margit szépsége. Látta sudár növését, bronzbarna, hosszú haját, halványpiros orcáját, egyenes orrát, vékony száját, akaratos állát és nagy, barna szemének sugárzó tekintetét.
Közben olvasta a kor szokása szerint fogalmazott mondatokat: „Az én holtomiglan való szolgálatomat ajánlom Tekegyelmednek, szerelmes szívem édes urának."
A levél minden sorából áradt a boldoggá tett asszony hálája, örvendezése a megszületett gyermekért. Megírta azt is, hogy-még tavasszal útra kel Ilonával Szolnok várába, amikor már a kis Pált nyugodtan rábízhatja a dajkákra. A hosszú levél, amelyben a gazdálkodásról is szó esett, így végződött: „A kegyelmes Úristennek ajánlom Tekegyelmedet, ki bírván bennünket mindenkor, engedje ő szent felsége, hogy egymást sok esztendeig láthassuk nagy jó egészségben. Isten tanítson, őrizzen és megtartson."
Nem gondolkodhatott sokáig asszonyáról. Odakint idegen szavak hallatszottak. Elrejtette a levelet, és gyorsan kilépett. A spanyol zsoldosok kapitánya, Diego de Giron és a német őrség főtisztje, Hubert von Held álltak csodálkozva a

Berencsváraljáról érkezett és bort iszogató legények között Mathiász, a tolmács társaságában.
Nyáry fogadta a tisztek üdvözlését, azután így szólt Mathiásznak:
— Mondd meg az uraknak, hogy fiam született, ezért kérem őket, tiszteljék meg asztalomat!
Mathiász mosolyogva tolmácsolta a meghívást, mire a durcás arcok egyszeribe megenyhültek. **A** zsoldostisztek is megragadták az önkupákat, és öntötték magukba a várkapitány borát. Ivás közben a vár dolgáról is szó esett. Nyáry kiadta a parancsot, hogy füvelésre bocsássák a lovakat keUő számú őrzővel. Másnap reggel, dobo

lás után pedig gyakorolni fogják a bástyák megszállását, mintha ellenség érkezését jelentették volna.
Diego de Giron rojtos kecskeszakáiiát simogatta, apró, fekete szeme gúnyosan nézett Nyáryra, úgy kérdezte:
— A zsolddal mi lesz, várkapitány uram? A spanyol jó katona, de csak akkor, ha pénz csörög a tarsolyában.
— A zsoldot a király őfelsége adja, nem én. Már küldtem követet a kamarához. Eddig is a magaméból adtam, de már az én erszényem is kiürült. Most, hogy megjött a tavasz, remélem, a zsold sem késik sokáig.
— Ne is késsen! — mondta nyomatékkal Diego de Giron. — Mondják, hogy a hajdúk Szegedre rontottak, és elfoglalták. De azt is mondják, hogy Khadim Ali, a budai basa, válogatott seregével indult Szeged visszafoglalására. Úgy tetszik, kezdődik a tánc! A spanyol pedig pénz nélkül nem táncol — fejezte be nagyon gúnyosan, és még egy kupa bort ivott.
Nyáry keze ökölbe szorult erre a pimasz beszédre, de aztán legyőzte önmagát, és csöndesen válaszolta:
— A spanyolok is őfelségének tettek esküt, miképpen én. Ha don Diego de Giron erről megfeledkezett, nem tehetek róla. Ez őfelségére tartozik.
Tudta, rosszul beszél, és nem képes ezeket a kapzsi idegen zsoldosokat ráncba szedni. A huszárokkal köny-nyebb volt szót érteni, azok magyarok voltak.
— Sok a betegünk, várnagy uram! — szólalt meg Hubert von Held, a magas, vállas, darabos német, zsírosan vastag hangján. — Láz emészti az embereket.
— A felcserek mit mondanak? — érdeklődött Nyáry. Hubert von Held csak legyintett.
— Nem tudnak semmit. Mondják, ne együnk zsírosat, és ne igyunk vizet.
— Ne is! — mosolygott Nyáry. — Van borunk elég. Amikor a zsoldosok távoztak, Miklós hadnagy haragosan felkiáltott:

— Gonosz, lapos tetvek ezek az idegen zsoldosok! Ha befeküsznek hazánk ködmönébe, bizony nehezen lehet kipörzsölni őket. A török mozdulására megijednek, mint a tökbe esett egér. Ha nem csörgetik előttük az aranyat, még a falak mögött íS futásról álmodoznak. Hej, nem irigylem nagyságodat!
— Az a ! Jól mondod! Bizisten ösztövérül áll a sorsunk, Miklós öcsém! De én mégis szívesebben tartok ezekkel, mint a törökkel. György barát is inkább akart a király mellé áUni, pedig ő frigyet kötött **a** törökkel. Úgy vélte azonban: a frigy megvagyon, de azért aki közel lakik a kontyoshoz, otthon ne háljon!
Gyorsan tavaszodott. Virágba borultak a fák, tarka, hímes szőnyeggé váltak a rétek. A folyók hátán táncoltak a napsugarak, és **a** mélyen kék égen fehér habfelhők úsztak. Egy ilyen verőfényes, tavaszi napon gyors naszádok érkeztek a Tiszán. Nyáry is lesietett a folyóhoz. Legnagyobb meglepetésére **a** vezérnaszádból Zay Ferenc lépett a partra hosszú szárú, úgynevezett cselebi csizmában, amely jól bírta a nedves talajt. Zöld gránátposztóból varrt rövid mentét viselt, **a** fejét nyusztpré-mes bársonysüveg fedte. Lassú, súlyos léptekkel ment Nyáry mellett, az arca komor volt, nagy szemének szúrós tekintete a várfalakat vizsgálta. Amikor a

várnagy házába értek, csak akkor kezdett beszélni. Mély hangja vastagon dongott **a** falak között:
— M^unk vagyunk, ugye? — kérdezte, és bizalmatlanul körülkémlelte a ház belsejét.
— Magunk, Ferenc bátyám — nyugtatta Nyáry.
— Még azt sem akarom, hogy Móré Gáspár alkapitá-nyod hallja, amit mondok. Nyáry felkelt a székből. Jelszolt a huszárnak, hogy senki se merje háborgatni őket.
— Mit tudsz? — kérdezte a nagyúr.
Nyáry elmondta, mit tudott meg Alberttől, de nem
28
árulta el a kalmárt. Elmondta azt is, amit a spanyol mondott a szegedi harcról.
— A király nem bűnös — védte urát Zay Ferenc. — **ö** csak szabad kezet adott Castaldónak, tegyen belátása szerint, ha gyanúsnak találja a Ijarátot. Castaldo félt. Lehet, hogy csak rémeket látott. Aki pedig fél, az gyilkol is félelmében. Ên nem tudom, milyen ember volt valójában a barát, de hát most már kár is törni a fejünket. Erős embereknek kell lennünk! Az erős ember is habozik, tele van kételyekkel, hiszen mindez a természetünkben vagyon, de aki igazán erős, az mindezeken felülkerekedik.
Elhallgatott. Később csöndesebben mondta:
— Lehet, hogy hamis praktikájú ember volt a barát, de azt jól megtanulta: amit a hídon fogadott a török, a szárazon már alig állta. Erdély most konc, de tudvalevő: két eb egy csonton nehezen alkuszik meg. Ez a parasztmondás igaz ma is. Nem lesz béke, Lőrinc öcsém! Szegednél meg Lippánál már elkezdődött a keserves harc. A király nem tud igazán segíteni, sok a baja Németországban. A franciák pedig mindent elkövetnek, hogy ne legyen béke Ferdinánd és a szultán között. Károly császár ellen jó szövetséges nekik a török.
— Mi történt Szegednél? — kérdezte aggódva Nyáry.
— Tóth Mihály hajdúvezér elfoglalta a várost, de a vár a török kezén maradt. A hajdúk segítségére sietett Bakics Péter lovasaival. Aztán a spanyol Áldana is megjelent, hogy a zsákmányból ki ne maradjon. A hajdúk a várat is el akarták foglalni, de ekkor érkezett a város alá Ali basa válogatott seregével. Áldana megfutott, végül a hajdúk odavesztek.
— Most mi lesz?
— Hogy mi lesz, öcsém, azt én valóiában nem tudom. Azt Tísak a magasságos Atyaúristen tudja odafent. De
28
annyit én is tudok: **a** mi várunk, Szolnok is várhatja **a** török támadását.
— Csak addig megküldje **a** kamara **a** zsoldot! — sóhajtotta Nyáry. — Mert hát **a** spanyolok azt mondják, pénz nélkül olyan **a** hadakozás, mint húr nélkül **a** lan-
. tolás.
— Majd megsürgetjük! — mondta Zay komoran, és elhallgatott.

13.

Azt mondják, **a** rossz hírnek serény a lába, szaporán lépked. Az 1552. esztendő tavaszán igazat mondtak **a** rossz hírek, amelyek mind **a** török készülődéséről szóltak. A hírek hatására az országgyűlés is összeült, a rendek segélyt és közfelkelést szavaztak meg. A nemesek azonban csak **a** király vagy a fia vezetésével tartoztak táborba szállni, ők pedig a német ügyek miatt nem **jö**hettek, ezért aztán az ország védtelenül maradt.
A török előnyomulás egyszerre több helyen indult meg. Szokoli Mohamed ruméliai beglerbég, **az** európai török terület vezére, Ahmed basa és szerdár, vagyis **a** Temesvár elleni hadjáratra kinevezett külön fővezér, valamint Khadim, azaz **a** herélt Ali, budai basa és helytartó vezették a hódító seregeket.
Nyáry várnagy nem tétlenkedett. A naszádosok csaknem Szegedig eveztek a Tiszán, kémlelő huszárai Pest városának közelébe merészkedtek. Naponta végigjárta nemcsak a belső vár bástyáit, hanem **a** külső, a huszárvár l>élelt palánkját is.

Megnézte **a** latorkert hegyes karóit, és felmászott **a** virrasztótoronyba is, ahonnan jó messzire lehetett látni a négy világtáj felé. A vár környéke még nyugodt volt.
A zsold egy része is megérkezett, **a** spanyolok is elhallgattak, úgy tetszett, Szolnok meg tudja majd állítani
29
a támadó ellenséget. A vámagy megparancsolta huszárainak és hajdúinak, hogy **a** hírhozókat, mielőtt bárkivel beszélnének, őhozzá vezessék.
Pünkösd hava is beköszöntött, amikor a Pestig portyázó Móré Gáspár megérkezett legényeivel. Török nyelvet is hoztak magukkal.
A várnagy és helyettese egymással szemben ültek. Móré nagyot falt a sódarból, a kupát is jól meghúzta. Nyáry csak ezután mondta:
— Beszélj, Gáspár!
A széles vállú, vastag nyakú alkapitány megtörölte a száját, hetyke bajszán is pödrött egyet, majd dercés hangján megszólalt:
— Pestig szágiüdoztunk, de törököt csak olyat láttunk, aki már megtelepedett valahol. Egy koszos törököt el is fogtunk, a basa egyik kertészét. A nyavalyás úgy megrémült, hogy menten bevallotta: a basa seregével együtt régen átment a Dunántúlra. Mást nem tudott, és ezt el is hiszem neki, Ali basa nem közli a kertészével, mi a szándéka.
— Ebben igazságod vagyon, Gáspár. Tán csak nem Bécs felé igyekszik Ali basa? Abba még a szultánnak is beletörött a bicskája.
— Több esze van a basának. Egy pesti magyar kovácsmester már azt is tudta, hogy **a** basa Veszprémet foglalta el, onnan pedig északnak fordult. A mester fia a basa kardkovácsa, 6 üzente egy cigánnyal, hogy **a** Budától északra levő várakat akarja a török elfoglalni.
— Akkor talán mi megszabadulunk! — sóhajtotta Nyáry.
Móré Gáspár beletúrt hosszú, gesztenyeszínű hajába, azután csak a fejét csóválta.
— Rosszul hiszed, Lőrinc! — szólalt meg komoran. — A basa, ha elfoglalja a várakat, visszafordul. A török
29
nem szereti a hegyeket, aztán Eger is nehéz falat lenne **a** számára. Egyedül nem is bírná lenyelni. A naszádosok azt beszélik, Ahmed szerdár Temesvár ellen készül. Ha az elesik, a többi kis vár fel nem tartóztathatja, akkor jöhet ö is Szolnok ellen.
— Nem bánom én azt sem! Szolnok erősebb Egernél — kérkedett Nyáry.
— De itt spanyolok és németek a védők, Egerben pedig magyarok őrzik a bástyákat — mondta az alkapi-tány.
— Nem bánok én semmit! Most már csak azért imádkozom, hogy a feleségem útra ne keljen.
— Hát az bizony éktelen bolondság lenne, ha megtenné! A basa portyázó! könnyen elfoghatnák.
— Mit tegyek? — kérdezte Nyáry aggódva. Móré a fejét vakarta, azután lassan mondta:
— Magamnak sem tudnék jobb tanácsot adni, Lőrinc. Üzennék neki: maradjon otthon. Berencsre el nem jut a török. De hát ki tudja: odaér-e a hírvivő? Vagy ami még rosszabb, hátha elindult már a feleséged . . .
A várnagy azon nyomban háromszor két-két legényt küldött üzenettel Berencsre. Mindegyik párnak másmás úton kellett haladnia. Ha még otthon érik a feleségét, tiltsák meg a nevében, hogy útra keljen, ha pedig útközben találkoznak vele, fordítsák vissza **a** szekere rúdját!
Amikor a válogatott legények útra keltek, Nyáry megnyugodott. Bízott benne, Berencsen is tudják, merre jár a török.
Múltak a hetek. A lobbos égről lángoló sugarait hintette szét **a** nap. Nyáry várnagy naphosszat ott ült **a** szakállszárítón, és északra bámult. Tűnődve leste **a** két folyó ezüst szalagját. Szent Jakab havának közepe is elmúlt, amikor Veér András naszádos kapitány állt meg
29

előtte. Vörös arcán verejték harmatozott. Leroskadt a padra, úgy mondta lihegve:
— Drégely vára oda vagyon! Jó Szondi Györgynek fejét vették. Ali basa kezére jutott Szécsény, Hollókő, Ság, Gyarmat, Buják és Salgó.
Nyáry elkeseredetten hallgatta, majd így szólt:
— Jobb, ha hallgat kigyelmed! Menjen vissza **a** legényeihez, és tegyen lakatot **a** szájukra! Nem jó az, ha ilyen gonosz híreket hall az őrség. Könnyen beléjük költözik a félsz.
De hát semmit sem lehetett eltitkolni. Még jó, hogy az északról szálló hírek csak a magyarok fülébe jutottak. De a nyugtalanság tüze az egész őrségben elharapódzott. A spanyolok súgtak-búgtak, és a németek is összedugták a fejüket. Már a kockát sem rázták, hanem a bástyákról kémlelték, nem látják-e megcsillanni **a** török fegyvereket.
Kisasszony hava is elérkezett, a nyár forrósága tovább tartott. A vár árkaiban megapadt **a** víz, a folyókban is kevesebb folydogált.
Egy ilyen forró augusztusi reggelen nagy riadalom támadt **a** várban. Spanyol lovasok álltak a kapu előtt. A lovak remegő lábakon vánszorogtak, megtépett, véres ruhájú katonák kantárszáron vezették őket. A jövevények harsány hangon hirdették a közeledő veszedelmet:
— Elesett Temesvár! Lippa is elveszett! Jön a török! — kiáltozták.
A spanyolok kaput nyitottak. Nemsokára Diego de Giron ott állt az egyik menekült tiszttel Nyáry előtt.
— Várnagy uram! — kezdte **a** spanyoL — Elesett Temesvár. Most majd mi következünk! — mondta izgatottan.
— Azért vagyunk itt, hogy megvédjük Szolnokot — felelte Nyáry.
30
Diego de Giron apró, fekete szemének most már nem volt gúnyos a nézése, inkább félelem reszketett benne.
— Nincs kedvem értelmetlenül meghalni, várnagy
uram.
Mathiász híven tolmácsolta a spanyol szavakat.
— Mi történt hát Temesvárnál? — kérdezte a várnagy nyugodtan.
— Beszélj, Gomez! — tuszkolta Giron Nyáry elé a menekült spanyol tisztet.
Gomez meghajolt a várnagy előtt, azután elmondta Temesvár ostromának és elestének a történetét.
— Július végén esett el a vár. Amikor láttuk, hogy nem lehet tovább megvédeni a falakat, a városi polgárokkal együtt rábírtuk Losonczy István várkapitányt, adja meg magát, ha a török szabad elvonulást ígér. így is történt. Amikor azonban kivonultunk, a török belénk kötött Losonczy kardot rántott, vad harc keletkezett, amelyben mindenkit lemészároltak. Csak öten tudtunk megmenekülni, mert mi mentünk a sereg eleién.
— Ebből is láthatják, uraim, hogy a töröknek nem szabad hinni. Szavát sohasem állja! — mondta Nváry. — Mi nem fogunk megadásról tárgyalni. Lippa miként esettel? — kérdezte.
Gomez megzavarodott. Hebegve válaszolta:
— Áldana kapitány nem várta meg a törököt. Mind elmenekültünk.
— Akkor hazudsz! — kiáltotta Nyáry. — Horman jössz. Temesvárról vagy Lippáról?
Gomez csak n^mi hallgatás után felelt a kérdésre:
— Lippa felé menekültünk. Amikor Áldana tőlünk megtudta, hogy mi történt, elhagyta a várat.
— Hé, legények! — kiáltotta Nyáry vad haraggal. — Fogjátok el ezt a gyáva kutyát, és dugjátok a tömlöcbe a társaival együtt! Majd Bécsben döntenek a sorsukról.
30
A magyar hajdúk örömmel engedelmeskedtek. Móré Gáspár maga ellenőrizte a parancs végrehajtását.
Diego de Giron megkövülten állt Nyáry előtt, majd haragosan kitört:
— Ehhez nem volt joga, uram!

— Jogom volt — felelte Nyáry. — Ezek az emberek gyáván megfutottak. Két fontos vár jutott miattuk a török kezére. Most pedig itt terjesztik a gyávaság mérgét. Diego de Giron köszönés nélkül elrohant. Nemsokára vad dobolás hallatszott. Giron felsoi'akoztatta a spanyolokat. Hubert von Held pedig azt üzente Nyárynak, hogy ez a spanyolokra és a magyarokra tartozik.
A spanyol katonák hangos kiáltozással vették körül a várnagy házát, honfitársaik szabadon bocsátását követelték.
— Mit tegyünk, Gáspár? — kérdezte Nyáry az al-kapitányt.
— Tárgyalnunk kell velük! — felelte Móré Gáspár, — Többen vannak, mint mi. Aztán nem harcolhatunk egymással, amikor maholnap nyakunkon a török.
Nyáry káromkodott, mint **a** kereketört kocsis, de egyet)et nem tehetett. Meghívta tárgyalásra Diego de Gironi.
A spanyol kapitány tíz, állig felfegyverzett katonájával érkezett. Nyáry Lőrinc még a kardját is leoldotta, úgy ült le **a** házból kihozott asztal mellé, és intett Gironnak, hogy foglaljon helyet mellette.
Elszégyellte magát Giron kapitány. Visszaparancsolta katonáit, és ő is fegyvereit letéve ült az asztalhoz. Mindketten elmondták érveiket. A spanyol ragaszkodott **a** menekültek "szabadon bocsátásához, Nyáry meg ahhoz, hogy nem engedi az őrség megrémítését. Végül mégis megegyeztek: **a** spanyolok kiszabadulnak, de nyomban el kell hagyniuk **a** várat.
31
— Ami történt, azért kegyelmednek kell felelnie —^ mondta Nyáry keserűen, majd hozzátette —, ha ugyan megérjük...

14.

Sárgán égett a határ Szolnok vára körül. A Tisza zöld nádasai szelíden hullámoztak a déli szélben. A fűzfák belelógatták bús ágaikat a folyó langyos vizébe. A nádas felett két rétisas körözött prédára lesve. A sugárverő délben kékesfehér párák rezegtek. A várban csönd honolt, az ebéd utáni pihenés csöndje.
Nyáry várnagy szokott helyén, a szakállszárítón ült, és észak felé bámult. Várta, egyre várta a kiküldött legényeket. Napok óta senki sem érkezett a várba. Csak ült, és a messzeségbe nézett, ahol a kék egek összehajolnak, vagy a napverte, cserjés partokat figyelte, a fűzfák ezüstös lombját, a mocsári tölgyeket és a nádas szity-tyós, **kakás,** páfrányos sűrűjét.
Megdörzsölte a szemét, azt hitte, a maró fénytől **káp**rázik a sugarak remegő csillámaiban. De a szeme nem káprázott. A Tisza bal partján, Szentmiklósfalva felől lovasok bukkantak elő a keskeny úton.
Nyáry felugrott. Barnapiros arca elsápadt a félelemtől. Magyar lovasok voltak, tüstént felismerte őket, mégis sohasem érzett félelem szorította össze a torkát. Alig nyíló szájjal suttogott magában, és a belső szenvedéstől megvonaglott az arca.
— Ez nem lehet! — ismételte többször is csaknem eszelősen, és a szeme is belefájdult az erős nézésbe, ahogyan kutyaként szimatolta az érkezőket.
Az út a tölgyek között kígyózott. A lovasok időnként el-eltűntek a sűrű lombok tömör zöldjében, azután mindig közelebb bukkantak elő. Az első lovast megismerte:
— Miklós hadnagy! — suttogta döbbenten. „Akkor,
31
akkor a legényeim elkerülték őket" — gondolta, és sírni szeretett volna elkeseredésében. Ráismert nyomban a feleségére is, hiába viselt galambszínű atlasz férfimentét és piros bársonysüveget. Asszonya balján pedig fiatal vitézként régen látott nagylánya, Ilona lovagolt egy kacola, vagyis szelíd ló hátán.
— Milyen lovasok jönnek, Lőrinc? — hallatszott ebben a pillanatban mögötte Móré Gáspár hangja.
— Bár ne jönnének! — válaszolta keserves szomorúsággal. — Most aztán benne vagyok a pácban! — kiáltotta.
— Mi történt, Lőrinc? — faggatta tovább az alkapi-tány, mert nem értette, miért baj az, ha néhány magyar lovas érkezik Szolnok várába.

— Ezek a berencsi legényeim, hozzák a feleségem meg a lányom. Most már érted, Gáspár? — kérdezte fuldokolva az izgalomtól.
— Dejszen értem én! Bár te se értenéd meg én se! — mondta hökkenten Móré. — Bizony nem fehérnépnek való a várostrom. Ha megpihennek, küldd menten vissza őket! Nem is tudom, miképpen jöttek idáig, hiszen Ali basa már közeledik.
Nyáry már nem válaszolt, rohant lefelé a várkapuhoz. Egyszerre ölelte a leánya és a felesége. A váratlan öröm elvette a szavukat. Margit szólalt meg végre:
— Drága uram! Drága uram! Csakhogy újra láthatlak!
— Édesapám! — rebegte Ilonka.
Mire a várnagyi házba értek, végigfutott a hír az egész várban. Diego de Giron gúnyosan mondta Hubert von Heldnek:
— Ez aztán erősítés, ugye, kamerád ? A német főtiszt csak a vállát vonogatta.
— Én nem hoztam volna ide a családomat — és egye

bet nem mondott. Éppen úgy nem állhatta a spanyolt, ahogy a magyar várnagyot.
A két nő fáradtan, elcsigázva dőlt le a medvebőrre.
— Hetek óta jövünk — kezdte Margit a beszédet. — Először édesapámat látogattuk meg Szendrő várában. Hallottuk, hogy a'török HoTit megyében hódít.
— Futárokat küldtem hozzád — mondta Nyáry gyötörtén.
— A szolga meg is jött Tokajból, de hát akkor Pál úrfikánk születése miatt még nem jöhettem. Aztán Miklós hadnagy hozott választ a levelemre, amelyben azt írtad, ha úgy látom jónak, keljünk útra.
— De aztán hat legényt küldtem háromféle úton azzal az üzenettel, hogy a világért se keljetek útra! —• kiáltotta. '
Hangos szavától a két nő megrebbent.
— Hát olyan nagy baj, hogy itt vagyunk? — ugrott fel Ilona, és megölelte apját. — Hiszen még a kis Pálról sem beszéltünk, és még én sem mondtam el, mi mindent tanultam a nagy tudományú Joannes Vitrariustól Zay Ferenc úr házában.
— Jaj, édeseim, bizony boldogan hallgatnám reggeltől estig vagy akár estétől reggelig! De hát értsétek meg, itt talán már egy napig sem vagytok biztonságban!
Ali basa nem ment tovább északnak, hanem visszafordult, hogy Szolnokot ostromolja, délről pedig Ahmed basa és szerdár közeledik. Hatalmas serege elfoglalta Temesvárt.
— Édesapám is azt mondta, Szolnok bevehetetlen. Ez az ország legerősebb vára — szólt közbe Margit mosolyogva.
Nyáry döbbenten ereszkedett az egyik karosszékbe. Nem felelt nyomban, csak mereven nézte a kőpadlót.
— Ha tízszer olyan erős volna, akkor sem maradhatnátok itt! — válaszolta felindultan. — Ti nem tudjátok,

mit jelent az, ha a török ágyúk tüzet szórnak a várra. Apósom uram jól mondta, Szolnok erős vár. De azt bizonyosan nem tudta, hogy az őrség háromnegyede pénzéhes spanyol és német zsoldos, akiknek gyéren küldi őfelsége a pénzt. A németek egy részét pedig valamilyen nyavalya gyötri. . . Holnapig pihentek, aztán gyorsan hazamentek, amíg lehet! Bárcsak Tokajban lennétek már!
Margit és Ilona csalódottan bámult maga elé. A hosz-szú út elcsigázta őket, és úgy érezték, Nyáry Lőrinc más ember lett, amióta nem látták. A hosszú úton csak a találkozásra gondoltak, nem is sejtették, milyen szörnyű veszedelem fenyegeti őket.
A várnagy aggódva járt fel és alá. Arccsontjai alatt a szájsarokig ferde redők keletkeztek, mintha megkínozták volna. Az áhított pillanat itt volt, szerettei körében lehetett végre, de ez a tudat most jobban meggyötörte, mint ha évekig nem láthatná őket, hiszen miatta kerültek életveszélybe. Rosszabbra is gondolt: mi lesz, ha török fogságba esnek? Ha valamelyik basa vagy bég háremébe jutnak?
Ezeket a gondolatokat nem is merte kimondani. Csak nézte asszonya halványpiros arcát, barna szemének kedves sugárzását, és hallgatta lágy hangját, ahogyan a fiáról, az ő fiukról beszélt. Milyen volt csecsemőként, miképpen gügyögött, és mi

volt az első szava, amikor megszólalt? Az idő gyorsan múlt, észre sem vették, hogy alkonyodik. Kopogtatásra hagyták abba a beszédet, Nyáry az ajtóhoz lépett.
— Ne haragudj, de nagyon fontos! — mondta zavarodottan a küszöbön álló Móré Gáspár.
Csak pihenjetek! Mennem kell! — szólt vissza az ajtóból, és követte az előresiető alkapitányt.
— Mi történt? — kérdezte, amikor utolérte.
33
— Gyere, nézd meg magad! — hangzott rekedten a
válasz.
ISíIóré a legmagasabb szögletbástyára ment fel. Két magyar hajdú állt fent, akik mereven bámultak Jászberény irányába, mintha a Zagyva csillogó ezüst szalagjára lettek volna kíváncsiak. A hajdúk tisztelegtek, és némán álltak tovább, de le nem vették tekintetüket a Zagyváról.
Móré jobb kezével ugyanabba az irányba mutatott.
— Nézd, Lőrinc!
Az alkony rózsaszíne már sűrűsödött a fátyolfelhők alatt. Nyáry tekintete Móré kinyújtott jobb kezét figyelte, amely aztán lassú, ejtett mozSulattal hullt alá.
— Látod? — kérdezte rekedt suttogással.
Messze, ahol az ég a földdel összeért, az alkony aranyvörös sugaraiban ezüstösen szikrázó csillogás látszott, mintha a Zagyva jobb partján ezüstcsillagocskákat táncoltatnának, sok-sok pici csillagot.
A várnagy kiszáradt torkából rekedten tört elő a hang:
— Török lándzsák hegye villog! — mondta elfulladva.
— Reggelre már itt is lehetnek — felelte rá Móré. Nyáry riadót fúvatott, és mindenkit kijelölt helyére
rendelt.
— Megnézhetjük őket? — kérdezte Móré, és amikor az engedélyt megkapta, húsz lovassal kivágtatott a török elé.
— Itt a török! Azonnal induljatok! — ezzel a kiáltással rontott be Nyáry övéihez. — A Tisza bal partján még szabad az út, legalábbis annak látszik.
A két nő sírva fakadt a rémülettől.
— Mennetek kell! Pihent lovakat kaptok, készüljetek! — kiáltotta és kirohant, majd-íel a bástyára.
A nap már csaknem leáldozott, de utolsó sugaraiban elrémülve vette észre, hogy a Tisza jobb partján is csillognak mái" a török fegyverek. Még Móré húsz lovasát
33
is látta a Zagyva-part bokrai közölt. Lassan lopakodtak előre, hogy majd rájuk rontsanak a török előőrsökre a leszálló sötétben.
Egyik legényével most Veér Andrást hívatta. A naszádos kapitány feljött a bástyára. A lógó bajszú, vastag orrú és kopott süvegű ember szeme komoran villant a hunyó nap felé.
— Itt vagyok, uram — mondta és várt.
— Jön a török, és a családom ma érkezett. Adjon tanácsot kegyelmed, miképpen menekíthetném ki őket a várból! Már a Tisza jobb partján is villognak a török fegyverek.
— Láttam! — mordult Nyáry felé a naszádos, de nem nézett rá, hanem a tájat vizsgálta.
— Kegyelmed, Veér uram, minden bokrot ismer a vár körül — biztatta a várnagy.
— Felfelé nehéz evezni, aztán ha észrevesznek, nem tudom, mi lesz . . .
— Hát akkor? — kérdezte a kapitány elfulladva.
— Ha besötétedik, küldje előre a lovasokat, várnagy uram, a Tisza bal partján! Majd adok melléjük egy csaj-kást, aki a mocsárt megkerüli velük. Hajnalban aztán meglátjuk, merről jön még a török. Akkor pedig én átviszem a fehérnépet a mocsáron oda, ahol a lovasok várják őket. A mocsárba nem megy be a török. Majd még mást is teszek , . .
— Miért nem mehetnek a lovasokkal? — vágott közbe Nyáry.

— Hát csak azért, mert nem tudjuk, nem jön-e a török a Tisza bal partján is. Ha jön, a lovasok majdcsak visszavergődnek. Asszonynéppel ez keserves lenne. Ha reggel nem jönnek vissza a lovasok, az azt jelenti: szabad az út Tokaj felé.
Nyáry visszament a családjához.
— Hajnalig pihenjetek! A mocsáron át megmenekül
34
hettek — kezdte, és elmondott mindent asszonyának. A lovasok is elindultak a naszádos kapitány emberének vezetésével. Miklós hadnagy és Bálint deák a várban maradt, hogy kisérők legyenek a mocsáron át.
A mécses kanóca sisteregve égett. Nyáry nézte, hogyan alusznak szerettei. De nem tudott mellettük maradni, neki nem jött álom a szemére. Felment megint **a** bástyára. A vár körül fekete csönd honolt. A holdtalan éjszakában a Zagyva két partján a Tisza jobb partjáig fénylettek a török tábortüzei^.
A várkapu előtt kürtszó harsant. Nyáry is a kapuhoz botorkált. Móré Gáspár jött meg három török fogollyaL
— Sokan vannak! — mondta komoran az alkapitány. — Ali budai helytartó érkezett meg győztes seregével. Megvártuk, amíg lepihennek, akkor ütöttünk rajtuk. Vagy ötvenet is levágtunk közülük, de hát semmi ez. A zűrzavarban' aztán sikerült visszajönnünk.
A három elfogott deli csak annyit vallott, hogy Ali basa Szolnokot akarja elfoglalni, és ha megérkezik Ahmed szerdár, együtt mennek majd Eger ellen.
Alig hajnalodott, amikor Veér András kopogtatott.
— Gyere, uram, nézd meg te is a törököt! — hívta Nyáryt.
A toronyból most már látni lehetett a török sátrakat. A tábor még aludt, csak az őrök fegyverei csillantak meg a hajnali sugarakban.
— Indulhatunk, uram, az út szabad! — mondta a naszádos.
A várban is csönd volt. Ezen az éjjelen a magyarok őrködtek, a spanyolok és **a** németek szállásain mozgás sein látszott.
— Ki tudja, látlak-e még? — suttogta Margit az ura fülébe.
— Vigyázz a gyerekekre! — súgta **a** feleletet Nyáry.
— Édesapám! — zokogta Ilona.
34
A kis csapat kilépett azon a kiskapun, amelyen át ***A*** Tiszához lehetett eljutni, majd Veér András vezetésével nekivágott a mocsárnak. A naszádos biztosan lépkedett a süppedékes talajon.
— Csak mindig a nyomomban! — parancsolta. Mögötte ment Ilona, őt követte Margit, majd Miklós hadnagy és Bálint deák zárta a sort. A naszádos olykorolykor megállt, és tanította őket: — Ez a csillagos hínár az embert is elbírja. Amott a suta hínár, az már vizet ereszt, de azért az sem szakad le alattunk. De ott, mesz-szebb, balra, a haragoszöld, sűrűnek tetsző hínár alatt **a** bizonyos halál leskelődik. Az a gyilkos hínár.
A nádas már felébredt. Egy kis tó körül gémek, gólyák és gödények lestek a felbukkanó halakat. Odébb büszke kócsag tollászkodott a hajnali fényben, és egy öreg vöcsök indult útjára. Ébredt a kacagó sirály is, a sűrűből pedig rókaüvöltés és a nádi farkas kurrogása hallatszott,'
— Inkább ezt a kurrogást hallgatom, mint a janicsárok üvöltését — bölcselkedett a naszádos, és sietve lábolt tovább.
A nádas szélén már izgatottan rejtőzködtek a beren-csi kopjás hiiszárok. Veér András óvatosan nézett körül, aztán maga is lóra pattant, úgy mondta:
— Lassan indulhatunk!
Éi elkanyarodott a parttól, hogy a berek eltakarja őket. A török tábor kisebbik fele néhány nyillövésnyire lehetett mögöttük a Tisza jobb partján.
— Most vagy soha! — sóhajtotta a naszádos, mert a berek megszakadt, és vagy ötvenlépésnyire fedezetlenül kellett menekülniük. Gyors iramban vágtattak tova, de hiába volt minden, a törökök, akik észrevették őket, vadul üvöltötték a többiek felé:

— Já á j **juha!** Ide, ide! Fogjuk meg őket!
— Hogy a karón száradnátok meg, ebadták! — káromkodott a naszádos, és gyorsított.
35
A török lovasok belehajszolták lovaikat a megapadt folyóba. A menekülők azonban egérutat nyertek, amíg a törökök átúsztattak a folyón.
— Vigyétek az asszonyokat! Ti pedig mellém! — parancsolta a naszádos.
Bálint deák tíz lovassal, a nőkkel és a tartalék lovakkal vágtatott tovább. Miklós hadnagy a többiekkel a naszádossal maradt. A folyó sodra is visszafelé vitte a török lovasokat.
— Most gyerünk rájuk! — kiáltotta a naszádos, és a partra kapaszkodó lovasok közül nyomban kettővel végzett. Miklós hadnagy és a többi huszár követte példáját. Csapásaik alatt egymás után zuhanták le a nyeregből a szipáhik. A törökök megtorpantak, de újból támadásra indultak, mert vagy ötven szipáhi ereszkedett a vízbe.
Veér fogcsikorgatva küzdött, de fél szemmel a menekülőket figyelte, akik most már jó messzire távoztak a harc színhelyétől. De bármilyen jól és okosan küzdöttek, nem tudták megakadályozni, hogy a szipáhik partra ne érjenek. Amikor a törökök már három huszárt levágtak, és Miklós hadnagy is több sebből vérzett, a naszádos hátrálni kezdett.
— Iléri! Előre! — kiáltotta örvendezve egy jüz-bási, és mindenképpen a naszádost szerette volna elejteni, Veér András azonban jól forgatta a kardját, a jüz-bási bárhogyan próbálta levágni, minden csapását hárította. De bármilyen jól védekeztek, a nagyobb erő végzett volna velük.
Most azonban váratlan esemény történt. Agyúlövés dördült meg a folyókanyarban, és egy tiszai naszád bukkant elő rejtekéből, a nagy naszádot pedig kisebb naszádok és csajkák sora követte. Az ágyúlövés telibe találta a folyó közepén úsztató egyik szipáhit, aki véresen zuhant lováról a habok közé. **A** naszádok sebesen közeledtek a folyó árjától is segítve. Az úszó lovak hátán nem
76
lehetett védekezni. A hajók legénysége lándzsákkal lökte vízbe a megrémült lovasokat. A bal parton rekedt török lovasokat a partra ugráló sajkások támadták hátba. Veér András is magához tért. A megriadt jüz-bási fejét egyetlen csapással hasította ketté. A török támadás vérbe fulladt. Akik tudtak, visszaúsztattak **9** másik partra, és onnan rázták öklüket a vízen érkezett ellenség felé. Egyebet nem tehettek.
— Tudsz továbblovagolni? — kérdezte Miklós hadnagyot Veér András.
— Remélem — válaszolta a hadnagy.
— Kötözzétek be! — parancsolta embereinek a naszádos kapitány.
Amikor a sebesültet bekötözték, Veér így szólt:
— Érjétek utol őket! Most már megmenekültetek mindnyájan. Az elesetteket majd eltemetjük. A lovaikat azonban ti vigyétek magatokkal! Az enyémet is. Én majd ihegmondom Nyáry uramnak, hogy megmenekültetek. Jól harcoltál, öcsém! — mondta még Miklós hadnagynak.
A két férfi kezet fogott. A hadnagy nyeregbe szállt, és a menekülők után vágtatott embereiveL
— Jókor jöttetek. Tamás! — mondta Veér András, és megveregette fiatalabb tiszttársa vállát. — Ahogyan megbeszéltük. De azért előbb is jöhettetek volna.
— Lejjebb nem találtunk jó búvóhelyet — mentegetődzött Tamás.

15.

Lassan közeledett Ali basa hatalmas serege a szolnoki mezőn, és legyezőszerűen, félkörben vette körül a várat. A Tiszán azonban nem kísérelte meg a sepeg az átkelést. A naszádosok miatt ez kockázatos hadmozdulat lett volna. A vörös ruhás topidzsik **a** felállított ágyúk mögött
35

álltak, és megkezdték az ágyúzást, de a lövedékek kezdetben nem sok kárt tettek a földbástyákban.
A jaszaulok, a hadrendezők ide-oda futkostak, és kijelölték az egyes csapatok helyét az ostromgyűrűben. A török ágyúk mögött a várostromban jártas janicsárok helyezkedtek el. A sereg két szélén a szipáhik vertek tábort. Az ágyúzást azonban a basa hirtelen megszüntette, és csak másnap derült ki, hogy miért. Az éjszaka leple alatt a török tüzérek teljes csöndben előbbre vontatták az ágyúkat, és a hajnal első derengésekor már megkezdték a tüzelést. A török ágyúk golyói most már becsapódtak a házak közé is, nagy riadalmat keltve főképpen a németek között, akiknek szállásait több golyó érte.
Nyáry maga rohant a bástyára, és a német tüzérekkel rálövetett az előretolt ágyúkra. Néhány órás tűzpárbaj után a török kénytelen volt megmaradt ágyúit hátrább húzatni.
Ügy látszott, Ali basa nem erőlteti az ostromot. A vár á g y ú i jól feleltek a török tüzéreknek.
— így kell csinálnunk! — mondta a várnagy Hubert *von* Heldnek, aki azonban a fejét csóválta, majd ezt válaszolta:
— Most sikerült, de m i lesz, ha Ahmed szerdár is megérkezik?
— Neki is golyóval felelünk! — válaszolta Nyáry.
— Ali basa még csak játszik — dünnyögte vastag hangján a német. — Majd akkor kezdi komolyan, ha déhöl megjön a szerdár. Lesznek vagy hatvanezren. A spanyolok meg . . .
És nem mondta tovább, csak legyintett egyet, és faképnél hagyta a várnagyot.
— Gyáva disznó! — fröcsköite utána a szót Nyáry.
— Talán nem is gyáva — jegyezte meg Móré Gáspár, az alkapitány. — Az a kecske spanyol sokkal gyávább.

Aztán **ha** ők cserbenhagynak bennünket, ugyan mire] megyünk mi, maroknyi magyarok?
Nyáry nem felelt, csak nézte a darabos arcú, vastag,; vörös nyakú alkapitányt, és megérezte, benne sem bíz-] hat többé. Sápadt lett egyszerre, szürke-sárga a harag-

1 tói, de magába fojtotta felforró indulatát. Nézte a mezőn **j** tarkálló török sátrakat, az ágyúk várra ásító torkát, **a j** nagy kondorokat, amelyekben kását főztek a török sza-: kacsok és **a** nyár végi égen tarjasodó kis felhőket. Az arca lassan megereszkedett, a szemöldöke erősre húzódott, **a** szája összezárult, az ajka egymásra feszült, hogy belsejének vad háborgása ki ne törhessen dühtől forró szavakban. De a gondolatok ugyancsak gyötörték:
„Micsoda balsors vetett ide engem? Miért engem választott **a** király? Igaz, mire megyünk mi, maroknyi magyarok? De jó, hogy Margiték legalább megmenekültek! Isten küldte ide azt a derék naszádost. Ó, ha mind ilyen ember védené ezt az erős várat! Bizony, véres fejjel takarodna el **a** török, mert az erő nemcsak a falakban és **a** bástyákban vagyon, hanem azokban, akik védik. De ha az emberekben nincsen hit és akarat, a falak nem sokat érnek. . . "
Móré Gáspár még ott állt mellette. Arcán a reménytelenség ült, ahogyan a török hangyabolyt figyelte.
— A várat megvédjük! — mondta most keményen Mórának. — Megesküdtem a királynak, és megtartom eskümet a félhold árnyékában is.
Ezt talán azért mondta, mert nem sokkal ezelőtt **a** zulufedzsik, **a** basa tábori csendőrei, hatalmas, vörös félholdat tűztek ki a vezéri sátor elé, és a zulufedzsik most ott sorakoztak zöld csíkos fehér zászlójukat lobogtatva. Azután tovább beszélt a hallgató alkapitánynak:

— Mi, magyarok. Mohács óta mindnyájan a török félhold árnyékában élünk, **a** török hatalom árnyékában. Ez **az** árnyék mély és sötét, beborítja egész életünket. Ne-
37
künk azért kell harcolnunk, Hogy egyszer, talán sokára; i a napfényre jussunk újra . . .
Többet nem mondott. Sarkon fordult, és otthagyta **a** ; jneggyávult Mórét.
Az ég sápadt kékjéről olvadtan hullt alá szeptember ■■ aranya. Délre járt az idő. A török sátrak előtt piros, sárga és zöld csíkos zászlókat lobogtatott a langyos, déli szél. Dobok peregtek, trombiták harsogtak, sípok szóltak, és rézcsengők éles hangja szállt a magasba. Hosszú szakállú és bajuszú, fehér darócba öltözött dervisek üvöltötték Allah nevét. Megszólaltak a török ágyúk is, ' de a topidzsik nem sokat törődtek a célzással, ők is csak az öröm zaját akarták növelni.
A vár védői mind a falakra tódultak, onnan nézték **l** csodálkozva a számukra érthetetlen ujjongást.
A basa hófehér paripáját is elővezették. A kengyeltartók nyeregbe segítették. Khadim Ali gőgösen ült a : nyeregben. A sereg Allah nevét kiáltotta,
— Támadni akarnának? — töprengett hangosan a ■várnagy.
Veér András halkan válaszolta:
— Még nem, várnagy uram. De gyere velem, akkor megtudod! — És a déli bástyára vezette Nyáryt. Amikor felértek, a naszádos csak ennyit mondott:
■— Most már láthatod, uram!
Nyáry délnek tekintett, és megdobbant a szive. A Tisza bal partján óriási török sereg hömpölygött Szolnok vára felé. Elöl a lovasság, mögöttük a gyalogosok, a janicsárok vöröslő tömege, azután az ágyúkat vontató bivalyok feketéllő sokasága. A sereg hátvédét a barna és fehér tevéken ülő ázsiai osztag alkotta. A naszádos száraz hangja hallatszott: •— Ahmed basa és szerdár győztes serege.
— Milyen rang a szerdár? — kérdezte a várnagy.
— A szultán egy-egy basát szokott kinevezni egy
37
hadjáratra fővezérnek, vagyis szerdárnak. Most Ahmed basa a szerdár — felelte a naszádos.
Két napig csönd volt. A basák tanácskoztak a főtisztekkel. Ahmed szerdár hatalmas tüzérsége a Tisza kanyarulatában vonultatta fel faltörő nagyágyúit, de egyetlen lövés sern dördült el, a török, úgy tetszett, másnapra halasztotta az általános ostrom megkezdését.
Beesteledett. A hold még nem kelt fel. A szelíd csillagfényben nem lehetett messzire látni. Hubert von Held asztalánál ült, és éppen lepihenni készült. Ekkor jelent meg ajtajában a spanyol zsoldosok kapitánya, Diego de Giron, aki németül kívánt jó estét.
Held felugrott, és kíváncsian nézett a kecskeszakállas spanyol sötét arcába, amely a mécses gyenge fényében még sötétebbnek látszott. A spanyol kínálás nélkül letelepedett a padra, és nyomban beszélni kezdett:
— Nekünk, spanyoloknak nincs kedvünk meghalni. Azért jöttem, mert ez az utolsó nyugodt éjszakánk. A szerdár ágyúi szét fogják lőni a falakat. Temesvárral is így történt. A várnagy megőrült, ő harcot akar. Mi pedig. még a zsoldot sem kaptuk meg. De nem ám! — És elhallgatott, de le nem vette tekintetét a németről.
— Mit akarsz tenni? — kérdezte Hubert von Held, mintha nem tudta volna, és hosszú léptekkel járkált a spanyol előtt.
^ Elhagyjuk a várat, hogy megmentsük a bőrünket. Ahmed szerdár érkezése előtt ez könnyebb lett volna, de még mindig sikerülhet. A Tisza jobb pártján a legkevesebb a török. Sötét az éjjel, ki tudunk lopakodni. Délután megfigyeltem, jó százlépésnyi szabad utunk van a folyó partján. A naszádosok miatt elhúzódtak a folyótól.
A spanyol elhallgatott. Válaszra várt. A német abbahagyta a járkálást. Nem szerette Gironi, most mégis vele tartott.

t
— Meghalni nekem sincs kedvem egy magyar várért. Veletek megyünk! — döntött Hubert von Held.
— Akkor megegyeztünk — mondta gúnyosan mosolyogva a spanyol, — A törökök azt hiszik, védeni akarjuk a várat, ezért remélem, hogy kitörésünk sikerülni íog. Legjobban a várnagyra és a naszádos kapitányra kell vigyáznunk, ö is őrült, mint az ura. Az alkapitány józanabb ember. Móré is félti az életét.
A két ember kézfogással pecsételte meg az árulást.
A kaput kinyitották. Először a spanyolok lopakodtak kifelé. Párosával, lassan osontak előre, mintha macskatalpakon lépkednének. Amikor a németekre került a sor, kemény hang kérdezte:
— Hé, mi történik i t t ? Csak nem a törökre akartok rámenni?
Veér András ugrott a két idegen tiszt elé. Szavait nem értették, de a szándékát igen. Diego de Giron villámgyorsan válaszolt: markolatig döfte hosszú tőrét a naszádos kapitány mellébe. Veér András hörögve bukott
a földre.
— Most már nyugodtan mehetünk — mondta hideg gúnnyal, a spanyol, és kilépett a kiskapun. Hubert von Held szótlanul követte.
Bármilyen titokban és zajtalanul hagyták faképnél az idegen zsoldosok a várat, az egyik őrködő magyar hajdú észrevette a parton sompolygó árnyakat. Nem volt rest, felrázta az alvó alkapitányt. Móré Gáspár szeméből nyomban tovaszállt az álom. Végigjárta a spanyol és német szállásokat, de egy árva lelket sem talált. Csak az egyik házban feküdtek a szalmán a beteg német zsoldosok, akiket társaik magukra hagytak.
— Szólok a várnagy úrnak is! — kiáltotta az a hajdú, aki a szökést észrevette, és elrohant a vámagy háza felé.
Móré emberei is felébredtek, és együtt mentek vele a

kiskapuhoz, ahol á naszádos kapitány véres holttestére bukkantak.
— Már halott — mondta felegyenesedve az egyik legény, aki először botlott Veér András holttestébe.
— Vajon ki ölte meg? — kérdezte egy másik legény.
— Akinek útját állta — válaszolta Móré, és megborzongott, hiszen ha ő lett volna soros az ellenőrzésben, akkor Veér helyett most az ő holtteste körül tanakodnának **a** hajdúk.
— Most aztán megesz bennünket a török szőröstülbőröstül — okoskodott egy harmadik hajdú. — Ha latba vetem a dolgot, egyéb sorsunk nem lehet, hacsak. . .
— És elharapta, amit még mondani akart, mert hát félt az alkapitánytól.
;— Hacsak? — kérdezte parancsolóan Móré, mert ő maga nem akarta elsőnek kimondani.
A legény megvakarta **a** fejét. Látszott rajta még a gyenge fáklyafényben is, kutyaként szűköl, ha hangtalanul is **a** félsztől, de azután csak kibökte:
— Hacsak mink is el nem hordjuk az irhánkat valahová . . .
Móré Gáspár nem vágta szájon **a** gyávát, hanem engedett az ördög incselkedésének, hiszen ugyancsak inába szállt neki is **a** bátorsága.
— Debrecen bizony jó hely lenne! — sóhajtott fel.
— Vezessen hát kigyelmed, hogy jó fűre tapodjunk végre! — mondta merészen a hajdú.
Most már valahányan voltak, egy gyékényen árultak.
— Hát akkor, alkapitány uram, ne szaporítsuk a szót, mert könnyen eben gubát cserélünk, ha itt tespedünk! — szólalt meg egy vén legény. — Nincs már messze **a** hajnal, aztán **a** vámagy is a nyakunkra jöhet.
Móré Gáspár még egy kis ideig hallgatott, mint **a** csuka, majd csöndesen mondta:
— No, hát kövessetek! Tán meglátjuk még Debrecen

városát. Tudom én az utat a mocsáron át! — És kilépett a kapun.
Mire az álmából felvert Nyáry Lőrinc a kiskapuhoz ért, nemcsak a spanyol és német zsoldosoknak, hanem Móré Gáspárnak és legényeinek is hűlt helyét találta. Csak a halott naszádos kapitány feküdt hanyatt, dermedt arccal, tágra nyílt szemmel, véres dolmányában.
— Meggyilkolták **a** gazok! — jajdult fel **a** vámagy. — Vigyétek a házba! — parancsolta keseregve.
Asztalra fektették a halottat, és a fejéhez két égő gyertyát tettek. Nyáry haragos fájdalmában csaknem sírva fakadt, ahogy leghűségesebb emberének fehérre dermedt arcába nézett. Ez az arc most idegen volt a számára. A leesett áll ferdén konyult a mellére, nyitott szemhéjai alól a sugártalan pupillák üressége rémített. Botladozó léptekkel tántorgott ki **a** halottól. Odakint néhány felriasztott hajdú lézengett, az egyik füstölgő szurokfáklyát tartott a kezében. Felment a bástyára, és megtörten bámult bele a kék homályba. Ekkor izzott fel az ég alján a citromszínű vékony holdkaréj, és ezüstsárgás fényében ólomfehéren villantak meg **a** folyók kanyargós sávjai és **a** török sátrak csúcsai. **A** Tisza jobb partján pedig egyre messzebb, lassan leúszó fekete kígyóként látta meg a menekülő zsoldosok sorát. ,.Magam maradtam, minden elveszett" — gondolta felismerve a sötét valóságot, és kétségbeesetten ment le a bástyáról. **A** gyermekeire és **a** feleségére gondolt. A hajnal előtti szél sötéten búgott már **a** folyó felől, amikor ő is átlépte **a** kiskapu küszöbét. **A** hajdúk egymásra néztek, és tétován követték. Nem tudták, mit akar. Menekül-e, avagy a szökött zsoldosokat akarja megtalálni?
O csak ment a parton, amerre a zsoldosok árnyait vélte. Nem láthatta senki sem az arcát, amelyen most önmagát gúnyoló, szomorkás mosoly settenkedett.

„Bűnös vagyok magam is!" — gondolta, és tétova tettei jutottak eszébe. IVIár száz lépést is megtett, amikor hirtelen gyökeret vert a lába. Nagyon messze, a keleti ég alján vékony, szürke csík jelezte már a közeledő derengést. Ugyanekkor valahonnan a folyó felől csataordí-tás hallatszott.
„Észrevették őket! — villant át az agyán. — De én nem leszek esküszegő!" — És már meg is fordult.
— Gyerünk vissza, legények! — parancsolta, és gyors léptekkel indult meg a várkapu felé. Mire a kiskapun belépett, és a váron keresztülmenve a nagykapuhoz ért, pirosan villant meg keleten a hajnal első fénysugara. Néhány hajdú követte a bástyatoronyra is. A látvány vigasztalan volt. Ezer meg ezer török térdelve imádkozott Mekka felé tekintve. Messze a Tisza partján a német és spanyol zsoldosok vívtak kétségbeesett harcot a szipáhikkal.
A hajnali ima után peregni kezdtek a török dobok, és megharsantak a rohamkürtök. Khadim Ali janicsárjai felsorakoztak a támadásra. Nyáry elszántan nézett körül, ötven hajdúja maradt. A törökök lassan közeledtek. A jaja-básik üvöltözve rendezgették az ostromra induló sorokat. A topcsik köteleket kötöztek az ágyúkra, úgy vontatták a kapu elé őket.
— Gyertek! Töltsetek! — parancsolta a várnagy, majd maga sütötte a topcsikra a legnagyobb ágyút. A nagy golyó szétverte egy török ágyú alját, majd a török tüzérekre pattant, és vagy hatot vert le a lábáról. Válaszul azonban egyszerre tizenkét nagy ágyú torka villant, és a nagykapu vasrúdjai beszakadtak a lövések erejétől. A topidzsik most még közelebb vonszolták a kapuhoz az ágyúkat. Nyáry tudta, a következő ágyútűz beszakítja egészen a kaput. Lerohant a bástyáról, és sorakoztatta elszánt csapatát.
A következő sortűz valóban nagy kárt tett a kapuban,

és a serényen dolgozó tüzérek csakhamar kitágították a rést. Most már körös-körül felhangzott az ostromlók üvöltése, és a vár másik oldalán Ahmed városromban jártas janicsárjai magas létrákat cipelve rohantak a védtelen falak felé. A nagykapu előtt Ali basa is megjelent hófehér paripáján ülve.
— Iléri! Iléri! Előre! — biztatta a janicsárokat.

— La illah, il Allah! — hangzott a janicsárok fohászkodása, és nekizúdultak az ágyúk törte széles résnek, ahol Nyáry Lőrinc kivont karddal a kezében várta a rohamot hajdúi élén.
Vad harc keletkezett. A hajdúk nem adták ingyen életüket. Buzogányaik, szekercéik, fokosaik és kardjuk sok janicsárt küldött a paradicsomba.
— Élve fogjátok el a várkapitányt! Hajaszálának sem szabad meggörbülnie! — ordította Ali basa.
Ez azonban nem ment könnyen, mert Nyáry jól forgatta a kardját. Vágott jobbra, vágott balra, és csapásai mindig találtak, őt azonban a basa parancsa értelmében, nem lehetett megsebesíteni. A támadók mögül ekkor egy óriás legény pördült meg a saját tengelye liörül, és a következő pillanatban kidobott nagy hálójában vergődött a várnagy, öt janicsár ugrott rá, és a földre nyomva kicsavarták a kardját jobbjából. A hajdúk, látva a vámagy bukását, nyomban megadták magukat. Az ötvenből csak húszan maradtak, de egyikük sem volt sértetlen.
Mire Nyáryt elnyomták, a vár másik két oldalán Ahmed szerdár janicsárjai ölelkeztek az elfoglalt bástyákon, kitűzve a próféta zöld lobogóját. Szolnok elesett. Huszonnégy jó ágyú és tarack, ezerötszáz szakállas ágyú, nyolcszáz mázsa lőpor, több mázsa vas, ón, élelem és egyéb felszerelés volt a török zsákmánya. A vár elestének híre pedig még Bécsben is nagy riadalmat keltett.

A két basa Ahmed díszes sátrában várta a fogoly Kyáryt. Az összekötözött kezű, sérült várnagyot két janicsár lökdöste a vezérek elé. Amikor a hálót rádobták, és a földre zuhant, véresre horzsolódott az arca. Véresen, piszkosan, tépett rongyokban állt meg a díszes sátorban a párnákon ülő, feketekávét szürcsölő vezérek előtt.
A kövérre hízott eunuch Ali basa mellett Ahmed szerdár igazi férfi volt. Méltóságos mozdulattal állt fel a dagadó selyempárnáról. Erős, karcsú alakja kiegyenesedett. Tüzes fekete szemének sötét tekintete tetőtől talpig végigmérte a meggyötöri, véres és rongyos rabot.
A hájas Ali dühösen rikácsolta:
— Megvagy, gyaur kutya! Beste kurafi!
Adorján, Ali basa íródeákja tüstént fordította a sértést. Nyáry mozdulatlan arccal állt, mintha meg sem hallotta volna a basa dühös rikácsolását és a török kenyéren élő deák magyar szavait. Ahmed szerdár azonban lassú beszéddel parancsolta a janicsároknak:
— Oldjátok meg a köteleit!
A hájas Ali majdnem szétpukkadt dühében, mert ö előbb meg eikarta alázni a foglyot.
— Hagyjatok magunkra! — hangzott az újabb parancs, mire a janicsárok hajlongva hátráltak kifelé **a** sátorból.
A fogoly csodálkozva meredt a szerdárra.
— Vitéz ember vagy, Nyáry Lőrinc! — szólalt meg Ahmed magyar nyelven, és csak a hangsúlya árulta el, hogy nem magyar ember beszél.
A vámagy felkapta lehorgasztott fejét, és elkeseredetten válaszolta:
— Mikor végeztetsz velem? Losonczyval is ezt tetted! Ahmednek árnyék futott az arcára, de nyugodtan
felelte:
— Te harcban kerültél fogságba. Te a mindenható padisah, Szulejmán szultán foglya vagy. Láncra fűzve

fogsz a diadalmenetben bevonulni a szultán fővárosába," levágott katonáid fejét cipelve, hogy lássa a nép dicsőségünket. Te a legerősebb magyar vár parancsnoka voltál, híres vitéz, jó katona. Ha a padisah akarja, talán még ki is válthatod a rabságból magadat. Gazdag úr vagy, főispán, a bécsi király embere. Most rab. De én nem haragszom a rabokra. Bár adná Allah, hogy mindnyájan rabok lennétek! — mondta ünnepélyes komolysággal és nem kis gőggel, majd tapsolt egyet.
Hajlongó szolga görnyedt a szerdár elé parancsát lesve.
— Mondd meg az ibrikdar-básinak, hogy mosdassa meg a rabot! Új ruhát is adass neki!
Nyáry szótlanul fejet hajtott, és követte a szolgát. Frissen megmosdatva, új dolmányban és gránátposztó-ból varrt nadrágban tért vissza.

■— A vendégem vagy, Nyáry Lőrinc! Foglalj helyet! — udvariaskodott a szerdár, és maga mellé ültette a várnagyot. A szolgák nyomban ételt és italt hoztak.
Khadim Ali Ls megenyhült. Arcáról eltűnt a pulykaméreg veressége. Kevélységében azonban nem volt hajlandó Nyáryval szót váltani.
Ahmed megvárta, amíg Nyáry evett és ivott, majd ezt kérdezte:
— Most pedig mondd el nekem, miért szöktek meg a spanyolok és a németek Szolnok várából!

16.

Riadót doboltak a janicsárlaktanya udvarán. A reggeli imádság után szólaltak meg a dobok, és a fiatal katonák most már tudták, nemsokára harcba viszik őket. A piros tiszti süveget viselő jaja-básik izgatottan parancsolgattak. Teherhordók súlyos málhák alatt görnyedve vitték a táborozáshoz szükséges felszerelést: a sátrakat, a takarókat, az üstöket, a tartalék fegyvereket és az edényeket. A fehér darócba öltözött dervisek csoportba verődve, hangosan imádkoztak Allah segítségét kérve a harchoz.
A szejmen nevű oda — vagyis csapat — frissen sorakozott, élén Kazun csorbadzsival, akinek a lábán piros csizma ragyogott. Előtte Ferhát vitte a vérpiros lobogót, amelyen ezüst félhold és kard alakú hímzés fényesedéit. Az oda az ő vezetésével vonult ki a nagy gyakorlótérre, ahol már a bölükbeliek ódája sorakozott, élén a fekete csizmát viselő csorbadzsival.

A janicsárok fején a kerek, magas kecse fehéredett, lebernyege a hátukra csüngött. Az elöl gombos, térden felül érő, derékban összeszorított dolmányokon egy porszem sem látszott. A meleg miatt a hosszú, kétujjú fe
42
redzse, a köpönyeg nem volt rajtuk. Kék posztóból varrt bő nadrágjuk, a salvár is vadonatúj volt, úgyszintén vörös bakancsuk.
Amikor elhelyezkedtek, a mechter-básí jelt adott a zenekarnak, mire élesen felsírtak az oboák és a piccolók, peregtek a dobok, dörögtek a cintányérok, és zengtek a triangulumok. A harci induló vérpezsdítő harsogására fehér lovon ülve léptetett az odák elé a strucctollas csákót viselő jenicseri agaszi, az ország valamennyi janicsárjának főparancsnoka, vagyis a janicsáraga, akinek beglerbégi rangja volt. Két öregebb jaja-básí vitte előtte a bajrak nevű fehér zászlót és a lófarkat, mögötte pedig négy vezeték lovat vezettek a lovászok. Most már mindnyájan bizonyosak voltak abban, hogy harcba mennek, mert a jenicseri agaszi előtt csak ilyenkor vitték a fehér zászlót és a lófarkat.
Kurt az első sorban állt, és csillogó szemmel figyelte a legfőbb tisztet és a mögötte felsorakozó törzskar tagjait, az agaszi helyettesét, a kul kjáját, a szejmen-básit, a számszundzsi-básit meg a többieket. Külön lépkedett mögöttük a jenicseri efendiszi, akinek hivatalához tartozott minden janicsár nyilvántartása.
A katonák izgatottan várakoztak, hiszen néhány perc, és megtudják, a nagy birodalom melyik részébe mennek harcolni. Kurt és társai várták a legnagyobb izgalommal, hol éri őket dicsőség vagy halál.
Amikor a zenekar elhallgatott, a jenicseri agaszi már szemben állt a felsorakozott ezredekkel. A vállas, erős főparancsnok hangja megzendült:
— A mindenható padisah nevében köszöntelek benneteket, Begtas kertjének virágai! Mohamed próféta mondta, hogy a háború szerencsétlenség, és az emberiségnek valódi ostora, mert isten alkotása az ember, és átkozott legyen az a vakmerő, aki el meri rontani.
42
A jemcseri agaszi nagyot lélegzett, majd erősebben folytatta:
— De a próféta azt is mondta, hogy a háború gyakorta szükséges és elkerülhetetlen, főképpen akkor, amidőn az isten igéjének a hirdetését és az igaz hit ter-J jesztését szolgálja. Ilyenkor minden igazhitűnek köte-' lessége a hit védelmére és terjesztésére fegyyert fogni.; A hitetlenek ellen különösen akkor kell fegyvert ragad- **j** nunk, ha földünkre törnek. Ezt tették most a siita per-: zsák. Izmail Mirza; az átkozott sah fia fegyverrel tört Erzerum elajetre. A padisah már sokszor kérte a siitá-: kat, térjenek meg az igaz hitre, de ők fegyverrel felel-1 tek, betörtek a tartományba.
— Halál **a** perzsákra! — üvöltötte az egyik dervis.;' A jenicseri agaszi sokáig nem tudta folytatni beszédét,;
mert a dervis kiáltásának fergeteges visszhangja támadt.: Ezer meg ezer janicsár kiáltozta:
— Halál a perzsákra! Éljen a szultán! Amikor a zaj végre elült, a janicsáraga folytatta:
— Egy siita perzsa megölése nagyobb érdem isteni előtt, mint ha megölnétek hetven gyaur kutya keresz-j tényt. Ügy harcoljatok tehát Erzerum elajetben, hogy 5 mindig erre gondoljatok! Most pedig induljatok a kikötőbe, ahol majd hajóra szálltok, és elvitorláztok Tar-buzun városába, ahonnan eljuttok Erzerum határára.] Ott pusztít a gonosz ellenség!
A jenicseri agaszi befejezte beszédét. A zenekar ismét rázendített az indulóra, amelynek hangjaira a janicsárezredek megindultak **a** kikötő felé. Amerre elhaladtak,^ nagy tönieg verődött össze az utcákon, és lelkesen éltette; Szulejmán szultánt, a büszkén lépkedő janicsárokat, s ; halált kiáltott a perzsákra.
A tenger hullámos hátán siklottak a nagy szállító—-gályák. A félholdas vörös vitorlák megfeszültek a párás, \ nyugati szélben. Az evezőpadokhoz hármasával voltak j
42

.láncolva a gályarabok: magyarok, németek, horvátok, akik a harcok során kerültek fogságba, nem váltották \ ki őket, és ők pedig nem voltak hajlandók áttérni Moha-:ined hitére. A padok között korbácsos felügyelők jártak, I figyelve a simára borotvált koponyákat, a naptól fel-\ égett hátakat és az izmos karok ritmikus" mozgását. [A rabok keveset pihenhettek, mert a seregnek sietős ► volt az útja, a perzsa lovasok ugyanis már magát az ela-[jet fővárosát, Erzerumot is fenyegették.
Kurt a fedélzeten állt, és nézte a lassan fodrosodé I hullámokat, a habok tajtékos fehérségét, ahogyan ketté-j váltak a csőrszerű hajóorr hasításától. Még sohasem utánzott hajón, most minden, ami itt volt, lekötötte figyelmét. Csak nézte a tenger kékesfekete ragyogását, a sirályok játékát a vitorlák körül, a partokon fehéredő házakat, a zöld ligeteket, és közben hallgatta az evezők egyhangú robaját, ahogyan villájukban csikorogva forogtak, a korbácsos felügyelők durva kiáltásait és társainak vidám tereferéjét. Felettük tisztán kéklett az ég, csak mögöttük tündököltek gyöngyházfényű, laza testű gomolyfelhők. A gálya lassú ringása szinte elszenderí-tette, mintha ott lett volna megint Hubiár házában, ahonnan annyiszor nézte a hullámok játékát és a fehér, sárga vagy vörös vitorlákkal suhanó *hajókat. Elfelejtette a janicsáriskola kegyetlen éveit, a kaszárnyai élet :kínzó ridegségét, a végtelen hosszú imádkozásokat, a dervisek tanításait és a tanoknak, a hittételefcnek ^ze-lős ismétlését. Talán most érezte magát először sza-:badnak, és most érezte először, hogy a sós habok felett ismeretlen messzeségből érkező édes ízű, puha szellő cirógatja meg-az arcát.
— Hogy vagy, Kurt? — szólalt meg ekkor mögötte |€gy édeskés hang tolakodóan. Mintha hideg kígyó kúszott volna a ruhája alá, olyan |ttndort érzett Kaszafer hangjától. Még felelni k elfelej
43
tett, de ezt a zömök, fekete ember mintha észre semj vette volna, tovább locsogott:
— Nemsokára megérkezünk. Talán már holnap. . A gyaur kutyák jól húzzák az evezőket. De ha én lennék a felügyelő, bizony még jobban húznák a lapátokat, mert én véresre verném a hátukat. Te még nem ültél hajón?
— Még nem! — vetette oda barátságtalanul.
— Én már ültem, amikor Isztambulba hoztak — dicsekedett Kaszafer. — De az más hajó volt, kereskedők hozták áruikat rajta a szultán fővárosába. Ez meg min-j ket visz a perzsák ellen . . . Sok perzsát szeretnék le-1 vágni. Egy perzsa levágása annyi, mint ha hetvené keresztényt küldenék a pokolba Jól mondta a jenicseri, agaszi. Ha nagy tettet hajtok végre, tiszt is lehetek .. ; j Ugye, te is itt akarod kivivni, hogy tisztté avassanak? — i kérdezte, Kurt mozdulatlan arcát fürkészve.
— Ha Allah akarja . . . — felelte Kurt nagyon csön- '•desen.
Kaszafer arcán eltorzultak a vigyorgó ráncok, és bőrének szürke redői között kék árnyak jelezték a haragot.
— Hát persze — suhantak keskenyre húzódott ajka közül a szavak csak ha Allah akarja — mondta ő is, és szemöldöke árnyékot vetett szemhéjára.
Ebben a pillanatban elhallgatott az evezők csikorgása. A gályarabok enni kaptak, hogy új erőt gyűjtsenek. A felügyelők néhány öreg rabról levették a bilincset. A nyomorultak kinyújtózkodtak, majd megmerevedett lábukat próbálgatták a járáshoz szoktatni, aztán máris rohantak a kondérokhoz, ahonnan ütött-kopott bögrékben vitték társaiknak a kását. Az ételt gyorsan befalták. A kiszolgálók vödrökben hordták ezután a padokhoz a vizet.
A rabok azért fohászkodtak, hogy a szél el ne álljon, mert ha tovább is dagasztja a vitorlákat, pihenhetnek
43
egy keveset evés után. Ilyenkor szabad énekelniük is. Most is, alighogy egymásra dőltek a fáradtságtól, egy ráncos arcú, vén rab mély hangján vontatott dallamú ének csendült fel:

Térj magadhoz, drága Sión, van még néked Istened, ki atyádként felkaroljon, s szivét ossza meg veled!
Amikor idáig ért a vénember, már többen énekeltek vele:
Azt bünteti, kit szeret, másképp ö nem is tehet, Sión, ezt hát jól gondold meg, s szab] határt bús gyötrelmednek!
A janicsárok is elhallgattak, úgy figyelték **a** szomorú dallamot, amely a hajóról a víz fölé szárnyalt.
Hullámok ha rémítenek mérhetetlen víz felett, s habok közt szíved remeg, hogy strod is ott leled;
ha aludni látod őt, ki reményed és erőd. Sión, soha se feledd el, ő megvívhat tengerekkel!
Kurt megremegett. Noha nem hallotta tisztán a gálya-[rabok énekét, annyit megértett: magyarok énekelnek, tmegláncolt magyar rabok húzzák **a** nehéz evezőket **a** ftörök gályán.

— Milyen nyelven énekelnek a gyaurok? — kérdeztej Kaszafer.
— Magyarul — felelte Kurt, és úgy érezte, legszíve-| sebben beledobná Kciszafert a hullámok közé.

17.

Tarbuzun, régi nevén Trapezunt városa, a hasonlój nevű elajet székhelye volt. A Mucska folyócska torkolatánál feküdt, az égbe nyúló, erdős hátú Kolat-dag lábá-| nál. Már messziről látszottak a hegy égbe törő orma| és a város hármas tagozódása; a házak ugyanis részint' az alacsony dombokon, részint a hegy lejtőin, részin^ pedig egy citadellával, fellegvárral koszorúzott szikla^ fennsíkon épültek.

A gályák megjelenése a fél várost kicsalta a partra,**J** ahol máskor is élénk mozgás volt megfigyelhető. A vá-^ ros kikötőjébe csak kis hajók evezhettek be, a nagy gá-^ lyák a kikötő előtt eresztették le horgonyaikat, és a ke reskedők dereglyéken szállították portékáikat a part^ raktárakba.
A janicsárokat hozó nagy gályákról is a parttól távo^ labb engedték le a hajóslegények a vasmacskákat. Kur és társai érdeklődve figyelték a rakodást.
Tarbuzun kal^ márai híresek voltak; pamut, gyapjú, búza, selyem *éM* bársony éppen úgy áruik közé tartozott, miként a mo-**J** gyoró, a kávé és az állatok.
A sereg érkezésekor a rakodás nyomban abbamaradt^ és a kikötő minden dereglyéjét, csónakját a katonák ki-| hajózására használták.
Kurték abban reménykedtek, hogy megpihenhetnek, és megtekinthetik a várost. Ebből azonban semmi sert lett. A parton már várta a sereget a váli-basa, a tartomány kormányzója, aki közölte a csorbadzsikkal, hogj

a perzsa lovasok már **a** szomszédos tartomány székvárosát, Erzerumot fenyegetik. Az ezredek ezért még ebben az órában elindultak a fárasztó úton a szomszédos tartomány felé.
Lassan vonult **a** sereg felfelé a nehéz hegyi úton. Mögöttük málhás öszvérek és teherhordók vitték a táborozáshoz szükséges holmit, örökzöld cserjék, áthatolhatatlan mogyoróbokrok és sötét tölgyek szegélyezték a mindig feljebb vezető utat. A nappalok forróságát hideg éjszakák követték. A harmadik napon dermesztő zápor, r majd jégzivatar verte meg őket. A legtöbben még nem ■ ismerték a jégesőt, pajzsukat fejük fölé tartva védekez-: tek. Átázott ruhában csúszkáltak előre, gyakran fel-fel-. bukva a sáros, gonosz úton. A zápor elállt, az ég kitisztult, forrón ragyogott **a** nap. Az út szélén magas, nagy, sárga virágú azaleák nyújtózkodtak, máshol, **a** napverte részeken, babérfák sárgásfehér virágai árasztották fűszeres illatukat. Másutt alpesi ibolya virágai bókoltak, és a borostyánmeggyvirágfüzérei fehérlettek. Kaszafer utolérte Kurtot.
— Ez a menetelés — lihegte — nem nekünk való. nkább harcolnék a perzsákkal! Mit gondolsz, sokáig kell
még mennünk?

— A vezetőnk mondta, hogy tíz-tizenkét nap is beletelik, amíg Erzerum mecsetjeinek tornyait megpillanthatjuk — válaszolta Kurt, és magában mosolygott, **ö** sokkal jobban bírta a gyaloglást Kaszafemél.
A sereg előtt vörös rókák osontak a sűrűbe, az egyik sziklán barnamedvét láttak. Esténként tábortüzek mellett dideregtek, majd takaróba burkolódzva aludtak el, az ég kék kendőjén ragyogó csillagok alatt.
Végre a tizenharmadik napon **a** tündöklő napfényben

Eiegcsillantak Erzerum mecsetjeinek tornyai. A sereg langos üdvrivalgása

jelezte, hogy megérkeztek. Előttük énylettek **a** város tetői. A magas hegyektől szegélye
45
zett fennsíkon épült város mellett gyémántosan fényleti^ a Karaszu folyó háta. A csorbadzsik rendbe szedték az ódákat, azután pihenő és déli imádság következett. Amikor újra sorakoztak, a menet élére állt a janicsárzenekar. Előttük zsibongott a város, amelynek lakói eléjük| rohantak.
A városnak három része volt. A fellegvár falai a dombon emelkedtek. Ezt vette körül az igazi város szűk és görbe utcáival. A város falain kívül elszórt házak látszottak, de a legtöbb háznak csak csupasz falai meredeztek kormosán, tető nélkül. Ott már Izmail Mirza perzsa herceg portyázol járhattak
Amikor a városba vezető útra értek, a zenekar rázendített a janicsárindulóra. A város lakói, örmények, görögök és törökök, a kapuk elé tódultak. Hangos örömkiáltásokkal fogadták a szabadító sereget.
A sereg egyik része a város előtt ütött tábort, a kiseb- j bik része pedig a fellegvárban kapott helyet. A tisztek a tartomány kormányzójánál gyűltek össze, hogy a had- j járatról tanácskozzanak. Másnap a felderítők is megérkeztek, hírül hozva, hogy a ravasz perzsák megneszelve a janicsárok érkezését, nyomban visszavonultak
Kurt, Ferhát és Kaszafer Kazun agát kísérte a váli--basa szállására a fellegvárba. A város utcáin újra meg- J indult az élet Már nem féltek a perzsák rajtaütésétől. Az egyik utcában vas- és rézkovácsok dolgoztak, a má- i sik utca a szőnyegszövőké volt, a harmadikban pedig i orrfacsaró bűz terjengett: itt a cserzővargák tevékeny-^ kedtek. A bazárokban szakállas kalmárok ültek, feketekávét iszogatva kis rézcsészékből.
Haszán, a váli-basa, komoly, fekete ember volt. A hangja mélyen zengett:
— Először is elmondom néktek, milyen emberek perzsák, akiket Allah pusztitson el. Jó harcosok, de inkább ravaszak, mint bátrak. Jöveteletek hírére eltűntek
45
a székváros közeléből, pedig már itt gyújtogattak. A nyílt harcot nem szeretik. Kikerülték **a** seregemet, **és** titokban lopództak Erzerum falai alá. Dölyfösek, gőgösek és kegyetlenek. A foglyokat sokszor elevenen megnyúzzák. Tudom, ti nem adjátok meg magatokat, de azért nem árt, ha embereitek tudnak erről.
Haszán basa elhallgatott, majd rövid gondolkodás után így folytatta:
— Ez a föld csak harminc esztendeje a miénk. Itt még perzsák is laknak, akik segítik az átkozott herceg seregét. A perzsákat könnyen megismerhetitek. Barna a bőrük, szikárak, és félhold alakban összeér a szemöldökük. Sűrű a hajuk, sötét fényű a szemük, és gondozott a szakálluk. Izmail Mirzának könnyű íjász lovasai és páncélos, dárdás lovasai vannak. Gyalogosaik csak a határ közelében avatkoznak a harcba. Hódításhoz nincs erejük, de portyázásaikkal sok kárt okoznak. Puskájuk *kevés.* Harci elefántokat még nem használtak. Nagy Szulejmán azt parancsolja, ki kell űznünk a perzsákat az egész elajetből.

Néhány nap múlva már az Arasz folyó mentén nyomultak lassan előre keletre, a perzsa határ felé. A sereg élén Haszán basa lovasai haladtak. A csorbadzsik is lóra ültek, és Haszán mellett lovagoltak, őket követték az odák.
A kiküldött lovasok azt jelentették délben, hogy **a** perzsáknak nyomuk veszett. A vezérek tanácskoztak, majd úgy döntöttek, hogy a határt mindenképpen megszállják.
Már nem volt messze az alkony, amikor a folyó sűrű bozótos, cserjés partján haladtak. A lovasság messze elől járt, a janicsárok fáradtan gyalogoltak utánuk. Éppen egy tisztásra értek, amikor nyílzápor hullott rájuk. A rejtekhelyről előretörő perzsa íjászok vad vágtában rontottak a menetelő janicsárok oldalába. Mire **a**
46
sereg felocsúdott, és szembefordult a támadókkal, a perzsa nyilak sokat leterítettek közülük. A pajzsukat maguk előtt tartó tömör hadrend elől a lovasok visszafordultak, és hátrafelé nyilazva menekültek vissza a sűrűbe. A janicsárok golyói és nyilai nem tettek nagy kárt a menekülőkben.
Kazun aga és Haszán basa majdnem egyszerre kiáltotta:
— Előre! Utánam!
És a menekülők után vágtattak. A ravasz perzsák azonban csak színlelték a megfutamodást. Annál is inkább, mert a sereg hátában megjelentek Izmail Mirza nehézlovasai, rátámadva a teherhordókra és az utóvéd-re. Ugyanekkor a könnyűlovasok is visszafordultak.
A janicsárok hadrendjét a nehézlovasok sem tudták megbontani. Többen is voltak a támadóknál, és a maguk közé engedett lovasok egymás után zuhantak le lovastul, mert a janicsárok elvágták kardjukkal a lovak inait. Rövid harc után Izmail Mirza jobbnak vélte a megfutamodást választani.
A könnyűlovasok nagyobb sikert értek el. Haszán basa ráfizetett vakmerőségére. A lovasok észrevették, hogy jó pár lóhosszal megelőzte a mögötte előnyomuló gyaloghadat. Az egyik lovas hálót dobott rá, lerántotta lováról, és maga után kezdte vonszolni. Kazun aga is pórul járt. Hármán támadtak rá, és a bal vállába nyílvessző fúródott.
A janicsárok dühösen rontottak az íjász lovasságra. A harc eldőlt itt is, a perzsáknak menekülniük kellett.
Kurt egy pillanat alatt felismerte, mit kell tennie. Jó futó volt, csakhamar utolérte Haszán basa árván maradt lovát. Nyeregbe pattant, és azt a perzsa lovast vette üldözőbe, aki Haszán váli-basát maga után vonszolta. Ainikor utolérte, kettévágta a háló kötelét. A terhétől
46
hirtelen megszabadult perzsa ló megiramodott, de lovasa megállította, és fogait vicsorgatva rontott Kurtra.
Kurt bizonytalanul ült **a** basa lovának **a** nyergében, hiszen nem volt lovas, és csak arra törekedett, hogy kardjával felfogja ellensége csapásait. A perzsa nyomban észrevette, hogy rossz lovassal áll szemben. A harc nem tartott soká. Kurt nem tudta kormányozni az ismeretlen állatot. Hiába akart védekezni, lova megugrott, a perzsa lovas kardcsapása kettéhasította föveget, sebet ejtett a fején. Kurt szédülten hanyatlott lova nyakára, és a kard kihullott kezéből. A perzsa azonban már nem használhatta ki győzelmét. Egy nyílvessző **a** torkába fúródott, és haldokolva zuhant a földre. Kurt sem maradt a basa lovának a nyergében, de ő jobban járt, mert néhány társa utolérte, és estében felfogta.
A harc zajára visszafordult szipáhik is megérkeztek, és most már ők folytatták a hanyatt-homlok menekülő perzsa lovasság üldözését egészen a határig.
Másnap reggel a csata helyén pucérra vetkőztetve hevertek a perzsa halottak. A teherhordó szolgák nagy máglyákat raktak, és ezekre hordták **a** véres testeket. A máglyák bűzös füstje **a** reggel páráival keveredve kanyargott az ég felé.
A folyó cserjés partján verték fel a sátrakat a sebesülteknek. Kurt mozdulatlanul feküdt a takarón. Megsápadt arcából sötét szemének tekintete **a** sátor lapján

tétovázott. Nyomasztó álomból ébredt, ólmos tagjait hideg borzongatta. Jobb kezének ujjai **a** fején vastagodó véres kötést tapogatták.
Lebbent a sátor függönye. Vén dervis dugta be szakállas arcát.
— Idd meg! — suttogta, és egy kis rézedénykében gyógyfüvek főzetét nyújtotta a sebesült Kurtnak, aki szomjasan nyelte **a** kesernyés, fűszeres illatú italt. A dervis aszott, sárga tenyerét **a** fiú homlokára tette.

— Lázas vagy! — mondta rekedt hangján.
— Fázom! — nyögte Kurt.
— Igyál még! — biztatta a dervis. — Ettől meggyógyulsz. Aludnod kell! Győztünk! Megmentetted a váli-basa életét. Mindenki rólad beszél. A basa is meg fog látogatni, ha jobban leszel. Allah veled vplt! — mondta még, majd az olvasóját előhúzva imádkozni kezdett. Duruzsoló egyhangúsággal darálta imáit.
Lassan köd szállt Kurt szemére, mintha a mély, rekedt hang olvadt volna össze sűrű párává. Mire a dervis befejezte imáját, könnyű szender hálózta szemére a gyógyító álmot. Amikor felébredt, meglebbent a sátor függönye. Alkonyi vörös sugarak lopakodtak a sátorba. Haszán basa lépett be. Arca tele volt zúzódással, bal karján kötést viselt. Halk, száraz hangon beszélt:
— Köszönöm, hogy megmentettél, K u r t ! Megíratom a jenicseri agaszinak, hogyan harcoltál. Tiszt leszel! Megérdemled. A szultán is tudni fog rólad. Mondd, hol szeretnél élni!
— Ha Allah is úgy akarja, Isztambulban. A tenger partján. Gyermekkoromban is ott éltem.
A váli-basa meglepődött, de azután megértően mondta:
— Aki már látta a tengert, az visszavágyik a partjára. A jenicseri agaszi szeret engem. Bizonyára teljesiti kérésemet. Ha meggyógyulsz, az én lovasaim kisérnek majd hazafelé.

18.

A menet élén fényes öltözetű lovasok haladtak. Vörös bársony, skófiumos, vagyis aranyfonállal hímzett nyeregben ültek. A vezetőjük bég lehetett, még a lovának szerszáma is drágakövektől ragyogott. A ló fején színes tollbokréta hajladozott a tenger felől fújó szélben. Tur

bánra való fekete sisak fedte **a** fejét, kezében fanyelű buzogányt tartott, amelynek feje vésett mintáktól volt díszes. A lovasok piros zászlókat vittek, oldalukon széles, görbe kard táncolt.
Őket követték a vörös turbános topidzsik, majd Ahmed szerdár janicsárjai büszkélkedtek, vállukon hordva a tüfenket, a török puskát, az őket követők pedig íjjal és karddal voltak felfegyverkezve.
Trombiták harsogása, dobok pergése verte fel Isztambul, a főváros csöndjét. A házakból mindenhonnan az utcákra tódultak az emberek. Még **a** város messzebb levő részeiből is özönlött a sokaság, hogy lássa a diadalmenetet. ^
A janicsárok a magyar várakban zsákmányolt zászlókat vitték. Őutánuk következtek a menetben a láncra fűzött rabok, akik elesett társaik szalmával kitömött fejét vitték hosszú póznákon. A fejeket hajukkal kötözték **a** póznákra, és a rabok lépteire a megnyúzott, véres fejek ide-oda himbálództak. A borzalmas látvány tetszett a főváros népének. Hangos üdvrivalgás fogadta **a** fáradtságtól tántorgó rabokat, a koponyavivők szomorú menetét.
A diadalmenet végigvonult az egész városon. A fővárosban levő portai magyar követség előtt még meg is álltak, gúnyolva a követség néhány szabadon maradt tagját, akiknek ki kellett állniuk **a** ház elé, hogy lássák a szultán dicsőségét.
Ahmed szerdár igazat mondott: Nyáry Lőrinc, **a** szolnoki várnagy is ott haladt **a** menetben a foglyok élén." A legelső pózna nyomta a vállát.
A várnagyot legdíszesebb ruhájába öltöztették, de kék vagy zöld színű ruhát nem viselhetett. Ha török földön ilyen színű ruhát vett fel keresztény, arról letépték.

Nyáry Lőrinc hódprémes, barna bársonymentét viselt. A mente alatt virágosán szőtt, nehéz, vörös selyemkel
48
méből szabott dolmány látszott, amelyhez sötétvörös skarlát posztónadrágot hordott. A lábán sárga csizma fénylett, a fejét barna süveg fedte. Mindezt azért rendezték így, hogy lássa a főváros népe, nem akárki, nem közönséges ember görnyed a pózna súlya alatt.
Nyáry valóban görnyedt testtel botorkálva roskadozott a menetelő rabok élén. De talán nem is a pózna hajlította meg délceg alakját, büszke tartását, hanem a szégyen és a megaláztatás. Arca sápadt volt és sovány, szája széle kesernyés. Vékony sasorra előreugrott lefogyott, megráncosodott és megöregedett arcából. Merev tekintettel nézett maga elé, így védekezett a tömeg gúnyos kiáltásai és hangos örömujjongása ellen.
De azután ez a keserves út is véget ért. A levágott fejeket egy halomba rakták, a halom mellé tűzték a zsákmányolt zászlókat, a foglyokat pedig elvezették a díván, vagyis az államtanács elé, hogy döntsenek a sorsukról. A tiszteket és a közembereket külön-külön hallgatták ki. Mielőtt döntöttek a sorsukról, felszólították őket az áttérésre. Aki megesküdött a Koránra, vagyis megtagadta keresztény hitét, azt szabadon engedték, élhetett török módra. Akik erre nem voltak hajlandók, többnyire gályarabok vagy más rabszolgák lettek.
Az előkelő rabokat a galatai tömlöcbe vitték, vagy a Fekete-tenger partján épült Üjtoronyba zárták.
A tanács tagjai szemben ültek a fogollyal. A sárga, hosszú köntöst és magas, tornyos süveget viselő főméltóság szúrós, fekete szemének tekintete sokáig meredt Nyáry Lőrinc arcába, azután a tolmács segítségével kérdezte:
— Te vagy a szolnoki várnagy?
— Én vagyok.
— Te vagy Nyáry Lőrinc, a honti főispán, a bécsi király kedvelt embere?
48
— Nyáry Lőrinc vagyok, a honti főispán — felelte **a** I fogoly erős hangon.
— Miért tagadod, hogy a bécsi király kedvelt embere f vagy? — kérdezte a kázi-aszker, a főhadbíró.
■— Nem tagadok semmit — felelte Nyáry nyugodtan. - De nem hiszem, hogy őfelsége a bécsi király kedvelt ■ embere volnék.
— Miért nem hiszed?
— Mert nem tudtam megvédelmezni őfelsége legerősebb várát.
A kázi-aszker arcán egy vonás sem mozdult, úgy
; mondta:
— Lehet, hogy igazat mondtál. Sorsodról később döntünk. Addig, az Üjtorony foglya leszeL
Nyáry meghajolt, és őreitől kisérve elhagyta díszes termet.
Az Üjtoronyban várták az előkelő foglyot. Amikor Nyáry mögött bezárult a kapu, egyszerre megnyugodott. Az udvaron kert volt, a kert közepén vörös márványból épült kút. Az Üjtorony — a Bokoz Kezy — őrei levették kezéről a láncot, és a kúthoz vezették, hogy szomját olLsa. Az egyik őr még vizet is húzott a kőmedencébe, és mutogatva biztatta a mosakodásra. Nyáry megértette. Ledobta mentéjét, dolmányát, lehúzta díszes, aranyfonállal himzett ingét, és alaposan megmosdott. A friss víztől mintha újjászületett volna, még el is mosolyodott, amikor az őr kendőt nyomott a kezébe, hogy megtörülközzék. Amikor felöltözött, észrevette, hogy dolmánya zsebében egy zacskó pénz maradt. Kivett belőle egy ezüstdénárt, és az őrnek adta. A legénynek szélesre húzódott a szája, a fejét is megrázta, valamit gurgulázott éles torokhangján, aztán intett Nyárynak, hogy kövesse.
Keskeny csigalépcső kanyargott a magasba. Az őr elöl lépkedett, és folyton beszélt. Nyáry csak két szót
48
értett meg a szóáradatból: „Kurt aga!" Ebből tudta meg, hogy a legény a Bokoz Kezy parancsnokához vezeti.

A magas torony közepe táján keskeny folyosó futott körbe. Nyáry megtorpant, és lenyűgözve bámult a tengerre. A végtelen víztükör ezüstösen és topázsárgán csillogott a napfényben. A szelíd hullámok hátán vörös vitorlák szárnyain lebegtek a gályák, a part közelében pedig halászbárkák és apró csónakok ringatództak. Még sohasem látta a tengert, és mindeddig el sem tudta képzelni, hogy ilyen roppant víztükör is van a világon. A barátságos őr nem értette, miért állt meg mögötte a foglya, és sebes beszéddel nógatta a továbbhaladásra.
Az őr megállt egy ajtó előtt. Kinyitotta, és beszólt valamit. Bentről erős, érces hang válaszolt. Az őr betuszkolta Nyáryt a szobába, de nem lépett utána.
A padlót szőnyegek takarták, a falakon is függött néhány szőnyeg. Az ajtóval szemben magas, vállas török ült. Fején turbán, amely alól kilátszott egy mély sebforradás vörös nyoma. Amikor Nyáry belépett, a kereveten ülő török úr lassan felállt- Intett az ajtóban álló őrnek, hogy távozhat.
Nyáry Lőrinc meghajolt. Várt. Nézte az aga szemét, vékony száját és orrát. Arra gondolt, az aga harminc év körül lehet, erre vallott férfias szépsége, könnyű mozgása és parancsnoki tisztsége. A magas alakon ezüst-hímes, sárga kaftán omlott végig.
— Foglalj helyet, Nyáry várnagy! — szólalt meg az aga tiszta magyarsággal, és a kerevetre mutatott, amelyen nagy párnák dagadoztak.
Nyáry Lőrinc a meglepetéstől mozdulni is elfelejtett. Mindenre el volt készülve, csak erre a magyar nyelvű fogadtatásra nem.
Az aga mosolygott, de csak ez a jóindulatú mosolygás árulta el, hogy magában élvezi foglya meglepetését.
— Bocsáss meg, uram! — mondta azután kedvesen.

— Kurt a nevem. Én vagyok a Bokoz Kezy parancsnoka. Te pedig, uram, ebben a pillanatban az Újtorony legelőkelőbb foglya. Hallottam, vitéz ember vagy, hősies harcban estél fogságba. Miért ne fogadhatnálak illendően? Mi megbecsüljük a vitéz embereket, még akkor is, ha az ellenségünk. ^
Nyáry Lőrinc mélyen meghajolt, és csak ennyit tudott felindulásában mondani:
— Köszönöm, Kurt aga.
— Foglalj helyet! — kínálta még egyszer széles mozdulattal a párnákkal megrakott kerevetet.
A fogoly várnagy most már nem habozott, fáradt teste jólesően nyúlt el a szokatlan bútoron.
— Allah kegyes volt hozzád — kezdte a beszélgetést Kurt aga. — A galatai tömlöcbe is kerülhettél volna, ott nem ilyen ember a parancsnok, mint én. Sajnos, a fényes tekintetű padisah, Szulejmán szultán rabja lettél, Ahmed szerdár neki küldött, a szultán rabjai pedig ritkán válthatják ki magukat a fogságból. De ha Allah továbbra is kegyes lesz hozzád, még ez sem lehetetlen. Ha pedig egy basa vagy talán beglerbég kerül a ti fogságotokba, ki is cserélhetnek. Ki lát a jövőbe? . . .
Nyáry Lőrinc nem is nagyon figyelte a szavak értelmét, hanem a tisztán csengő magyar beszéd zengésére figyelt, és úgy érezte, magyar ember szól hozzá.
— Ne haragudj meg érte, tiszteletre méltó Kurt aga, ha megkérdezem: hol tanultad meg ilyen jól a nyelvünket?
Kurt aga mosolygott. Nem felelt nyomban. Egy kis ideig maga elé nézett, csak azután szólalt meg:
— Atyám, a régen meghalt, dicsőséges, hős Zarhán bég, a ti Nándorfehérvár nevű váratokban szolgálta hosszú ideig a fényes tekintetű szultánt. Amikor elfoglaltuk a várat, akkor került oda. Tőle tanultam meg magyarul. Vele mindig magyarul beszéltem. Ide, az Új

toronyba főképpen magyar foglyokat hoznak, mert tudják a portán, hogy beszélem a nyelvüket.
— Nem voltál soha magyar földön? — kérdezte Nyáry, és hitetlenkedés volt a hangjában.

Az aga még mindig mosolygott, de nem válaszolt egyenesen a kérdésre, hanem ezt mondta:
— Én a perzsák ellen harcoltam Erzerum tartományban. Ott is sebesültem meg — és a homlokára mutatott, a vörös sebforradásra. — Ott mentettem meg a váli-basa életét. A basa hálás volt, nem feledkezett meg rólam, így lettem a Bokoz Kezy parancsnoka. Most már nem kell harcolnom. Atyám, Zarhán bég bizonyosan haragudna, ha élne. ö basát vagy béget akart belőlem nevelni.
Nyáry csodálkozva nézte Kurt agát, és nem értette; Nem akart azonban tolakodó kérdéseivel a terhére lenni. Attól félt, elveszítheti jóindulatát, ezért ezt kérdezte:
— Mondd meg, Kurt aga, mit kell tennem!
— A szultán rabjai az Újtoronyban szabadon mozoghatnak. Esetleg később még a városba is kimehetnek, írhatnak levelet a családjuknak. Pénzt fogadhatnak el tőlük, és szolgát is tarthatnak, ha van rá módjuk.
A fogoly nem akart hinni a fülének. De eszébe jutott Ahmed szerdár, aki a sátrában ezt mondta: ,,De én nem haragszom a rabokra" — és boldog örömmel figyelte Kurt szavait, aki így folytatta:
— De mindezekért én is kívánok tőled valamit.
— Mit parancsolsz, uram?
— Először is ne próbálj megszökni. Ezzel magadnak ártanál a legtöbbet, mert úgyis elfognának. Azután egy szökési kísérlettel engem is bajba kevernél.
— Nem fogok megszökni!
— Másodszor meg kell tanulnod sakkozni!
— Nem értem . . . — hebegte Nyáry. Kurt aga megint mosolygott.

50

— Ez az én legkedvesebb játékom. Ebben a városban már akkor sakkoztak, amikor még a görög császárok voltak itt az urak. Ha nem vagy fáradt, most mindjárt megtanítom a lépéseket.
— Nem vagyok fáradt. . .
— Akkor máris fogjunk hozzá! — kiáltotta szenvedéllyel Kurt aga, és felugrott **a** kerevetről. Díszes ébenfa ládikából elővette az elefántcsontból faragott sakkfigurákat, a fehér és fekete berakásokkal ékeskedő nagy táblát, helyükre rakta **a** bábukat, és nagy türelemmel magyarázni kezdte a sakkozás tudományát.

19.

Az 1553. esztendő Szent György havának harmadik n.^pján néhány lovas kocogott felfelé, meredek úton a magas hegyen sötétlő Berencs vára felé. A levegő tiszta volt, az ég felhőtlen, de még hűvös szelek bujkáltak az alig rügyező fák és bokrok között. A kis csapat vezetője megállította lovát, társai nyomban követték példáját. Az út most már erősen emelkedett a vár kapuja felé, kár lett volna hajszolni az elfáradt lovakat. Az élen haladó férfi komoly arcán mély ráncok húzódtak. Erős, karvalyorra előreugrott a lelógó, törökös bajusz felett. Gránátposztóból varrt, egérszínű rövid mentét viselt, a fején fekete süveget. Oldalán dísztelen, görbe szablya csüngött. Kísérői egyszerű aba-posztó dolmányt hordtak, de süveg helyett vassisak sötétedett a fejükön, vállukon í j volt átvetve, derekukon török szablyát táncoltattak, némelyik pedig lándzsával is fel volt fegyverkezve. A vezető előkelőségét csak lovának ezüsttel hímzett vörös bársonyból készült török nyerge mutatta.

Bocskoros, szakállas, nagy bajszú jobbágy állt a falu szélén. A vezető rákiáltott:
— Hallod-e, szőrmók, ez a Nyáry Lőrinc vára?
— Ez a, bizony ez! — válaszolta a jobbágy rosszkedvvel. Nem tetszett neki a szőrmók megszólítás.
— Aztán ki vagyon itthon? — faggatta.
— Bizony csak a felesége, kegyelmes úrnőnk.
— Akkor jól vagyon! — dünnyögte inkább magának, mint a szőrmóknak, és egyenesen a várkapu felé vezette lovát. Legényei ugyanúgy cselekedtek.

Mire felértek, a kaput már be is zárták az orruk előtt, **a** bástyákról pedig szakállas ágyúk csövei meredtek rájuk.
,,No, itt sem fogadják szívesen a vendéget!" — gondolta a csapat vezetője, és hátrább küldte legényeit, maga meg gyalogosan lépkedett a kapuhoz.
A bástyáról ekkor lekiáltott Miklós hadnagy:
— Kik vagytok, és mit akartok?
A csapat vezetője visszakurjantott:
— Adorján deák vagyok, a budai basa követe. Az uradról, Nyáry Lőrinc szolnoki várnagyról hoztam hírt.
— Várj, amíg jelentem érkezésed! — hangzott a magasból Miklós hadnagy izgatott hangja.
— Várok! — kiáltotta Adorján deák, és fáradtan telepedett le az útszéli kőre.
Nem kellett sokáig várnia. A kapu hirtelen feltárult,' és egyszerre rajzottak ki rajta a híres Nyáry-huszárok; Ali basa magyar deákja ijedten hőkölt vissza. Miklós hadnagy azonban megnyugtatta:
— Ne félj, Adorján deák! A hajatok szála sem fog meggörbülni, de mi nem szeretjük a törököt. Asszonyom csak a falut akarja megvédeni tőlük. Kaptok ételt isj italt is, a várba azonban csak te léphetsz be. Mink azt tartjuk, ebre nen; jó hájat bízni, ezért vigyázunk az em
51
béreidre. Látom én: magyar **a** ruhájuk, de a fegyverük bizony török.
— Kenyéradómnak, Ali basának nincsenek magyar vitézei — válaszolta csöndesen a deák.
— De vagyon magyar deákja! — gúnyoskodott Miklós hadnagy.
Adorján deák erre csak akkor válaszolt, amikor átlépte a várkapu küszöbét, hogy ne hallhassák emberei.
— Bőven beszédes ember kegyelmed, hadnagy uram! De hát ha nem én volnék Kappan Ali basa tyatyója, vagyis íródeákja, mit gondol kend, tudnék-e segíteni **a** szegény magyar rabokon? Mert hát magyarul tudó török deák is állhatott volna Kappan Ali basa szárnya alá, az ilyen pedig az epret mind **a** maga kosarába szedi. így aztán én is csak aminemű kertben vagyok, olyan virágokat hozhatok.
— Béküljünk meg! — mondta engesztelőén Miklós hadnagy, és a kezét nyújtotta.
— Vadlövő Miklós vagyok.
Adorján deák elfogadta a békejobbot, azután így folytatta:
— Valami történik mostanság. Dobó István nagyon **a** körmére ütött az én uramnak Eger alatt. Kappan Ali bizony belebetegedett **a** csúfos vereségbe. Szerencséje, hogy Ahmed szerdár is részesült az egri tisztességben, különben várhatta volna **a** selyemzsinórt. De hát erre nem került sor, talán azért, mert bevették Temesvárt, Szolnokot meg a többi várat. Nem csodálkoznék azonban, ha Budára visszaérve ú j basa lenne **a** gazdám. Egy török basa sohasem tudhatja, mire ébred.
A teremben nagy serpenyőkben izzott **a** tölgyek parazsa. Margit asszony izgalomtól kipirult arccal ült karosszékében. A hideg miatt hosszú, prémes subát viselt, **a** fején gyöngyös bársony főkötő díszlett. Mellette ült
51
Nyáry Lőrinc leánya, Ilona. Karcsú alakján ő is subát viselt, fejét bársonysüveg fedte.
— Hol van az uram? — kéi'dezte Margit hevesen, meg sem várva a deák köszönését.
Adorján deák mélyen meghajolt, azután válaszolta:
— Isztambulban, a Bokoz Kezy nevű toronyban. Ahmed szerdár a szultánnak ajándékozta előkelő rabját, Szolnok várnagyát. . . A szultán rabjai csak nagyon ritkán válthatják ki magukat a fogságból.
— Foglalj helyet! — kínálta kissé nyugodtabban. — Miért küldött Ali basa? — kérdezte izgatottan.
— Úrnőm, elmondok mindent, mert magyar vagyok. Férjedet a szultán ajándékba adta Rusztem nagyvezír-nek, legkedvesebb emberének. A portán minden úgy

történik, ahogy Rusztem akarja. Szulejmán szultán szinte mozdulni sem tud nélküle. Rusztem és Churrem szultána, Szulejmán első neje parancsolnak. A nagyve-zírt elsősorban a pénz érdekli, másodsorban pedig az, hogy mennél több keresztény pusztuljon el. De mondom, a pénzt, az aranyat és a kincseket becsüli a legtöbbre. Amíg tehát abban reménykedik, hogy uradért váltságdíjat kaphat, Nyáry Lőrincnek egy hajaszála sem görbülhet meg az Üjtoronyban. Ha módja van rá, még szolgát is tarthat, ehet-ihat kedve szerint.
— De miért küldött a budai basa? — kérdezte nyugtalanul Nyáryné.
— Ali basa Rusztem parancsára küldött. Rusztem azt írta a basának, hogy ötezer aranyért szabadon engedi uradat.
— Ötezer aranyat mondtál? — kérdezte az asszony akadozva, mint aki nem akar hinni a fülének, és a szava is elakadt a roppant összeg hallatára. Egészen elsápadt, és a könnye is kicsordult.
— ötezer aranyat — válaszolta Adorján deák szomorúan. — A nagyvezír tudja, hogy a szolnoki várkapitány
52
honti főispán is, a bécsi király kedvelt embere, valamint Berencs és Korlátkő várainak ura.
— De hát ennyi aranyat honnan vegyünk? — kérdezte a szerencsétlen, megtört asszony. — Ha minden birtokunkat eladnánk is, akkor sem kapnánk értük eny-r y i pénzt. Vevő sincs manapság, akinek ennyi aranya voina.
— Tudom én ezt jól, de hát kegyelmed is tud]a, engem csak küldtek. Íme, a basa levele! — mondta még a deák, és tarsolyából előhúzta Ali basa cifra szavalikal megirt levelét. — Kár elolvasnod, hiszen velem íratta a basa, én meg egyszerű szavakkal elmondtam a tartalmát.
— Másképpen nem szabadulhat meg az édesapám? — kérdezte most Ilona, és feszült figyelemmel nézte **a** deákot.
— De megszabadulhat, kisasszony — felelte nagyon csöndesen a deák.
— Hogyan? — harsant Ilona hangja.
— Ha egy előkelő basa, beglerbég vagy **a** szultán más, kedvelt tisztségviselője kerülne fogságba, akiért kiadnák cserébe az édesapját. A szabadulásnak egyéb módja is lenne még, erről azonban kár beszélni.
— Mi lenne az? — faggatta Ilona.
— Ez a mód nagyon veszélyes és igazán kockázatos.
— Akkor is tudni akarom! — csattant a leány hangja parancsolóan.
— Megmondom — válaszolta a deák. — Ha meg tudna szökni. Ez azonban csaknem lehetetlen. Talán akkor sikerülhetne, ha egy francia vagy olasz hajó vinné magával. A franciák a szultán szövetségesei a Habsburgok ellen. HajóUc szabadon kötnek ki Isztambulban. Az olasz kereskedők gályái is kikötnek. Szárazföldön nehéz lenne megszökni. . .
— Köszönöm, Adorján deák. Milyen tömlöc az az Üjtorony ?
52
— Nem láttam soha — felelte a deák. — Hallottam, hogy a Fekete-tenger partján épült, és egy vitéz török, Kurt aga most a parancsnoka. Az aga janicsár volt, részt vett a perzsák elleni harcokban, meg is sebesült. Jutalmul kapta a parancsnokságot. . .
— Mit tud még kegyelmed? Mikor lesz béke? — kérdezte Nyáryné.
— Az én uram, Ali basa és a bécsi király követei, Verancsics apát meg Palinay Pál udvarbíró az elmúlt hó, azaz Böjtmás havának huszonkilencedik napján fél esztendőre megkötötték a fegyverszünetet. Most pedig az a hír járja, hogy Ferdinánd király követeket küld a szultánhoz a béke megkötése végett. Ali basával már közölték a követküldést.
— Kit küldenek a szultánhoz? — kérdezte Ilona, és izgalom remegett a hangjában.
— A követséget minden bizonnyal a tudós főpap, Verancsics Antal vezeti majd, ő tárgyalt a basával is.' A bécsi király levelében benne volt a társa neve is.
■— Ki a z ? — kérdezte a leány.
— Zay Ferenc, a híres naszádos főkapitány.

— Zay Ferenc! Jól hallotta- kegyelmed?! — kiáltotta Ilona. — Vagy mit is mondok, jól olvasta?
— Tudom, kicsoda Zay Ferenc úr — válaszolta a deák.
— Mit tegyünk? — kérdezte Nyáryné tanácstalanul.
— Tanácsolom, válaszoljon kegyelmed Ali basa levelére.
— Mi legyen a levélben, deák uram?
— Benne legyen, hogy ötezer arany megszerzése beletelik egy esztendőbe is. Mást nem tudok tanácsolni. Aki időt nyer, életet nyer.
Nyáryné tüstént intézkedett. Ételt és italt adatott a deák kísérőinek, Adorjánt pedig a várban vendégelte meg.

Beesteledett, mire Bálint deák Adorján deák segítségével megírta a hosszú, udvarias levelet a budai basának. A levélben Nyáryné a basa jóindulatú türelmét kérte a hatalmas összeg megszerzéséig.
Margit asszony ugyancsak szégyenkezett, amikor az alázatos hangú levelet Bálint deák felolvasta neki.
— Sajnos, így kell írnunk a töröknek, ő az erősebb — nyugtatta meg a szégyenkező asszonyt Adorján deák.

20.

Illatos, meleg szél szárnyán villant fel a tavaszi hajnal. Nyáry Lőrinc a nap első sugarának világosságára ébredt. Barnapiros arca a fogságban sápadt lett már, petyhüdt bőrének szürkéjébe kékes árnyakat yésett a múló idő. Hiába bántak vele jól, büszkeségét megtörte a rabság, és mindjobban kínozták az otthon emlékei. Szabadon járhatott az Üjtorony területén, az udvar édesen illatos füvén, nézhette a kert virágait, megmosdhatott a kút friss vizében, de egy pillanatig sem tudta elfelejteni, hogy a török foglya. Legtöbbször a feleségére és Ilona leányára gondolt. Homályos érzések gyötörték a fia miatt is, akinek az arca nem jelenhetett meg előtte, hiszen sohasem látta.
..Vajon milyen lehet? Megláthatom-e valaha? Ismerni fogja-e az apját?" — tépték, marták a kérdések, amelyekre nem volt válasz.
Az ilyen reggeleken legtöbbször felsietett a torony lépcsőjén. Amikor a körbefutó folyosóra ért, és meglátta a tengert, mindig megnyugodott. Nekitámaszkodott a kőfal peremére, és rábámult a tenger óriás testére, amelynek végtelen hátán a nap aranypikkelyei csillogtak, ragyogtak. Ha a szél megerősödött, zöldeskék, aranyhabos hullámverés ostromolta a partot. A táj ra

gyogott, rezgett a napsütésben, és a színes vitorlák, mint kifeszített, nagy madárszárnyak lebegtek a súlyosan lengő fényben. Tekintete rátapadt ilyenkor egy-egy vitorlára, és addig-addig nézte a távolodó hajót, amíg elnyelte a kék párás messzeség valahol a látóhatár szélén.
— Ó, ha vele mehetnék! — sóhajtotta hangtalanul, és megpárásodott tekintete belebámult a rezgő messzeségbe.
Ha tehette, este és éjjel is a tengert nézte. Látta az alkony bronzszínében, és csodálta éjjel, amikor a hold tündökölve hullatta a vízre finoman remegő ezüstpénzeit.
Foglyok és őrök ismerték már Nyáry rajongását a tenger iránt. Nem értették, de tudomásul vették, később már nem is csodálkoztak rajta.
— Én is szeretem a tengert — mondta egyszer Kurt aga. — Ha tehetném, hajóra szállnék veled, uram, hogy megízleld a tengeri utazás örömét.
Nyáry azonban nem az utazás ismeretlen érzésére vágyott. A tenger végtelen tükre, a fehér és zöldarany hullámverés, a messzibe tűnő vitorlák őbenne a szabadság érzését keltették. A sötét falak közül a szabad életbe nézett, ha megpillanthatta a csöndes vagy hullámzó óriás vizet.
Ezen a reggelen a mimózák illata száUt, ragyogtak a friss levelek a fák ágain, a dombokon szőlőtőkék zöldelltek, és az olajfák ezüstös koronája lobogott a sugárverésben.^'

— Kurt aga vár, uram — hangzott mögötte az őr szava.
Ott kellett hagynia a tengert.
Az aga mosolyogva fogadta. Kaftánt viselt, bő nadrágot és a lábán könnyű sarut. Egy kis tálon kedvelt csemegéje, az égetett mandula barnállott.
— Tarts velem! — kínálta.
54
Nyáry szórakozottan vett a mandulából, és önfeledten ropogtatta.
— Milyen volt **a** tenger? — kérdezte Kurt mosolyogva.
— Szép, mint mindig — felelte Nyáry. — Ha látom, elfelejtem, hogy rab vagyok.
— Most már reménykedhetsz a szabadulásban.
— Miért gondolod?
— Mert Rusztem rabja lettél. A tieid bizonyosan kiváltanak.
— Ne hidd! — válaszolta szomorúan. — Ha tízszer gazdagabb volnék, akkor sem bírnák az enyéim össze-
• szedni ezt a váltságdíjat. Itt halok meg rabságban, vagy még előbb elpusztíttat a nagyvezír.
— Rusztem nem szokta megöletni a foglyait. Abból neki nincsen haszna. Azt suttogják, csak **a** mindenhaló padisah gazdagabb nála, de Rusztem mégsem elégszik meg a kincseivel.
— Honnan tudod, uram?
— Az a basa mondta, akinek az életét megmentettem. Ot szereti Rusztem. A vendége is volt. Látta drágaköves fegyvereit, arany- és ezüstkengyeleit és aranyozott nyergeit. Díszes selyemkaftánjai egy termet töltenek meg. Kétezer rabszolgája, háromezer lova és ezer tevéje is van. Az ő foglya lettél, Nyáry Lőrinc. Rusztem nagyobb úr a szultánnál is, mert a szultán vakon hisz neki, és mindenben rá hallgat.
— Akkor nem is szabadulok én meg! — sóhajtotta.
— Allah kegyelme végtelen! — mondta Kurt aga, és elővette a sakktáblát.
Némán játszottak. Nyáry annyira megtanult sakkozni, hogy most már néha-néha le is győzte Kurtot. Kedvét is lelte a játékban. Ha meg tudott feledkezni rab voltáról, egészen jól játszott. Most is nyerésre állt, és Kurt
54
aga maga sem vette észre, milyen rossz helyzetet teremt számára a vezércsere.
— Sakk-matt! — kiáltotta Nyáry néhány lépés után.
— Nyertél! — bólintott Kurt, de nem látszott bosz-szúsnak.
Rövid hallgatás után így szólt:
— Beszélj a tieidről! Beszélj a hazádról!
— Már beszéltem a családomról — válaszolta Nj'áry elkomorodva. — Tudod, hogy fiatal feleségem van, szép hajadon leányom és egy kisfiam, akit még nem is láthattam. A hazámról nem akarok beszélni.
— Miért nem?
— Amikor születtem, akkor még más ország volt," szabad és boldog. De azután elbukott a hazám. Azóta pedig hadak tapossák **a** földjét, pusztítják a népét.
— Mi pusztítjuk a legjobban, de **a** ti bécsi királyotok német és olasz katonái sem kímélik.
— Látod, Kurt aga, ezért nem akarok beszélni a hazám földjéről.
— Pedig én nagyon szeretném megismerni — mondta komolyan Kurt aga. — Te mondtad, hogy úgy beszélek magyarul, mint egy magyar.
— Ezt mondom most is! Ügy beszélsz, akárha . . :
— Akárha? — kérdezte Kurt a zavartan elhallgató Nyáryt.
Nem felelt nyomban. Sápadt arcára ráfutott az izgalom pirossága. Halvány, keskeny vonalú szája megrándult, szemének gyanakvó lett a nézése. Hangja rekedten szólt, mintha valami érdesen karcolná **a** torkát:
— Akárha nálunk nőttél volna fel. . .
Kimondta, azután elhallgatott. Mereven maga elé nézett, úgy várta a választ.

Kurt aga azonban nem válaszolt nyomban. Felállt **a** kerevetről, és lassan lépve járkálni kezdett. Még az ajtó-
55
|hoz is elért, óvatosan körülnézett, kilesett rajta, nem |hallhatja-e meg valaki, amit válaszolni fog.
Nyáry Lőrinc megfényesedett tekintettel követte az aga lépteit. Hosszú, kínos hallgatás terjengett a szobában.
Az aga lassan jött vissza az ajtótól. Megállt Nyáryval ; szemben. Nyílt szemének tekintete a vámagy bujkáló pillantását kereste, azután mosolyogva, csöndesen meg-: szólalt:
— Magyarnak születtem, Nyáry Lőrinc! Előkelő magyar úr volt az apám.
— Uram! — kiáltotta Nyáry megrendülve, és nyomban felpattant a sakktábla mellől. — Uram! Kurt aga!
A feltörő indulat elfojtotta szavát. Csak állt Kurt előtt megpirosodott arccal. Magas homlokát kiverte a verejték. Egész testén borzongató meglepetés remegett át, a szeme lázas örömtől csillogott, eltűnt belőle a rabság óta tekintetében bujkáló szorongás.
— Uram! — dadogta, és száraz, sárga keze társat keresve nyúlt ki Kurt felé, 'mintha meg akarta volna ölelni.
Kurt is zavarban volt. Egy pillanatig tétovázott, megbánva a kimondott szavakat, hiszen nem tudhatta, titok marad-e továbbra is származása. De amikor meglátta a fogoly arcán remegő örömet, gyors mozdulattal fogadta el a társkereső, könyörgő kezet, és hevesen megszorította.
— Hogy hívnak, uram? — kérdezte elfulladva a fogoly.
— Üljünk le! — felelte csöndesen Kurt, és amikor leült, maga elé meredve sokáig hallgatott. Rövid töprengés után Nyáryra nézett, majd megszólalt: — Nem tudom a nevemet. Csak arra emlékszem, hogy egykor a szüleim Istvánkának becéztek. De ezt a nevet csak neve
55
lőapám, az áldott emlékű Zarhán bég ismerte. Más senki^ soha. Titokban kellett tartanom.
— Miért? — kérdezte Nyáry. — Nem értem . . .
— Zarhán bég halála után bekerültem a janicsáriskolába. Megéreztem, csak akkor lehetek janicsár, ha mindent elfelejtek. Aki emlékezett a múltjára, azt ki-| taszították maguk közül. Ha te most elmondod valaki-; nek, talán ú j parancsnokot kap á Bokoz Kezy . . .
— Isten őrizz! — kiáltotta Nyáry ijedten.
— Mondom, csak talán, mert senki sem tudja bizonyítani, még magam sem. Jó muzulmánnak tartanak, és magam is érzem, hogy az vagyok.
— Muzulmán vagy? — kérdezte Nyáry csalódottan.
— Mi lennék más? Allah kegyes volt hozzám. Ismerem és megtartom Mohamed próféta parancsait. Évekig éltem a legszigorúbb fegyelemben a janicsáriskolában, a Begtas-dervisek rendjében. Megtanultam tűrni és szenvedni. Nem iszom bort, és kerülöm a nőket. Mi olyanok vagyunk, mint a keresztény szerzetesek, de mi nemcsak imádkozunk, nemcsak imádkozni tanultunk, hanem legfőképpen harcolni.
— De hiszen úgy beszélsz magyarul, mint én.
— Tudom. Zarhán bég akarta, hogy ne felejtsem el a magyar nyelvet. Neki magyar szolgája is volt, akivel naponta beszéltem magyarul. Ha előző apám, Hubiár jüz-bási nem ad "fel neki, bizonyosan elfelejtettem volna magyarul beszélni.
— Apád volt ő is? És eladott? Nem értem! — Es a fejét csóválta.
— Jót akart Hubiár! Beteg volt, öreg és szegény. Azért adott el, hogy nekem jobb legyen a sorsom.
Nyáry nem firtatta tovább az apaságot, hanem ezt kérdezte:
— Hol éltél, amikor még Istvánkának hívtak?
— Nem tudom. Valahol egy várban, az apám várá-
55

in Magyarországon. A kapunak felvonóhídja volt, tor-lyo.s bástya is védte meg vizesárok. A vár tövében falu jpult meg.
— Mi volt a falu neve?
— Nem tudom! És másra sem emlékszem — válaszolta és elhallgatott, de a múlt bolyhodzó ködéből élesen váltak ki emlékei. A vadbőrrel takart heverők az apja szobájában és a zöld mázas, rakott cserépkályha, amely mögül először pillantotta meg a sárgás arcbőrű, nagy orrú jüz-básit, Hubiárt. Ez a pillanat örökre benne maradt. Látja most is, miképpen kap a kardjához Hubiár, hogy aztán mégis elengedje kardjának markolatát, majd hosszan, sokáig nézi őt némán, érthetetlen szavakat motyogva.
Mindez átvillan rajta, ahogyan a rab Nyáry Lőrinc \ zavart arcába néz, amelyen keserű ráncok között tétova \ mosolygás fénylik.
- Ki hozott el hazulról és mikor? — hallja a faggató [kérdést, és arra gondol, sohasem tudta meg bizonyosan, i hová tűntek el a szülei, Hubiár nem beszélt róluk soha, rmás pedig nem tudhatta.
— Hubiár, a szipáhik jüz-básija — felelte Nyáry í kérdésére. — Szekéren vittek a nagy folyó partján Buda
váráig. Budánál keltünk át a hídon a nagy folyón, a Dunán. Ott csúszott be a szekér a vízbe, de a jüz-bási
r utánam ugrott és kimentett. Ezt tudom bizonyosan, mert sokszor beszélt róla később, amikor itt éltem vele a tenger partján egy kis házacskában. Elmondta többször is,
; akkor sérült meg a dereka, amikor utánam ugrott a folyóba. Sokszor panaszolta, hogy a kincsei is odavesztek, és harcos sem lehetett többé. A folyó bal partján vonultunk vissza, és sok-sok idő múltán értünk a tenger part-
' jára.
•— Akkor ez közvetlenül a mohácsi csata után történ

hetett — szólalt meg Nyáry. — Éppen huszonhét esztendeje . . .
— Jól mondod! — helyeselt Kurt. — Ott győzött Mohácsnál Szulejmán szultán. így mondta Hubiár, és így mondta az áldott emlékű Zarhán bég is.
— Akkor te, István, harminc-harmincegy éves vagy. Három- vagy négyéves lehettél, amikor a szüléidet meggyilkolták a csata után portyázó szipáhik, téged pedig fogolyként vittek el, hogy janicsárt, saját népednek ellenségét neveljenek belőled.
— Nem tudom, mi történt a szüleimmel — védekezett Kurt. — Hubiár is, Zarhán bég is jól bántak velem. Hubiár nem is akarta, hogy katona legyek. Ö tudós embernek szánt, de hát szegény volt és beteg. Az ember az lesz, aminek Allah akarja. Én sohasem harcoltam a magyarok ellen.
— Te nem. Elhiszem. De hány magyarból lett janicsár, gyilkolta saját véreit? Talán éppen a szüleit vagy a testvéreit.
Kurt hallgatott. Nyáry szavai feltépték benne a múlt behegedt sebeit.
„Talán éppen Hubiár ölte meg a szüleimet? — gondolta most, és egészen megzavarodott. — De akkor látnom kellett volna őket holtan."
— Mire emlékszel még? — faggatta Nyáry.
— Égő házakra a vár körül — felelte halkan, és látta a gomolygó füstöt, de látta azokat a megölt jobbágyokat is, akik a kis házak körül feküdtek véresen. Egy nála idősebb fiú képe is megjelent most előtte. György volt a neve. Ez a György súgta meg a szekéren az egyik este, hogy az ő szüleit megölték a faluban.
— Hát még mire emlékszel? — hangzott Nyáry újabb kérdése.
— Dombokra és erdőre.
— Akkor valahol a Dunántúl déli részén lehetett az.

í édesapád jószága. Ha várkastélya volt, előkelő magyar ú r f i a vagy. Nem emlékszel rá?
— Csak nagyon halványan. Hatalmas, erős ember le-: heteit, a derekáig sem értem. A kardja is óriási volt.

De az arca, hogy milyen lehetett az arca, arra igazán nem emlékszem. Aztán néha az álmaimban megjelenik egy barna hajú asszony arca. Lehet, hogy ez az asszony volt az édesanyám. Nem tudom. Kék ruhás katonákra is emlékszem, meg aztán olykor-olykor egy soha nem hallott kürt szavát hallom egészen halkan a tovatűnő időből. Ismeretlen kertre is emlékszem, ahol bódorog- -hattam gyermekkoromban. De már nem tudom, mindezekből mi volt a valóság, mi volt az álom, vagy mit képzeltem magányomban.
— Magyar vagy, István! — mondta komoran Nyáry. — Aki magyarnak születik, magyar is marad. Milyen nyelven szoktál álmodni? Milyen nyelven beszélsz álmodban?
— Nem tudom . . . — felelte Kurt megrendülten.
— Ezt tudnod kellene!
— Miért kellene tudnom? — kérdezte a fiatalember, pedig tudta jól, miért kérdezi ilyen makacsul a rab.
— Azért, mert az ember olyan nyelven beszél álmában, amilyenre az édesanyja és a dajkája tanította. Ha álmaidban magyarul beszélsz, magyar vagy, hiába csavarsz turbánt a fejedre, hiába imádkozol a török istenhez, Allahhoz.
— Nem emlékszem, hogy álmomban beszéltem volna. Ha pedig beszéltem, nem emlékszem rá, milyen nyelven szólaltam meg. Nem emlékszem — válaszolta Kurt, de nem mert a fogoly Nyáry szemébe "nézni. Átvillant az agyán, hogy amikor álmában megjelent a barna hajú asszony, magyarul kérdezte tőle: „Ki vagy te?"
— Te tudod, Kurt aga — mondta szomorúan Nyáry Lőrinc, és felállt a sakktábla mellől.
57
Az ajtóból még visszaszólt:
— Majd holnap folytatjuk! — És kilépett a szobából. Kurt arra gondolt: vajon a beszélgetésre vagy a sakkozásra értette-e a rab?

21.

A Rokos rengetegén vezetett keresztül a nehéz hegyi út. A hegyoldalban fehér törzsű nyírfák sokasodtak, majd görcsös ágú cserfák és öreg tölgyek susogtak a langyos szélben. Amikor magasabbra értek, sűrű fenyveserdő friss zöldje illatozott feléjük, itt-ott pedig borókabokrok sötétlettek.
A Radisa-patakon keskeny bürü, azaz deszkahíd ívelt át. A patak kristályos vizében olajzöld hátú, narancspiros oldalú pisztrángok siklottak. A lovak idegesen táncoltak a bürün, patájuk dobogásától megijedve.
A Nyáry-huszárok élén ketten lovagoltak: Miklós hadnagy és Ilona.
A rengeteget szép, tágas rét váltotta fel, kövér füvén birkák legeltek a meleg napsütésben. Ráncos arcú vénember állt a rét szélén, zsíros bőrködrnönén csillogott a fény. Arcát gubancos szakáll és bajusz takarta, kék színű, vizenyős szeméből csodálkozó tekintet meredt **a** huszárokra.
— Hé, öregapám! — kiáltott Miklós hadnagy. — Kinek a birkáit őrzöd?
— Zay Ferenc nagyuram birkáit — felelte az öreg, .és tisztelettel lekapta vásott süvegét.
— Akkor ez **a** föld már Zay Ferenc uram jószága, ugye?
— övé itt minden, vitéz uram, a hegy, az erdő, a földek meg **a** falvak! — És bütykös kezével széles kört írt le, majd lemutatott a zöldellő rozsföldekre.
57
— Ugróc vára messze váii-e?
— Már nincsen messze. A patak partján az út oda vezet. Mire **a** nap delel, meglátjátok **a** kastély tornyát. Éppen öt esztendeje épül a vár.
— Zay úr itthon van-e? — faggatta tovább **a** hadnagy.
— Tán még itthon. Mondják, a királyhoz készül.
— Akkor siessünk, Miklós! — parancsolta sürgetően Ilona, és megsarkantyúzta lovát.
A kis csapat megindult. Az öreg pásztor megcspválta bozontos fejét, úgy dödörészte-örmiagának:

— Nagy úr lehet ez **a** tejfelesszájú legény, ő parancsol a derék vitéznek is.
Ilona férfiruhát viselt, aranycsipkével díszített, vörös bársonysüveget kerecsenytoUal, rövid tengerszínű mentét, tabit selyemdolmányt, kék nadrágot és sárga félszáras csizmát. Az övéről könnyű tőr csüngött alá.
A csapat továbbhaladt az úton a patak völgyében. Ez **a** völgy a Kis-Fátra egyik mellékvölgye volt. Az út ' egyenesen Ugróc várához, **a** Zay-uradalom székhelyéhez vezetett, ha kanyargott is.
Ilona semmi másra nem tudott gondolni, csak az édes-: , apjára, aki messze török földön raboskodik. Százszor is meghányta eszében, hogyan tudná kiszabadítani édesapját. Maga előtt látta **a** basa deákját, Adorjánt, ráncos ; arcát, erős karvalyorrát, lelógó bajuszát. Hallotta a hangját, ahogy a szörnyű váltságdíjról beszél.
,,Ó, ha valaki, akkor Zay Ferenc tud segíteni az édesapámon! — gondolta. — Öt küldi követségbe a szultáni h o z a király. Hátha valamilyen török főember került : azóta fogságba, akiért ki lehetne váltani az édesapái m a t . . ."
Ilyen gondolatok foglalkoztatták egész úton, de nem : szólt egy szót sem Miklós hadnagyhoz. Most is csak siettette, nógatta, mint végig a hosszú úton Berencstől
58
idáig, **a** Radisa-patak völgyéig. A huszárok csodálkozva figyelték uruk leányát, aki talán még náluk is jobban bírta **a** fárasztó lovaglást.
A birkapásztor igazat mondott. Még fel sem ért a nap az ég tetejére, máris elébük bukkant **a** félig kész kastély, amely mellett a négyszögletes, zömök őrtorony sötét falai emelkedtek. A kastély körül az állványok arról árulkodtak, hogy Zay Ferenc emeletesnek terveztette, de a nagy munka egyelőre abbamaradt valamiért
A vár alatt istállók, csűrök és nyomorúságos jobbágyházak sorakoztak. A kastélytól délre veteményes- és gyümölcsöskert húzódott. Alacsony szilva- és almafák közül magasra nőtt diófák széles koronáját rezegtette a könnyű szellő.
Az őrtorony tetején kürt szava harsant, mire fegyveres darabontok jelentek meg **a** nagykapu előtt. De hát nem volt szükség **a** bemutatkozásra. A darabontok élén Nádvágó Mihály áUt, aki tüstént felismerte a férfiruhás Ilonát. Udvariasan hajlongott, tisztelettel köszöntve Zay Ferencné volt udvarló leánykáját.
— Vezesd be a vendégeket! — parancsolta az egyik előkerült apródnak. — Ilonka kisasszonynak a legszebb szobát add!
Nagyot nézett az apród, mert hiába meresztgette a szemét, csak nem jött rá, melyik **a** huszárok közül Ilona kisasszony.
— De nagy bikfic vagy, öcsém! — korholta Nád vágó Mihály. — Én akkor is megismerném a kisasszonyt, ha páncélba öltözne.
A huszárok is helyet kaptak lovastul. Nádvágó Mihály pedig sietett jelenteni urának Nyáry Ilona érkezését. Ismerte Nyáry Lőrinc sorsát, sejtette, miért kelt ilyen fárasztó, hosszú útra a leánya.
Ilonát Boi'bála asszony szolgálóleányai vették körül, ök hozták az illatos mosdóvizet és a törlőkendőket.
58
A kastélyban a szobák boltozatosak voltak, az ablakok a t vasrács védte.
Amikor Ilona elkészült, kilépett a folyosóra. Innen nyílt a pillérekkel két hajóra osztott díszes lovagterem, amelytől balra az asszonyok szobái, jobbra pedig a házi cselédek kamrái húzódtak. A lovagterem ajtaja felett ragyogott a Zay család frissen festett címere: vágott pajzs, a felső vörös mezőben fáklyát tartó vitéz létrán t ö l t e t f e l f e l é egy vár bástyájára; az alsó hasított mező ezü.sl- és aranyszinben ragyog.
A pajzs fölötti csöbörsi-sakból ugyancsak fáklyát tartó vitéz alakja emelkedik ki.
A szolgálóleányok bevezették a lovagterembe Ilonát. A lovagterem f a l á n sisakok, íjak, pallosok, csákányok lógtak buzogányok és fokosok társaságában. Mellettük színes keleti szőnyegek borították a falakat. A főfal mellett a hatalmas pohárszék kapott helyet, rajta ezüstkupák, fedeles kancsók, tálak és evőeszközök. A z ablakokon vörös, zöld és kék üvegek szűrték meg a fényt. A lovagterem egyik

sarkában faragott csempékből rakott, barna kandalló állt. A középen nyújtózkodó nagy asztalt nehéz karosszékek vették körül.
Mire Ilona a lovagterembe ért, Miklós hadnagy már a [fegyvereket nézegette. Ilonának nem volt ideje körülnézni, mert mögötte megzendült Zay Ferenc mély hangja:
— Hozott isten, kedveském! — harsogta örvendezve, és még meg is ölelte, majd homlokon csókolta rokoni szeretettel. Tüstént hellyel kínálta őket, Miklós hadnagynak kezet adott. — De megférfiasodtál, hallod-e! — mondta nevetve, amikor elhelyezkedtek, majd kissé csodálkozva vizsgálgatta a férfiruhás hajadont. A nevetése azonban nem tartott sokáig, csak az üdvözlés ölömét sugározta. A leány látogatásának az okát nyomban megérezte, ahogy Nádvágó Mihály hírt adott
59
érkezéséről. Azért vezettette a lovagterembe, mer egyedül akart vele beszélni. Valójában semmi bizonyc sat nem tudott Nyáry Lőrinc sorsáról, hiszen olyan hí-fl

rek is keringtek, hogy odaveszett a szolnoki vár kapujá-P^ban.

Zay Ferenc nem volt vidám ember, ha néha szeretett is tréfálkozni, természete inkább komorságba hajlott.; Szúrós, fekete, nagy szeme most szomorú kíváncsiság-^ gal vizsgálgatta Ilonát.
— Nehéz idők járnak felettünk, lelkem! — sóhajtotta búsan. — Az Ür vesszeje nem kímél bennünket. Mi vagyon édesapáddal? — kérdezte csöndesen.
Ilona elmondta Ali budai basa deákjának a látogatását, Miklós hadnagy pedig előhúzta tarsolyából a basa levelét. Zay Ferenc nagy figyelemmel olvasta végig.
— Igaz lehet, ami benne van a levélben? — tudakolta^ Ilona.
— Ez, sajnos, igaz! Ali basa nem írathatta volna meg: ezt **a** levelet, ha a nagyvezír meg nem parancsolja neki. Én is tudom, kicsoda Rusztem.
— Akkor beszéljen majd vele kegyelmed, Ferenc bátyám, ha megérkezik a szultán városába! Talán segíthet az édesapámon.
Zay Ferenc csaknem kővé dermedt a meglepetéstől.
— Hát te, lelkem, honnan tudsz ilyesmit? — kérdezte. — Nincs egy hete, hogy a király őfelsége bizalmasan közölte követküldési szándékát. Erről rajtam kívül aligha tudnak az országban.
— Hallottam, hogy Verancsics úr, a pécsi püspök és Zay Ferenc naszádos főkapitány vezeti a követséget a szultán udvarába, mivelhogy meg vagyon már kötve **a** fegyverszünet — felelte hamiskásan Ilona, élvezve szavainak nagy hatását.
— Ügy látszik, húgom, járatosabb vagy **a** politikában, mint ahogy gondolni mertem volna. De hát most
59
jár igazán tudni akarom, honnan merítetted a tudományodat !
Ilona megkomolyodott, de nem válaszolt azonnal, hanem Miklós hadnagynak mondta:
— Nézze meg már kegyelmed, jó helyet kaptak-e a
biuszárok!
A hadnagy tüstént megértette, és felpattant székéből, amikor eltávozott, Ilona így szólt:
— Most, hogy magunk vagyunk, megmondom. Adorján deákból szedtem ki a titkot. Nem tudja ezt senki más édesanyámon és rajtam kívül. Ali basának megüzenték Bécsből, kit küld a király követségbe. A basa deákja előbb olvassa a levelet, mint a basa. Ilyen egy-
zerű az én tudományom. Máskülönben azt a derék Adorján deákot a kegyelmed figyelmébe ajánlom. A török kenyerét eszi, de a szíve magyarul dobog.
— Értem. így már nincs is boszorkányság a tudományodban. De hát nehéz lesz bármit is tennem a szultán udvarában. Bizony nehéz! Mi csak olyan koldus követek leszünk, még akkor is, ha arany- és ezüstajándékokkal lesz tele a tarisznyánk. A békét kellene megvásárolnunk. Mennyi aranyat hoztál? Minden ettől

|függ!---
— Háromszáz aranyunk volt mindössze. Ézt elhoz-f tam.
— Ennyivel nem tudom kiszabadítani az édesapádat, ösztövérül vagyon a sorsunk
— mondta Zay még job-
[ban elkomorodva. — Ritka madár, leányom, minálunk faz arany. Nekem most még a fele sincsen. Szegény jobbágyoknak szegény az ura. öt esztendeje kaptam :ineg a

királytól Ugrócot, de még a váramat sem tudtam megépíteni.

— Másképpen is megszabadulhat az édesapám — \ mondta nyugodtan Ilona.
— Másképpen? Hogyan?

— Ha egy beglerbég fogságunkba esne — válaszolta! a lány gyámoltalanul.
Zay Ferenc nem válaszolt nyomban. Izgalmában még fel is állt, majd hatalmas léptekkel mérte végig a lovagterem kőkockáit. Végül megállt Ilonával szemben, úgy mondta:
— Nem akarlak áltatni, leányom. Beglerbég vagy basa nem szokott a fogságunkba esni. Inkább az ejt foglyot, aki támad. Mi pedig csak védekezünk mostanság. A fogoly érték. Pénzszerzés végett ejtik foglyul a főembereket; a török is, mink is. Egész családok és birtokok mentek tönkre, amíg a váltságdíjat előteremtették. De mondjuk, valahol elfogunk egy török béget. Aki elfogja, az pénzt, értéket akar érte. A törökök lovakat, drágaköves fegyvereket vagy ékszereket fizetnek váltságdíjként.
Zay Ferenc megint járkálni kezdett, azután újra a j leány elé állt és folytatta:
— Ha török főember esik fogságba, annak híre megy. Az értékes rabokat mi is a királynak küldjük. A király pedig nem fogja kiváltani Nyáry Lőrincet.
— Miért? — kiáltott fel Ilona.
— Szolnok miatt. Én tudom, az idegen zsoldosok hagyták cserben az édesapádat, ők járatták el vele az ebek táncát, mégis vannak a király udvarában olyanok,] akik az édesapádat hibáztatják.
Ilona egyszeribe sírva fakadt.
— Ne sírj, leányom! — csillapította a házigazda. — Énj csak a valót mondtam. Ez most keserves. De bízzunk! Istenben! Talán egyszer már nekünk is feslik a hárs, ránk is mosolyog a hadiszerencse.
— Ferenc bátyám! — ugrott fel Ilona. — A kapuban í az apród nem hitte el, hogy leány vagyok. Vigyen ma-; gával a szultán városába! Látni akarom az édesapámat! Még akkor is, ha semmit sem tehetek érte. Már törökül

is ludolí. Hadd legyek a kegyelmed íródeákja vagy titkára!
Zay Ferenc elképedve meredt Ilonára. Zavarában visszaült a karosszékbe, szúrós tekintetű nagy szeme rámeredt a leányra.
— Nem tudod, mit beszélsz, leányom — korholta mély hangja. — Nem' tudod, mit beszélsz — és beletúrt líurtára nyírt hajába. Mereven szembenézett Ilonával. Marcona vonásain meglátszott az elkeseredés, hiszen segíteni akart Nyáry Lőrinc leányán.
Ilona hallgatott, de keményen állta a szúrós tekintetet. A könnyei hirtelen felszáradtak. Nézte Zay Ferenc szögletes állát, domború homlokát, keménységet, keserűséget, de ravaszságot is eláruló arcvonásait. Ismerte jól. sokáig élt nála Egerben. Tudta róla, jó katona, író és okos ember, akit éppen úgy ismernek Bécsben, mint Lengyelországban vagy a szultán udvarában. Szereti a vagyont, a pénzt, a birtokot, sokszor kíméletlen eszközökkel szerzi meg, sőt bosszúálló is. Hűségesen szolgálja a királyt, de nem önzetlenül, hanem jószágért, pénzért és rangért. Mindez átvillant az agyán, hiszen sokszor hallott Zay Ferencről beszélni. Ki szapulta, ki dicsérte.
— Nem tudod, mit beszélsz, leányom — mondta most már harmadszor. — Malvezzi Virgiliust, a király isztambuli követét Rusztem bezáratta a fekete toronyba, ahol kenyéren és vízen kellett élnie. Tudod, kicsoda Malvezzi?
— Nem ismerem — felelte egykedvűen Ilona.

— Tudós teológus, jogász, orvos, matematikus és zenész. Ismerte a törököt, mégsem ért el eredményt. A király pedig semmit sem tehetett az érdekében, hiába küldözgetett leveleket a portára. Tudod, mi lett Malvezzi titkárának a sorsa?
— Nem tudom — felelte Ilona.
— A szultán egyszerűen lefejeztette, amikor megtud
61
ta, hogy mi történt Erdélyben György baráttal. A követség néhány tagját pedig eladatta rabszolgának. Te meg, lelkem, követségi titkár akarsz lenni mellettem?!
— Másképpen nem láthatom az édesapámat.
— Makacs vagy, Ilona! — mondta Zay, és a fejét csóválta. — Aki a szultánhoz megy követségbe, az csak jó sorsában bízhat.
— Bízom benne! — hangoztatta a leány.
— Én már végrendeletet csináltattam, leányom, és' ezt tette Verancsics, az új pécsi püspök is, akinek jószágait Tahy Ferenc uram vette bérbe. Anyám, feleségem és fiaim már itt vannak Ugrócon. Ide nem jöhet a török. Nehéz dolgunk lesz. Épségünket, életünket még a basáktól és a szultántól kapott menlevelek sem biztosítják. A török szeszélye, a mi pénzünk és ajándékaink, valamint ellenségeink ajándékai döntik el a sorsunkat.
— Könnyebb dolga lesz kegyelmednek, mint a tudós Malvezzinek volt.
— Miért? Honnan tudod ezt te? — kérdezte Zay most már haragosan, és vastag nyakán felfutott az indulat vöröse. — Tudod-e, hogy hajdani Lajos királyunk még a mohácsi csata előtt ostobán levágatta a török követek orrát és fülét?! — kiáltotta.
— Mi lesz velünk, ha Szulejmán szultán erre a tettre emlékezve rajtunk áll bosszút?
— Most nem tesz semmi ilyet a szultán — válaszolta Ilona nyugodtan.
Zay Ferenc erre a beszédre pulykavörös lett, és a szava is elakadt hirtelen haragjában, Ilona azonban nyugodtan folytatta:
— Eger óta megváltozott minden. Adorján deák szerint nem bizonyos, hogy Ali marad a budai basa. A szultán pedig megint a perzsák ellen készül. Bármilyen erős a török, nem szeret egyszerre kétfelé hadakozni. Neki is kell a béke, ha nem is olyan nagyon, mint nekünk.
61
Zay Ferenc marcona arcvonásai meglágyultak. Nehéz teste felemelkedett a karosszékből. Vastag, súlyos jobbját rátette Ilona vállára, úgy mondta barátságosan:
— Győztél, leányom! Te leszel a titkárom a szultán udvarában! Ügy hívnak majd: Török László . . ,

22.

Az egyik őr izgatottan hajlongott Kurt előtt.
— Mit akarsz? — kérdezte Kurt csodálkozva, mert a déli pihenés óráiban még sohasem kopogtattak be hozzá.
— Szipáhik állnak a kapu előtt. A vezetőjük veled akar beszélni, uram.
— Vezesd be! — parancsolta Kurt, majd magára vette a kaftánját.
Meleg volt. Az ablakokat takaró függönyökön átizzott a délutáni napsugár. Ilyenkor az utcákon is alig jártak.
Óriás termetű, vörös kaftános ember jelent meg az őr mögött. Fekete, égő szemének tekintete rátapadt Kurtra. Sűrű, fekete szakáll és bajusz takarta arcát. Mosolyogva hajolt meg, duzzadt ajka közül erős, fehér fogak villogtak elő. Kezét a mellén keresztbe rakva mondta:
— Légy üdvözölve, uram! Allah áldása kísérje lépteid! Merni vagyok. Az én uram, Haszán, a hatalmas isten parancsolatjából a győzhetetlen szultán basája, várja látogatásodat, tiszteletre méltó Kurt aga.
— Köszönöm az üdvözlést. Allah legyen tevéled is! Bizonyos, hogy urad hozzám küldött?
— Ha te vagy Kurt aga, a Bokoz Kezy parancsnoka, akkor hozzád küldött.
— Kurt vagyok, a győzhetetlen szultán akaratából a Bokoz Kezy parancsnoka.
Memi megsimogatta a szakállát, azután mondta:

62
— Ismerlek, Kurt aga. Bizonyos, hogy az én uram, a hős Haszán basa tehozzád küldött.
— De hát én csak azt a Haszán basát ismerem, aki Erzerum elajet váli-basája. Erzerum pedig nagyon messze van.
— Erzerum valóban nagyon messze van, tiszteletre méltó Kurt aga, de Haszán basa a közeledben él. Te mentetted meg az életét. Amikor sebesülten feküdtél, és uram meglátogatott, én is ott álltam a sátor bejáratában.
— Vezess uradhoz! — kiáltotta örömmel Kurt, majd az őrség vezetőjének. Méhemet alajbégnek átadta a parancsnokságot, megmondta, hová távozik, és követte a nagyra nőtt, délceg aranautát.
Haszán"^basa lovat is küldött, ezért Kurt most előkelő török úrhoz méltóan, lóháton ment látogatóba, négy fegyveres lovas kíséretében, keresztül a városon, túl a nagy, régi, görög falakon, a kertek felé, ahol az előkelők laktak^
A basa háza hasonló volt Zarhán bég hajdani házához. Kívülről nem sokat árultak el a szürke falak, de belül szép kert, szökőkút és márvánnyal kirakott udvar fogadta a látogatót. Rusztem nagyvezír idejében nem volt tanácsos nagyon gazdagnak látszani. A nagyon gazdag emberre könnyűszerrel ráfogtak valamilyen gonoszságot, aztán egy reggel arra ébredt, hogy örökre el kell aludnia, a kincseit pedig Rusztem emberei szállították biztonságos helyre.
Haszán basa, a komoly, fekete ember, egy nagy diófa alatt pihent, ahonnan a tenger csöndes tükrére lehetett látni. Nyomban felemelkedett kerevetéről. Mély hangja örömmel zendült meg Kurt üdvözlésére, majd vendégét maga mellé ültette az egyiptomi szőnyeggel borított kerevetre.
Egy szolga hideg mandulatejet hozott ezüstkancsóban. 132
— Váljék egészségedre! — kínálta a basa, és maga is ivott.
Sokáig ültek szótlanul. Tekintetük a kert fáin és **a** bokrokon révedezett. Végül Haszán törte meg a hosszú csöndet:
— Allah szándékai kifürkészhetetlenek. Amikor búcsút vettem tőled Erzerumban, azt hittem, sohasem látjuk többé egymást. Akkor te súlyosan megsebesültél, pedig abban a harcban én kaptam a gonoszabb sebet.
Kurt csodálkozva nézett a basára, mert nem értette, Haszán azonban folytatta:
— A karom sérült meg, amikor a perzsa lovas hálójában vergődtem. A seb gyorsan behegedt, nem látszott súlyosnak, de aztán a karom lassan-lassan megbénult. Nézd! Béna a jobb karom. A kezem alig tudom valamennyire is megemelni. Erzerum valamennyi hekimje megvizsgált, de nem tudtak segíteni rajtam. Éreztem, béna kézzel, béna karral nem lehetek egy nagy tartomány ura. Kértem a győzhetetlen szultánt, állítson helyemre egészséges embert. Ezért kerültem vissza a fővárosba. Várom, töltsék be a helyemet. Ha végképpen elbocsát a szultán, visszamegyek a szülőföldemre, Albániába. A mirtidák fajtájába tartozom, de én nem vagyok keresztény, pedig a mirtidák között sok a keresztény. Az embereim is mirtidák. Memi is a szülőföldemről való. Mind ilyenek, ilyen fekete óriások. Ök a legjobb testőrök. Az okos basák belőlük válogatják testőreiket.
Haszán megint elhallgatott, és Kurt nem merte kérdéseivel megzavarni, tudta,,a basa folytatni fogja. így is történt.
— Hallottam, becsületes ember vagy, Kurt. Nem kínozod a rabokat. Én sem kínoztam soha rabot. Egy Istenünk van, mindnyájan emberek vagyunk, ha hitre különbözünk is. Az arnauták földjén ezt vallják az emberek, pedig elég vadak az én földieim.
62
A basa most sokáig hallgatott, ezért Kurt meg merte kérdezni:
— Miért akarsz a hazádba visszatérni, tiszteletre méltó Haszán basa?
— Neked megmondom az igazat — válaszolta rövid töprengés után. — Nem szeretem ezt a sötét és zord horvátot, Rusztemet, a nagyvezírt. Urunkat, a szultánt a markában tartja. Törökebb a töröknél! Fösvény, kapzsi és önző. Nevetni még senki sem látta. Erélyes, rideg és szívtelen. Allah helyett a pénz az istene, az arany meg a drágakő. Egyetlen szavára hű vezéreit ölette meg a szultán, ha Rusztem

szerint gazdagok voltak. Jó, hogy nem vagyok olyan gazdag! — sóhajtotta. — Öreg és beteg ember lettem idő előtt. Otthon, a nagy hegyek országában szeretnék meghalni!
— Rusztem egyik foglyát én őrzöm — mondta később Kurt.
— Akkor vigyázz rá nagyon! — intette Hciszán. — Ha megszökik, Rusztem behajtja rajtad a váltságdíjat. Mennyit követel a fogolyért?
— Ötezer aranyat. A szultán foglya volt, de a mindenható padisah neki ajándékozta.
— Milyen fogoly?
— Magyar. Egy nagy vár kapitánya volt, a bécsi király kedvelt embere.
— Nem ismerem a magyarokat. Én mindig másfelé éltem, de hallottam, jobban harcolnak a perzsáknál. Legyőzték a budai basát és Ahmed szerdárt. . .
— A magyar fogoly arról beszélt, hogy őt királyának idegen katonái hagyták cserben.
Ekkor jelent meg az óriás Memi.
— Uram, vendégeid érkeztek — jelentette a basának.
— Kicsodák? — kérdezte meglepetten.
— A francia király követségéről egy előkelő úr és **a**

velencei kereskedő, akinek gályái a kikötőben horgonyoznák.
— Vezesd be őket, Memi! — parancsolta a basa. Amikor magukra maradtak, így szólt Kürthöz:
— Henrik, a franciák királya nagy követséget tart a városban. A francia király jobban szereti urunkat, mint keresztény királytársait. Nekünk is jó ez a szövetség, m.ert különben a nagy Károly császár minden erejével reánk támadhatna. Nem szeretem Rvsztem nagyvezírt, de el kell ismernem, nagyon érti azt, miképpen lehet a gyaur királyokból hasznot húzni. Jean de Greis úr a követ helyettese. Régen ismerem, még abból az időből, amikor a szultán mellett szolgáltam a portán. Az olasz kereskedőnek Francesco Tiepolo a neve. Régi velencei családból származik. Okos és ravasz ember. Mindent vesz, és mindent elad. A szultán basáit bizonyosan megvette már, de lehet, hogy Rusztemet is. Nem tudom, miért jön most hozzám. Tudja pedig, hogy én nem vagyok eladó. Tolmács nem kell, mert mindketten úgy beszélik a nyelvünket, akár te vagy én.
— Maradjak? — kérdezte Kurt zavartan, és felállt.
— Maradj! — hangzott a határozott válasz. — Először is téged meghívtalak, tehát te vagy a kedvesebb vendégem. Másodszor, neked sem árt, ha ilyen érdekes ideneket megismersz. Nem kell sokat beszélned, majd fecsegnek ők éppen eleget. Legtöbbször többet is, mint kellene. Mindjárt itt lesznek, azért mondom, ha teheted, máskor is látogass meg! Tudsz sakkozni?
— Naponta játszom — válaszolta Kurt.
— Akkor még inkább várlak — mondta Haszán, és mosolygott.
Jean de Greis vörös bársonyruhát viselt. Középmagas alakjához kissé széles volt a válla. Arcán csaknem állandóan barátságos mosolygás látszott. Az orra hegyes volt.

a szája körül mulatságos fintort vetettek a ráncok. Barna hajában már ősz szálak keveredtek.
— Áldjon meg a te istened, régi barátom! — köszöntötte az eléje lépő Haszán basát, és viharosan megölelte. — Hallom, megsebesültél, és otthagytad az elajetet. Jól tetted! Az ember életében legtöbbet ér a nyugalom. Egy évig otthon voltam Franciaországban, és ki sem mozdultam a kastélyomból, csak ha vadászni mentem. Jársz még vadászni? — kérdezte komolyan.
— Sajnos, már nem. Megbénult a jobb karom.
— Azért részt vehetsz a vadászaton. Tudsz te bal kézzel is lovagolni! Holnap reggel vadászni megyünk. A követ is velünk jön, a basák közül is többen velünk tartanak. Sebesen és vidáman beszélt, majd gyors mozdulattal megfordult, és felkiáltott:

— Látod, barátom, milyen udvariatlan vagyok! Elfelejtem bemutatni kedves velencei barátomat, Francesco Tiepolo urat. Ösi velencei család sarja, palotája van abban a csodálatos városban, hajói pedig járják a tengert.
Tiepolo úr fekete bársonyruhát hordott. Mélyen meghajolt Haszán basa előtt, majd Kurt felé fordult, de csak a fejét biccentette meg.
— Kurt aga, életem megmentője — mutatta be Kurtot Haszán vendégeinek.
Jean de Greis Kürthöz lépett, megfogta a kezét, és sokáig hálálkodott neki, amiért legkedvesebb török barátjának megmentette az életét. Nem is nyugodott addig, amíg a basa töviről hegyire el nem beszélte Kurt tettét.
Tiepolo úr éppen ellentéte volt a folyton fecsegő franciának. Fekete, hosszú haja kiemelte arcának viaszos fehérségét. Mélyen ülő szürke szeme éberen figyelte a két törököt. Egyenes orra, vékony szájának lehajló vonala és hideg tekintete zárkózotlságot árult el.
64
A basa szolgái ételt-italt hoztak. Ezután is a francia
vitte a szót.
— Fri,ss híreim vannak, uraim — kezdte a beszélgetést.
— Halljam hát őket! — biztatta a basa, akinek komoly arcáról nem lehetett leolvasni, mennyire szórakoztatja régi barátjának szóáradata. Lopva-lopva azonban komor pillantást vetett a hallgatag velenceire. Látogatása nyugtalanította; nem ismerte, csak hírből, nem tudta, ki az embere a szultán basái között.
— Jól tetted, Haszán barátom, hogy otthagytad azt **a** veszedelmes tartományt. Te már eleget harcoltál. A hírek ,^zerint ugyanis Szulejmán szultán személyesen akar hadat vezetni a perzsák ellen.
— Még nem hallottam — jegyezte meg csöndesen **a** basa.
— Mi már tudjuk! — kérkedett mosolyogva Jean de Greis. — Sajnos, nem örülünk neki. Ez a hadjárat a perzsáknak árt majd legtöbbet, de árt az én királyomnak, Henrik őfelségének is.
— Nem értem! — csodálkozott Haszán basa, de Kurtnak az volt az érzése, hogy nagyon is érti, csak a franciát akarja beszéltetni.
— Tüstént megmagyarázom. Az én királyom legnagyobb ellenfele ötödik Károly császár. Henrik úr jó katolikus, de még arra is hajlandó volt, hogy Károly császár országában élő protestánsokkal kössön szövetséget a császár ellen. Ha ti nem volnátok. Károly császár minden erejével reánk támadhatna. Károly öccse, Ferdinánd bécsi király erejét lekötik a veletek folytatott harcok Magyarországon. Ö folyvást a bátyjától kér segítséget ellenetek. A hírek szerint a budai basa hat hónapra fegyverszünetet kötött Ferdinánd király követeivel. Mi ezt is gyorsan megtudtuk az erdélyi törökbarát követektől. Ferdinánd király követei még ebben az
64
évben, talán már **a** nyáron itt lesznek, hogy békét kérjenek a szultántól. A király magyarokat küld követségbe, mert tudja, a szultán jobban szereti a magyarokat **a** németeknél. . .
— Kiket? — szólalt meg váratlanul Kurt aga.
Jean de Greis olyan hirtelen hallgatott el, mint akinek **a** torkára forrasztják a szót. A csöndesen ülő fiatal törökről azt hitte, nem is figyel rá. De csak egy-két pillanatig tartott a zavara, azután kedvesen válaszolta:
— Nehéz erre felelnem, Kurt aga. Nem azért, mintha nem tudnám, hogy kik **a** király követei, hanem azért,' mert nem tudom a nevüket kiejteni. De nálam van a jelentés, megmutathatom, ha kívánod — mondta kissé gúnyosan.
— Tudok magyarul! — hangzott Kurt válasza.
Ez **a** válasz még jobban meglepte a hadaró francia főnemest.
— így már egészen más! — kiáltotta tettetett örömmel, és a tarsolyából előhúzta az írást. — Megbocsáss, Kurt aga, de csak ezt a két nevet mutathatom.
— Köszönöm — válaszolta Kurt, miután megnézte az írást. — A magyar követek neve: Zay Ferenc és Verancsics Antal.

— Hol tanultál meg magyarul? — kérdezte Haszán basa kíváncsian. — Harcoltál magyar földön is?
— Nem harcoltam. Atyám, a nemes Zarhán bég tanított meg a magyar beszédr.e.
Haszán basa e^kor a franciához fordult.
— Kedves barátom, még mindig nem tudom, miért árt az tinéktek, a te királyodnak, ha a győzhetetlen szultán a perzsák ellen indul.
— Mert előbb békét fog kötni Ferdinánd királlyal. Ez **a** béke pedig azt jelentheti, hogy Károly császár szabad kezet nyer Franciaország ellen. Ezért arra kérlek, légy te is a béke megkötése ellen . . .
65
Kaszán basa arcára árnyék suhant. Megértette a francia látogatásának okát.
— Sajnálom, kedves barátom, de engem már senki *sem* fog megkérdezni, hogy mit tegyünk, vagy mit ne tegyünk, legkevésbé a mindenható Szulejmán szultán vagy Rusztem nagyvezír, de még a dívántanács sem. Én már semmiféle tisztséget sem viselek. Készülök haza a szülőföldemre. Magad mondtad, hogy én már eleget harcoltam, és az ember életében legtöbbet ér a nyugalom.
— Már nem vagy a dívántanácsban sem? — kérdezte a francia csalódottan.
■— Nem vagyok. 'Megtört, beteg ember lettem, ilyen emberekre nincs már szüksége a győzhetetlen szultánnak.
— Mit hoztál, Haszán basa, Keletről? — kérdezte az eddig hallgatva ülő velencei.
— Szeretném látni az er-zerumi szőnyegeket és a rézkovácsok munkáit!
Hallottam, nagyon szépek. Ha nem lenne tei'hedre, uram, szívesen gyönyörködnék bennük. Remélem, engedélyt fogok kapni, hogy hajóim felkeressék Tarbuzum város kikötőjét.
Haszán basa arca mozdulatlan maradt. Tapsolt egyet, mire Memi lépett be sűrűn hajlongva.
— Mutasd meg vendégeimnek az erzerumi szőnyegszövők és a rézkovácsok munkáit!
Memi meghajolt, és kisietett, hogy a parancsot teljesítse. Csakhamar szolgákkal tért vissza, akik rézkancsó-kat, tálakat és mosdómedencéket helyeztek Tiepolo úr elé. A velenceinek nagyot villant a szeme, amikor az egyik hatalmas réztálat meglátta. Tüstént kézbe vette, és értő szemmel vizsgálgatta.
— Ősi keresztény munka! — mondta izgatott hangon. — A mester azt a jelenetet véste a tál belsejébe,
65
amikor Krisztust az Olajfák hegyén Júdás csókkal árulja el. Az alakok ónnal vannak bevonva.
Haszán és Kurt egy szót sem értett Tiepolo úr lelkendező szavaiból, de Jean de Greis nyomban felfigyelt **a** tálra, és ő is megcsodálta a hajdani mester munkáját.
A szolgák ezután finom szőnyegeket hoztak, amelyek élénk kék és vörös mintái ugyancsak tetszettek a vendégeknek.
— Mutasd meg az örménykőből faragott keresztet! — parancsolta a basa Meminek.
— Lazurkőből faragták! — kiáltott fel a francia, amikor meglátta az azúrkék, apró sárga foltokkal tarkított keresztet.
— Mi örménykőnek ismerjük — mondta Haszán basa. — Ajándékba kaptam egy örmény paptól, akit hamis vádakkal hurcoltak elém váli-basa koromban. Amikor felmentettem a hazug vádak alól, másnap ajándékba hozta a faragott keresztet. Most fogadd el tőlem ajándékba, Tiepolo úr! — tette hozzá váratlanul.
— Ilyesmit nem fogadhatok el, eccellenza — mentegetőzött Tiepolo. — Én kalmár vagyok, venni szoktam.
— Csak fogadd el, Tiepolo úr, mert én meg semmit sem szoktam eladni!
Kurt mosolygott. Tiepolónak **a** tálra vásott a foga, ezért adja most ajándékba Haszán basa a keresztet, hogy ne kérhesse a tálat.
— Hálásan köszönöm! — És háromszor meghajolt Tiepolo úr Haszán basa előtt. — Elfogadom, de engedd meg, uram, hogy majd én is megajándékozzalak!

— Az ajándékozó kezét Allah vezeti — felelte a basa, és ebben a mondatban benne volt: „Megteheted, elfogadom."
Kurt együtt távozott a vendégekkel. Mielőtt elváltak, Jean de Greis így szólt:

— Látogass meg, Kurt aga! Mindig szívesen látlak. Sokan keresik fel a házunkat a török urak közül.
— Kö.szönöm a meghívást — válaszolta Kurt, majd a velenceihez fordulva ezt kérdezte: — Mi az ára egy ilyen erzerumi réztálnak?
Tiepolo úr kíváncsian nézett Kurtra. Arra gondolt, vajon mit forgat a fejében ez a fiatal török. És így felelt:
— A légiségét és a munka finomságát kell megfizetni. Haszán basa tálja régi munka, és nagyon finom a kidolgozása. Vannak, akik ilyesmit szívesen gyűjtenek é.s vásárolnak Velencében. A becsüsöm tudna hiteles árat mondani — tért ki ravaszul a válaszadás elől.
— Én is jártam Erzerumban — mondta Kurt, és mosolygott.
— Uram. Kurt aga, Tiepolo házát mindenki ismeri a kikötőben. A hatalmas szultán védelme alatt áll. Bár

mikor szívesen látlak. Hosszabb ideig maradok Kons-i tantinápolyban, akarom mondani, Isztambulban.
Amikor Kurt a négy szipáhi kíséretében hazaérkezetty Méhemet alajbég ezzel a hírrel fogadta:
— Uram, mióta eltávoztál, kétszer is keresett egy jüz-bási!
— Kicsoda? — kérdezte meglepetten, mert mióta **a** Bokoz Kezy parancsnoka, sohasem kereste senki a hivatalos felettesén kívül, az pedig magasabb rangban van a jüz-básinál.
— A nevét nem mondta meg. Nagyon dölyfösen viselkedett, és mindenképpen be akart jönni, hogy megvárjon.
— Beengedted? — kérdezte Kurt haraggal.
— Allah mentsen meg attól, hogy parancsodat megszegjem! Még egy baáát sem engednék be, ha nem vagy itthon. '
— Derék legény vagy. Méhemet! — mondta Kurt megnyugodva. — Milyen ember volt a látogató? —; kérdezte.

— Alacsony, fekete, széles vállú. Lóháton jött, két piszkos csauszféle kísérte. A szemhéja vörös volt, és az arcán sok ránc ugrált. Azt mondta, hogy te, uram, meg fogsz botoztatni engem, amiért nem engedtem be őt, a te barátodat.
— Akkor botoztattalak volna meg, ha beengeded.
— Mondtam, hogy Kurt aga a barátjánál van. Kérdezte, hogy hívják a barátodat, az ú j barátodat, mert ő a régi barátod.
— Mit feleltél neki?
— Csak azt, hogy valamilyen főbasa a szultán udvarában, aki szipáhikat küldött érted.
— Erre mit mondott?
— Megátkozott, hogy Iblisz tegyen kutyává. De én nem engedtem, hogy kinyissák a kaput.

— Jól és okosan viselkedtél, Méhemet. Ezt az embert csak akkor engedheted be, ha én itthon vagyok. Akkor is csak úgy, ha egészen hozzám kíséred.
•— Ráismertél a szavaimból, uram? — örvendezett a hübéges alajbég.
•— Rá! Kaszafer a neve. Ismerem, de nem a barátom, bünem inkább az ellenségem. De hagyjuk Kaszaiért! Majd küldd be hozzám a magyar urat! — mondta még, és megindult a torony felé.
Amikor a körbefutó folyosóra ért, megállt ő is, mint aliogyan Nyáry Lőrinc szokta. Az alkonyat közeledett, a:? égbolt óarany ragyogása a tengerben tükröződött. A kikötőt nézte, ahol Tiepolo úr hajói horgonyoztak. Az egyiknek most feszítették ki szürke vitorláját, amelyen íakóvörös szárnyas oroszlán hirdette, hogy velencei gálya kel útra a feltámadó esti szélben. Sokáig nézett az éjszakai útra induló velencei hajó után. Lassan elbúcsúzott a nap. Még látszott vörös karéja, amikor már hallatszott a müezzin kiáltása, aki első imára szólította a híveket a közeli mecset tornyából.
Kurt sietve mosakodott, majd imaszőnyegére borulva mondta el Mekka felé fordulva az imát. De még sohasem imádkozott ilyen nyugtalanul. Eddigi nyugodt életét ma megzavarta Haszán basa hívása, de megzavarták az ott hallott hírek, a két idegen nagyúr és az is, hogy éppen ezen a napon bukkant elő hajdani keserves életének homályából az utált Kaszafer gyulladt szemű arca.
Hiába darálta az ima szavait, érezte: nincs érzés, nincsen hit á szavak mögött. Valami megszakadt benne, mintha kettévált volna a belseje, és a lélek mélységeiben ott zengtek Nyáry Lőrinc komor szavai: „Magyar vagy, hiába csavarsz turbánt a fejedre, hiába imádkozol a török istenhez, Allahhoz."

Amikor leszállt az alkonyat, szolgája mécset gyújtott; majd a vacsorát hozta, a pilávot. A főtt rizsben juhhús volt, minden tőrök kedvelt eledele. Ekkor jelent meg' Nyáry Lőrinc is.
— Hívattál, Kurt aga, azért jöttem, de előbb nem' akartalak zavarni.
— Tarts velem! — kínálta, és maga szedett Nyárynak , egy cseréptálra a pilávból. Vacsora után Kurt elmondta, hogy kikkel ismerkedett meg Haszán basánál.
— A franciák gonosz keresztények — mondta a fogoly. — Sokszor hallottam, hogy ők ingerlik ellenünk **a** szultánt.
—• Nem tudom, milyen emberek a franciák. Ez a Jean de Greis kedves nagyúrnak látszott. A velencei kereskedő pedig a basa erzerumi réztálját csodálta meg. Nekem is van egy hasonló réztálam, arra is valamily-en keresztény jelenet van rávésve. De beszéljünk másról! ■— mondta váratlanul Kurt.
— Miről? — kérdezte Nyáry meglepetten.
— Ismered Verancsics Antalt?
A kérdés úgy hatott Nyáryra, mint derült égből **a** villámcsapás. A név hallatára csaknem megbénult, szinte levegő után kapkodott, azután válaszolta:
— Hogyne ismerném! Főpap volt Egerben, kanonok és apát. . . Nem magyar, hanem dalmát származású, és olasz vér is folyik ereiben. Igazi tudós férfiú. De honnan ismered te, Kurt aga?

— Nem ismerem, csak hallottam róla a.ttói a franciától. Ö az egyik vezetője az ideérkező követeknek, akiket a bécsi király küld Szulejmán szultánhoz.
— Követek érkeznek? — kérdezte Nyáry, és remegett a hangja.
— A francia úr szerint meglesz a béke, mert a szultán a perzsák ellen akar hadat vezetni.
68
— És ki a követség másik vezetője? — kérdezte Nyáry.
— Zay Ferenc — válaszolta Kurt egykedvűen.
Nyáryra olyan köhögés jött rá, hogy csaknem megfulladt. Arca vérvörös lett, felugrott, és izgalmában ide-oda futkosott a szobában.
— Mi történt veled, Lőrinc? — kérdezte Kurt felugorva.
— Zay Ferenc? Azt mondod, hogy Zay Ferenc? — kérdezte lassan magához térve.
— Zay Ferenc! Ahogy mondom.
— A násznagyom volt az esküvömön. A leányom, Ilona, a házában nevelkedett. Híres vitéz és gazdag úr, a kiiály naszádos főkapitánya. Jól hallottad a nevét, Lslván? — kérdezte ismét.
— Nem hallottam, hanem magam olvastam a nevét. Jean de Greis úr megmutatta feljegyzését, mert ő nem tudta kiejteni a magyar neveket.
Kurt papírt vett elő, és nádtollával felírta: „Zay Ferenc főkapitány."
— Nézd! így volt felírva. Tudod jól, magyarul éppen úgy olvasok, mint törökül. Hubiár jüz-bási cselebinek szánt, törökül írni és olvasni már nála tanultam, Zarhán bég házában pedig magyarul tanultam meg az írás és olvasás mesterségét.
— Ö az, Zay Ferenc! — kiáltotta Nyáry, és az érzelmek úgy rátörtek, hogy leroskadt a kerevetre. Csak nézett maga elé, mint aki hirtelen megnémult, olyan erővel rohanták meg a Zay Ferenc névtől felbolyduló emlékei: az egri ház, ahová a leányát vitte. Török István szendrői vára, ahol az esküvője volt, és a szolnoki várban töltött utolsó tavasz, amikor gyors naszádok érkeztek a Tiszán. Zay Ferenc akkor hosszú szárú csizmát
vi.sclt.
68
— Hátha segíteni tud majd rajtad Zay Ferenc —■ szólalt meg Kurt csöndesen.
Nyáry felemelte tekintetét, csendesen belenézett a mécs sárga lángjába, azután komoran, reménytelen pillantással válaszolta:
— Neki sincsen ötezer aranya. Ha lenne, akkor sem adná értem. De talán másképpen tud segíteni. Talán fogolycserével. ..
És elhallgatott.
— Egy magyar vitéz most szabadult — mondta Kurt aga.
— Kicsoda?
— A nevét nem tudom. A bécsi király elengedte Hamzsa béget, a nagyvezír érte adta vissza a magyar vezér szabadságát. Már útra is kelt Magy^arország fele.
— Hátha van még magyar fogságban török bég vagy basa — reménykedett Nyáry.
— Erről nem tudok. De ha megérkeznek a követek, bizonyosan találkozhatsz majd Zay Ferenccel.
Másnap délelőtt Méhemet alajbég rohant Kürthöz, aki a kertben ült, és Nyáryval sakkozott.
— Uram, az a tegnapi jüz-bási megint itt van a kapu előtt. Mit mondjak neki?
— Kíséred idehozzam!
Méhemet mellett lépkedett Kaszafer. Hatalmas turbánjából díszes toll lengedezett. Kék dolmánya övén fehér markolatú jatagán lógott. Peckesen járt piros karmazsin csizmájában. Arca komor volt, de vigyorgó ráncai inkább torzzá tették arckifejezését. Gyulladásos szemének zsibbadt tekintete szigorúan meredt Kurtra.
— De nagy úr lettél, Kurt! — mondta gúnyosan köszönés helyett.
— Allah akarata és a mindenható hatalmas szultán
68

tr-ft olyanná, amilyen vagyok. A Bokoz Kezybe nem jöhet be senki az én tudtom nélkül. Ez a parancs, Kaszafer. Ezért nem engedtek be az őrök. Nem kívánhatod, hogy megszegjem a szultán parancsát. Foglalj helyet! — mondta barátságosan.
— Hogyan ülhetnék le egy gyaur mellé?
— Ahmed szerdár és Ali budai basa ezt a foglyot, aki vitézi harcban esett fogságba, asztalukhoz ültette. Jelenleg Rusztem nagyvezír tulajdona, aki megparancsolta, hogy szabadon járhat-kelhet az Újtoronyban, még szolgát is tarthat, ha pénze van rá.
Kaszafer gőgösen telepedett le az egyik kerevetre, de úgy tett, mintha Nyáry ott sem lett volna.
■— Én nem szeretem a gyaurokat — mondta. — Tud ez a rab törökül?
— Nem tud, ezért nyugodtan beszélgethetünk.
— Te milyen nyelven beszélsz vele? — kérdezte tolakodóan.
— Magyarul. Azért lettem a Bokoz Kezy parancsnoka, mert itt főképpen magyar foglyokat őrzünk.
— Te pedig tudsz magyarul. •—■ Ahogy mondod.
A szolgák gyümölcsöt és édes tésztát hoztak. Kaszafer jóízűen evett, majd barátságosabban folytatta a beszélgetést:
— Én azt vallom, hamarabb kiváltják a rabokat, ha sanyargatják őket. Kazun csorbadzsi addig kínoztatta előkelő perzsa foglyát, amíg meg nem kapta érte a váltságdijat.
•— Mondtam már, ez a nagyvezír dolga — felelte Kurt, és most már mosolygott. — Ha neked nem tetszik Rusztem nagyvezír parancsa, fordulj őhozzá!
— Hagyjuk a rabokat! — válaszolta Kaszafer, és hanyagul legyintett. — Nem ezért jöttem.

— Hallgatlak, Kaszafer!
— Mindenki sajnálja, hogy megváltál a seregtől, Kurt! Kazun csorbadzsi is emlegetett a minap. Mióta visszatértünk Erzerumból, mi most a szultán közelében élünk. Ha nem jár el a szád, közlöm veled, hogy a győzhetetlen szultán most új hadjáratra készül, amelyet személyesen vezet majd.
— Tudom. Urunk a perzsák megbüntetésére indul.
— Honnan tudod? — kérdezte hebegve.
— Én is az udvar közelében élek, Kaszafer.
— Annál jobb! — mondta, és most már nevelett. — Én most azért jöttem, hogy rábírjalak, térj vissza a sereghez! Egyszer említetted, hogy atyád. Zarhán bég azt akarta, belőled is híres vitéz legyen. Most itt az alkalom. A bécsi királlyal megkötötték a fegyverszünetet, hogy minden erővel a perzsák ellen mehessünk. Ennek az Újtoronynak öregebb ember Ls lehet a parancsnoka. Neked ott a helyed a harcolók között! Ha igent mondasz, nyomban jüz-bási lehetsz te is, később meg bizonyosan bin-bási. Mindenki emlékszik rá, miképpen harcoltál Izmail Mirza lovasai ellen.
— Sajnos, én is emlékszem. Nézz ide, Kaszafer! — mondta Kurt, és félrehúzta a turbánját. A vörös sebforradás erősen meglátszott.
— Más is megsebesült, Kurt. Ez nem lehet akadály.
— A sebesülés valóban nem lenne akadály, igazat mondtál. De ez a seb csak kívülről gyógyult meg. Gyakran kínoz gyötrő fejfájás, és a látásom is megromlott. Aki pedig rosszul lát, vagy a fájdalom gyötri, nem lehet jó harcos többé. Ha akkor tudtam volna lovagolni, nem talál el a perzsa kardja. Jó vagyok őrnek, az őrség parancsnokának a Bokoz Kezyben, de igazi katona, sajnos, már nem lehetek . . .
— Nagy kár! Bizony nagy kár! Ezt nem tudtam.

Kaszafer sajnálkozott, de ravasz tekintetében benne volt, hogy nem hiszi el egészen, amit Kurt mondott.
— Sakkozni könnyebb, igaz-e, Kurt? — kérdezte gonoszul, és a bábokra mutatott.

Kurt nyugodt maradt, és így válaszolt: -— Ne hidd! Ha rám jön a fejfájás, sakkozni sem tudok, összekeverem a futót a paraszttal.
— Jól van, no! — mondta később Kaszafer, mint akit meggyőztek, és felkelt a kerevetről. — Béke veled! — búcsúzott.
Kurt a kapuig kísérte, és töprengve nézett utána.
..Hazudtam neki, de félek, nem hitte el — gondolta. — Nem, nem akarok visszamenni janicsárnak, már nem tudnék igazán az lenni."
Amikor visszaült a sakktábla mellé, Nyáry Lőrinc így szólt:
— Nem tudom, ki volt ez az ember, én egyetlen szavát sem értettem, mégis érzem, jót nem akart. Igaz,
István?
— Régi társam a janicsáriskolából. Együtt harcoltunk Erzerumban. Nem akart rosszat. Hívott vissza a seregbe, hogy menjek én is a perzsák ellen. Azt mondta, ilyen ember, mint én, bin-bási, azaz ezredes is lehet ebben **a**
háborúban.
— Mit válaszoltál? — kérdezte aggódva Nyáry.
— Azt, hogy a sebem miatt fejfájások gyötörnek.
— Nekem ezt még sohasem mondtad — csodálkozott
Nyáry.
— Nem, nem mondtam. Hazudtam Kaszafernek.
— Tehát maradsz? — kérdezte a fogoly örvendezve.
— Maradok — felelte Kurt, és felemelte **a** futóját, hogy leüsse vele Nyáry sötét bástyáját.
Nem mondta ki, amit gondolt, hogy nem a régi Kurt többé, és azt sem; megkedvelte Nyáry Lőrincet, akit sajnált volna egy új aga kényének kiszolgáltatni. De
70
nem mondta ki azt sem: reméli, hogy megmaradhat az Üjtorony parancsnokának. Arról sem beszélt, hogy nyugtalanítja Kaszafer látogatása. Szótlanul játszott tovább, amíg mindketten bele nem fáradtak a játékba.

23.

A fényes követség 1553. július 13-án érkezett Komáromba. A menet élén díszruhás huszárok lovagoltak, élükön Nádvágó Mihállyal. A lovasok mögött az utazószekereket vontatták erős lovak. Ezeken vitték az útifcl-szerelést: élelmet, bort, edényeket és takarókat. Egy nagy, vasalt ládában voltak a basáknak szánt ajándékok: drágaköves zsebórák és ékszerek, az adó fejében vitt nyolcvanezer tallér, valamint az utazás költségeire szánt összeg.
Verancsics és Zay a nagy utazókocsiban foglalt helyet, embereik a kocsi mellett lovagoltak. Ott lovagolt Török László is, aki inasként magával vitte apjának törökül tudó deákját, Bálintot. A kocsik mögött ismét lovas katonák következtek, ennyi kinccsel ugyanis nem volt tanácsos erős fegyveres kíséret nélkül útra kelni.
A követjárás előkészületei már egy hónappal előbb megkezdődtek Bécsben. Ferdinánd király teljes hatalmú követté nevezte ki két hűséges emberét, és felhatalm.az-ta őket, hogy a szultán fővárosában tartózkodó Malvez-zivel együtt kössenek békét a törökkel.
A király utasította követeit, fejtsék ki a portán, hogy Magyarország osztatlan és egységes. ígérhetnek ezért évi száznegyvenezer arany adót. Ha a szultán a tőle megszállt területeket nem hajlandó átengedni — ami bizonyosnak látszott —, akkor érjék el, hogy ismerje el Ferdinánd jogát Erdélyre. Ezért hajlandó Ferdinánd évi negyvenezer aranyat fizetni. Megállapodtak a nagyve
70
zírnek és a befolyáscs portai basáknak szánt ajándékok-bein is, amelyek ugyancsak óriási összeget jelentettek pénzben.
Verancsics és Zay tudták, ez a királyi utasítás csak Ferdinánd vágyait jelenti, ezeket szeretné elérni. A valóságban azonban Szulejmán és Rusztem akarata lesz a döntő, hiszen a szultán az erősebb, az történik majd, amit ö akar. Tudták azt is, az erdélyi követek ott vannak már Isztambulban, és a franciák segítségével a bécsi

király ellen iparkodnak a basák között hangulatot szítani, Zay Ferenc nem hitte azt sem, hogy a szultán hajlandó lenne Erdélyről lemondani, a béke megkötésében mégis bízott, mert a kereskedők Bécsbe is elvitték már a perzsák ellen készülő háború hírét.
Komáromból üzentek az új budai basának, hogy hamarosan megérkeznek hozzá. Zay Ferenc Paksy János komáromi várnagy házában pihent meg. Az asztalon két gyertya égett, öreg este volt már. Vele szemben ült Ilona, azaz Török László, a titkára.
— Nem ismert meg senki, ugye? — kérdezte Zay Ferenc, és kedvtelve vizsgálgatta ú j titkárát.
— Nem hinném. Csak Nádvágó Mihály és BáUrit deák tudja, hogy ki vagyok. Bálint deák bizonyosan hallgat . ..
— Nádvágó pedig néma, mint a sírverem — védte hadnagyát Zay Ferenc. — Verancsics püspök úr sem gyanakszik. Ha megtudná, ki vagyon Török László ruhájában, tüstént hazaí:ergetne.
— Remélem, nem tudja meg! De mit tudsz az új budai basáról, kedves bátyám? — kérdezte Török László. — A nagy orrú Adorján deák, úgy látszik, ismeri gazdáit.
— Nem nehéz megismerni őket. Eb vagy kutya minden kontyos. Marják egymást, miképpen mi, magyarok.

Az új basa, Tujgun, a sólyom, magyarosan Gólya basa, jó katona, vitéz ember. Aki látta, azt mondja: erős, vastag testű, és hiú, mint a páva. Együgyűségében azt képzeli: Budán ő a szultán. Mondják, gyermekként került a rabszolgapiacról a szultán udvarába. Szolgából lett tehát saját emberségéből és vitézségéből basa. Azt sem lehet tudni, milyen nemzethez tartozott.
— De most török! — mondta László.
— Az, méghozzá a javából! Az ilyen semmiből feltört basák gőgös, rideg katonák, de Tujgunról azt is mondják, hogy jókedélyű és vendégszerető. Majd meglátjuk, hány zsákkal telik . . .
— Vajon megmaradt-e Adorján deák az ú j basa mellett? — kérdezte László töprengve.
— Adorján a török szárnya alá állott, nem pedig Ali basa szolgálatába. Tujgunnak is kell a jó deák; az ilyen még nekünk is, mert a törököt szolgálja, de a szíve szerint hozzánk hajlik. De ezt te is tudod, László öcsém — mondta Zay Ferenc nevetve.
Ilona is nevetett, pedig megszokta már a László nevet. Zay Ferenc csak azért mondogatta, hogy véletlenül se járjon rá a szája az Ilona húgomra.
Másnap már indultak is Buda felé. A törökök is aggódtak a követekért, mert híre járt, hogy a rablásból élő magyar, szerb, renegát török és szökött német zsoldosokból összeverődött hajdúk ki akarják rabolni a királyi követséget, ezért Ahmed bég várta őket már Muzs-lánál háromszáz válogatott szipáhi élén. Ilyen megerősített díszkísérettel értek július 17-én a török várossá lett Esztergomba. A hajdani pompás magyar székhelyből piszkos török városka lett, utcáin, a bazárban lepényt és húst sütöttek a török és görög kereskedők az őrség számára.
Alig pihentek, máris mentek tovább. Tujgun basa

valóban vendégszerető embernek bizonyult, és a szultán szerepében tetszelgett Budán.
Solymárorí ötszáz ragyogó fegyverzetű lovas fogadta a követeket, mire pedig a Duna partjára értek, végig a parton díszőrséget álltak Tujgun katonái. A kocsik körül meg ott sürögtek-forogtak. az aranyhímzésű ruhákba öltöztetett szolgák. Buda határán üdvözletet dörögtek Tujgun basa ágyúi, és a janicsárok dobosai olyan dobpergéssel köszöntötték őket, hogy a lovak megvadultak a pokoli lármától. A hajlongó szolgák ezután négy aranyos falú, díszes sátorban helyezték el a követséget.
Másnap, július'19-én reggel nyolc órakor fogadta a basa a követeket. A nagy meleg miatt választotta a reggeli órát. A fogadótermet vastag szőnyegek borították. A szolgák jó illatú tömjént égettek, és frissítő italokat készítettek. Tujgun a Duna

partján, a várkert tövében lakott, közel a vízhez. A nyitott ablakon behallatszott a víz szelíd csobogása. A basa kiemelt helyen ült tisztjei között, széles felsőteste óriásnak mutatta.
Amikor a követek beléptek, Tujgun felkelt a helyéről, két lépést tett előre, kezét nyújtotta, és a szőnyegekkel borított ülésekkel kínálta őket, majd a török udvariasság szabályai szerint, Adorján deák segítségével ezt kérdezte:
— Hogyan szolgál az egészségiek? Nincs-e valami
panaszotok?
Verancsics és Zay hasonlóképpen udvariaskodtak, majd Verancsics ékes, szép szavakkal mondta el küldetésük célját, és kérte a basa jóindulatú támogatását, hogy mennél előbb megköthessék a békét.
— Békét kértek, de gonosz hajdúitok, a korotnaiak, a kaposváriak és a szigetiek folyvást háborgatják a török birtokokat. Én mondom tinéktek, amíg nem lesz rend, béke sem lehetséges!

Tujgun haragosan és gyorsan beszélt. Adorján deák alig győzte tolmácsolni panaszait. A basa főképpen azt sérelmezte, hogy a korotnai hajdúk kiraboltak egy Szl-nán nevű gazdag török kereskedőt.
— Szinán itt van Budán! — kiáltotta, majd gyorsan arról panaszkodott, hogy kifosztották a ráckevei kereskedőket is; Veli, hatvani bég embereit pedig Komáromban elverték.
A basa vádjai igazak voltak, arról azonban nem beszélt, hogy a török portyázok milyen károkat okoztak a királyi területen.
Verancsics mindenre megfelelt. Nem tagadta a hajdúk gonosz tetteit, amelyeket ő is elítél, de felhívta a basa figyelmét arra, hogy a hajdúk között mindenféle kóbor ember található, még szökött török katona is.
— Igazi rend csak akkor lesz, ha megkötjük a békét, amely mindnyájunk javát szolgálja —^^mondta a püspök.
Török László ott állt Zay Ferenc mellett, kezében tartva ura iratait. Csak időnként mert feltekinteni, mert észrevette, hogy a karvalyorrú Adorján deák tolmácsolás közben rá-ráveti savószínű tekintetét, és ilyenkor komoly, ráncos arcán mintha mosolygás bujkálna.
„Üristen! — sóhajtotta magában. — Vajon mi lesz velem, ha ez a tyatyó felismert és elárul? Jaj, akkor mindennek vége! Akkor nem láthatom meg édesapámat, mert Verancsics úr nyomban hazakerget!"
Az első fogadás nem tartott sokáig. Tujgun még nem akart semmiféle ígéretet tenni, ezért gyorsan véget vetett a tárgyalásnak.
— Majd folytatjuk! — kiáltotta nagy hangján, azután intett a szolgáknak, akik a frissítőket hozták.
A követek nemsokára búcsúztak. Ilona megkönnyebbülten hagyta el a basa házát, mert Adorján deák rá sem nézett többé, de nyugtalansága nem szűnt meg. Éppen úgy nézett rá ez a lógó bajszú különös ember,

mint Berencsen, amikor a követek nevéről faggatta türelmetlenül ezt a tyatyót.
Végigmentek a városon. Verancsics úr szomorúan mondta:
— Hej, nem tudom. Mátyás király mit szólna, ha ezt látná!
— Bizony sírva fakadna! — válaszolta a főkapitány. Buda városa siralmas képet mutatott. A régi, fényes
paloták erősen romladoztak. A török pusztulni hagyott mindent. Itt-ott az épületek falait támfák tartották. Az üres falak között egerek és patkányok vertek tanyát. A palotákban a szipáhik istállót rendeztek be. Csak néhány mecset és a dervisek zárdái voltak jó állapotban.
— Bizonj?, Mohamed hívei hisznek abban, hogy ez a földi lét csak terhes zarándoklás, ezért pedig nem érdemes gondozni a házakat — bölcselkedett Zay úr.
— Főleg ha nem ők építették — válaszolta a főpap kesernyésen.

A követek ezután visszatértek szállásukra, amely a mai Óbuda területén volt. Verancsics úr egész nap a római emlékeket tanulmányozta, lemásolta még a sírok feliratait is.
Már erősen alkonyodott, amikor a dombok felől egy parasztember közeledett a követek sátrai felé. A vállán kapa volt, az oldalán csíkos tarisznya. Az őrök megállították a gyanúsnak tetsző embert, aki szőlősgazdának vagy gyümölcskertésznek látszott.
— Hé, atyafi, mi szél hozott erre? — kérdezte Nádvágó Mihály.
— Küldd arrébb a legényeket! — válaszolta csaknem suttogva a paraszt.
Nádvágó belenézett a paraszt ráncos arcába, azután elmosolyodott.
— Táguljatok, legények! — kiáltott **a** huszárokra, akik tüstént szótfogadtak.

— Még Tujgun basa sem ismerne rád, Adorján deák! — mondta Nádvágó elismeréssel. — Gyere! Kövess! Uram már régen várja jöttödet.
— Tujgun basa meg is nyúzatna elevenen, ha itt rám ismerne — felelte a deák. — Van egy kis szőlőm, aztán a vincellérem condráit vettem magamra. Tudják rólam, ott szoktam iszogatni a pincémben. Titokban Tujgun is megkóstolta már a boromat, Allah bocsássa' meg neki!
Zay Ferenc mosolyogva fogadta Tujgun basa magyar titkárát.
— Isten hozta kegyelmedet! — üdvözölte, és kezet is szorított vele.
— Eljöttem, főkapitány uram, hogy segítségükre legyek, mert hát a szívem csak ide húz.
Zay Ferenc ételt-italt rakatott a deák elé, de az szabódott, mondván:
— Kevés az időm. Estére vissza kell térnem a szőlőbe. A basa ott is szokott kerestetni, ha szüksége vagyon reám.
Nádvágó közben Verancsi csért futott, jött is az sietve, | és nyomban Erdélyre terelte a szót.
— Reménytelennek tartom a király kísérletét. A szultán hajdan János királyt fiává fogadta, és a fiát, János Zsigmondot is védencének tekinti. Tudják meg, uraim, hogy Izabella királyné követei már itt jártak a basánál. A királyné el akarja érni, hogy a fia, a kis János Zsigmond nyerje el Erdélyt. Izabella királyné Ferdinánd királyt bitorlónak tartja. Elárulom azt is, hogy a portának kell Erdély a havaselvi és a moldvai vajdák ellen. Akié Erdély, az féken tudja tartani a vajdákat. Ennyit tudok mondani.
— Akkor mit tegyünk? — kérdezte Verancsics püspök.
— Erdély dolgáról nem a budai basa dönt. Ezért 156 szedjenek össze nagyságtok minden érvet, és tárgyaljanak, ígérjenek! Húzzák az időt! Amíg tárgyalnak, nem lesz háború. A szultán erősen készül a perzsák ellen, talán engedni fog valamit. Szerintem a békét akkor is meg kell kötni, ha Erdély János király kisfiának lesz **a** birtoka.
— Miért? — kérdezte Zay Ferenc.
— Azért, hogy ne pusztuljon tovább az ország — válaszolta Adorján.
Az egyszerű deák olyan őszintén felelt, hogy megdöbbenten hallgattak el.
— Én is a béke mellett vagyok, a király is békét akar — szólalt meg végre Verancsics. — A_ jog a király mellett van — tette még hozzá. — Az erdélyiek maguk kérték a király beavatkozását. György barát kérte a váradi szerződés szerint.
— Nagy ságtok ezt jobban tudják egy szegény tyatyó-nál — mondta nagyon szerényen Adorján deák, majd mosolyogva jegyezte meg: — Érteni kell a török nyelvén ! A portán Rusztem nagyvezír akaratától függ minden. Amit ő akar, azt akarja majd a szultán is. Befolyásos ember még Ibrahim dragomán, Hajdar basa és talán Amhád basa is. Az ő megnyerésükre is törekedjenek nagyságtok! Hívják meg a basákat lakomára és vadászatra! A zsebórákat mindnyájan szeretik — mondta még, és máris készülődött.
— Sok fogoly sínylődik a török fogságában. Mit tanácsolsz, hogyan szabadulhatnának? — kérdezte Zay F'erenc.

— Nehéz tanácsot adni. Pénzzel a legtöbbet ki lehet-rsc váltani, de hát kinek van annyi pénze? Talán a békekötésbe bele lehet venni egy olyan pontot, amelynek értelmében néhány fogoly kiszabadulhatna. A foglyok kicseréléséről is tárgyalni lehet a béke megkötése előtt.

■— Köszönjük a tanácsot, Adoi-ján deák! — mondta Zay Ferenc nagyon barátságosan.
— Mit adjunk neked, fiam? — kérdezte a püspök. Adorján deáknak megsötétedett az arca, úgy válaszolta:
— Én nem vagyok kalmár, uram. A törököt szolgálom, mert ez lett a sorsom, de a szívem magyar maradt. Egyetlen ajándékot adhattok.
— Mi légyen az? — kérdezte kíváncsian a püspök.
— Ha megkötitek a békét. Számomra is ez a legnagyobb ajándék. .
A deák meghajolt, és kilépett a sátorból. Odakmt mar esteledett. Török László ott állt a sátor bejárata mellett. A sátorból kilépő paraszt vállára vette a kapáját, de még nem indult el. Odalépett lassan Török László elé, és nagyon halkan mondta:
— Imádkozni fogok érted, húgom, hogy szabadítsd meg az édesapádat. . .
Nem várt feleletet. Nehéz léptekkel vágott neki a dombok felé vezető útnak. Ilona könnyes szemmel bámult utána, amíg el nem nyelte a leszálló sötétség a távolodó Adorján meghajlott alakját.
A basával folytatott további tárgyalások sem vezettek komoly eredményre, az ajándékok hatására azonban Tujgun is barátságosabb lett, még azt is megígérte, nem hallgat Izabella királyné követeire. Ellátta őket menlevéllel is. Nemsokára megérkeztek Paksy János komáromi várnagy naszádjai és szállítódereglyéi, hogy^ a követek a Dunán folytathassák útjukat dél felé. Tujgun ia hat naszád katonát rendelt őrzésükre.
Szent Jakab havának 25. napján ágyúdörgés és a díszbe öltözött török katonák rivalgása közben indultai ^ el a naszádok Budáról. Tujgun basa megadta a tiszteletet vendégeinek. Kezet fogott a két követtel, jó egészséget és sok szerencsét kívánt. A naszádok pedig gyor

san siklottak a nagy folyó széles hátán, a víz árjától is segítve. A hatevezős szállítódereglyéken magyar és rác hajóslegények szolgáltak. Felváltva eveztek éjjel és nappal. Éppen olyan sebesen haladtak a folyó közepén, ahol legerősebb volt a víz sodra, mint az őket kísérő naszádok. Már a negyedik napon a Dráva torkolata felé hajóztak.
Zay Ferenc könnyes szemmel nézte a gyönyörű vidéket, ahol gyermekségét töltötte. Ismerte a hegyeket és a helységeket. Amikor Erdődöt is elhagyták, és Kamenica faluhoz értek, csak ennyit mondott Verancsicsnak:
— Itt hajdan százötven szép kőházban laktak a boldog emberek, most pedig tizenöt szalmafödeles viskót számoltam meg. Ezt jelentette számukra a török uralom.
Máskor meg a nagy tudományú Verancsics püspök tanította a kíséret tagjait.
Amikor július, vagyis Szent Jakab havának harmincadik **napján** Karlovicra értek, így kiáltott fel:
— Itt kezdődik a Fruska hegység, magyarul az Almos hegység. Hajdan, amikor még a római légiók táboroztak erre, Probus császár ezeken a dombokon kezdte meg a szőlőtelepítést.
A püspök a régi rómaiaknak nagy csodálója volt, ha tehette, emlékeik felkutatásával foglalkozott.
Az evezősök jól dolgoztak. Elmaradt mellettük Titel és Zimony, majd nemsokára meglátták a hajdani magyar végvár, Nándorfehérvár, azaz Belgrád hatalmas, jól megerősített bástyáit. Zay Ferenc keserűen mondta:
— Ha Lajos király idejében nem hagyjuk bitangul elveszni ezt a várat, most nem kellene békét koldulnunk a töröktől.
Partra szálltak, sátort vertek, mert nagyon hiányzott már talpuk alól a szilárd föld. Alighogy megpihentek,

magyar ruhás férfi jelent meg a parton, aki harsány] hangon kiáltotta:
— Áldjon meg az Isten, Zay Ferenc főkapitány uram! A főkapitány komor arcán egy vonás sem mozdult.
Tekintete gyanakodva vizsgálgatta a vásott ruhájú embert.
— Nagyon megváltoztam, ugye? — kérdezte szomorúan a jövevény. — De hát aki szegény emberként esik a török fogságába, annak ugyancsak megkeseredik a szíve meg a lelke . . .
— Csak nem Paksy Jób vagy? — hüledezett Zay Ferenc, a hangjáról felismerve az egri huszárok vitéz hadnagyát.
— Éppen hogy én volnék! Jól mondja kegyelmed! De már erre a mord arcú Zay Ferenc is megváltozott.
Odalépett Paksy Jóbhoz, és szeretettel megölelte. Akik látták, nagyon elcsodálkoztak ezen a látványon, hiszen Zay Ferenc úr nem tartozott az érzékenykedő emberek közé.
— Gyere, ülj le! — kínálta hellyel, azután étellel és itallal. Paksy Jób nagyokat falt a füstölt sódarból és a megszikkadt kenyérből, majd borral öntözte meg a lenyelt falatokat, miközben azt számolgatta, mennyi ideje nem evett ilyen tisztességes magyar ételt.
— Most aztán beszélj, öcsém, ne sajnáld a szót! Mink éppen az oroszlán barlangjába igyekszünk, ahonnan te megszabadultál.
Paksy Jób megtörölte a száját, harákolt egyet, azután máris mondta:
— Hej, bár ne tudnám mondani, Ferenc bátyám! — sóhajtotta. — A szultán udvarában nagy izgalommal várják kegyelmeteket. Rusztem nagyvezír maga mondatta nekem Húszain béggel, magyar íródeákjával, akinek Gergely vala a becsületes magyar neve egykor: ..Ha

találkozol a bécsi király követeivel, mondd meg nekik, fzedjék a lábukat, mert nem érünk rá várakozni."
— Miért nem érnek rá? — faggatta a főkapitány, és mosolygott, hiszen tudta, merről fúj a szél.
— Mennek a perzsák ellen! — válaszolta Paksy. — Láttam magam is az egymás után érkező nagy vitorlás gályákat, amelyeken a csapatokat szállítják majd keletre. -
— Hogyan szabadultál? — kérdezte Zay Ferenc.
— Kiváltották kegyelmedet? — hangzott az eddig hallgató Török László kérdése is, aki a szabadulás szó hallatára nem bírt tovább hallgatni.
— Elengedtek minden váltság nélkül.
— Hogyan és miért? — kérdezte Török László.
— Mondjad, Jób öcsém! — segítette Török Lászlót Zay Ferenc. — Az én titkáromnak a rokona is ott sínylődik az IJjtoronyban.
— Értem én, mondom is — folytatta Paksy. — A bécsi király a kegyelmetek indulása után nyomban elengedte minden váltságdíj nélkül a fogságában levő legvitézebb törököt, a híres Hamzsa béget. Gondolom, ezzel a tettel is a követjárás sikerét akarta elősegíteni. A török udvarias is tud lenni. Hamzsa bég szabadulásának hírére Rusztem nagyvezír tüstént maga elé vezettetett, és mondta: „szabad vagy". Kaptam menlevelet is, még útiköltséget is. Mondták azt is, hogy a nagy szultán kegyesebb a bécsi királynak
— Hol raboskodott kegyelmed ? — kérdezte türelmetlenül Török László.
— A galatai tömlöcben.
— Nyáry Lőrincről mit tudsz? — kérdezte Zay Ferenc, hogy ismét segítsen Ilonán, aki Török Lászlóként igen-igen felindultan figyelte Paksy Jób minden szavát.
—■ Nem találkoztam vele. Egerbén láttam utoljára éppen a kegyelmed házában, főkapitány uram.

— Nem is hallottál róla? — tudakolta a főkapitányJ
— De hallottam. Egy szolnoki hajdú beszélt róla. *A* \ legény nevét nem is tudom már.

— Mit mondott az a legény? — kérdezte izgatottan Ilona.
— Nyugodj meg, László! — csillapította Zay Ferenc, és a fejét csóválva ránézett.
Török László megértette, ezután nem szólt közbe, hanem türelmesen hallgatta végig a lassú beszédű Paksy Jób elbeszélését.
Paksy így folytatta:
— Ez a szolnoki hajdúlegény együtt vonult Nyáry várnaggyal abban a diadalmenetben, amelyet Ahmed szerdár rendezett a magyar várakban foglyul ejtett vitézekkel. Nyárynak is a levágott fejeket kellett vinnie a menetben. A török így gyalázza meg a legyőzötteket.
A lassú beszédű Paksy megint elhallgatott, ezért Zay Ferenc tovább kérdezte:
— Mi lett Nyáry sorsa?
— Minden rabot kihallgatnak, azután döntenek a sorsáról. Ügy hallottam a legénytől, hogy Nyáry várnagyot az Üjtoronyba vitték.
— Az milyen tömlöc? — pattogott Zay újabb kérdése, mert látta Ilona gyötrődését.
— Ki tudja? — sóhajtotta Paksy. — A rabok egymás között sokat fecsegnek, nem lehet tudni, ki mond igazat. Egyik is hall valamit, a másik is, aztán beszélnek, mert ráérnek. A török pedig nem tiltja a beszédet. Akinek nincs pénze, annak dolgoznia kell. Valamelyik rab azt mondta egyszer, hogy az Üjtoronyban a legjobb a foglyok sorsa.
— Miért a legjobb? — tudakolta Zay.
— Ott egy olyan aga a parancsnok, aki szereti a magyarokat.
— Kurt aga? — csúszott ki a kérdés Török László száján.

— No, éppen így hívják! — örvendezett Paksy Jób. - — Nekem nem jutott eszembe a neve. Bizony elfelejtettem! — És csodálkozva nézett a fiatal titkárra.
— Mit hallottál még? Minden hír fontos a számunkra. Gondolkozz! Az a Húszain bég mást nem mondott?
— De mondott. Azt is mondta, hogy most remény van a béke megkötésére, ha ti okosan beszéltek majd **a** nagyvezír előtt. Öt kell megnyernetek. Mondta azt is, hogy a szultán szabadon engedte a király követét, valamilyen olasz embert.
— Malvezzit? — kérdezte Zay.
— Azt, azt! — kiáltotta örvendezve a jámbor Paksy Jób, aki jobban értett a kardforgatáshoz, mint a beszédhez.
Hamarosan elbúcsúztak Paksytól, és indultak tovább.
— Ha várnak bennünket, akkor siessünk! — mondta Verancsics, amikor értesült a Paksyval folytatott beszélgetésről.
Elhaladtak a Belgrádtól Szendrőig húzódó partok mellett. Verancsics úr térképét tanulmányozta, Zay Ferenc a gazdag vidéket nézte, mert ő a török hódítás történetét akarta megírni. Szendrő várának megszámolták mind a harminc tornyát. Itt szálltak partra, és innen kocsikon, lóháton folytatták útjukat Nis felé haladva a még jó állapotban levő római hadiúton.
Ütközben török karavánokkal és adószedőkkel találkoztak. Az adószedők megkötözött gyerekeket vittek, ugyanis az adót nemcsak pénzben követelte a török a meghódított néptől, hanem gyakran kiskorú gyermekkel kellett a szülőknek adózniuk. Ez volt a véradó, amelyet két- vagy háromévenként hajtottak be az adószedők fegyvereseikkel. Ha a lakosok megtudták jövetelüket, mindenüket otthagyva az erdőségekbe menekültek, hogy megmentsék gyermekeiket a fogságtól. A rabszolgakereskedők Ázsiából a Dunáig is eljöttek, mert **a**

basáknak mindig volt eladó foglyuk, és **a** kereskedők szívesen vásároltak. Ázsiában azután jó haszonnal adták el **a** szerencsétleneket. Ezekben az időkben néptelenedett el az Al-Duna magyar vidéke.
Augusztus, vagyis Kisasszony havának hatodik napján érkeztek Nisbe. A tudós Verancsics püspök itt igazán elemében volt. Lelkes buzgalommal mondta el, hogy ezt a várost régen Naissusnak nevezték, és egy római tartomány székhelye volt. Itt

született a híres Nagy Konstantin császár, aki széppé tette szülővárosát. Konstantin építette fel a római birodalom ú j fővárosát is, Konstantinápolyt.
— Látjátok, ilyen a sors! — magyarázta a tudós férfiú. — Nagy Konstantin császár városát most Isztambulnak nevezik, és Szulejmán szultán parancsol benne. Feljegyezték, hogy itt, Naissusban Attila király is járt hunjaival. A mi Hunyadi Jánosunk várnai veresége óta **a** török parancsol Nisben.
Nisből is hamarosan továbbmentek. Pirot városában már egészen török volt az élet. Szép fürdők és karaván-szerájok várták a vendégeket, de a városban sok volt a nyomorúságos viskó.
A Balkán hegység sziklás, meredek útjain csak úgy tudtak továbbmenni, hogy ökröket béreltek a kocsik vontatására. Keserves négy nap telt el, amíg el nem érték Philippopoliszt, a rózsaolaj hazáját.
A hónap tizenkilencedik napján értek Drinápolyba, öt nap múlva pedig a szultán fővárosa előtt álltak. K e i e k egy hónap telt el, amíg Budától idáig értek.
Paksy Jóbnak igaza volt. Nagyon várták őket. Csauszok és agák valóságos kis sereg élén mentek eléjük, élükön Szulejmán dragománja haladt. Ez az Ibrahim dragomán üdvözölte őket.
Zay és Verancsics "jól tudták, hogy a szultán udvarában a dragománoknak milyen fontos a szerepük. Ők
77
tolmácsolnak, ők a tárgyalások irányítói. Sokszor a dra-gomán szavának hangsúlyán múlik a siker vagy a sikertelenség.
Verancsics Antal köszönte meg Ibrahim üdvözlését. Ajándékot is adott neki, és ugyanekkor ajándékozta rneg Amhád basát, a fogadásra kivonult sereg parancsnokát.
Eléjük jött Malvezzi is, a börtönből kiengedett követ. A szerencsétlen olaszt úgy emelték ki kocsijából a szolgák, olyan beteg volt már, annyira megviselték a kiállóit izgalmak és a fogság.
— Szívszakadva vártam jöveteleteket — kezdte a panaszkodást olasz nyelven. Az olasz nyelvet Verancsics is, Zay is jól beszélte. Verancsics az apjától tanult olaszul. Zay Ferenc pedig fiatalkorában a padovai egyetem hallgatója volt.
Malvezzi beült a két követ kocsijába, és ott suttogott:
— Ibrahimra vigyázzatok! Jó, hogy tüstént megajándékoztátok. Két oldalról fizetett nyelvtudós, de a hazugság nagymestere ő is, mint minden dragomán. Még nálam is jobban tud hazudni! — jelentette ki, és mulatságos fintort vágott.
Ezen aztán csak nevetni lehetett. Az olasz folytatta:
— Most könnyebb a helyzet, mint volt Fráter György megölésekor. Tudják már, hogy a barát sem volt ma született bárány. A szultán most valóban békét akar, de nem mindenáron. Ők az erősebbek, tehát nekünk húzni és halasztani kell a megoldást. Rusztem ravasz és nagyon okos. Csak néha hiszi el, amit mond neki az ember. A szultánt a markában tartja, mert Churrem Szultána, a hárem első kegyencnője mindenben órá hallgat. Szulejmán fél ettől a vén némbertől, akit hajdan szeretett. Azt mondják, ennek a nőnek démoni hatalma van, uralkodik Szulejmánon. Az egyik basa varázslóasszony
77
nak nevezte, gonosz, rossz szellemnek. Akire ez az asszony azt mondja, hogy meg kell halnia, az meghal.
Az olasz pergő nyelve szinte egy szuszra mondta el mindezt.
— Rajtunk csak egy dolog segítene — jelentette ki Malvezzi.
— Micsoda? — kérdezte csaknem egyszerre a két követ.
— Ha a perzsák tönkrevernék Szulejmán hadseregét.
— Lehet ebben remény-kednünk? — kérdezte Zay Ferenc.
— Reménykednünk mindenben lehet — válaszolta az olasz, majd nyomban hozzátette: — Én azonban Szulejmán seregét jobbnak tartom a perzsa seregnél. Mi már nem érjük meg a török birodalom meggyengülését. Amíg a keresztények egymást marják, nem tudjuk legyőzni őket. Szulejmánnak a szerencséje is nagy. Ne áltassuk magunkat! — mondta Malvezzi, és egészen elkomorodott.

A követek a Magyar Házban szálltak meg. Itt várta őket Rusztem nagyvezír pecsétes írása, amelyben már másnapra meghívta őket.
— Holnap itthon maradsz! — mondta nagyon komolyan Zay Ferenc Török Lászlónak.
— Miért nem viszel magaddal, Ferenc bátyám? — kérdezte meglepetten Ilona.
— Több okból — felelte a főkapitány. —• Először azért, mert Rusztem nem Tujgun basa. Jó emberismerő. Ha felismerne, csak az isten tudja, mi történnék. Másodszor, jobb, ha mennél kevesebbet látnak velem együtt. Te Nyáry Lőrincet akarod kiszabadítani, nekem elsősorban a béke megkötésén kell munkálkodnom. Ki tudja, nem mozogsz-e szabadabban, ha nem ismernek? Ha nem látnak velem, nem is figyelnek rád. Remélem, megértettél...
78
— Megértettem — válaszolta Török László.
Másnap már Rusztem előtt állt a két követ. A nagyvezír mozdulatlanul ült díszes kerevetén. Barna arcán egy vonás sem mozdult, mintha kőből faragták volna. Csak fürkésző tekintete járt egyikről a másikra.
Verancsics igazi szónoki hévvel, szép virágos nyelven mondta el jövetelük célját. Ibrahim minden mondatát tolmácsolta. A püspök elmondta Ferdinánd kérését Erdéllyel kapcsolatban is.
Rusztem arca megpirosodott, amikor Erdély került szóba. Rekedt, durva hangja a holló hangjához volt hasonló.
— Erdélyről ne essék több szó! — kiáltotta. — Erdélyt a szultán fegyverrel foglalta el, és megesküdött János királynak, hogy a fiát, János Zsigmondot sem hagyja cserben. A békét azonban más, méltányos feltételekkel megkaphatjátok, ha nem kértek sokat.
Ibrahim pontosan fordított. Rusztem válaszára Zay próbált megfelelni, de Rusztem hajthatatlan maradt, mire a követek beleegyezést színleltek, hogy időt nyerjenek.
— Holnap a szultán elé kerülhettek — mondta még
Rusztem.
Már éppen hajlongva búcsúztak, amikor a nagyvezír váratlanul horvát nyelven szólalt meg, rámutatva Zay Ferencre:
— Tudsz horvátul?
— Tudok — felelte Zay, és gyorsan horvátul mondta el, hogy Ferdinánd király igazán a békét akarja.
Rusztemnek csak a szeme villant, az arcvonásai továbbra is mozdulatlanok maradtak.
— Hát a társad, ő is tud?
— Ö is.
— Hová valók vagytok? — kérdezte most már csodálkozva.
78
— Én magyar vagyok, ő dalmata.
— Jól tudsz horvátul — mondta Rusztem elismerően, majd váratlanul hevesen kitört: — A királyotok hűtlen, a királyotokban nincs hűség!
Zay Ferenc merészen a szemébe nézett a nagj'vezír-nek, úgy válaszolta horvátul:
— Királyunk hű! Csodálom, hogy te, méltóságod, ekképpen vélekedői a mi királyunkról! Ha egy király szavában meg lehet bízni, akkor a mienkben lehet. Kérlek, higgy nekem!
— Miért nem tartotta meg hát a békét? — pattant az újabb kérdés.
— Királyunk megtartotta! — felelte Zay Ferenc komor méltósággal. — Nem az ő akaratából szegték meg. Akik megszegték, nem akarják, hogy a hatalmas szultán a királyunkkal egyetértésben éljen.
— Hiszed te ezt?
— Nemcsak hiszem, de bizonyosan tudom is. Rusztem intett, a kihallgatás véget ért. Amikor kifelé
mentek, Ibrahim dragomán ezt súgta Zay Ferencnek;
— Bátor ember vagy, uram. A nagyvezír jobban kedveli a bátrakat, mint ameghunyászkodókat.

Másnap Szulejmán szultán fogadia a követeket az ószeráj nagy tróntermében, ahol jelen voltak a roppant török birodalom főméltóságai.
Szulejmán szultán bíboros, drágakövekkel kirakott trónján ült komolyan-**és** méltó.ságosan, mint egy fenséges bálvány. Éles vonalú, megsápadt arcán halavány rózsaszínű festék látszott alig észrevehetően, hogy ne mutassa sápadt-sárgás bőre betegnek. Kajmós, nagy orra öregkorára még erősebben ugrott elő megfogyott arcából. Súlyos aranyhímzéssel gazdagon kivarrott vörös selyemkaftánja elárulta, hogy még délceg tartású férfi. Fején zöld turbánjának drágakövei csillogtak. Kiugró szeme feketén villogott. A nagy trónterem pad
79
lóját és falait vastag, drága szőnyegek fedték. A padló szőnyegei felfogták a lépések neszét is. A díszes trónt körülállták a főméltóságok. A trón előtt közvetlenül Rusztem állt és Hiadaiet aga, a szultán titkára és tolmácsa, a Nagyszebenben született egykori Scherer Márk, az egyik budai basa leányának a férje.
A követek nesztelenül léptek a trón elé, aholmélyen meghajoltak, és térdet hajtottak. Először Verancsics, azután Zay beszélt, átadva a király üdvözletét és ajándékait, majd elmondták jövetelük célját: a béke megkötését.
A szultán kegyesnek látszott. Tolmácsával egyenként megmagyaráztatta a szónoklatokat, néha még megjegyzést is telt, amit máskor nem szokott. Ezután kegyesen elbocsátotta őket.
Az igazi tárgyalások csak a szultáni fogadás után kezdődtek, és néhány napig elhúzódtak. A követek mást nem tehettek, mint Ferdinánd utólagos jóváhagyása reményében, lemondtak Erdélyről, de azzal a feltétellel, hogy ha János Zsigmondnak nem lesz "fiúörököse, Erdélyt Ferdinánd Örökli. A békét öt évben állapították meg. A porta a nagy nyomorúság miatt leszállította az adót. Szó esett a foglyok szabadon bocsátásáról is, meg néhány vár és város sorsáról. Megállapodtak abban is, hogy a szerződés szövegét megerősítés végett Malvezzi vigye Bécsbe, és az ö visszatértéig Zay és Verancsics itt marad.
Amikor Zay Ferenc visszatért a Magyar Házba, Török László azzal a hírrel fogadta, hogy a szultán elindult **a** perzsák ellen.
— Egy levél is van itt Ferenc bátyámnak — mondta még Török László.
— Ki hozta? — kérdezte csodálkozva.
— Egy török katona.
79
Zay feltörte a pecsétet, és a magyar nyelven írt levelet hangosan olvasta:
— Zay Ferenc főkapitány urat szívesen látja holnap délután a házában Haszán basa.
— Ki ez a Haszán basa? — kérdezte Török László.
— Kérdezz könnyebbet, húgom, vagyis László öcsém! — válaszolta Zay Ferenc, és kétszer is felhúzta a vállát.

24.

— Hol keressük Haszán basát? — kérdezte Ilona másnap délután.
— Nem tudom — válaszolta Zay, és elővette a basa levelét, majd újra elolvasta.
— Ebben egy szó sincs arról, hogy- hol lakik Haszán basa. Malvezzit is kérdeztem reggel, mielőtt útra kelt, de ő sem ismeri. Haszán nevű basa most nincsen a dívántanács basái között.
— Akkor hogyan találjuk meg? Sértés lenne, ha a meghívását nem fogadnád el, Ferenc bátyám.
— De hogyan keressük meg ebben a nagy városban, ha nem írta meg, hogy merre találjuk? Különben sem értem az egész meghívást. A basák nem nagyon hívogatják az ellenség követeit. Inkább őket szokták meghívni és megvendégelni az ilyen szegény követek, mint mi, hiszen a basák nagyobb urak nálunknál.
Zay Ferenc hangjában keserűség éreződött. Arca komor volt, domború homlokán ráncok jelezték a töprengést. Szúrós tekintete ismét a basa levelét vizsgálgatta;
— Jól tudhat ez a Haszán basa magyarul, nincsen hiba a levelében — szólalt meg a levél tanulmányozása' után.
— Vagy neki is magyar az íródeákja — felelt rá Török László.

Nem töprenghettek azonban tovább Haszán basa levelén, mert belépett Bálint deák, és így szólt:
— Itt vannak Haszán basa emberei. . .
Még felelni sem tudtak a Berencsről hozott deáknak, amikor mögötte máris megjelent az óriás termetű, vörös kaftános Memi, Haszán basa bizalmasa, akinek szélesre húzódott száján mosolygás ült. Az óriás vidáman hajlongott, majd törökül mondta:
— Allah nevében köszöntelek, követ úr, Haszán váli-basa vár téged. Én Memi vagyok, a basa legfőbb szolgája, testőreinek parancsnoka. Négy lovat hoztam a szá-niolokra. Hányan lesztek, követ úr?
-— Viszont üdvözöllek, Memi úr! — felelte Zay Ferenc. — Ketten kísérnek, a titkárom és a deákom —■ mutatott rá Török Lászlóra és Bálintra. — Máris mehetünk.
— Csak tudnám, minek köszönhetem ezt a nagy tisztességet — mondta Zay magyarul Ilonának, amikor az óriás Memi előresietett embereihez.
A szép lovak, a drága lószerszámok láttán Zay Ferenc már tudta, nem akármilyen török előkelőség ez a Haszán basa, akinek lovasai a Magyar Ház előtt várakoztak. Amikor mindnyájan lóra ültek, Memi jelt adott az indulásra. Memi a követ mellett lovagolt.
— Hol lakik a tiszteletre méltó Haszán basa? — kezdte a beszélgetést Zay úr.
Memi minden kérdésre szívesen válaszolt. Elmondta, ő is albán földön született, mint a gazdája. Beszélt Er-zorumról is, amelynek Haszán váli-basája volt. Elmondta a basa sebesülésének a történetét, és azt is, hogy hamarosan itt hagyják majd a szultán fővárosát, mert Haszán basa a szülőföldjén szeretné leélni azokat az éveket, amelyeket Allah kegyelme ad még neki.
Z a y úr nem lett okosabb ettől a beszélgetéstől. Meg

tudta, hogy sem a basa, sem Memi nem járt Magyarországon, ezért aztán még kevésbé értette a szíves meghívást.
Haszán basa a háza udvarán, a szökőkút mellett várta belépő vendégeit.
— Komoly embernek látszik a követ — mondta Kurtnak, amikor Memi mellett megpillantotta Zay Ferencet, és nyomban eléje sietett. — Légy üdvözölve szerény hajlékomban, követ úr! — köszöntötte, és meghajolt vendége előtt. — Hogy szolgál az egészséged? —■ kérdezte a török udvariasság szabálya szerint.
Még mielőtt Kurt magyarra fordíthatta volna a basa szavait, Zay Ferenc törökül köszönte meg az üdvözlést és a meghívást. Ezután a kölcsönös bemutatkozásra került sor, de Haszán basa úgy ejtette ki Kurt aga nevét, hogy sem Zay úr, sem pedig Ilona nem értette.
A basa kertjének kedvelt helyére, a nagy diófa alá vezette vendégeit, ahol a követet maga mellé ültette, Ilona pedig Kurt mellett kapott helyet. Bálint deák a legtávolabbi kerevetre telepedett le, ezzel is jelezve a rangkülönbséget.
Haszán intésére a szolgák gyümölcsöt és édes tésztát hoztak, majd ezüstkupákat raktak a vendégek elé, amelyekbe nagy meglepetésükre görög bort töltöttek. A basa és Kurt csak gyümölcslevet ivott.
— Tudom, a magyarok szeretik a bort, igyatok! Váljék egészségetekre! Mi nem élünk vele, a Korán tiltja —' tette hozzá magyarázva.
Török László, azaz Ilona tétovázva nyúlt a borral telt kupához. Zay Ferenc szemöldökének rándításával figyelmeztette,, hogy neki is kell innia.
Zay úr magasra emelte a borral telt kupát, és így szólt:
— Igyunk a békekötés sikerére! — Majd fenékig kiitta a chioszi borral telt kupát.

— A béke Allah legnagyobb áldása — mondta komolyan a basa, és megitta a mandulatejet.
Török László óvatosan ivott, Kurt sem látszott szomjasnak, de Bálint deák talán még Zay Ferencnél is hamarább íarítette ki az eléje helyezett kupát.
Haszán basa ránézett a követre, majd így folytatta:

— Volt olyan vendégem, nem is olyan régen, aki arra nkai t megkérni, legyek a békekötés ellen. A veletek kötendő béke ellen.
— A békekötés ellen? — kérdezte Zay Ferenc, mintha rosszul hallotta volna.
— Ahogy mondtam — felelte Haszán. — De én már nem tehetek semmit a béke ellen. Sajnos, mellette sem. Beszélj, követ úr az országodról!
— Nem ismered Magyarországot, tiszteletre méltó Haszán basa? — kérdezte Zay Ferenc, aki inkább azt akarta volna megtudni, ki akarta a basát megnyerni a béke ellen.
•— Nem ismerem. Mindig messze. Keleten éltem, Erzerum elajet kormányzó basája voltam.
Zay Ferenc most már végképpen nem értette, miért hívta meg vendégségbe ez a komoly ember, aki talán még azt sem tudja, hol van Magyarország. Nem törte azonban tovább a fejét, hanem röviden elmondta, merre van Magyarország, mióta folyik a harc a földjén; beszélt az erdélyi kérdésről, majd néhány mondattal kifejtette, hogy m.ilyen világpolitikai erők csapnak össze szülőföldjén. Am.ikor Károly császárról és Henrik francia királyról beszélt, Haszán közbeszólt:
— A francia királynak, ugye, nem érdeke a béke?
— A béke minden népét szerető uralkodónak érdeke kell hogy legyen! — felelte Zay nyomatékkal. — Gondolom, tiszteletre méltó Haszán basa, hogy frar\cia vendéged lehetett, aki rá akart bírni téged a békekötés elleni közbelépésre. Nem kérdezlek, mert a vendégnek

nincs joga vallatni a legkedvesebb házigazdát, de talán nem haragszol meg, amiért hangosan gondolkodtam.
A basa arcán mosolyféle látszott. Intett a szolgáknak, akik gyorsan telet öltötték Zay úr üresen álló kupáját.
— Tetszel nekem, főkapitány uram. Sajnálom, hogy nem köthetek veled hosszan tartó barátságot. De ígérd meg, amíg itt leszel a szultán fővárosában, máskor is felkeresed szerény házamat.
— Boldogan megígérem. Csak aztán meg ne unj, mert a tárgyalások elhúzódhatnak. Még az is megtörténhetik, hogy királyom válaszának megérkezése után a szultánhoz kell utaznunk ázsiai táborába.
— Legalább világlátott ember leszel, követ úr. Én évekig éltem Keleten, és nem bántam meg.
— Beszélj Erzerumról! •— kérte Zay Ferenc a házigazdát, és a basa szívesen tett eleget ennek a kérésnek. Egészen belemelegedett emlékeinek elmondásába. Szavai nyomán szinte megelevenedett az egész tartomány, Zay Ferenc megismerhette Erzerum földjét, a nagy hegyeket, az erdős dombokat, a folyókat és a sokfajta népet, a síita perzsákat, a keresztény örményeket és görögöket. Haszán basa beszélt a bőrgyártásról, a szőnyegszövésről, valamint a vas- és rézkovácsok remekeiről. Megmutatta vendégének az erzerumi szőnyegeket és a rézművesek munkáit, azt a gyönyörű tálat is, amelyet Tiepolo úr annyira megcsodált látogatásakor.
A basa és a követ annyira belemelegedtek a beszélgetésbe, hogy nem törődtek a többiekkel.
Ilonát egy cseppet sem érdekelte Erzerum.
— Nézzük meg, uram, a kertet! — ajánlotta Kurt,' amikor észrevette a fiatal magyar unatkozó arckifejezését.
— Szívesen — válaszolta Ilona, és tüstént Kurt mellé szegődött, aki a rózsafák közé vezette.

Bálint deák örömmel maradt a két úr társaságában, márcsak azért is, mert szeretett hallani messzi tájakról és népekről, no meg azért is, mivel valahányszor kiüri-tt ííe a jó görög borral telt kupát, valamelyik szolga azon nyomban töltött az üres edénybe.
A basa kertje kis dombra futott fel, innen jól lehetett látni a várost és a tengert. Felettük mélységes kék rnennyboltozat ragyogott, a házak pedig a délután finom

gyöngyházfényeiben csillogtak. A tenger sima tükrében kék-arany tündökléssel visszfénylett az égbolt.
— Szép itt minden! — sóhajtotta Ilona, és öntudatlanul rámosolygott Kurtra.
Kurt is mosolygott. Csillogó szemének kíváncsi pillantása csodálatot fejezett ki. Még sohasem látott ilyen üde arcbőrű fiatalembert, mint Török László. Ahogyan nézte, valamilyen megmagyarázhatatlan zavart érzett.
— Mondd el, mit látok! — hangzott a hibás hangsúllyal ejtett, török nyelvű kérdés, de Kurtnak ez is tetszett, és nem árulta el, hogy tud magyarul.
Kinyújtott kari'al mutatott rá a város nevezetességeire, a régi görög templomokra és palotákra, majd az épülő Szulejmán-mecset emelkedő falaira.
— Az milyen torony? — kérdezte Ilona, rámutatva a Bokoz Kezyre.
— Az a Bokoz Kezy, ahol a legyőzött ellenség vezérei; tartják fogva.
■— Hogyan élnek ott a foglyok? — kérdezte a lány, de a nyugodtan feltett kérdésben izgalom remegett.
— Nincsen semmi bajuk. Szabadon jámak-kelnek a bórtön területén. Ör kíséretében még a városba is kimehetnek olykor-olykor.
liona megnyugodott. Tekintetét azonban le nem vette az Üj toronyról, majd hirtelen ezt kérdezte:
— Ismered ezt a börtönt, uram?

— Jól ismerem — felelte Kurt aga, és vékony szája körül hamiskás mosoly settenkedett.
— Mondd, uram, őriznek ott egy Nyáry Lőrinc nevű magyar rabot?
—• Ismerem Nyáry Lőrincet — felelte Kurt.
A lánynak elakadt a lélegzete. Csak állt mozdulatlanul, nem nézett az ismeretlen törökre, akiről eddig azt hitte, Haszán basa- embere, és valahonnan Erzerumból jött a basával a szultán fővárosába.
— Honnan ismered, uram? — szólalt meg végre.
A hangja szinte belereszketett a levegőbe. Csengésétől mintha Kurt lelkében is megcsendült volna valami. Az előbbi zavart ismét érezni vélte. Egyetlen ember sem volt még rá ilyen hatással, mint ez a fiatal magyar követségi titkár. Most már nem tudott tovább alakoskodni, bárhogyan is mulattatta ez a beszélgetés.
— Neked elárulom, uram — válaszolta még mindig mosolyogva. —- Én vagyok a Bokoz Kezy parancsnoka.
— Akkor te vagy Kurt aga! — kiáltotta felindulásában magyarul Ilona.
— Én vagyok — felelte Kurt is magyarul. — De honnan tudod, hogy ki a Bokoz Kezy parancsnoka?
— Mondták. Többen is mondták. Azt is mondta valaki, hogy nem gyűlölöd a magyarokat. De hol tanultál meg magyarul?
— Apám, Zarhán bég sokáig élt Magyarországon.
— Te nem éltél nálunk?
— Nem. Itt nőttem fel ebben a városban, majd Erzerumban harcoltam, Haszán basa tartományában a perzsák ellen.
Ilona örömében azt sem tudta, hogy mit tegyen. Legmerészebb álmaiban sem hitte volna, hogy ilyen egyszerűen ismerkedik majd meg apja börtönének legfőbb őrével.

,.Kár. hogy török ez a Kurt aga!" — gondolta, és-^el-pirult ettől a furcsa gondolattól. Az agya azonban lázasan dolgozott. Egy pillanat alatt végiggondolta, mi lesz a leghelyesebb, hiszen nem ismeri ezt a szép törököt, nem tudhatja, mi lakik benne.
— Mcjndd, Kurt aga! Nem haragudnál meg, ha kérnék tőled valamit?
— Parancsolj, uram! — udvariaskodott Kurt.
— Atadnád-e Nyáry Lőrincnek a felesége üzenetét? •— Szívesen átadom.
— Akkor mondd meg Nyárynak, a felesége rendben tartja a birtokát, a kisfia pedig szépen gyarapodik.
— Iij egypár sort, uram! Haszán basa bizonyosan ad írószei'számot.

— Csak mondd el szóval az üzenetet! Nyáry el fogja hinni, ha ezt a talizmánt átadod neki.
83

Ilona kigombolta dolmánya nyakát, és nyakláncáról levett egy ezüstbe foglalt farkasfogat.
— Ez a farkasfog bűvös erejű, viselőjét megvédi a betegségektől — magyarázta. — Erről a farkasfogról Nyáry Lőrinc tudni fogja, hogy a hír hozója igazat mondott. Ez többet ér minden levélnél. Átadod, Kurt aga?
■— Nyugodt lehetsz, uram.. Nyárynak megmondom, hogy mit üzent a felesége, és átadom neki ezt a talizmánt.
— Köszönöm, Kurt aga. Remélem, mi is megbarátkozunk, miképpen Zay Ferenc úr Haszán basával.
A búcsúzáskor Zay Ferenc meghívta Haszán basát és Kurt agát a Magyar Házba lakomára.
Kurt aga is elbúcsúzott Haszán basától, és velük ment **a** Magyar Házig. Zay Ferenc ugyancsak meglepődött, amikor Kurt magyar beszédét meghallotta. Meg is jegyezte menten:
— Kurt aga, nálad jobban egy magyar ember sem beszél magyarul.
— Még gyermekkoromban tanultam meg m.agyarul atyámtól, **a** hős Zarhán bégtől, aki sokáig élt magyar földön. Az Üjtoronyban pedig főképpen magyar foglyok vannak, akikkel magyarul beszélek.
Zay úr ránézett a boldogan mosolygó Ilonára, és nem kérdezett többet.
Amikor magukra maradtak, Zay Ferenc ezeket mondta:
— Most pedig, kedves „László öcsém", mondj el mindent! Miképpen tudtad meg, hogy ez Kurt aga? Mit beszéltetek?
Ilona elmondta kerti sétájukat, és hogy megkérte Kurtot Nyáryné üzenetének átadására. A talizmánról azonban nem tett említést.
A főkapitány érdeklődve hallgatta. Komor maradt.
83
arcvonásai csak töprengést árultak el. Amikor Ilona befejezte, akkor sem szólalt meg nyomban.
— Nem tudom most sem, miért hívott meg Haszán basa — mondta később inkább csak önmagának, mintha csak hangosan gondolkodnék. — Haszán basa beteg

ember. Már nem is tartozik a szultán környezetéhez. Ezt Malvezzi is megmondta, ő pedig ismerte a szultán basáit. Rólunk és országunkról alig tud valamit, mindig Keleten élt, és a perzsákkal harcolt.
— Ferenc bátyám, miért törődsz ennyire Haszán basával? — kérdezte Ilona.
— Nekem mindenkivel törődnöm kell, húgom! Any-nyit tudok, Haszán basának francia barátai lehetnek, és mégsem beszélt elismerően a franciákról. Lehet, hogy mégis a franciák embere. Többet tud az európai helyzetről, mint amennyit Erzerumban megtanulhatott. Valakinek érdeke lehet, hogy ő velem megismerkedett. Ezt még értem valahogy. De ezt a Kurt agát, aki úgy beszél magyarul, mint én, no, ezt igazán nem értem . . .
Ilona nem szólt semmit, csak mosolyogva nézte a töprengő diplomatát, aki nem tudott megszabadulni politikai küldetésétől, és e körül forogtak gondolatai.
— Min mosolyogsz? — kérdezte Zay Ferenc, amikor észrevette ezt a rejtelmes mosolygást.
— Arra gondoltam, hogy talán nem is Haszán basa akart megismerkedni Zay Ferenc követ úrral.
— Hát kicsoda, te ármányos fehérnép? — kérdezte bosszankodva.
— Kurt aga, az Üjtorony parancsnoka — válaszolta Ilona, mert ő már megsejtett valamit Kurt aga, vagyis a szép török viselkedéséből.
— Akkor, ha ez igaz, mert ez is lehet igaz, a te édesapád megbarátkozott ezzel az agával. Nyáry Lőrinc barátom nem tud törökül, annál jobban beszél magyarul

ez a Kurt aga. Bárcsak igazad lenne, húgom! — sóhajtotta a komor férfiú, és arcának kemény vonásai megenyhültek, barátságosabbá váltak. Még mosolygott is, pedig ezt ritkán cselekedte.

25.

A Magyar Háztól Kurt aga visszaküldte Haszán basa lovasait, és gyalog folytatta útját. Már erősen alkonyodott, árnyak és fények hulltak a városra. Kurt aga mindezzel nem törődött, gondolataiba merülve lassan ment az utcán a Bokoz Kezy felé.
Zay Ferencet akartam megismerni, és helyette ezzel a Török Lászlóval keveredtem barátságba. Kedves fiatalember, nem olyan mogorva, sötét tekintetű, mint a követ. A basa meg ő mindjárt megértették egymást. Nyáry Lőrinc bizonyosan jobban örül majd Török László üzenetének . . ."
Ilyen gondolatok foglalkoztatták, ahogy bandukolt a sűrűsödő alkonyatban. Hirtelen felrezzent gondolataiból. Az egyik ház sarkánál egy rongyos koldus ugrott vissza a sötét közbe. Egy pillanatig látta ráncos arcát, és gonosz tekintetét is magán érezte. Megborzongott, önkéntelen mozdulattal kapott a kardjához. Megállt és hallgatódzott. A közből sietős léptek távolodó nesze hallatszott.
„Kaszafer! — surrant át agyán a gyulladt szemű jüz-bási neve, hiszen a homályban is felismerni vélte gonosz arcát. — Nem lehet Kaszafer! — nyugtatta önmagát. — Kaszafer már valahol Ázsiában táborozik a szultán seregében. Bin-bási akar lenni mindenképpen, az pedig csak akkor lesz, ha kiválik a harcban."
Egy pillanatig arra is gondolt, utána fut a menekülőnek, de azután csak legyintett. A terjedő sötétségnek

riasztó hatása volt. Eszébe jutott, hogy reggelenként a szűk közökben leszúrt emberek hulláira találnak a rendőrminiszter emberei.
..Nem lehetett Kaszafer, hanem egy útonálló. Szulej- ' mán kiirtatta a rablókat országában, de a fővárosi söpredék között mindig akadnak gyilkosok. Egy-egy szökött rabszolga vagy kóbor matróz az idegen hajókról köny-nyen kezeli a tőrét, ha pénzt sejt áldozata erszényében" — gondolta.
Meggyorsította lépteit. Mire a Bokoz Kezyhez ért, a falakon már a hold ezüstje remegett.
Méhemet alajbég jelentette, hogy senki sem kereste, és semmi sem zavarta az Üjtorony megszokott, mindennapi életét. Kurt fáradt volt, a Nyáryval való találkozást másnapra halasztotta.

Másnap reggel a szobájába kérette Nyáryt. A várnagy nem tudta palástolni izgalmát. Szeme alatt kékes árnyék jelezte, hogy nem sokat aludt az éjjel.
— Találkoztál Zay Ferenccel, István? — kérdezte izgalommal.
— Találkoztam — felelte Kurt.
— Milyen embernek ismerted meg?
—• Komor, nehéz ember a követ, olyan, mint Haszán basa. Mindjárt meg is barátkoztak. Egész délután beszélgettek. Zay követ jól tud törökül^
— Beszéltél vele rólam? — kérdezte Nyáry, és elfulladt a hangja.
— Nyugodj meg, Lőrinc! — csillapította Kurt. — Nem beszéltem vele rólad, de másról sem sokat. Nem akartam nyomban ezzel kezdeni a barátkozást. Aztán nem is lehetett, mert a követ és a basa egymással társalogtak. De ami késik, nem múlik. Zay követ meghívott a Magyar Házba a basával együtt. Megígértük, hogy elmegyünk. Ott talán alkalmam lesz a követtel megbarátkozni.
85
A fogoly csalódottan ült le az egyik kerevetre. Sokkal többet várt ettől a találkozástól. Kurt ránézett, és így folytatta:
— Ha a követtel nem is kötöttem barátságot, annál inkább a titkárával, valamilyen Lászlóval. Vele beszélgettem egész idő alatt, amig a basa vendégei volturjk.
A várnagy nem nagyon érdeklődött a titkár iránt, de egyszerre felkapta a fejét, amikor Kurt ezt mondta;
— Ez a titkár kérdezősködött rólad.
— Rólam?
— Rólad. Amikor elárultam, neki, hogy én vagyok az Újtorony parancsnoka. . .
— Miféle ember ez a titkár? — kérdezte a várnagy, és sápadt -arca megpirosodott.
— Fiatal, kedves ember, fehér bőrű, okos arcú legényke. Törökül is beszél, ha nem is nagyon jól. Nálam jóval alacsonyabb és gyengébb. Gondolom, a követ titkára vagy íródeákja, noha volt még a követ kíséretében egy alacsonyabb rangú deák is. Ez a titkár előkelő ifjú lehet, mert Zay követ úgy beszélt vele, mint a fiával.
— Fogalmam sincs arról, hogy ki lehet — dünnyögte Nyáry.
— Pedig ez a László üzenetet is hozott a számodra.
— Üzenetet? Nekem? Milyen üzenetet? Kitől? — buggyantak elő Nyáry kérdései.
— Elmondom — felelte Kurt. — A titkár ezt mondta: „Mondd meg Nyárynak, a'felesége rendben tartja a birtokát, a kisfia pedig szépen gyarapodik."
— Nem értem! — kiáltotta Nyáry,' és izgalmában felugrott, majd fel-alá járkált.
— Miért nem érted? — csodálkozott Kurt.
— Ha a feleségem üzent volna, akkor az üzenetét Zay Ferenc régi barátom adta volna át neked. A követek, úgy látszik, semmit sem tudnak tenni az éi de
85
kémben. A béketárgyalások sokáig elhúzódhatnak, addig én meg is halhatok. Elhallgatott, majd Kurt elé lépett, és a szemébe nézve
kérdezte:
— Valld be, István! Ugye, te találtad ki ezt az üzene-' tet? Hogy megnyugtassál... De ennek semmi értelme! Az ilyen kegyes hazugság nem nekem való. Inkább a keserű igazság, mint az ilyen jóindulatú ámítás. Érted? Csak az igazság . . . N
— Ha nem ismernélek, akkor most jogosan megharagudhatnék rád — válaszolta Kurt komolyan. — Én nem találtam ki semmit. Amit mondtam, azt a követ titkárától tudom. Kértem, írja le üzenetét, de ő azt felelte, Nyáry úgyis elhiszi, ha ezt a talizmánt megmutatom, és neked adom.
— Mityen talizmánt? — kérdezte Nyáry megzavarodva.
— Ezt a farkasfogat! — mondta Kurt, és erszényéből elővette Török László talizmánját.
Amikor Nyáry Lőrinc a kezébe vette az ezüstbe fog-Liit farkasfogat, hirtelen összerándult és feljajdult. A kételkedő, gőgös várnagy úgy összeroppant, hogy tántorogva botorkált a kerevetig, amelyre odadobott zsákként zuhant le.
A nagy, erős ember rázkódott a belső sírástól.
— Nyugodj meg, Lőrinc! — csillapította Kurt, aki maga is megzavarodott a talizmán hatásától.

Sokáig tartott azonban, amíg Nyáry megnyugodott.
— Bocsáss meg, István, bocsáss meg, Kurt aga! — dadogta. — Most már valóban elhiszem az üzenetet. De mondd meg őszintén, ki adta tenéked ezt a talizmánt!
— Mondtam már, László, Zay Ferenc követ titkára.
— Milyen László? Törd a fejedet, talán eszedbe jut!
— László, éz bizonyos. Várj csak, már meg is van! Török László a neve.

— Most már mindent elhiszek — motyogta Nyáry kissé megnyugodva, de még mindig megzavarodottan.
— Te tudod, honnan ismered ezt a farkasfogat. Ez a Török László azt mondta, megoltalmaz majd téged a veszélyektől, megvéd a betegségektől.
— Ez a hiedelem az olyan vad ordas szemfogáról, amelyet saját kezűleg ejt el az ember.
— És ezt a farkast ki ejtette el? — kérdezte Kurt kíváncsian.
— Én! — válaszolta Nyáry nagyon komoran.
— Akkor tudnod kell, hogyan került Török Lászlóhoz.
— Török Margit a feleségem, de nem emlékszem László nevű rokonára.
— Akkor könnyen lehetséges, hogy a feleséged adta Török Lászlónak.
— Lehetséges . . . — válaszolta a várnagy, de ettől a gondolattól sem lett vidámabb. Fáradt és nedves volt a tekintete, szája szélén kesernyés árnyék lebegett, és megráncosodott homlokán a belső gyötrődés verejtéke harmatozott.
Kurt nem értette. Azt hitte, az üzenet jobb kedvre deríti majd, hiszen most már elhitte, amit Török László mondott.
A fogoly várnagy meredten ült a kereveten. Maga elé nézett, de valahol az elsuhant évekbe látott. Ősz volt akkor, sárgásán bolyhodzó köd nyúlt el lucskosan a mező felett. Kürt szava harsant, dühös ebek ugattak, csaholtak, lovak horkantak az ónszürke ég alatt. A fák már elszórták tavalyi bozontjukat, ágaik nedves feketén csillogtak a ködben, az enyhe hajlású dombokon. Azután feltámadt a hideg karmú, északi szél, foszlott a köd, illant a pára. A vén ordast akkor pillantotta meg a szálerdő szélén a rőtsárga avarban. Tapasztalt, ravasz gyilkos volt, pásztorok és jobbágyok réme; bárányok, borjak

széltépett testének csontjai jelezték az útját. Nem félt, amikor meglátta őt, de a lova, a Csillag nyomban felborzolta a szőrét rémületében.
Most itt, a Bokoz Kezyben emlékezik. Fonnyadt bodzabokor mellett ugrott le a megrémült Csillagról. A kürtszó már messze harsant, a vadászok szétszóródtak, az ebek is valahol távolabb csaholtak, nyulat verve fel a barázdában. A vén ordas nem futott el, oldalozva kezdett körözni a bodzás szélén. Fejét félrefordította, úgy leste a rémült lovat, felhúzott ínnyel, mintha gúnyosan mosolyogna. A lovát egy fához kötötte, simogatta, nyugtatgatta, hogy el ne szakítsa a kötelet, mert akkor elnyargal félelmében, és a farkas zsákmánya lehet. Nyilait sorra kilőtte, de minden vessző célt tévesztett. Csak egy kés volt az övében meg egy csákány, amelynek nyelét ezüstlemezecskék díszítették. Ezt választotta. A vén gyilkos mindig kisebb köröket futott, aztán hirtelen ugrott a ló fejéhez. Ekkor villant Nyáry Lőrinc csákánya. Szerencséje volt, nem hibázott. Ma már ezt nem tudná megtenni, de akkor, régen, talán tíz esztendő is lepei-gett azóta, megtette. Büdös, rusnya dög volt, most is látja megüvegesedett, gonosz szemét.
— A farkasfog szerencsét hoz, uram! — mondta az egyik megérkező legénye.
A kassai ötvös foglalta ezüstbe. Aranyba akarta foglaltatni, de akkor nem volt rá pénze. Ilona haf- vagy hétesztendős lehetett akkor, amidőn nekiadta.
,,Ki vehette le Ilona nyakáról? Ott hordta egy aranyláncon talizmánként. Nem emlékszem, hogy levette volna ... — tépték, marták a gondolatok. — Nem, nem, Margitnak nincsen László nevű rokona. Sohasem mondta. Vagy mégis?"
Mindez néhány pillanat alatt suhant át Nyáry Lőrinc agyán. De ezt, ezt nem mondhatja meg Kurt agának, még akkor sem, ha Kurtot Istvánnak hívták valamikor.

— Miért nem beszélt Zay Ferenccel? A békét sokára fogják megkötni, ha megkötik. . . Bizonyosan nincs szó a foglyok kiváltásáról.
Amikor felnézett, Kurt még mindig előtte állt, és őt nézte. Az ő hangja hozta vissza a múltból:
— Kár emésztened magadat, Lőrinc! — hangzott dallamosan Kurt aga hangja.
A fogoly sápadt arcán halványpirosság ömlött végig erre a bizalmat keltő hangra. Vékony sasorra még jobban előremeredt megfogyott arcából, tekintetében kíváncsiság bujkált^ de nem szólalt meg.
— Igazán kár töprengened! — folytatta Kurt mosolyogva. — Hamarosan megtudod majd, hogy kicsoda Török László.
— Hogyan tudom meg? — kérdezte Nyáry Lőrinc még gyanakodva.
— Ügy, hogy meglátogat majd itt, a Bokoz Kezyben,
— Mondta?
— Nem mondta . . . ~
— Hát akkor? — kérdezte Nyáry csalódottan.
— Még nem mondhatta, mert most ismert meg. De meghívott ő is, Zay követ is lakomára. Viszonzásul meghívom őket ide.
— Meghívod őket? Megteheted?
— Megtehetem. Csak azt nem tudom, hogy Zay követ elfogadja-e a meghívást. A követeket figyeltetni is szokták. Ha egy basához megy látogatóba, vagy basákat vendégel meg, az rendben van. Ez szokás is. Török László azonban nem követ. Ha sétálni indul a városban, könnyen megszabadulhat kéretlen kísérőitől. De nem is bizonyos, hogy törődnek.vele. A szultán nincs a városban, ilyenkor kevesebb az őr is. Az is lehet, hogy a követekkel sem törődnek. Nem tehetnek semmit ebben a városban. Minden úgy fog történni, ahogy Rusztem nagyvezír akarja. De hát téged nem is annyira Zay kö
87
vet érdekel, mint inkább Török Lásiló. Ö hozta az üzenetet, és ő küldte a talizmánt.
— Ö küldte a talizmánt. . . — ismételte vontatottan Kurt szavait. — Akkor, igen, akkor ez a Török László többet jelenthet a számomra, mint maga Zay Ferenc. Mondd, István! El tudod képzeltetni velem, milyen ember ez a Török László?
—• Megpróbálom, Lőrinc. Talán nem is lesz nehéz. Török László, ahogyan már mondtam, nálam legalább egy arasszal alacsonyabb, egészen fiatal emberke. Világosbarna haja a válláig ér. Tizenhét esztendősnél nem lehet több. Az arca halványpiros, és a bőre olyan tiszta, üde, mintha tejben mosakodnék. Az alakja karcsú, a fejét büszkén tartja. Nagy, sötét szeme élénken csillog. A hangja is tisztán cseng, ritka az ilyen hangú ember. Csak amikor rólad kérdezett, igen, akkor, mintha remegett volna a hangjában valami. Mit mondjak még? Megvan! Csaknem elfelejtettem. Nagyon udvarias, és a száján állandóan mosolygás ül. Azt gondoltam, Zay úr rokona.
— Miből gondoltad? — kérdezte Nyáry, aki le nem vette tekintetét Kurtról.
— Láttam, amikor megérkeztek a basa házához. A velük jött deákféle ugrott le először a lováról, és csodálatosképpen nem az öreg követhez ugrott, hogy lesegítse, hanem ehhez a tejfelesszájú kis titkárhoz. Török Lászlóhoz. Ügy hajlongott előtte, mintha Török László lenne a követ. Mire aztán megfordult, hogy Zay urat lesegítse, a komor férfiú már régen a lova mellett állt, és előkelő mozdulattal dobta a kantárt a basa egyik legényének. No hát ebből sejtettem meg azon nyomban, hogy nem lehet akárki ez a Török László, akinek akkor még a nevét sem tudtam. A követ pedig így biztatta, amikor Haszán basa szolgái étel t-italt hoztak: „Egyél, édes fiam, igyál, kedves fiam!" A velük jött deákhoz
87
pedig egy szót sem szólt. Mindebből az tetszik ki, hogy ez a Török László előkelő sarjadék. így sem ismersz rá? — kérdezte Kurt, ránézve Nyáryra.
— Nem tudom, ki lehet — válaszolta az öreg. de nem nézett vissza Kurtra.

26.

A magyar követek lakomáján a basák közül csak kevesen jelentek meg, a fiatalabbak mind a szultánnal mentek a perzsák ellen. Ibrahim dragomán, Amhád

és Hajdár basa elfogadta a meghívást. Ott volt természetesen Haszán basa is, akit megérkezésekor Zay Ferenc nyomban maga mellé ültetett. A basákkal főképpen a tudós Verancsics Antal társalgott. Rövid beszédben felköszöntötte valamennyit ékes török nyelven, majd hangsúlyozta, hogy magyaros ételekkel kívánja megvendégelni őket, de olyan étel nem kerül az asztalra, amelyet tilt a Korán.
A szolgák ezután megkezdték az ételek tálalását. A fogások így következtek: tehénhús tormával, sült kappan mézes tésztával, bárányhús citrommal savanyítva, borsos bárányt ü dő, sült lúd kásával, nyúl gyümölcsös lével, kacsamájas pástétom, majd tészták, bélesek, diós és mákos kalácsok.
Amikor Kurt aga a Magyar Ház elé ért, azonnal észrevette, hogy a basák kísérői lézengenek az épület körül. Nem látta azonban az ismert csauszt és azt a néhány janicsárt, akik máskor a házat őrizték.
,,No, ezek bizonyára elmentek, hiszen minek is őriznék az előkelő török vendégeket?" — gondolta Kurt. De mielőtt belépett a ház kapuján, mégis körülnézett. Nyomban meg is borzongott, mert vagy harminc-negyven lépésnyire a ház bejáratától egy toprongyos koldust pillantott meg, aki a hátát támasztotta egy másik

ház falának. Az volt az érzése, ugyanazt az embert látja, *hky* legutóbb egy sötét közbe ugrott előle azon az estén, amikor hazafelé tartott Haszán basától.
Bármennyire szeretett volna a toprongyos alak szemébe nézni, nem tehette, hiszen a basák kísérői rögtön találgatnák, mi dolga lehet Kurt agárnak egy toprongyos koldussal. Haszán basa emberei Memivel együtt ott lézengtek a kapu körül, a régi görög ház előcsarnokában, és Memi tüstént köszöntötte is, ahogy ráismert.
..Nem, nem nézhetek ennek a gyanús embernek a szemébe" — gondolta, és belépett a házba.
Az állandó követtartás rendszere a szultán udvarában fejlődött ki először Európában. A bécsi király internun-tiusa, ideiglenes követe mindig a városban tartózkodott. Az egyes alkalomra küldött követ neve legátus, küldött volt, a rendkívüli ünnepélyes követet pedig orátornak, .■ízónoknak nevezték a bécsi király udvarában.
A bécsi királyt megelőzve a francia királyok voltak állandó diplomáciai kapcsolatban a szultáni udvarral. Rajtuk kívül a Velencei Köztársaság is követeket tartott Konstantinápolyban. Buda eleste után pedig a kis Erdély saját házat is vett követei részére a szultán fővárosában.
Ezek a követek sokszor egymás, ellen dolgoztak küldőik érdeke szerint. Verancsics és Zay jól tudták, hogy a franciák és az erdélyi követek összefogtak ellenük.
Amikor Kurt aga szinte észrevétlenül belépett a lakomázok termébe, Verancsics követ úr éppen arról igyekezett meggyőzni Ibrahim dragománt, Amhád és Hajdár basákat, hogy a békekötés csak a franciáknak nem tetszik, ők ugratják az erdélyieket is a bécsi király ellen, pedig Erdélynek is nagy szüksége lenne a béke áldásaira.
Zay Ferenc már külön ült új barátjával, Haszán basával. Kurt a teremben ismeretlen deákokat és titkárokat

látott, hiába kereste Török Lászlót. Egy inas leültette, ételt és italt rakott eléje, és csak akkor, amidőn befejezte az evést és ivást, jelent meg Bálint deák, aki odasündörgött melléje, majd csaknem súgva mondta Kurtnak:
— Török László vár, uram! Szíveskedjél majd később engem követni!
Bálint deák még néhányszor körüljárt a teremben, Zay Ferenccel is váltott néhány szót, azután a főajtón kilépett, és balra fordult.
Kurt megfigyelte: Bálint deák jelentősen ránézett, mintha ezt mondta volna: „Erre mentem, uram!"
A többiek annyira belemerültek a társalgásba, hogy észre sem vették Kurt érkezését és távozását.
— Légy üdvözölve, Kurt aga! — köszöntötte Ilona a , teremből kilépő agát, és udvariasan egy kisebb terembe

vezette, amelyben hosszú asztal nyújtózkodott végig, az asztalt pedig kényelmes karosszékek vették körül.
Kurt figyelmesen nézelődött. Főképpen a hatalmas pohárszéket csodálta meg, amelyen nemes formájú edények: kancsók, kupák, tálak, valamint gyertyatartók díszelegtek. A sarokban nagy, fehér színű fiasláda állt, a falakon fegyverek lógtak.
— Ez a magyar szoba. Kurt aga! — büszkélkedett Ilona. — Magyarországon az urak házában hasonló szobák vannak. De odahaza a falakat kárpit borítja, a padlót vadbőrök takarják. Ezen a pohárszéken csak ontalak és -kupák találhatók, de otthon ezüst- és aranyedényeket tartanak azok, akiknek még megvan a holmijuk. Foglalj helyet! Érezd magadat otthon minálunk!
A lány hangja elfulladt, hiszen nem a magyar szobáról akart beszélni az agával. Kurt megnézett mindent. Tekintetét azonban nem tudta levenni a pohárszékről. Egy pillanatra lehunyta a szemét, és ez a pillanat elég volt arra, hogy nagyon-nagyon messze, az elsuhant időben egy hasonló bútor je
89
lenj ék meg a képzeletében, de azon a garádicsos pohárszéken ezüst- és aranypoharak, -serlegek és drágakővel kirakott billikomok szikráztak fel a reggeli sugárözön-ben. Csak egy pillanatig tartott a látomás. A másik pillanatban már mélyen meghajolt Ilona előtt, talán mélyebben is, mint ahogy akarta, és szokása szerint a kezét a mellén keresztbe rakta, úgy mondta:
— Köszönöm az üdvözlést és a szíveslátást, uram! Örülök, hogy külön fogadsz engem. A szultán udvarának előkelői nem illenek egy szegény agához. Igaz, a tiszteletre méltó Haszán basa barátja vagyok, de mégis jobban tetted, hogy a magyar szobába vezettél.
Leült a számára szokatlan karosszékbe. Ilona vele szemben telepedett le. >
— Beszélj Magyarországról! — kérte Kurt a lányt. Ilona szót fogadott. Elmondta, hogy ő az országnak
csak egy kis részét ismeri, a hegyes-völgyes északi országrészt.
— Zay Ferenc uramnak is ott a birtoka, de arra van Nyáry Lőrincé is.
Ahogy idáig jutott, hirtelen elhallgatott.
— Milyen Nyáry Lőrinc birtoka? — kérdezte gyorsan Kurt.
— Két vára is van. A földbirtokon most a felesége gazdálkodik, de pénzt, annyi pénzt nem tud szerezni, amennyi az ura kiváltásához kellene. Nagy most a szegénység minálunk.
Megint elhallgatott, azután mélyen Kurt szemébe nézve kérdezte:
— Átadtad a talizmánt Nyáry Lőrincnek, uram?
— Átadtam . . .
— Hogyan fogadta a felesége üzenetét?
— Először nem hitte el. Azt gondolta, csak vigasztalni akarom. Nem ismer téged, uram. Nem tudta, ki az a
89
Török László. Nem emlékezett arra, hogy a feleségének ilyen nevű rokona volna . . .
— Valóban, Török Lászlóról nem tud Nyáry Lőrinc — mondta csöndesen Ilona. — De végül is elhitte az üzenetet? — kérdezte, és megint izgalom remegett a hangjában.
— Amikor a talizmánt a kezébe adtam . . .
— Akkor mi történt?
Kurt nagyot sóhajtott, úgy felelte:
— Nagyon hatott rá, uram! Csaknem összeesett, amikor felismerte a farkasfogat.
— Összeesett? — dadogta a lány sápadtan.
— Hát bizony . . . Talán mégis jobb lett volna, ha köveiét írsz neki, uram.
— Nyáry Lőrinc nem ismeri Török Lászlót, Kurt aga, ezért nem írtam neki.
— Elhiszem, uram. De a farkasfogra nyomban ráismert. Faggatásomra bevallotta, hogy egyszer régen ő ejtette el azt a farkast, amelynek a fogát te a nyakadban hordtad. Nem tudta azonban, miképpen kerülhetett ez a talizmán tehozzád. Végül arra gondolt, hogy a felesége adhatta tenéked.

— Örült az üzenetnek?
— Örült is meg nem is. Csak akkor kezdett igazán örvendezni, amikor mondtam neki, megtudja majd hamarosan, hogy kicsoda Török László.
— Hogyan tudja meg? — hangzott most először rekedten a lány hangja.
— Meghívlak a Bokoz Kezybe. uram! — válaszolta mosolyogva Kurt aga. — Zay Ferenc urat is meghívhatom, ha akarja. De hát a követeket mindig figyelik. Ha egy basát látogat meg, abban nincsen semmi gyanús. Vendégeket is fogadhat, ez is megszokott eseménynek számít. A rabok látogatása azonban szóbeszédre adhat alkalmat. Te, uram, nem vagy követ. Talán nem is fi

gyeinek. Mondd, van ennek a háznak még egy kijárata?
— Van! A másik utcára lehet kijutni a kerten át. Ezt a kiskaput a szolgák szokták használni.
— Akkor ott fogunk távozni. Most, ha akarod, máris velem jöhetsz a Bokoz Kezybe.
— Veled mehetek? — kérdezte Ilona szinte álmélkodva, és a meglepetéstől csaknem megbénult.
—; Velem! Ahogy mondtam.
-— De hát ezt jelentenem kell Zay Ferenc úrnak. Az ö engedelme nélkül egy lépést sem tehetek a városban.
— Jelentsd hát neki! — mondta az aga könnyedén.
— Nem tehetem, Kurt aga . . . — válaszolta Ilona zavartan.
— Nem értem. Miért nem teheted? — És most Kurt látszott zavartnak.
— Mert nem akarja, hogy a szultán udvarából jött előkelőségek együtt lássanak vele. Zay úr a gazdám, ő a követ. Neki a rabokkal sem szabad törődnie, csak a béketárgyalásokkal. Ezt mondta nekem. Én hoztam üzenetet Nyárynak, nem ő. Ezért nem szereti, ha vele együtt látnak. Haszán basához is csak azért vitt magával, mert megtudta: Haszán basa már nem tagja a divántanácsnak.
— Értelek, uram — mondta Kurt, és mosolyogva meghajolt. — Majd én beszélek a követtel.
— Megtennéd?
— Már teszem is. De én sem szeretem a basákat. Majd Bálint deákkal kihívatjuk. Amikor a magyar szobából a folyosóra léptek, Kurt aga meglepődve látta a házba belépő Tiepolo urat. Francesco Tiepolo úr most is fekete bársonyruháját viselte. Sárgásfehér arcát sötét haja keretezte. Egy pillanatra még a szája is tátva maradt, amikor Kurt agát meglátta.
— Allah áldása kísérje lépteid, derék Kurt aga! —

köszöntötte, felocsúdva meglepetéséből. — Már vártam látogatásodat.
— Nem feledkeztem meg róla, uram. Ismételten hálásan köszönöm kedvességedet. Zay Ferenc követ úr titkára, Tiepolo úr Velencéből — mutatta be őket egymásnak. Tiepolo szólalt meg először:
— Zay Ferenc úr régi barátom. Még a padovai egyetemen barátkoztunk össze. Amikor megtudtam tőled, Kurt aga, hogy a bécsi császár őt küldi ide követségbe, nem szóltam egy szót sem. Nem akartam elárulni titkomat Jean de Greis úr előtt. Azt hiszem, a hallgatásom helyes volt.
— Ezt gondolom én is — válaszolta Kurt.
Bona máris küldte Bálint deákot a követért. A követ kiszólítására jó ürügy volt a velencei úr váratlan látogatása is. A lány nem tudhatta, alkalmas-e számára a basák miatt Tiepolo váratlan megjelenése; Kurtot és Tie-polót a magyar szobába vezette, maga pedig várta Zay Ferencet.
— Ferenc bátyám — lépett eléje —, elmegyek Kurt agával a Bokoz Kezybe. Te, ugye, nem jöhetsz?
— Most a legkevésbé. Téged azonban féltelek . . ,
— Mitől, Ferenc bátyám?
— A találkozástól, Ilona. Nem tudom, mi történik, ha elárulod magadat.
— Nem árulom el. . . — felelte a lány határozottan.

— Nem tarthatlak vissza, elvégre azért jöttél velem, hogy találkozz az édesapáddal. Áldjon meg az isten! — tette hozzá meghatottan Zay. — Mondd meg az én Lőrinc barátomnak, szeretettel ölelem, és üzenje meg, miben lehetek segítségére. Ha titokban megtehetem, én is meglátogatom. Most pedig hadd lássam olasz barátomat, akivel valamikor együtt lépkedtem a Palazzo Dúcaié lépcsőin, amikor megvendégelt Velencében.
91
— A magyar szobában várakozik Kurt agával.
— Ismeri Kui't agát? — csodálkozott Zay Ferenc.
— Ismeri. Ö szólította meg Kurtot, ahogy meglátta. Mindjárt régi ismerősként beszélgettek.
Zay hangjának hallatára Tiepolo úr előjött a magyar szobából. A két ember összeölelkezett, majd olaszul kezdtek társalogni. Zay kérte Tiepolót, várja meg őt a magyar szobában, ha a szultán basái távoznak, együtt lelietnek.
Kurt aga Bálint deákkal már kiosont a kertbe. Ilona pedig búcsúzott. Tiepolo figyelmeztette, legyen gondja arra, hogy Zay Ferenccel együtt felkeressék őt tengerparti házában.
A lány a kerten át haladva lépett ki a Magyar Ház kiskapuján, ahol már Kurt aga várta. Itt senki sem járt. A két ember gyors léptekkel indult meg a Bokoz Kezy felé. A rongyos koldus egészen besötétedésig várakozott a Magyar Ház főkapuja közelében, majd szitkozódva indult el ismeretlen célja felé.
Ütközben alig váltottak néhány szót. Kurt nagy kerülővel mellékutcákon keresztül vezette Ilonát a Bokoz Kezy felé. A lány nem mert az agára nézni. Gondolatai egymást kergették, és bárhogyan nyugtatta önmagát, arcvonásai meg-megrándultak a belső izgalomtól. Véget nem érőnek tetszett neki a hosszú út. Egyedül nem is lett volna tanácsos végigmennie díszes ruhájában azokon a mocskos utcákon, amelyeken Kurt vezette, de hát a janicsár tiszt láttára még a szurtos gyerekek is félelemmel vegyes tisztelettel húzódtak vissza, és csak jó mes.szi-röl kiáltoztak ujjal mutogatva az idegen fiatalemberre.
A tenger felől hűs szellő lebbent lappangó illatokkal terhesen. Az égbolt mélyen kék messzeségében fehér csipkés, könnyű fátyolfelhők szűrték meg a nap búcsúz
91
ni készülő sugarait. A múló délután omladozó fényeiben durván tárult eléjük a torony bamásszürke kőtömege.
Méhemet alajbég szava hallatszott, mire lánc csörrent, és a nehéz kapu sarokvasa csikorgott. Az alajbég örvendezve jelentette, hogy a toronyban minden rendben van.
Ilona megnyugodott, s átlépte a Bokoz Kezy küszöbét. A kertben Kurt aga rózsái illatoztak, és a vörös márványból épült kút vizéből a kertészkedő rabok éppen vizet húztak az esti öntözéshez.
— Siessünk! — szólalt meg váratlanul Km-t, mert nem akarta, hogy Ilona esetleg az udvaron találkozzék Nyáryval. — Gyere utánam, uram! — sürgette, és megindult a kanyargó csigalépcsőn.
Amikor a torony közepe táján a körbefutó folyosóra értek, Ilona éppen olyan lenyűgözve bámult a tenger csillogó tükrére, mint Nyáry Lőrinc fogsága első napján.
Méhemet alajbég mint az árnyék követte parancsnokát és a vendéget. Előreugrott, és udvariasan kitárta Kurt szobájának az ajtaját.
— Menj, és küldd fel Nyáry Lőrincet! Neked nem kell visszajönnöd! — parancsolta Kurt.
Az alajbég meghajolt, és gyorsan távozott.
— Foglalj helyet, uram! — mondta Kurt, és a kerevetre mutatott.
Ilona végigment a szőnyegen, és az ajtóval szemben ült le, ahová Kurt mutatott. Méhemet alajbég megmondhatta Nyárynak, hogy az aga idegen vendéggel érkezett, mert nemsokára sietős lépések hallatszottak kintről, és erős kéz nyitotta ki az ajtót. A belépő Nyáry Lőrinc arcába hullott a napfény.

Ilona egy pillanat törtrésze alatt látta meg a sápadt, sovány arcot, szája szélén a kesernyés ráncokkal; a vékony, előreugró sasorr szimatoló izgalmát és barna szeme alatt az idővéste kékes árnyakat.
Nyárynak néhány pillanat kellett ahhoz, hogy a fény-

nyel szemben ráismerjen **a** kereveten ülő **és** lassan felemelkedő fiatal, férfiruhás alakban **a** leányára.
Valamilyen vad, értelmetlen hang fulladt **a** torkában. A váratlanul rászakadt örömtől csaknem bénán tántorgott Ilona felé, azután **a** torkát szorító görcs egyszerre oldódott. Könnye kibuggyant és felkiáltott:
— Te vagy! Te vagy, Ilonám!
A lány nem szólt egy szót sem, csak a zokogás rázta egész testét, ahogyan ráborult az apja vállára.
Kurt aga zavartan surrant ki a szobából. A várnagy felkiáltásából mindent megértett. Bénultan állt most 8 is saját szobájának az ajtaja előtt.
„Most már értem — motyogta magában. — így még nem tetszett nekem soha férfi, bármilyen rokonszenves volt is. Leány! Ilona! Nyáry leánya. Akiről annyit beszélt! Ilona!" — suttogta magában **a** magyar nevet, **és**

most ébredt rá annak tudatára, hogy alig ismor több magyar leánynevet. Jól tud magyarul Zay és Nyaiy szerint, úgy, ahogyan bármelyik magyar ember beszel, de nem ismeri a magyar leányneveket, hiszen ilyeneket sohasem hallott sem Zarhán bégtől, sem a foglyoktól, csak Nyárytól az Ilona és a Margit nevet.
„Török László nincsen, ezért nem ismerhette a várnagy! A talizmán is Ilonáé, azért esett kétségbe, amikor a kezébe adtam. De vissza kell mennem hozzájuk, még azt hihetik, ellenük akarok tenni valamit" — gondoila még mindig megzavarodva.
Néhány pillanatig hallgatódzott, de apa és leánya vagy hallgattak, vagy csak suttogva beszélhettek, mert egyetlen hangfoszlány sem szűrődött ki a folyosóra.
Lassan nyitott be. Ellágyulva tekintett Ilonára.
„Hogyan hihettem egy pillanatig is, hogy ez a szépséges leány fiú?" — gondolta és mosolygott.

Nyáry önmagát okolta elszólásáért, és most hadaró beszéddel szerette volna feledtetni. A mosolygó Kurt látása megnyugtatta, érezte: ez a magyarnak született török nem fog ártani nekik.
— Kurt aga magyar. Előkelő magyar úr fia, aki valahol a Dunántúl déli részén egy várszerű udvaiházban született. Még egészen gyermek volt, amikor fogságba került a mohácsi csata után ...
Mondta, mondta megállás nélkül mindazt, amit Kurt beszélgetéseik során fel tudott idézni a múltjáb<')l.
— István a neve! Ha nincs a közelben idegen, te is Istvánnak szólíthatod. Különben titok a szái-mazása. Megértetted? — fordult Ilonához.
Ilona Kurtra mosolygott, úgy válaszolt az apjának:
— Megértettem. Mindent megértettem ...
— Akkor én is mondok egy titkot, de azt sem .szabad ám elárulni.
— Milyen titkot? — kérdezte Nyárymeglepetten. 198
— Azt a titkot, hogy Török László nem Török László, hanem a szép Nyáry Ilona. De hát ezt a titkot sem szabad á.m elárulni. . . — folytatta Kui't mosolyogva.
— Elég, ha mi tudjuk! Igaz, István? — kérdezte Ilona, és volt valami a hangjában, amelynek hallatára Kurt agában sohasem érzett melegség támadt.
— Bizony elég! Nem is tudom, mi történnék, ha mások is megtudnák. Ezért mégiscsak Török Lászlónak kell lenned, uram! — mondta évődve, és felnevetett.
— Rendben van, Kurt aga. De még meg sem köszöntem, amit értem tettél. Nem is tudom, miképpen köszönjük meg, ugye, édesapám?
— Bizony nem tudom. Talán egyszer még, ha élünk. . . — És nem tudta befejezni.
Nyáry Lőrinc nem tudott betelni Ilona látásával. Valahányszor ránézett, szeme megharmatosodott az öröm és a bánat könnyeitől. Örült, hogy láthatja, bánkódott, hogy el kell válnia tőle, hiszen nem maradhat a Bokoz Kezyben.
Addig beszélgettek, amíg alkonyodni kezdett.
— De most már mennem kell, édesapám! — ugrott fel Ilona. — Zay bátyám bizonyosan aggódva vár — tette hozzá, majd elmondta gyorsan a követ üzenetét.
— Török László nem mehet egyedül vissza a Magyar Házba még nappal sem. Két fegyverest így is viszek magammal kísérőül — mondta Kurt aga.
Nyáry Lőrinc nehéz szívvel búcsúzott Ilonától, de már réges-régen nem aludt ilyen nyugodtan, mint ezen az éjszakán.

27.

Zay Ferenc a magyar szobában ült az egyik karosszékben, és nyugtalanságát olvasással igyekezett elaltatni. Titus Livius ***Ab urbe condita*** című művét olvasta — Róma története, a város alapításától —, de a latin sorok
93
között is Ilona arca rémlett fel előtte. Az inastól még egy gyertyatartót kért, de a nagyobb fényben sem látta jól a sorokat.
A basák mind elmentek az esti imádság órája előtt, Tiepolo úr is távozott, mert csak egy szolga kísérte.
— Eredj, Mihály fiam, a hátsó kapuhoz, és mondd meg Bálint deáknak, hogyha megérkezik Ilona húgom, tüstént vezesse hozzám!
Nádvágó Mihály máris sietett a kerten át a hátsó bejárathoz, ahol Bálint deák éles karddal a kezében lesett ki a sötét utcára.
A deák megígérte, úgy lesz minden, ahogyan Zay úr parancsolja. Már az előbb is hallott lépéseket, de kimenni a kapun nem akart, a lépések azóta meg elhallgattak. Kurt a két fegyverest megállította, maga pedig csaknem a kapuig kísérte Ilonát. Az ő lépteiket hallotta a jó fülű Bálint deák, aki azóta, hogy a lépések elhaltak szinte a fülét hegyezve figyelt a vastagodó sötétbe, amelyben csak a csillagok sziporkáztak a mennybolt fekete bársonyán.
— Itt vagyunk, István — suttogta Ilona, és jólesett most ezt a magyar nevet kiejtenie.
— El kell válnunk, Ilona — suttogott Kurt is, aki annyi mindent szeretett volna mondani Ilonának, hogy a végén csak ezt tudta eldadogni. Benne élt még a janicsáriskola tanítása, és Ilona volt az első leány, akivel életében megismerkedett.

— Találkozunk, ugye? — kérdezte Ilona, aki sokkal bátrabb volt a fiúnál.
— Haszán basa bizonyosan meghívta Zay Ferenc urat, akkor pedig a basa küld értem.
— Az jó lesz! — lelkendezett Ilona.
— Jó lesz! — helyeselt Kurt, de ha Ilona megkérdez

te volna tőle, hogy miért lesz jó, nem tudott volna rá válaszolni.
— Akkor hát látjuk egymást. Csak az a kár, hogy én Török Lászlóként jelenhetek meg mindenhol ebben a városban. Már megszoktam, hogy titkár úrnak nevezzenek, a férfiruhát is régen hordom, most mégis azt szeretném, ha leányruhában láthatnál engem, István.
■—• Miért szeretnéd?
— Mert az mégis más lenne . ."; — felelte a lány. —• Isten veled, István! — suttogta, és megszorította a kezét.
— Isten áldjon! — hangzott a fiú rekedt suttogása. Egészen megzavarodott a kis kéz erős szorításától. Átszaladt egész testén a meleg áramlás. Ilyent még soha-.sem érzett. Csak bámult a megcsikorduló kapura, amely mögött eltűnt a leány. Hallani vélte gyors lépteit is.
,,Későre jár!" — gondolta, és megindult emberei felé, akik sehogyan sem tudták megérteni, ki lehet ez az idegen fiatalember, akit az Üjtorony agája ilyen féltő gonddal kisér végig a városon.
Az ég aljára ekkor kúszott fel a hold karimája, és keskeny félköre ezüstös fényt szórt a korán fekvő városra.
Zay Feienc olyan gyorsan csapta össze Titus Livius könyvét, hogy akkorát szólt, mint egy puskalövés.
— Aggódtam érted, Ilona húgom! Azt hittem, valami bajod történt — zengett a mély hang, amelyben most mégis megnyugvás éreződött.
— Nem történt semmi, csak nagyon nehezen váltunk el egymástól.
— Vigyáztál magadra? — kérdezte, és fürkészve nézte a leány arcát.
— Én igen — válaszolta.
— Hát Lőrinc? — kiáltotta, és az indulattól nyomban megpirosodott vastag nyaka.
— Ö, sajnos, nem vigyázott.

— Elárulta, hogy a leánj-a vagy? — Harsogta a követ; majd fel is ugrott a karosszékből.
— Nem tudott uralkodni magán, de hát csak István hallotta.
— István? Ki az az István? — kérdezte Zay elképedve, és a meglepetéstől a haragja is szinte elillant.
— Hát Kurt aga — felelte Ilona mosolyogva.
— Hallod-e, Ilona! Ne bolondozz velem! Miképpen lenne az Üjtorony főporkolábja István?
— Nyugodj meg, Ferenc bátyám! — csillapította. —; Ülj le és hallgass meg! Kurt aga nem született Kurtnak; hanem Istvánnak. Édesapám beszélte el szomorú történetét.
— Mondjad csak, mondjad! — sürgette Zay Ferenc, és most megint járkálni kezdett, mert Ilona szavaiból benne is életre keltek annak a véres reggelnek emlékei. — Különben várj m é g ! . . . — kiáltotta, és az ajtóhoz ugrott. — Mihály! Gyere csak, Mihály!
Az ura izgatott hangját hallva. Nádvágó Mihály hamarosan megjelent a szoba ajtajában parancsra várva.
— Gyere be, fiam, és hallgasd meg, mit beszél Ilona húgom!
Nádvágó Mihály hozzászokott már ura szeszélyeihez. Járt vele jóban, rosszban: szárazföldi csatában és vízi ütközetben, elkísérte Bécsbe, élt vele Egerben és Ugró-con, eljött ide a szultán fővárosába is, de még sohasem kérte meg arra, hogy hallgassa meg egy úri kisasszony elbeszélését, még akkor sem, ha ez a kisasszony történetesen férfiruhát visel is. De hát mit volt mit tennie; leült a neki szánt

karosszékbe, és illedelmes arccal hallgatott. Ilona pedig újrakezdte Kurt aga történetét.
A leány lassan beszélt. Elmondta, hogy Kurt agát gyermekkorában Istvánkának becézték.
— Apja vára valahol a Dunántúlon lehetett. A vár kapujának felvonóhídja volt, tornyos bástya is védte

ineg a vizesárok. A vár mellett terült el a falu. Egy reggel törtek rá a falura a szipáhik . . .
Nádvágó Mihály most már nem ült olyan nyugodtan, mint ahogyan letelepedett, hanem feszült figyelemmel meredt a tekintete Ilonára.
Amikor Ilona odáig jutott elbeszélésében, hogy Hubiár jüz-bási nyergébe emelte a kis Istvánkát, és a zsákmánnyal együtt megindult a falu lángoló házai mellett a Budára vezető út felé, Zay Ferenc így kiáltott fel:
— Elég, Ilona! Ami ezután történt, most nem érdekel bennünket. Most az érdekel, amire Mihály emlékszik. Beszélj, fiam!
Nádvágó Mihály melléből nehéz sóhaj szakadt fel, majd beszélni kezdett:
— A falu végén laktunk egy kis nádfedeles házban. Hárman voltunk, anyám, apám meg én. Egy kis patak csörgedezett a falu szélén, a patakon túl kezdődött az erdő, István úr erdeje, ahová rőzsét szedni jártunk. István úr vára a falu másik szélén emelkedett. Két bástyatorony között volt az emelcsős kapuja. A vár mögött a dombra futott fel István úr gyümölcsöskertje. Amikor megérett az alma, körte vagy a szilva, apámék is szedték a többi jobbággyal együtt. Emlékszem, nagy kosarak teltek meg gyümölccsel. Mi, gyerekek, ugyancsak örültünk a gyümölcsszüretnek, mert István úr mosolyogva mondogatta: „Egyetek, kölykök!" Mi aztán szót is fogadtunk.
Nádvágó Mihály belebámult a gyertyák sercegő tüzébe, azután rövid hallgatás után folytatta:
— Szép hajnal volt akkor. A kemencében már pattogott a tűz. Édesanyám este kovászolt, kenyeret akart sütni. Apám a. lovakat etette. Egyszerre nagy ordítozás támadt. Az asszonyok sikoltoztak. Mire felfigyeltünk, a

falu másik végén már ropogtak a felgyújtott szalma-,és nádtetők. A kutyák ugattak, vonitottak.
Nagyot lélegzett megint, majd mondta tovább egyet-egyet sóhajtva:
•— Mire körülnéztem a boglya tetejéről, már a mi portánkra is bevágtatott két lovas. Az egyik leszúrta apámat, azután anyám halálsikolyát hallottam. Leugrottam a boglyáról, átugráltam a patak kövein, aztán nekirohantam az erdő sűrűjének. Ma már nem tudom, miért tettem így, gyerek voltam, éreztem, üldöznek. Talán élni akartam, azért futottam az ismert kis csapáson. Ahogy rohantam görcsös félelmemben, a szemicm előtt tüzes karikák táncoltak. Egyszer csak valahonnan halk kiáltás hallatszott. „Fuss ide!" Arra rohantam, amerről a hangot hallottam. Azután felhördült valaki, én pedig összeestem. Éreztem, felemelnek. Zay Ferenc uram karjában tértem magamhoz. Ö vágta le a törököt, aki üldözött engem... Bizony, őkegyelme! — mondta Ilonához fordulva.
— Mondd tovább! — nógatta Zay úr. — Mit kérdeztem tőled, amikor a törökök kilovagoltak az udvarház kapuján?
— Azt kérdezte kegyelmed, főkapitány uram. hogy ki az a kisfiú a török nyergében.
— Te pedig mit válaszoltál?
— Azt, hogy a kisfiú Istvánka, István úr fia. De én akkor sem tudtam, és ma sem tudom, hogy mi volt István úr másik neve. Arra sem emlékszem, hogyan nevezték a falut. Nem tanítottak meg minket semmire, sem. Csak éltünk, ahogy a többiek.
— Akkor ez a Kurt aga Istvánka lehetett? — kérdezte Ilona.
Zay Ferenc széttárta a két tenyerét.
— Lehetett. Éppen úgy lehetett, mint ahogy más is lehetett. Amit ő mondott az édesapádnak, amit Nádvágó

Mihály mondott most nekünk, és amit én láttam akkor — mind azt bizonyltja, hogy ő lehetett az a hajdani kisf i ú , akit a mohácsi csata után elraboltak. Később kerestettem, de hiába. Török foglyot is adtam volna érte, de hát a nevét sem tudtam meg soha. Az országnak azon a részén a török parancsol már régen. A faluból felnőtt fmber meg nem menekült. A szipáhik Buda felé mentek a .szultán győztes seregével, nem kellett nekik fogoly. Csak amikor kivonultak, akkor szedték össze a nép jav á t . 1541-ig, Buda elestéig volt még remény, azután már semmi . . .

Hallgattak az ellenséges, idegen város késő esti csöndjeben. ök, különböző sorsú magyarok, és miiídhárman a régen kitépett sarjra gondoltak, aki az ellenség katonájaként magyar rabokat őriz a tenger partján sötétedő tornyos börtönben.

A főkapitányt fiatalságába ringatta vissza a véres emlék felidézése, amikor még délceg kamarásként szolgálta a korán megözvegyült magyar királynét, Máriát. Lajos királyra is gondolt, aki ott maradt valahol a halottak között a mohácsi tájon, vagy ahogy Szerémi György káplán irta: a Szapolyai György katonáinak vasától elejtve. Ki tudja, mi történt?

A fiatal hadnagy a gyermekkor ködébe hullt szülőfaluját kereste, de csak apja-anyja haláUiörgését hallotta előtörni a lepergett évek sűrűje alól.

Csak Ilona szivében élt a remény. Ö Kurt agát, nem i s Kurt agát, hanem az ismeretlen származású Istvánt látta maga előtt, a magas, vállas férfit, akinek vékony ajka körül olyan kedves mosolygás játszadozik, és magán érezte kíváncsi szemének sötét fényű sugárzását. Látta izmos testének szép, könnyű mozgását, hallotta érces zengésű hangját, és magában elképzelte, hogy az ezüsthímes kaftán helyett milyen lenne zöld skarlát

posztóból varrt dolmányban, vörös skarlátból szabott nadrái^ban, amelyhez sárga kordován csizmát viselne.

Hallgattak mindhái-man a hosszú kanóccal égő, rossz faggyúgyertyák gyenge fényében, és nézték, milyen árnyékok ingának a régi ház falán az éjszaka mély csöndjében, olyan nagyon-nagyon messze a szerencsétlen haza földjétől.

Két napig várta Ilona, hogy Haszán basa meghívja újra Zay Ferencet. Verancsics úr állandóan járta a várost, a görög-római emlékeket csodálta, és ha tehette, gyűjtögette. Zay Ferenc mogorva volt, olvasással töltötte az időt. Ilona Bálint deák társaságában Nádvágó Mihályt vallatta gye; mekkoráról, de a hadnagynak nem maradt más emléke a faluról és a várszerű udvarházról, mint amit elmondott már.

A második napon délben szürke harisnyanadrágos, fekete köpönyeges idősebb úr jelent meg a Magyar Házban két szolga kíséretében, Zay Ferenc urat keresve.

— Francesco Zay! — hajtogatta szaporán a követ nevét, és pergő nyelvvel magyarázta Nádvágó Mihálynak, hogy őt Tiepolo úr küldötte.

Nádvágó az egész előadásból csak Zay Ferenc nevét értette, sietett is gazdáját értesíteni az olasz úr látogatásáról. Amikor aztán Zay úr előkerült, az olasz úr mélyen megemelte tollas kalapját, és olyan könnyen hajlongott, mintha nádszálból lett volna sovány dereka. Gyors beszéddel közölte, hogy ő a nemes Tiepolo úr kereskedőházának legfőbb őre a szultán váro.sában, és boldogan tolmácsolja ura meghívását. Amíg beszélt, magas homlokán izzadságcseppek buggyantak, amelyeket nagy, kék selyemkendővel itatgaíott.

— Velem jössz, László? — kérdezte a főkapitány.

— Szívesen, Ferenc bátyám — válaszolta Ilona, és máris készülődölt, majd Bálint deákot szólította, aki

derekára övezte éles kardját, és barna köpönyegét terítette a vállára, hogy fegyverét eltakarja.

Zay Ferenc elöl ment Giovanni da Ponté úrral, ez volt a neve Tiepolo úr bizalmasának, őket követte Ilona és Bálint deák, a menet végén pedig a két velencei szolga haladt, akiket messzebbről Nádvágó Mihály követett két legénnyel.

A velencei szolgákra pillantva Bálint deák ezt súgta Ilonának:

— Katonák ezek, akármi legyek! Sodronyinget hordanak a ruhájuk alatt, a köpönyegükben meg hosszú tőrök rejtőzködnek. Mondják, hogy Tiepolo úr bért fizet a portának, és a bérelt területre akárki nem mehet be. Hajóin még ágyúk is találhatók, de hát ezt is elnézi a porta, mert a szultán ágyúi is akkor működnek eredményesen, ha olasz tűzmesterek irányítják őket.
Da Ponté úr kifejtette Zay Ferencnek, hogy nehéz dolog a törökökkel kereskedni, de mégis megéri. A sovány úr arcán gúnyos mosolygás látszott, amikor ezeket mondta:
— Ha a legkeresztényibb francia király már az 1535. esztendő óta itt tartja követeit, hogy más keresztény uralkodó ellen ingerelje a szultán basáit, akkor mi sem vétkezünk, ha kereskedünk velük. Prima siamo vene-ziani e poi cristiani! — kiáltotta és felnevetett. Ez a mondás pedig így hangzik magyarul: „Előbb velenceiek legyünk, azután keresztények!"
Zay úr nem válaszolt erre az őszinte vallomásra, de megjegyezte magának, már azért is, hadd tanítsa meg rá követtársát, Verancsics Antal püspök urat.
A tenger hátán ott ringtak Tiepolo úr gályái, amelyek Velencéből eljutottak nemcsak Isztambulba, hanem az ázsiai és afrikai partokra Ls.
A nagy ház előcsarnokában a tömjénfüst bágyadt
97
illata lengett, szürke tunikát viselő, kopaszra nyii't szolgák, feketék és fehérek hajlongtak a vendégek előtt.
Fülledt illatú pompa fogadta a vendégeket. A márványpadlót nehéz szőnyegek borították, az ablakokon indiai és kínai selyemfüggönyök lógtak. Az elefántcsont- és gyöngyházberakású asztalokon velencei csip-keterítők díszlettek. A fekete bútorokon ragyogott a beszűrődő napfény játékos árnyéka. A nagy asztalt aranybrokát szövettel párnázott karosszékek állták körül.
Az elősiető Tiepolo úr megölelte vendégét.
—■ Hozott isten szerény házamban! Ha téged látlak, azok a boldog idők jutnak eszembe, amikor még fiatalok voltunk Padovában és Velencében.
— Bizony, az régen volt, Francesco barátom. Akkor még talán a fű is zöldebb volt, az ég is kékebb, és a bornak is jobb volt a zamata.
— Majd mindjárt megkóstolod az én boromat. Délolasz bor ez, talán még zamatosabb, mint az a régi volt. Sűrű, mint az olaj, és vörös csöppjei rubinként csillognak.
Tapsolt egyet. A szolgák erre a jeladásra nehéz veretű ezüsttálcákon hordták fel az ételeket: pirosra sült kappant, orosz kaviárt, szőke olajbogyót, ismeretlen liala-kat, török édességeket, apró szemű görög szőlőt, vörös gyümölcsöket és ezüstkannákban sűrű. olasz bort.
Tiepolo úr jó házigazda volt. Kezének egy-egy intésére ugrottak a szolgák; húst szeleteltek és raktak a vendégek tányérjára, vagy bort öntöttek a gyémántosan szikrázó kristálypoharakba. A lakoma után Tiepolo úr magával vitte belső termébe Zay Ferencet. Az ebédlőasztalnál csak Giovanni da Ponté úr maradt, aki latinul társalgott Bálint deákkal a régi római költők műveiről. Ilona is bele-beleszólt a társalgásba, noha jobban szcret-
97
\v volna megkérdezni, hiány nap alatt vitorlázik innen egy gálya Velencébe.
A ki.sebb .szobában intarziás bútorok álltak. Itt ültette le vendégét Tiepolo úr.
— Hiigyan élsz a szultán városában? Látom, panaszra nincs okod — kezdte a beszélgetést Zay.
— Nem is panaszkodom — válaszolta az olasz, és ajka körül elégedett mosoly játszadozott. — Velence sok-sok adót fizet a békéért a szultánnak, mert a béke mindennél többet ér. Mi, kalmárok, azonban visszaszerzünk \alamit ebből a sok aranyból. Már régen adózunk, de niefiérte. Szabadon kereskedhetünk, én még a szultán birtidalmában is.
—■ Mit adsz el nekik? — kíváncsiskodott Zay.
—' Amit megvesznek. Ha megfigyelted, barátom, akkor láthattad, hogy az előkelő törökök turbánjukat drágaköves lü\'el ékesítik. Mi jól értünk a drágakövekhez, az

ilyen tűhöz is. A tű végén smaragd, rubin vagy gyémánt szikrázik. A drágakő minden időben tetszett az embereknek, most is tetszik. De egy gyémánttal ékesi-t(-l(aranytűnek ára van. Csengő, jó aranyat kell érte adni.
Tiepolo úr viaszosfehér arca most már megpirosodott a bortól. Szájának legörbülő vonala körül gúnyosra torzult a mosolygás.
— Neked, régi barátomnak elárulok még egy titkot. A Korán szigorúan tiltja a boritalt, de az a basa, bég vagy más előkelőség, aki rákapott a tiltott boritalra, mondjuk, Magyarországon, az szereti meginni Isztam-Jsulban is. ha a harcokból Allah segítségével épségben ha/alért. Ki tud nekik valódi tokaji bort szállítani? Francesco Tiepolo úr, akinek a tárházaiban mindig van néhány hordócskával. Tokaj nagyon messze van. Velence is messze van, ezért azután csak aranyért lehet Tie
98
pólótól tokaji bort kapni. Na de beszéljünk másról! — mondta a házigazda, mivel sötétebb üzleteiről nem volt hajlandó nyilatkozni még régi barátjának sem.
— Nem is akarlak faggatni — mosolygott Zay Ferenc. — Engem ebben a városban csak az érdekel, meg tudjuk-e kapni a békét a szultántól. Ezért küldött Ferdinánd király, ezért várjuk mindnyájan a török feltételekre Bécsből a választ.
— Talán most megkaphatjátok a békét. A szultán és a nagyvezír nem szeret egyszerre többfelé hadakozni.
Tiepolo úr elhallgatott. Felemelte kristálypoharát, ivott a barátja egészségére, azután folytatta:
— Régi barátom vagy, ezért mondom el neked, hogy a mi barátaink, a gőgös franciák, a ti ellenségeitek a szultán udvarában. Jean de Greis úrral üzleti kapcsolatban vagyok, **ö** vitt el Haszán basa házába. Rá akarta bírni a basát, emelje fel szavát a veletek kötendő béke ellen. Haszán basa talán az egyetlen becsületes ember a basák között. Megmondta, nincs már szava a dívántanácsban. Mások kerteltek volna ajándékokat remélve, és ígérgetéssel csalták volna lépre a franciát. Ö nem tette.
— Tudok a franciák cselszövéseiről — mondta Zay Ferenc. — Nem értik meg, nem törődnek vele, ha az én hazám földjén a szipáhik lovai tapossák le a vetést, ha a janicsárok csapásai alatt vérzik el a nép.
így beszélgettek, amíg el nem jött a búcsúzás órája. Amikor hazafelé mentek, Ilona ezt kérdezte:
— Miért hívott meg Tiepolo úr, Ferenc bátyám?
Zay Ferenc elgondolkodott a kérdésen, azután válaszolta :
— Lehet, hogy a régi barátságra emlékezett. Lehet, hogy dicsekedni akart gazdagságával a szegény magyarnak. De az is lehetséges, hogy ő személy szerint nem
98
szereti a franciákat. Felajánlotta, hogy a leveleimet gyorsan eljuttatja Bécsbe.
— Hajóval rövidebb az út? — kérdezte Ilona.
— Bizony rövidebb, aztán Velencéből is könnyebb Bécsbe jutni.

28.

Eleinte Haszán basa kertjében találkoztak. A basa és Zay igazán megszerették egymást. Haszán basa a követet még sakkozni is megtanította. Mellettük üldögélt az iddogáló Bálint deák, de Kurt és Ilona a kertben sétálgattak, amikor csak tehették.
— A titkárom is szereti a virágokat — magyarázta Haszánnak Zay Ferenc.
— Akkor érthetik egymást, mert Kurt már első látogatásakor a rózsáimat vizsgálgatta . . .
Az olajlombos, rózsás udvar falait bevonta az örökzöld és a vad iszalag. Kintről csak a madár láthatott be. A kert közepén vörös gránit oszlopcsonkok regéltek a hajdani görög-római világról, talán még Nagy Constantinus császár időéről. Az oszlopokat belepte a borostyán, körülöttük sűrű bokrok húzódtak. Az oszlopcsonkok mellett régi, márványból faragott pad várta őket. Itt szerettek üldögélni.

— Nálunk másfélék a kertek, István — piagyarázta Ilona. — Diszkertjük csak a nagyon előkelő embereknek van. Az udvarházban é}ő úrnak, még akkor is, ha várszerű ez az udvarház, főleg veteményes és gyümölcsös a kertje.
— Virág nincsen? — kérdezte Kurt.
— Már hogyne volna! De más virágok azok a hazai virágok.
— Milyenek? Mi a nevük?
— Liliom, rezeda, kék viola, gyöngyvirág és sárga

szarkaláb. Aztán a legtöbb helyen méhes is találhal<5 a virágoskert mellett. Nekünk is van méhesünk, és van gyümölcsöskertünk is. A mi kertünkben dió, cseresznye, meggy és szilva terem.
— Milyen az a gyöngyvirág? — kérdezte Kurt.
— Azt látnod kellene! Tavasszal virágzik, picike fehér csengők a virágai. Illatuk kedves, bóditó.
— Azt mondod, látnom kellene? — kérdezte Kurt nyugtalanul.
— Azt! — válaszolta Ilona nierészen, és a fiú szemébe nézett.
— Miért?
— Mert akkor újra a hazádban járnál.
— Nem tudom, milyen az a hazám. Ez a hazám szép! Nézz körül! Az egész táj fényben ragyog. Meleg illatokat lehelnek a kertek, sós izü tengeri szél fésüli az illatos füvet. Tavasszal virágzik a rekettye, és bimbut hajtanak a mirtuszok . . . Maradj itt te is!
— Minek maradnék?!
— Nem is tudom, talán azért, mert jó veled lenni. Másképpen érzem magamat, amióta megismertelek.
— Más lánnyal is érezted mát ezt, Kurt aga? . . .
— Nem beszéltem még más lánnyal. Sohasem beszéltem.
— Nem beszéltél még más lánnyal? Hogyan higgyem el ezt tenéked? Hiszen itt háremek vannak . . .
— Vannak, de leányt nem látsz az utcán, és én a janicsáriskolában nevelkedtem, nő pedig nem mehet a janicsáriskola közelébe sem.
— Akkor te, István, szeretsz engem?
Kurt aga arcán megdöbbenés látszott. Ilona mondta ki azt, amit ö csak homályosan sejtett, de nem tudott nevet adni ennek az új, sohasem észlelt érzésnek, amely úgy körülfolyta és behálózta a lelkét, mint a gránitcsonkot a "sűrű borostyán. Nem is tudott megszólalni

nvfimban. csak nézett a leány csillogó szemébe, amelybe egészen beleszédült. Az arca égett, vékony szája széle ri'megett az ismeretlen indulattól.
— Nem tudom — válaszolta hosszas hallgatás után. — Mi a janicsáriskolában azt tanultuk, hogy kerülnünk kell a nőket.
Ilona mosolygott.
— Akkor miért ülsz itt mellettem? Én megmondom. Te nem vagy janicsár, és nem vagy Kurt aga, hanem Ist\-án vagy.
— Muzulmán vagyok, annak neveltek — védekezett a fiú erőtlenül.
— Akkor is magyar vagy! Miért szolgálnád azokat, akik letiporták a hazádat, és talán a szüléidet is meggyilkolták? Az embernek tudnia kell, hogy mit érez. Én azt érzem, hogy te szeretsz engem, csak nem tudhatod azokat a magyar szavakat, amelyekkel ezt az érzést igazán ki tudnád fejezni.
Nem nézett a leányra. Szemének riadt tekintete^ vé-gií*suri-ant a kerten, amelyet beszőtt a napfény remegő csilláma, és a tárgyak fekete árnyékot vetettek.
Mozdulatlanul ült, mintha szobon-á merevedett volna. Arra **a** barna hajú asszonyra gondolt, aki kísérteni szokta nehéz álmaiban. Akit magyarul szokott megszólítani. Az em-bo!- olyan, amilyen nyelven álmodik; igen, valahogyan ezt mondta ennek a leánynak az apja . . .

Ilona is hallgatott. Megérezte, mi megy végbe Kurt ap;ában. hogyan csap össze benne a két világ. Vajon melyik fog győzni? Ki lesz a győztes? Kurt aga? Vagy István?
A harc megkezdődött. Ingerülten hunyorgott, mintha a mediterrán táj fényei bántották volna a szemét: a gyé-mántosan lángoló sugarak és a tárgyak szurokfekete árnyéka. Aztán újra megszólalt. Szavaiból életre kelt Kurt gyermekkora:
100
— Zay Ferenc látta, hogyan prédáltak fel a szipáhik egy udvarházat és mellette egy falut a mohácsi csata után. Akkor ö megmentett egy kisfiút, Nádvágó Mihályt. Együtt látták azt a török tisztet, aki maga előtt a lova nyergében egy kis fiúgyerekkel kilovagolt a kapu leeresztett felvonóhidján. Ez a kisfiú Istvánka volt, István úr fia. A szipáhik csak néhány gyermeket vittek magukkal, a felnőtteket mind legyilkolták.
Ilona lassan, hangsúly-ozva beszélt tovább:
— Kitépett sarj vagy, István! Meg akarták ölni benned mindazt, ami voltál. De mégsem tudták! Nézz a szemembe, és felelj!
Kurt aga megbabonázva engedelmeskedett. Szemük sugara találkozott, de Kurt elkapta tekintetét.
— Most menjünk! — mondta halkan, és felállt a régi padról.
Szótlanul mentek a ház felé. Odabent Zay Ferenc és Haszán basa csatázott a sakktáblát nézve. Bálint deák vörös arcán meglátszott már a borivás,
Haszán basa megszólalt:
■— Melyik i'ózsám tetszett a legjobban?
— A fehér rózsák, uram — válaszolta Kurt.
Zay Ferenc Ilonára nézett. Mindjárt észrevette, hogy valami történt a két fiatal között. Ilona arca bosszús töprengést árult el. Kurt szórakozottan felelgetett a basa kérdéseire.
A játszma végén Zay Ferenc búcsúzkodott. Haszán basa hiába marasztalta. Kurtot azonban nem engedte távozni, vele még sakkozni akart.
A búcsúzáskor Ilona megsúgta Kurtnak, nézzen be a Magyar Házba, mielőtt hazamegy. Egy kis csomagot szeretne küldeni az apjának. Kurt megígérte, hogy a hátsó kapun, a kerten át fog bemenni.
Zay Ferenc már útközben faggatta Ilonát.
— Mi történt köztetek? — kérdezte kíváncsian.
100
— Harc folyik Istvánban, Ferenc bátyám. Már megingattam benne a törököt, de még nem győztem le. Nehéz egy kitépett sarjat visszaültetni eredeti földjébe.
— Már az igaz, Ilona húgom, különösen akkor, ha **a** gyökereket régen elszakították.
Alig szállt alá az alkonyat, Kurt máris megérkezett **a** hátsó kapuhoz, ahol Bálint deák várta. Ilona egy kis csomagot készített az apjának, amelyben szalonna és sódar volt, ilyen hazai ételeket régen nem ehetett Nyáry Lőrinc. A magyar szobában ültek, amikor Zay Ferenc belépett Nádvágó Mihály hadnagyával együtt.
Zay úr elhelyezkedett, azután beszélni kezdett. Elmondta a mohácsi csatavesztést és azt, hogy ő miképpen menekült meg a harcból tizenkét emberével. Kurt eleinte unott arccal hallgatta a hajdani udvari kamarás elbeszélését, de egyszerre csupa fül lett, amikor a megrohant udvarházról és faluról esett szó.
— Abból a faluból megmenekült egy kisfiú. Nádvágó Mihály. Nézd meg jól, Kurt aga, itt áll most előtted! Beszélj. Mihály fiam!
Nádvágó Mihály udvariasan fejet hajtott, majd elmondta annak a hajnali támadásnak a történetét. Elbeszélte, miképpen ölték meg a szüleit, hogyan ugrott le **a** boglyáról, és milyen szerencsésen menekült meg a rabságtól Zay Ferenc segítségével. Elmondta azt is, hogy együtt látták Zay Ferenccel azt a török lovastisztet, akinek a nyergében ott ült a kis Istvánka, István úr fia.

— Csak a gyermekeket hurcolták el, a felnőtteket mind megölték — fejezte be elbeszélését Nádvágó' Mihály.
Most az eddig hallgató Kurt is megszólalt:
— Arra én is emlékszem, csupa gyerek ült velem együtt a szekéren, amikor Hubiár jüz-bási magával vitt bennünket. Egy nagyobb fiúra is emlékszem. György
101
volt a neve. **ö** is azt mondta, hogy a szüleit megölték a faluban.
— Milyen fiú volt az a György? — kérdezte Nádvágó.
— Nálam jóval nagyobb, másra nem nagyon emlékszem, de láttam öt néhányszor a kertünkben is. Egy szakállas emberrel járt, akinek kanna volt a kezében.
— György volt az, a szomszédunk fia! — kiáltotta Nádvágó Mihály örömmel. — Az apja hosszú, fekete szakállt viselt. István úrnak volt a kerté.sze. Akkor te, Kurt aga, István úr fia vagy! Ez most már bizonyos —-mondta mély meggyőződéssel Nádvágó.
— István vagy, Kurt aga! — dörrent Zay Ferenc mély hangja. — Talán egy kihalt magyar család egyetlen élő tagja vagy. Ha pedig egyszer te is Istvánnak, csak Istvánnak fogod érezni magadat, tudod majd, miképpen kell cselekedned. De ez, Kurt aga, nem az én gondom. En itt követ vagyok, te pedig török katonatiszt. Én nem szólok, nem szólhatok bele senkinek sem a sorsába — mondta még, és elköszönt. Nádvágó Mihály árnyékként követte urát.
Ketten maradtak. A gy-ertyák apró lángjai táncoló árnyakat vetettek a falra.
—• Most már te is tudod, hogy magyar vagy, István! •— mondta csöndesen Ilona.
— A magyarok másképpen szeretik a leányt, mint a törökök. Nálunk nem a rabszolganők bazárjában vásárolják az asszonyt. Minálunk a férfinak társa az asszony, házának rendbentartója, nem pedig szolga a többi asszonnyal együtt a háremben. lít a bazárban . . . hallottam róla-. . . vén banyák vizsgálják meg a piacra került cserkesz, georgiai vagy más nemzetbeli leányokat, mint nálunk a lovakat. Megvizsgálják a testüket, a fogukat, a hajukat, azután szabják meg, hány aranyat kell fizetni értük. Mi másképpen szeretünk, István.
Kurt aga szótlanul hallgatta Ilona szavait. Nádvágó 216
Mihály döntő bizonyosságot szolgáltatott a származásáról.
„István vagyok, István úr fia!" — doboltak benne a szavak, de nem tudott megszólalni. Ilona beszélt helyette is:
— De nemcsak magyar vagy, István, hanem keresztény is. Nálunk már a pár napos gyermeket megkeresztelik. A mi vallásunk azt tanítja, hogy akit a keresztvíz ért, az keresztény marad mindhalálig. De mindennél fontosabb, hogy szeretsz engem, és én is szeretlek téged. Ez a legfontosabb.
Egj'mással szemben álltak. Ilona kinyújtotta kezét, és Kurt aga megragadta a leány jobbját, és a két szerelmes első csókjában benne izzott az eljövendő boldogság, az új élet reménye.
Amikor István búcsúzott, Ilona így engedte útjára:
— Holnap elmegyek a Bokoz Kezybe. Addig ne szólj az édesapámnak!
Másnap Bálint deák kísérte Ilonát a tenger partjára. Amikor a kapuhoz érkeztek. Méhemet alajbég várta már őket. Bálint deák az udvaron maradt, a lány tüstént felment a toronyba Kurt aga szobájába, ahol Nyáry Lőrinc ült az agával szemben a sakktábla mellett.
A várnagy felugrott a sakktábla mellől, és megölelte Ilonát.
— Drága kislányom, csakhogy újra látlak! — kiáltotta
örömében.
Nyáry egészen megváltozott, mióta viszontlátta Ilonát. Arca ismét pirosabb lett, és szája széléről eltűnt a ke-. sernyés ránc.
— De jó hazait küldött nekem az én Ilonkám! — Kö-■ szönte a sódart és a szalonnát, amellyel Zay bőségesen . ellátta a Magyar Házat.
Ilona nyomban belefogott:
101
— Azért jöttem, édesapám, hogy bevallják. : . hogy bevalljunk tenéked valamit.
— Nem értem — csodálkozott a várnagy. — A bevall-junfcat nem értem.

— István meg én megszerettük egymást. Add reánk atyai áldásodat! Most már bebizonyosodott, hogy Kurt aga valóban egy magyar úrnak elrabolt gyermeke! — És tüzetesen megmagyarázta mindazt, amit Zay Ferenc és Nádvágó Mihály mondott arról a réges-régi, szomorú reggelről.
— örülök, lelkem, de mennyire örülök! — kiáltotta Nyáry harsányan, rögtön azután azonban elszomorodott. — Jobb helyen szerettem volna mindezt hallani, nem itt, a Bokoz Kezyben, rabként, a szabadulás reménye nélkül. . .
Elhallgatott. Töprengve ült, és petyhüdt bőrének szürkéjébe ismét kékes árnyakat rajzolt a gond. Öreggé lelt néhány pillanat alatt.
— Azután miképpen gondoljátok? Csak kérdezem, mert hát a rabnak nem sok szava lehet. Ti döntitek el a sorsotokat. Nem tudom, mit is mondjak. Te, István, itt Kurt aga vagy, janicsár. A janicsárok pedig nem vihet-
, nek asszonyt a házukba, magad mondtad egyszer. Jobban is szeretném, ha igazán magyar lennél, és hazamennétek Berencsre, a családhoz! Nem, igazán nem szeretném, ha te, Ilona, itt maradnál muzulmánnak. Tudom, a szerelem legyőz minden akadályt, de hát. . .
Nem tudta befejezni. Csak nézte a két fiatalt: Ilonát Török László titkár ruhájában és a kaftános Istyánt, a janicsárt, miközben érezte, az egyik szeme sír, a másik nevet. . .
— Még nem beszéltünk a jövőről, édesapám — felelte Ilona az aggódó szavakra. — Most csak azt tudjuk, hogy szeretjük egymást. István sem szeretett eddig senkit, én sem. István magyar, annak született, neki nem;
102
kell magyarrá lennie. Nekem kellene muzulmánnak lennem, ha ő török és muzulmán lenne. De nem az! Ha pedig ő is magyar, akkor velem jön Berencsre. Erről azcr.ljan még ne beszéljünk! Nem olyan egyszerű ez.
— Bizony, nem egyszerű — mondta Nyáry is. Ilona rápillantott szerelmesére; az megértette.
— Mindjárt jövök! — kiáltotta Kurt aga, és kisietett, hogy valami ennivalót hozzon.
— Ne félj, édesapám! Ha mi megyünk, te is jössz velünk. Rábírom én Istvánt, szökjön velünk, szökjünk meg együtt az IJjtoronyból! Csak egy szót se szólj erről, még neki se!
— Zay Ferenc tudja?
— Nem tudja. Jobb, ha nem tudja! Csak a deákunk, Balint fogja megtudni, hogy segítsen. Most is velem van.
— Hol van?
— Az udvaron. Nem engedem, hogy feljöjjön ide. Most jól figyelj, édesapám! Én sem fogok többé idejönni. Könnyen gyanút foghat az őrség. Szeretik Kurt agát, de ha megszimatolnak valamit is, mindnyájan elveszünk. Légy még egy kis ideig szomorú rab, hogy később, ha minden sikerül, annál jobban örvendezhessünk mind-rivájan a szabadulásodnak!
—• Okos vagy, kislányom — mondta Nyáry, és csaknem sírva fakadt őrömében.
— Bár még sokkal okosabb és ravaszabb lennék! — sóhajtotta Ilona. — Nem könnyű kisütni, miképpen hagyjuk el észrevétlenül ezt a várost. Én a tengerre gondoltam. Csakis valamelyik idegen gályán vitorlázhatunk hazafelé a legbiztosabban. Még csak arra kérlek, édesapám, hogy Istvánnak se beszélj a szökésről! Hidd el, nehezen győztem le benne a törököt. Ha ugyan legyőztem. . .
Amikor Kurt visszatért a rizses bárányhússal, Ilona **a** tarsolyából egy kis lepecsételt cserépkancsót vett elő,
102
és mindhármuk kupájába töltött a leghíresebb magyar borból.
■— Még sohasem ittam bort! — kiáltotta Kurt aga, és riadtan nézte az aranysárgán csillogó italt.
— Az eljegyzésünkkor elérkezett ennek is az ideje! — válaszolta Ilona, és felemelte a kupát.
29.

— Mit akarsz? — üvöltötte a szultán ú j basája, a hajdani Kazun aga. Kazun mindig ordított, ha nála alacsonyabb rangú ember merte megzavarni nyugalmát. Kaszafer jüz-bási azonban nem ijedt meg az ú j basa bömbölésétől. Csak hajlongott Kazun basa előtt, hogy -hatalmas csákójának hosszú tolla csaknem a basa papucsos lábát csiklandozta. Arcán vigyorgó ráncok játszadoztak, gyulladt szemének zsibbadt tekintetét pedig le nem vette a basáról.
A barna bőrű főtiszt sötétült szemmel nézett vissza régi bizalmasára, akitől valójában undorodott, de nem nélkülözhette szolgálatait, igazán azonban sohasem ba- j rátkozott vele.
Kaszafer csak hajlongott, és féloldalt bandzsított urá- i ra, mint kakas a napra hajnaltájban.
— Mit akarsz, Kaszafer fiam? — kérdezte most már] csak hangosan, és megsimogatta erőszakos állán a gyér j szakállt.
— Kérni jöttem hozzád, uram — hangzott édeskés tolakodó hangsúllyal.
— Foglalj helyet! — mutatott a basa az egyik meg-^ tömött párnára.
Kaszaiért nem kellett kétszer kínálnia, egyetlen moz-| dulattal leült, és úgy helyezkedett el, mintha régi, ked-l veit ülőhelye lett volna Kazun párnája.

— Allah áldása kísérje minden léptedet, és őfényes-sége Szulejmán szultán kegye legyen veled! — hízelgett a főtisztnek.
— Allah legyen tevéled is, fiam! — udvariaskodott a basa, most már egészen halk hangon. — Mit óhajtasz
tőlem?
— Ha meghallgatni kegyeskedel szegény szolgádat, akkor elmondanék valamit. . .
— Meghallgatlak, fiam, beszélj!
— Tudod, uram, hogy az iskolában is mindig arra törekedtem, hogy a Begtas-rend tagjai közé ne kerülhessen hozzánk méltatlan.
— Tudom, fiam! — válaszolta sürgetően a basa.
— Mert akiben élnek gyermekkorának emlékei, az nem lehet igazán jó janicsár. Ez volt a te tanításod is.
Kazun izgett-mozgott, de nem tehetett semmit, türelmesen végig kellett hallgatnia kémjének minden szavát. Egyetlen basa sem lehetett bizonyos, meddig ülhet nyugodtan méltóságában.
Kaszafer most komoly lett, kiültek arcára a torz vonások, és dölyfösen emelte fel a fejét.
— Minden vágyam az volt, hogy a szultán parancsára a perzsák ellen mehessek a sereggel. Most mégis arra szeretnélek megkérni: itt maradhassak a városban, a laktanyában.
— Nem akarsz a perzsák ellen harcolni? — kérdezte a basa elképedve.
— Minden vágyam az, hogy a sereggel mehessek.
— Nem értelek! — kiáltotta Kazun bosszúsan.
— Nekem régóta gyanús egy régi társam. Öt szeretném megfigyelni és leleplezni.
— Kicsodát? — harsant fel á főtiszt.
— Kurt agát — felelte nyugodtan Kaszafer, és jelentősen elhallgatott.
— Kurt agát? A Bokoz Kezy parancsnokát? A váli

basa megmentőjét? Nem értelek, Kaszafer fiam. Igazán nem értelek . . .
— Elmentem hozzá, hogy visszahívjam a sereghez. De ez a gyáva nem akar részt venni abban • a harcban, amelyet őfényessége vezet, és amely harc minden janicsár számára a legelső kötelesség kell hogy legyen. Azt hazudta, fejfájás gyötri a sebesülése óta.
— De hát miért menjen akkor harcba, ha beteg? Beteg emberekre a szultánnak nincsen szüksége. Azután meg a jenicseri agaszi neveztette ki a szultánnal a Bokoz Kezy parancsnokává. Talán ott sem hagyhatja őrhelyét . . .
— Ez az, ami gyanús nekem! Abban a toronyban előkelő magyar foglyoka;t őriznek, és Kurt aga jól beszéli **a** nyelvüket.

— Nem értelek, fiam! — mordult fel a basa dühösen. — Azért lett annak a börtönnek a parancsnoka, mert érti a gyaur kutyák barbár nyelvét. Legalább tudja, miről fecsegnek a rabok.
— Érti a nyelvüket, nagyon is érti. Én azt hiszem, hogy Kurt aga a lelkében maga is magyar, és akármit is • beszél apjáról, a tiszteletre méltó Zarhán bégről, nem tőle tanulta meg ezt a gyaur nyelvet. Egy töröktől nem lehet ilyen jól megtanulni magyarul.
— Hát kitől tanulta? — kérdezte Kazun most már kíváncsian.
— Személy szerint nem tudom. Előbb tudott ő magyarul, mert szerintem, ha tagadja is, magyarnak született.
— Honnan tudod?
— Bizonyítani még nem tudom, de így érzem.
— Ez kevés, Kaszafer! — mondta komolyan a basa.
•— A janicsái-ok különben sem születtek töröknek. Te, sem vagy török, és én is horvát vagyok, mint Rusztem
104
nagyvezír. De ahogy Rusztem is jó török lett, én ís azzá váltam!...
— Amikor meglátogattam, az egyik fogollyal sakkozott. A foglyok szabadon jártak-keltek, mintha kedves vendégek lennének, nem pedig rabok. Velük barátságosabb volt, mint velem, a janicsárral, **ö,** a janicsár!
— A rabok úgy élnek, ahogyan a fényességes Szulejmán szultán engedi.
— Ezt tudom, uram, de . . .
— Akkor mit akarsz tőlem? Én nem óhajtok szembeszállni senkivel, még Haszán volt váli-basával sem, aki hálás Kurt agának, amiért megmentette az életét!
— Én csak azt szeretném, ha megengednéd, hogy ne most menjek veletek a sereggel, hanem később. Figyelni szeretném Kurt agát és leleplezni. Nekem gyanús ez az ember . . .
• — Ezt megtehetem, Kaszafer fiam. Itt maradhatsz. De én nem akarok Kurt aga dolgába beavatkozni. A Bokoz Kezyben a győzhetetlen szultán és a nagyvezír foglyait őrzik. Te tudod, mit csinálsz.
— Beleegyezel tehát, hogy itt maradjak? — kérdezte Kaszafer örvendezve, mintha rosszul hallotta volna.
— Mondtam már — felelte rosszkedvűen Kazun basa.
— Akkor nem háborgatlak tovább. Köszönöm a jóságodat !
Kaszafer köszönt, és sűrűn hajlongva távozott.
A basa sokáig nézett utána.
A sereg ezután útra kelt a szultán vezetésével.
A Begtas-dervisek között a legrongyosabb Saban apó volt. Foltozott, rongyos kaftánját évek óta hordta. Ezt a félig vak és süket öreget kereste fel Kaszafer.
— Add kölcsön a kaftanodat, derék Saban apó! Meg kell lesnem egy árulót, akit méltatlannak tartok arra, hogy továbbra is janicsár lehessen.
— A kaf tanomat? — dadogta az öreg.
104
— A kaftanodat! — ismételte Kaszafer. — Jüz-bási-| ként nem leslietem meg . . . Nem tudom leleplezni, ha \ rám ismer. Érted, Saban apó? — kérdezte, és hosszasan; magyarázta, amíg a süket Saban apó felfogta, miről is' van szó.
- — Allah legyen veled! — dadogta a vénség, és átadta a rongyos kaftánt.
Kaszafer igazi kolduló dervissé változott. Hatalmas turbánja a homlokát is eltakarta. Egy borbélytól szakállt is szerzett, amelyet csirizzel ragasztott az állára. Legvásottabb saruját kötözte a lábára, a derekára dervisolvasót tekert. A kaftán alatt azonban megmaradt' harcos janicsárnak, övéről alácsüngött jatagánja.
Ettől kezdve ott ólálkodott a Bokoz Kezy körül. Naphosszat egy nagy fa alatt ült. Ott evett-ivott. és konok elszántsággal leste Kurtot. akit közben még inkább meggyűlölt.
Ez az ellenszenv már akkor támadt benne, amikor Hadzsi Ibrahim az iskolába hozta Kurtot. Mivel Hadzsi Ibrahim Kaszafert nem szerelte, már ez is elég volt a gyűlöletre, hiszen látszott mindenki előtt, hogy a vén dervis pártfogolja Kurtot. Még

most is látta maga előtt a magas, izmos fiúcskát, akinek új süveg fedte a fejét, piros karmazsin bakancs fénylelt a lábán, és a vén dervis kézen fogva vezette be az iskolába. Hadzsi Ibrahim csillogó madárszemére is emlékezett, amelynek tekintete szeretetet sugárzott Kurtra. Kaszafer azon nyomban megutálta a szép kisfiút, és még később is irigyelte, hí-] szen hamarosan különb lett mindnyájuknál, nemcsak a; testgyakorlatok végzésében, hanem a tanulásban is.
A fogát csikorgatta dühében, amikor Kurt a felavatás : előtt nem volt hajlandó megvallani, hogy emlékszik a -múltjára.
Ahogy ült a nagy fa alatt, és leste az Üjtorony kapu

ját, eszébe jutott az is, milyen szomorú arccal hallgatta Kurt a hajón a gályarabok énekét.
,,Azok is magyarok voltak . . . Most pedig magyar rabokkal sakkozik, és nem hajlandó harcba menni a perzsák ellen. Átkozott gyaur!" — gondolta dühösen, és köpött egyet. Izzadt a melegben, de nem volt hajlandó elhagyni őrhelyét, hogy legalább az arcáról lemossa az izzadtságot.
,.Tudom, hogy áruló! Érzem, megszegi vagy már meg is szegte janicsárfogadalmát. Gyűlölöm és elpusztítom!" — mondogatta magában, hogy fokozza dühét és elszántságát.
Az egyik napon végre szerencséje volt. Kurt kilépett az IJjtorony kapuján. Egyedül ment, nem törődve azzal, kik járnak körülötte. Elment a rongyos dervis mellett is, de észre sem vette. Kaszafer megfigyelte Kurt arcát, és látta rajta, gondolatai foglalkoztatják, nem a külvilág.
Eleinte csak jó messziről követte, de fölösleges volt ez az óvatosság, mert Kurt egyetlenegyszer sem nézett hátra. Jó messzire ment a kertek felé, ahol az előkelők laktak.
Amikor Kurt belépett egy szürke ház kapuján, Kaszafer addig leskelődött, amíg beláthatott a ház udvarára. A márvánnyal kirakott udvar, a szökőkút, az illatos rózsakert és a ki-be járó szolgák elárulták, hogy Kurt előkelő úrhoz ment látogatóba.
..Ez tehát Kurt barátja, a főbasa" — gondolta, és eszébe jutott az a szemtelen alajbég, aki nem volt hajlandó kinyitni a Bokoz Kezy kapuját, amikor ő Kurtot kereste.
— Vajon ki lakik Allah kegyelméből ebben az előkelő házban ? — kérdezte az egyik szolgától.
— Hát ezt sem tudod? — nevetett a szolga. — Haszán váli-basa él itt. Ez a ház már akkor is az övé volt, amikor a szultán Érzerumba küldte. Mit akarsz uramtól?

— Csak erre jártam, és megéreztem a rózsák illatát. Nagyon szeretem a virágokat.
— O, Haszán basa rózsái híresek! — fecsegte a szolga, és belépett a kapun, amely előtt megtermett legények őrködtek, a basa albán testőrei.
Kaszafer eltávozott a ház közeléből, és letelepedett az út szélén egy bokor tövébe. Innen kényelmesen megfigyelhette a ház kapuját. Nem kellett sokáig várnia. Csakhamar megpillantotta a basa lovasait, akiket a város felől idevezető úton az óriás termetű Memi vezetett. A lovasok között észrevette nyomban a három idegent, egy idős, komor arcú férfiút, egy fiatalabb embert és egy egészen fiatal legényt.
„Gyaur kutyák! — motyogta magában, és gúnyos elégedettséggel vigyorgott. — Itt találkozik velük Kurt aga! — fűzte tovább a gondolatot. — Nem jöttem hiába . . ."
Csodálkozva látta, hogy a középkorú gyaur nem az öreget, hanem a legfiatalabbat segíti le lováról.
„Vajon ki lehet ez a fiatal gyaur?" — kérdezte mában, de erre nem tudott felelni.
Kaszafer végtelen türelemmel várakozott. Egészen addig ült a bokor tövében, amíg a kapu körül nagy sürgés-forgás támadt. Ekkor feltápászkodott, és gyors léptekkel megindult azon az úton, amelyen a lovasokat jönni látta. Mire a lovasok megjelentek a kapuban, Kaszafernek már vagy ezer lépés előnye volt, és a régi falak közelébe ért. Mire utolérték, már a városban jártak. Nem is vették észre. Ki

törődik egy rongyos dervissel, aki még csak nem is kéreget, hanem lehajtott fejjel tapossa az út porát?
A lovasok lépésben haladtak, elöl a basa főembere, azután az öreg gyaur a másikkal, a legfiatalabb pedig Kurt aga mellett lovagolt.
Most már nem tágított, állandóan a nyomukban maradt, sőt el is hagyta őket, amikor mindnyájan megáll
106
tak egy régi görög ház kapujánál. Kaszafer jó messzire haladt előre, majd megállt az egyik szűk köz sarkán. Tudni akarta, vajon Kurt is ott marad-e a házban; a basa lovasai visszafordultak. Akkor már sötétedett, de még jól lehetett látni. Azon töprengett, visszamenjen-e a házhoz. Már-már megindult, amikor hirtelen megtorpant. Egy régi ház kiugró oszlopától nem vette észre a közeledő Kurtot. A tekintetük találkozott egy pillanatra. Kurt megtorpant, ő pedig beugrott a szűk közbe, és szaladt vagy húsz lépést, majd megállt. A jatagánját kihúzta hüvelyéből, és várt.
,.Ha utánam jön, végzek vele!" — gondolta feszült várakozással, és megsuhogtatta éles fegyverét.
Hiába várt, Kurt nem ment utána. Amikor később visszalopakodott az útra, már nem látott senkit.
,,Hazament — gondolta. — Ezen az úton visszamehet a tengerpartra. De most már tudom, ki a barátja, és tudom, hol laknak az idegenek. Holnap azt is meg fogom tudni, kik laknak abban a régi görög házban."
Nem volt nyugta többé. A gyanú magja kikelt a lelkében, és befonta, mint a folyondár.
Csak az ői^ség és a dervisek egy része, az öregek maradtak a janicsárlaktanyában. Kaszafer jüz-bási parancsolt, azt tette, amit akart. Most már napokat töltött a Magyar Ház közelében. Az egyik nap elképedve látta, hogy nemcsak Haszán basa érkezik, hanem Ibrahim dragomán, valamint Amhád és Hajdár basa is. Tudta, hogy a basák szívesen részt vesznek az idegen követek lakomáin.
,,De mit keres itt Kurt aga? — ötlött fel benne a kérdés, amikor utoljára őt látta belépni a Magyar Ház kapuján. — Mintha észrevett volna az átkozott!" — töprengett, amikor meglátta, hogy Kurt feléje nézve tétovázik a ház kapujában. Sokáig várakozott. Régen besötétedett, de ő még min
22T
dig a szomszédos házak előtt ténfergett. A basák már mind hazamentek, kíséretük nem lézengett a kapu előtt, csak Kurtot nem látta távozni.
„Bent maradt volna? Vagy előbb ment el észrevétlenül, mint a basák? Nem lehet. A szemem is kinéztem. Bent maradt bizonyosan. De ezt mégsem meri megtenni! Hátha reggel keresik az Üjtoronyban. Hiszen hívathatja a kázi-aszker, a főhadbíró, a csausz-basi vagy a divani-dava-naziri, vagyis a rendőrminiszter . . ."
Ezek a gondolatok foglalkoztatták a felsülésén dühöngő Kaszafert. Amikor a rendőrminiszter jutott az eszébe, otthagyta leshelyét.
„Holnap elmondok néki mindent. Ismerem. Ö meg fog hallgatni. Előbb is eszembe juthatott volna."
Másnap ismét jüz-bási lett. A reggeli mosakodás, a friss, hideg víz felüdítette. Hatalmas csákója forgójából akkora strucctoll lengedezett, mintha ő lett volna a jenicseri agaszi. Kék dolmánya övén ott lógott a fehér markolatú, csei^kesz jatagán. Piros karmazsin csizmáján megcsúszott a napsugár.
Szinán bég hivatalos címe volt a divani-dava-naziri, azaz rendőrminiszter. Kora délelőtt volt, amikor Kaszafer belépett hozzá. A kölcsönös üdvözlés után Szinán bég' helyet mutatott magával szemben, a szőnyeggel takart vánkoson. Sokáig hallgattak, ahogy illett. Szinán testes férfiú volt. Olyan mozdulatlanul ült, mint egy szobor. Végül mégis megszólalt:
— Miért jöttél hozzám, derék Kaszafer jüz-bási?
— Mert neked, Szinán bég, tudnod kell, mi történik **a** szultán városában.
— Jól mondod, tudnom kell! Bizony tudnom kell!

Kaszafer nagy lélegzetet vett, azután egy szuszra elmondta mindazt Kürtről, amit már elmondott Kazun basának is.
107
A testes főrendőr szép kövér arcán egy vonás sem mozdult, majd csöndesen válaszolta:
— Semmi ártalmasat nem tudok Kurt agáról. A szultán tette meg az Üjtorony parancsnokává. A basák is barátkoznak az idegen követekkel. Ez nem tilos. Mindenki szereti az ajándékokat, derék Kaszafer. A jó ételeket is. A franciák, az erdélyiek és a velenceiek is vendégül látják őfényessége Szulejmán szultán basáit, miért ne láthatnák vendégül a magyar követek? Fogassam el talán Ibrahim dragománt vagy Hajdár basát, mert tegnap a magyar követek vendégei voltak? A gyaurok az asztalnál sokszor lerészegednek, és fecsegnek olyan dolgokról, amikről máskor hallgatnának . . .
Elhiszem, tiszteletre méltó Szinán bég. De Kurt aga nem basa. Öt vajon miért hívták meg a követek? A basák mind távoztak, a gyaur vendégek is elmentek, de Kurt aga maradt. Késő estig vártam a kapu közelében.
Szinán bég megsimogatta szép, hosszú szakállát. Ferde vágású, olajos szemének tekintetében csúfondáros fény villant, ahogy Kaszafer torz arcára nézett.
— A Bokoz Kezyhez hamarabb lehet eljutni, ha a Magyar Ház másik kapuján távozik az, aki oda akar menni — szólalt meg a kövér bég csöndesen mosolyogva.
— A Magyar Háznak két kapuja van? — hebegte
Kaszafer.
— Kettő, Kaszafer fiam! — válaszolta fölényesen a bég. — De hát egy ember csak egy kaput figyelhet. Kurt aga Haszán basa barátja. Ha meghívták Haszán basát, a derék basa meghívatta Kurtot is. Miért ne kóstolhatná meg Kurt aga a gyaurok lakomájának jóízű ételeit? Még talán én is elmennék hozzájuk, ha meghívnának
. . ;
Elhallgatott. Később még ezeket mondta a kínosan fe-
szengő Kaszaf érnek:
107
— Amiket elmondtál, azt tudom én is. Ez azonban kevés. Nagyon kevés. Haszán basa a szi:(ltánnak egyik kedvelt embere volt sokáig. Most is az lehet még. Én nem akarok, nem is akarhatok szóbeszédre, alapos gyanú nélkül vádaskodni. Azt azonban nem tudom, és nem is tudhatom, nincs-e mégis tenéked igazad. Ha megtudsz valamit, gyere el újból! A te gyanúd nekem nem elég. Nekem több kell!
Kaszafer hajlongva távozott.
„Iblisz ördögei rágják le a hájadat! — átkozódott dühében. — Bezzeg, ha Rusztem nagyvezírnek volna gyanúja valakire, annak nem sokáig maradna a feje a nyakán! De hát Kaszafer csak egy jüz-bási, az ilyennek kár locsognia — gondolta hazafelé baktatva. — Ez a Szinán bég rosszul őrzi a szultán városát" — dohogta még akkor is, amikor a janicsárlaktanya felé irányította lépteit.
Az őrségben volt két olyan vad legény, akiket büntetésből nem vittek el a perzsák elleni hadjáratba. Éppen csak nem dobták ki őket a janicsárok soraiból. Sötét tekintetű, fekete fickók voltak, nehezen fértek meg a társaikkal. Elkeseredve őrködtek a laktanyában. Nekik nem juthat semmi sem a zsákmányból és a dicsőségből.
— Segítek rajtatok, ha ti szót fogadtok nekem! — mondta Kaszafer, amikor a két fickó parancsára meg'-jelent előtte.
— Mit kell tennünk, tiszteletre méltó Kaszafer? — kérdezte az idősebbik, akinek Riza volt a neve.
— Nyomon követnünk egy árulót! Le kell lepleznünk! Semmivé kell tennünk, ha kell, erőszakkal is! Velem jöttök?
— Veled megyünk, tiszteletre méltó jüz-bási! — szólalt meg Peliván, a fiatalabb fickó.
— Most kell indulnunk? — kérdezte Riza.
— Most még nem. De legyetek készen! Majd ha el
107

érkezik az ideje, hívni foglak benneteket — felelte Kaszafer örömmel. — Remélem, nemsokára. . . — tette még hozzá.
Riza és Pelián boldogan távozott.

30.

— Nem megyek ezután **a** Magyar Házba — mondta Kurt aga Ilonának.
— Akkor hol fogunk találkozni? — kérdezte a leány.
— Nem tudom magam sem. Haszán basához nem mehetek mindig. Nem tehetem azt, hogy a basát saját házában magára hagyjam, és veled legyek **a** kertben. Mások előtt már beszélni sem tudok úgy veled, ahogyan régen.
— Miért nem?
— Mert szeretlek! — válaszolta Kurt aga, de ezt a választ már nem is Kurt aga adta, hanem István.
— Miért nem jöhetsz a Magyar Házba? Zay Ferenc is szívesen lát.
— Tudom. Nem is a szíveslátással van baj.
— Hát mivel?
— Ha figyelnél, megláthattad volna, hogy most már a kerti kapu körül is gyanús legények sündörögnek. Én észrevettem.
— Figyelnek bennünket?
— Eddig is figyeltek, de az csak olyan tessék-lássék őrködés volt. Szerintem valójában nem is a követeket figyelik.
— Hát akkor kiket? — csodálkozott Ilona.
— Azt hiszem, hogy csak engem figyeltet valaki.
— Kicsoda?
— Nem tudom bizonyosan, hogy kicsoda, csak sejtem,'
ki lehet.
108
— Miért teszi? Miért tenné az a valaki?
— Ha az, akire gondolok, akkor tudom. Gyűlöl engem már nagyon régen.
— Miért nem beszélsz világosabban? így nem értem.
— Magam is csak a sötétben tapogatódzom — válaszolta István, és elmondott mindent Kaszaferről. Majd így folytatta: — Mégsem hihetem, hogy ő lenne az a rongyos dervis. Ö bin-bási akar lenni. Mi, janicsárok pedig csak a kardunkkal érhetünk el valamit, rangot és méltóságot éppen úgy, ahogyan gazdagságot. Birtokot, földet örökbe senki sem szerezhet nálunk, de kincseket, szolgákat igen. Kaszafer nagyravágyó. De bég vagy basa avagy más tisztes csak akkor lesz a janicsárból és a szi-páhiból, ha valamilyen hőstettet hajt végre. Mondják, a nagyvezír pénzért is ad tisztséget, de hát honnan lenne pénze egy szegény janicsárnak?... Ha nem mentettem volna meg Haszán basa életét, egyszerű janicsár lennék most is, nem pedig Kurt aga, a Bokoz Kezy parancsnoka. Akkor aztán meg sem ismerhettem volna Török Lászlót — mondta évődve.
— Az bizony nagy kár lett volna, István . . .
A tenger partján ültek, jó messze a várostól. Ide hívta Ilona levélben Istvánt. A levelet Bálint deák vitte el a Bokoz Kezybe. Kurt ugyanis nem jelentkezett két napja már.
Bálint deák és Nádvágó Mihály kísérték ide Ilonát, aki természetesen Török Lászlóként érkezett lóháton.
— Nem követett senki sem benneteket? — tudakolta Kurt.
— Nem hinném. Bálint deák okos és ravasz ember, észrevette volna. A követek különben is ki szoktak lovagolni. Bálint deák jól forgatja a kardot is, és nem ijed meg a saját árnyékától.
— Akkor mégis nekem van igazam, mert alig léptem át a Bokoz Kezy küszöbét, máris nyomomba szegődött
108
egy fiatal, kaftános alak. Engem figyelnek, jól éreztem
én ezt!
■— Hová lett? — kérdezte Ilona.

— Amikor észrevettem, hogy követ, ellenkező irányba indultam.
■— Ismered?
— Sohasem láttam. Gonosz tekintetű, fekete legény volt, a bakancsa azonban elárulta kilétét.
— Mit árult el?
— Azt, hogy a janicsáriskola tagja, vagy már janicsár.
— Mi lett vele?
— Megszabadultam tőle.
— Megölted?
— Az nem lett volna jó. Aki küldte, könnyen kideríthette volna a gyilkosságot. Gondolhatta, csak én követhettem el.
— Hátakkor? — kérdezte aggódva.
— Bementem a bazárba, és gyorsan beugrottam egy ismerős kardkovácshoz. Az ilyen iparos boltot ergasz-térionnak hívják a görögök. A kardkovács boltjának a másik utcára is van kijárata. Mondtam a kovácsnak, hogy azon a másik ajtón akarok távozni, hogy elkerüljek egy utálatos embert. A kovács hajlongva vezetett keresztül az udvaron a másik kijárathoz. Ott tiszta volt a levegő. A fekete legény a nyomomat vesztette.
— Látod, István, ezért kellene már elhagynunk ezt a várost, ezt az országot! Gyere velem Magyarországra!
— Nehéz lesz, Ilona! — válaszolta a fiatalember, de most már nem ellenkezett. Nem beszélt arról, hogy ezt a hazáját ismeri, azt meg nem. A tengerről sem beszélt, a tavasz virágairól sem. Azt sem említette már, hogy muzulmánnak nevelték.
— Miért lesz nehéz? — faggatta a lány.
— Ha észreveszik, hogy eltűntem, kerestetni fognak. Messzire nem juthatnánk, hamar utolérnének bennün

ket. Talán az lenne a legjobb, ha megvárnám, amíg te a követekkel hazamégy, aztán én meg egy Magyarországra Induló janicsárodába kérném áthelyezésemet.
Ilona nem is válaszolt erre a képtelen tervre.
— Nem jó, amit mondtam?
— Nem! — felelte haragosan a lány.
— Miért nem?
— Először is azért nem, mivel senki sem tudja, meddig marad itt Zay Ferenc követségben. A tárgyalások évekig is elhúzódhatnak. Ki tudja, mi lesz annyi idő múltán? Másodszor: hátha nem is Magyarországra küldenek majd téged. A nagy szultánnak nagy a birodalma. Ha igazán szeretsz, akkor nem ilyesmin töröd a fejedet. Én sem évek múlva akarok veled boldog lenni. . .
Elhallgatott, majd ezt kérdezte:
— Látod a tengert, István?
— Persze hogy látom — felelte a fiatalember csodálkozva.
— A tengeren kell elmenekülnünk innen! Egy francia vagy olasz hajóval. Ha egy este jó széllel elindul egy gálya, azt ugyan utol nem érik többé, még. akkor sem, ha üldözik.
— Tiepolo úrnak jó hajói vannak — mondta ki Kurt az első gondolatát. — Az olasz jó barátja Zay Ferencnek . . .
— Ez igaz, István, de Zay Ferencnek nem mondhatom el, hogy megszökünk.
— Miért nem? — És most Kurt csodálkozott a leány szavain.
— Mondtam már, Ferenc bátyám csak a tisztségével törődik, és semmi olyat nem tesz, ami ártana követi megbízásának. Ha én Bálint deákkal megszököm, vagy hajóval hazamegyek, ahhoz neki ne legyen köze. Igaz,' magam az ő engedelmével haza is utazhatnék, de én nem akarok egyedül hazatérni, hanem veled és . . ;

Elhallgatott. Habozott, kimondja-e, avagy nem. Nem kellett azonban kimondania, kimondta őhelyette István, aki ebben a pillanatban lett igazán Istvánná, magyarrá.
— Az édesapáddal — fejezte be a megkezdett mondatot.

— Köszönöm, István! Ezt sohasem felejtem el tenéked! Soha, soha! — mondta Ilona, és könnyek peregtek a szeméből.
Sokáig hallgattak, csak nézték egymást mosolyogva. „Most győztem le benne végképpen a muzulmánt!" — gondolta boldogan a lány.
— Megvallom tenéked — kezdte zavartan István —, nem tudom, lesz-e elég pénzem a hajóútra, hogy valamelyik gálya elvigyen mindhármunkat. Én szegény aga vagyok, Ilona. Sohasem szedtem el a rabok pénzét, sohasem zsaroltam őket.
— Négyen megyünk, István. BáUntot, édesapám deákját nem hagyhatom itt, Ö töröknek is öltözhet, hallhattad, milyen jól beszél törökül. A kardfoi'gatáshoz is ért. Még szükségünk lehet rá az úton. Az útiköltség se aggasszon! Nekem van háromszáz jó aranyam. Ha kell, édesapámat is felöltöztethetjük töröknek vagy velenceinek, avagy franciának. Ruhát vehetünk a görög kalmároktól, náluk minden kapható.
■— Akkor olyan helyet kell találnunk, ahol átöltözhetünk. A városban sok keresztény él, főképpen az őslakó görögök. Ha ti tárgyaltok velük, könnyen találhattok olyant közülük, aki jó pénzért bérbe adja a házát. Valahol itt a tenger partján, közel ahhoz a hajóhoz, amelyikkel majd el fogunk szökni. Bálint deák több nyelven beszél. A görög kalmárok is sok nyelven értenek szót, de legjobban az arany szavára hallgatnak.
— Ha megtalálod a gályát, annak a kikötőjéhez közel bérelünk ki házat.

— Csak Tiepolo urat ismerem — válaszolta István. ;— A velencei gályák **a** legjobbak és **a** leggyorsabbak.
— És Velencéből érhetünk leghamarább **a** hazánkba. De ne tudja meg Zay Ferenc!
— Nem fogja megtudni. Három magyar utasról és magamról szólok Tiepolónak, de nem árulom el, hogy kik azok.
— Megbízható ember? — kérdezte Ilona.
— Remélem, nem csap be. Zay Ferencet szereti. Nem hiszem, hogy oka volna ártani a magyaroknak. Ügy hallottam, személy szerint a franciák sem szeretik a törököket. Ök már sok magyart kiváltottak a fogságból, és Franciaországba vitték őket, ahol földet kaptak. A rabok mondták ezt a francia papokról. A velenceiek nem ilyen jószivűek, de pénzért mindenre hajlandók. A velencei kalmárok vigyáznak a hírnevükre, nem érdekük, hogy csaljanak. Akkor nem tudnának kereskedni. Ki bízna bennük? Aztán Tiepolo úr szereti az örmény régiségeket.
— Azok mik, István? — kérdezte Ilona ugyancsak csodálkozva. István elmondta, hogy Haszán basa erzerumi réztála milyen rendkívüli hatással volt Tiepolo úrra, majd így folytatta:
— Nekem is van egy hasonló tálam. Még az is lehet, hogy ezért a tálért is elvisz bennünket Velencébe. Akkor a pénzed is megmarad. Jó lesz az otthon is . . .
Másnap reggel Kurt aga kilépett az Üjtorony kapuján. De most már nem indult el gondatlanul, mint azelőtt, hanem óvatosan körülnézett. Jó messze a kaputól, egy öreg fa árnyékában megpillantotta a rongyos dervist, aki olvasóját pörgetve imádkozott. A fától nem messze egy gyanús férfi álldogált.
„Ezek az én embereim!" — gondolta, mert az álldogáló alakban felismerni vélte azt a janicsárféle fekete legényt, aki elől a kardkovács boltjába menekült.

ügy tett, mintha elfelejtett volna valamit, és gyorsan visszament a kapuba, amelyet az őrök még be sem zártak.
— Adj mellém két markos legényt. Méhemet! — parancsolta az alajbégnek. — Nem szeretném, ha ezt a tálat valaki kikapná a kezemből, és elfutna vele. Egy görög kalmár jó aranyakat ígért érte.
Méhemet nyomban teljesítette ura parancsát. Kurt igy szólt a legényekhez:
— Maradjatok itt! Csak akkor kövessetek, ha már jól előrementem. Az a vén dervis és az a fiatal fickó szegődik maid a nyomomba. Ti pedig őket kövessétek! Amikor a házakhoz érünk, kössetek beléjük! Arra azonban vigyázzatok, hogy bajuk ne

legyen. Addig tartsátok vissza őket, amíg én el nem tűnök a város házai között. Azután hadd menjenek, amerre akarnak!
A két legény vigyorgott. Eleget unatkoztak odabent. A várható kötődés jókedvre derítette őket. Cs^k az egyik aggódott:
— De Kurt aga, egy dervist csak nem bánthatunk . . :
— Ne féljetek! Nem igazi dervis az! Ha megfogod a hosszú szakállát, és az a kezedben marad, akkor tudod le is, hogy csaló gazemberrel van dolgod. Nem bánom, ha el is döngetitek. De fegyvert ne használjatok! Értitek? Vérnek nem szabad folynia!
•— Értjük! — válaszolták'vigyorogva.
Megindult ellenkező irányban, mint amerre Tiepolo úr raktárai voltak. Csak amikor jól előrehaladt, akkor hajolt le, mintha a csizmáján akadt volna igazítanívalója. Ebben a helyzetben hátra tudott lesni anélkül, hogy meg kellett volna fordulnia. Jól sejtette: a dervis és a fickó már a nyomában volt. Majdnem felnevetett örömében, mert a két markos őr éppen ebben a pillanatban lépett a két leselkedő sarkára.

A dervis düiiösen felüvöltött és megfordult. Az egyik őr a vén dervis hosszú szaltállához kapott, majd magasra tartotta a dervis hosszú szakállát hangos röhögéssel. A hirtelen csupasz arcúvá lett férfi talán félelmében, talán azért, hogy Kurt aga rá ne ismerhessen, gyors futással menekült visszafelé. Társa sem állt ellent, hanem követte a menekülőt.
Kurt aga visszainteit a két őrnek, majd jókedvűen ment tovább, és amikor már saját emberei sem láthatták többé, megindult Tiepolo úr kikötője felé.
— Állj — hangzott a kiáltás, amikor a kikötő területéhez érkezett, ahol fahéj és szantálfa illata keveredett a szurok maró szagával.
A török fegyveres ör mögött esöbörsisakos, lándzsás legények sorakoztak — a velencei őrség —, köpenyük alatt megvillant a fényes, sodrott páncéling.
— Erre a területre csak a szultán parancsára léphetsz, uram! — kiáltotta a velenceiek parancsnoka.
— Engem nem a szultán küldött, hanem Tiepolo úr hívott meg látogatóba.
— Ki vagy, uram? Hadd jelentsük érkezésed urunknak — mondta most már udvariasan az őrség parancsnoka.
— Kurt aga vagyok.
— Magam megyek jelenteni jöttödet, uram. Addig légy türelemmel! — mondta a parancsnok, ***és*** azonnal i elsietett.
Még vissza sem ért egészen, máris odakiáltott olaszul az őrségnek. Szavára az őrök meghajoltak, és kezükkel jelezték, lépjen be a vendég Tiepolo úr kikötőjének területére.
A parton teherhordók rakodtak. Roppant bőrzsákokat cipeltek a part mellett horgonyzó hajó gyomrába. Vezényszavak pattogtak, matrózok énekeltek, rabszolgák nyögtek, és megláncolt gályarabok pihentek kinyújtóz-

kodva a parton. Tiepolo úr még velük is törődött, tudta, ha jó erőben maradnak, tovább élnek, és gyorsabban húzzák a súlyos evezőket.
A nyitott raktárházban sárgás elefántcsont fehéredett, ámbra és rózsaolaj illatozott, a ponyvák alól selymek, bársonyok, szövetek végei kandikáltak.
A núbiai kopasz rabszolga bevezette Kurtot a fekete bútorokkal zsúfolt terembe, innen aztán Tiepolo úr belső kis szobájába. Tiepolo úr mosolygós arccal és mély meghajlással köszöntötte vendégét. Kurt alig foglalt helyet, máris friss gyümölcsöket rakott eléje kristálytálon az egyik szolga.
— Érezd jól m^gad szerény otthonomban, Kurt aga! i— köszöntötte.
Kurt udvariasan csipegetett néhány szem szőlőt, majd rátért jövetele tárgyára:

— Emlékszem, uram, hogy Haszán basa házában milyen érdeklődéssel nézted az Erzerumból hozott tárgyakat. Nekem is van egy réztálam, elhoztam, tekintsd meg!
Széthajtotta a kendőt, és a tálat Tiepolo elé tette az asztalra. Az olasz a tál fölé hajolt, és sokáig nézte a vésést. Az arca mozdulatlan maradt, csak az ajka körül látszott egy picike gúnyos mosoly.
— Szép tál, Kurt aga — szólalt meg hosszas vizsgálódás után. — Ez is keresztény munka. Keresztelő Szent Jánost ábrázolja, ahogyan megkereszteli Jézust.
— Jézus nagy próféta volt, mi úgy nevezzük, Sejjidna Isa. O még egyszer meg fog jelenni,a földön — mondta Kurt aga, eszébe jutva Hadzsi Ibrahim tanítása.
— A mi vallásunk is ezt tanítja, Kurt aga. Szép ez a tál, nagyon szép! Ne haragudj rám azonban, ha azt mondom, Haszán basa tála sokkal régibb munka. A gyűjtők pedig a tárgyakat régiségük szerint értékelik.
— Nem is a tál eladása végett jöttem hozzád, uram.
'— Boldoggá teszel, Kurt aga, ha vendégként tisztelhetlek házamban! — udvariaskodott a velencei, és sárgás arcára széles mosoly futott.
— Köszönöm, Tiepolo úr, a kedvességedet, de ha megengeded, elmondom, hogy valójában miért kerestem fel vendégszerető házadat.
Az olasz arcán meglepetés látszott. A mélyen ülő szürke szemekből kíváncsi tekintet meredt az agára.
— Megtisztelsz, ha elmondod — hadarta gyorsan.

— Sok jót hallottam rólad, uram. Megbízható, komoly kereskedőnek tartanak. A Magyar Házban aztán kiderült az is, hogy Zay Ferenc úrnak régi barátja vagy. Zay úr pedig nem barátkozik akárkivel.
— Valóban, régi barátság fűz a követhez — mondta erre a hosszú bevezetésre Tiepolo úr.' aki most már jói leplezett nyugtalansággal figyelte vendégét.
— De hát én nem Zay Ferencről akarok veled beszél
113
ni. uram. Amit mondani fogok, ahlioz a követnek semmi köze. Azt sem szeretném, ha megtudná, mit mondok tenéked. Ígérd meg, hogy más sem tudja meg!
Az olasz ravasz arcán most már meg-megrándultak az izmok. Nem válaszolt a kérdésre, hanem igy beszélt:
— Nagyon titokzatos mindez, Kurt aga. Előre is köszönöm a bizalmadat. Nem tudom, miről kell hallgatnom. ^
— Semmi károd nem lesz belőle, ha hallgatsz, de ha beszélsz, négy ember élete forog kockán. Megígéred? — kérdezte Kurt, és felemelkedett, mintha tagadó válaszra menni akarna.
Tiepolo is felugrott, és izgalmában fel-alá járt a vastag szőnyegen.
— Venni akarok tőled, Tiepolo úr. Négy helyéi Velencéig az egyik hajódon. De a száUításnak titokban kell megtörténnie! Ha nem esküszöl meg rá, hogy hallgatsz, máshoz megyek. Téged ismerlek, azért jöttem először hozzád.
— Szent Márkra, Velence védőszentjére esküszöm, hogy hallgatni fogok! — sutto'gta az olasz izgatottan.
— Nem hallgat senki sem bennünket? — kérdezte Kurt.
Tiepolo az ajtóhoz lépett, és bezárta.
— Most már senki nem hallhat minket, Kurt aga.
— Akkor üljünk le! — mondta Kurt mosolyogva, és kényelmesen elhelyezkedett a kárpitozott karosszékben.
Tiepolo is leült. Egyenes orra szimatolva meredt előre, mint a kutyáé, ha zsákmányt érez.
— Mennyiért szállítasz el titokban Velencébe négy embert?
— Törököket? — kérdezte a velencei ravasz mosoly-lyal.
— Négy magyart — felelte Kurt.
113
Tiepolo úr megdöbbent. Arca komor lett, habozott. Végre megszólalt:
— Ki az a négy ember, Kurt aga?
— Én vagyok a negyedik — válaszolta a fiatalember erős hangsúllyal.
Tiepolónak egy pillanatra még a szája is tátva maradt a csodálkozástól, azután csaknem hebegve kérdezte:
— Te magyar vagy, Kurt aga?
— Magyar vagyok! Gyermek voltam, amikor a szipáhik elraboltak, és meggyilkolták a szüleimet, akik előkelő magyar urak voltak. Mindez akkor történt, amikor Szulejmán szultán először támadta meg Magyarországot. Régi, szomorú történet ez, Tiepolo úr. Most vissza szeretnék menni a hazámba. Gyalog vagy lóháton nem mehetek, a szárazföldön nem juthatnék messzire, hamar utolérnének és elfognának. Ezért akarok a tengeren utazni. Ha észrevétlenül hajóra szállunk, ha kiderül is a szökésem, nem tudják, merre keressenek. A te hajóid gyorsak, jó széllel messze lehetünk, mire üldöznének. Azután, ha nyomunk sem maradna, ki merne terád gyanakodni? Utasokat szállítasz, igaz? Hogy egy szökevény is van közöttük, arról te nem tudhattál.
— Ha kiderülne a szöktetés, nagy bajba kerülhetnék. Tönkre is mehetnék, mert elveszteném a kikötőmet, az áruimat és üzleti kapcsolataimat.
Tiepolo úr szinte jajgatott, de Kurt tudta, csak alakoskodik, hogy felverhesse a hajóút árát.
— Mennyit kérsz az utasoktól a szállításért? — kérdezte hidegen. — Te is keresztény vagy, ők is azok. Az^ mondják, én is keresztény vagyok, mert hazámban már a kisgyermekeket is megkeresztelik. Amikor elraboltak, már nagyobb fiúcska voltam . . .

Az olasznak megvillant a szeme, de még nem válaszolt. Kurt nem hagyta nyugton, hanem tovább beszélt:
— Neked, Tiepolo úr, nem is kell tudnod semmiről.
114
Bizonyosan van egészen megbízható embered, aki egyik gyors hajódon parancsol. Ha kell, **a** négy utas velenceinek öltözve érkezik majd napszállat után arra a hajóra, amelyik még este vagy hajnalban útra kel. Velencei öltözéket szerzünk magunknak.
— Zay Ferenc tud erről? — kérdezte a velencei, és ravaszul csillogott a szeme.
— Mondtam már, hogy nem. Ö is csak akkor tudja meg majd, ha nem találkozik többé velem ebben a városban. Zay Ferenc semmi olyat nem tesz, ami ártana követi mivoltának. Ha tudná, talán még meg is akadályozná, annyira kényes a helyzete. Te is csak akkor közöld vele, ha már messze a tengeren siklunk Velence, a te városod felé. Mennyiért visz el a hajód bennünket Velencébe? — kérdezte ismét.
— Ha meg tudnád szerezni Haszán basától azt a régi crzerumi tálat, akkor ingyen is elvisz titeket a ***Dogé*** nevű vitorlás és evezős gályám.
— Mikor indul az a gálya?
— Egy hét múlva, úgy tervezzük. Addigra minden áru megérkezik, és a rakodással is végezhetünk. Meg tudod szerezni azt a tálat? — kérdezte növekvő izgalommal.
— És ha nem tudom megszerezni?
— Akkor fejenként ötven aranyat kérek. Nagyon nagy a kockázat. . . — mentegetődzött, majd hirtelen élénken megkérdezte: — Megpróbálod megszerezni?
— Megpróbálom! A basának megmentettem az életét. Talán megválik tőle, ha én kérem. Az aranyunk úgyis kevé's. Addig is fogadd el tőlem ezt a tálat ajándékba!
— Ajándéknak ez a tál is drága, Kurt aga. Én jobban szeretek venni, mint ajándékot elfogadni.
— Akkor fogadd el tőlem előlegként! Hátha én sem tudom a basától megszerezni azt a régi tálat. . .
— Köszönöm, Kurt aga! Mikorra adsz választ?
114
— Három napon belül bizonyosan. Még csak annyit akarok mondani, hogy Zay Ferenc, ha utólag megtudja elutazásunkat, nem fog haragudni. Talán még hálás is lesz tenéked éi^te.
— Értelek, Kurt aga. Zay Ferenc, régi barátom sem fog csalódni bennem. ígéretemet még mindig megtartottam. A *Dogé* nevű gálya parancsnokának, Pietro Con-cininek joga van utasokat szállítani a saját szakállára is. Ö négy utast szállít, akik fizetnek az útért. Öt nem érdekli más. Vagy neki, vagy nekem fizetnek — mondta Tiepolo, és most már mosolygott.
Hajlongva kísérte ki vendégét. Háza ajtajában még egyszer elsuttogta:
— Szerezd meg a tálat, uram!

31.

Bálint deák kibérelte Uiiarisz görög halász és halárus házacskájának-egyik szobáját. A házikó a tenger partján lapult meg, nem messze Tiepolo raktáraitól.
— Amikor jövünk, te nem látsz, nem hallasz és nem tudsz semmit! — parancsolta Bálint.
— Értelek, uram! — hunyorgott a kis görög, és a markába nyomott régi olasz aranyat babonásan megpök-döste, majd gyors mozdulattal tüntette el a vásott ruhája alatt hordott bőrzacskóban.
— De ha eljár a szád, nem adok egy lyukas garast az életedért ■— hangoztatta Bálint, és megmutatta köpönyege alatt lapuló kardját. — Inkább most mondd meg, ha nem tudsz hallgatni, és add vissza az aranyat!
— Hallgatok, uram, mint a halottak, de te is ígérd meg, hogy nem keversz bajba! Nem szeretnék hóhérkézre kerülni. . .
114

— Egy török úr találkozik majd a szobádban férfiruhába öltözött kedvesével. Előkelő török úr és egy idegen úr leánya, akik titokban szeretik egymást? Érted már? Mást nem mondhatok.
Uliarisz megkönnyebbülten sóhajtott fel. Kékesfekete szakállát örvendezve simogatta, és alig nyíló szájjal hadarta;
—• Mindent megteszek, uram, ami csak tőlem telik, hogy jól érezzék magukat. . .
— Csak egyet kell tenned! Ha megérkezünk, kiülsz a partra, és hallgatsz. Mi is kint fogunk őrködni, amíg ök a házban lesznek.
Másnap reggel Ilona és István már a görög házában találkozott. Bálint és Nádvágó Mihály a ház előtt őrködött. István elmondta, hogy Tiepolo hajóján, ha minden jó! megy, egy hét múlva elvitorlázhatnak.
— Mondd. Ilona! Tudsz szerezni egy díszes zsebórát? Mennél értékesebb az óra, annál jobb. Mondják, hogy a követek drágaköves zsebórákat ajándékoztak a szultán basáinak.
— Ferenc bátyám több zsebórát hozott magával ajándékozás céljából. Nem tudom, van-e még belőlük. De minek kell neked zsebóra, István?
— Nem magamnak kérem. A basák büszkélkednek az ajándékba kapott órákkal. Nálunk nem tudnak zsebórát készíteni.
— Nem értem — csodálkozott a lány.
— Mindjárt megérted. Haszán basa egyszer elárulta, hogy ő is szeretne egy zsebórát. Namármost! A basának van egy erzerumi réztála. Ezt a tálat Tiepolo úr annyira megkívánta, amikor meglátta, hogy most is beszél róla. Azt mondta, ha megszerzem a tálat, ingyen hajózhatunk . a *Duqe* nevű gályáján Velencébe.
— Értelek, István! Ha Ferenc bátyámnak van még

egy zsebórája, elkérem tőle. Verancsics úrtól nem kérhetek, vele nem vagyok közelebbi ismeretségben. Zay Ferenc parancsára lehetőleg elkerülöm, hogy rá ne jöhessen, ki is valójában Török László.
— Akkor máris siess! Három napon belül meg kell szereznem a tálat.
Uiiarisz boldogan dörzsölte a kezét, amikor vendégei ilyen hamarosan elhagyták nyomorúságos házacskáját.
— Bárcsak sokáig tartana ez a szerelem! — sóhajtotta. — Akkor azt sem bánom, ha kevesebb hal kerül a~ hálómba! — És boldogan simogatta meg a bőrzacskót, amelyben Bálint deák aranyát őrizte.
Ilona a magyar szobában tört rá Zay Ferencre. A követ a nagy karosszékben ült és olvasott. A könyvet kLssé távol tartotta magától, öregkorára már csak messziről látta a betűket.
— Mit akarsz, húgom? — kérdezte bosszús csodálkozással. Nem szerette, ha olvasás közben megzavarták. Most különben is nyugtalan volt, mert Verancsics Antal az egyik basától zavaros híreket kapott, változás történt a szultán udvarában.
— Ne haragudjék, kegyelmed, amiért zavarom! Nem tettem volna, ha nem lenne életbevágóan fontos, amiért ide betörtem.
Zay súlyos jobbjával az asztalra tette a könyvet. Szúrós tekintete nyugtalanul fürkészte a leányt. Arcára kiültek a marcona vonások. Mély hangja megzendült:
— Ülj le, húgom! Beszélj! Mi történt?
•— Szükségem lenne egy értékes zsebórára! Kérem kegyelmedet, adjon nekem egyet. Otthon megfizetem az árát, ha kell, akár kétszeresen is.
Zay Ferenc azt hitte, rosszul hall.
— Értékes zsebórát mondtál, Ilona? — kérdezte. ■— Azt! Amilyet a basák kaptak ajándékba.

— De hát, húgom, azok a zsebórák nem az enyémek, hanem őfelsége a király a tulajdonosuk. Nekem mindről el kell számolnom!
— Majd elszámol kegyelmed. Nem hiszem, hogy a basák írást adnak az elfogadott ajándékokról.

— Nem adnak, és nem is kérhetek tőlük. Ebben igazad van, húgom. De becsület is van a világon.
— Van hát! Azért kérem! Ha a király zsoldosaiban lett volna becsület, akkor én most nem lennék itt a szultán fővárosában, és Szolnok várának még mindig Nyáry Lőrinc lenne a várnagya.
— Mit akarsz tenni az órával?
— Egy basát akarok megajándékozni vele, egy olyan basát, aki segít nekem.
— Ne bolondozz, leányom! Olyan basa nincsen a szultán udvarában, aki egy zsebóráért kiszabadítsa édesapádat az Üjtoronyból.
— Ferenc bátyám! Kegyelmed azt mondta, hogy a foglyok kicseréléséről alig lehet szó, csak talán a béke megkötésekor. Édesapám kicserélését pedig nem fogja kérni a német király, aki Bécsből nézi tehetetlenül az ország pusztulását. Adorján deák, a budai basa követe azt állította Berencsen, van egy módja annak, hogy édesapám kiszabaduljon. Ha meg tud szökni! Ez kockázatos és veszélyes.
-— Bizony az, leányom, és én . : :
— Tudom, Ferenc bátyám nem kockáztathat. Ezt én nem is kívánom — vágott a szavába hevesen. — A követeket figyelik, a követeknek vigyázniuk kell. De én nem vagyok követ. Engem nem is láttak a basák, és én azért jöttem ebbe a városba, hogy kockára tegyem az életemet is, ha kell! Én nem akarom belekeverni Ferenc bátyámat semmibe sem, csak egy zsebórát kérek. Tegye meg azt. kegyelmed, a barátjáért és atyafiáért, amit nem hajlandó megtenni a bécsi király a szolnoki várnagyért!

•— Féltelek, Ilona! — szólalt meg a követ hosszas hallgatás után.
■— Ferenc bátyám! — kiáltotta Ilona. — Már csak egy napig vagyok Török László, a kegyelmed titkára. Ha levetem ezt a ruhát, Török László eltűnik örökre. Vagy nem így alkudtunk Ugrócon? — kérdezte sötét haraggal a szemében.
— így alkudtunk, húgom, csak féltelek . . .
— Ha megkapom az órát, nem kell féltenie. •— Megkapod, Ilona.
•— Köszönöm! — kiáltotta a lány, és felszökkent a székből. Odaugrott Zay Ferenchez, és kezet csókolt neki.
— Ne bolondozz, hallod-e! — dünnyögte engesztelődve. — De el ne áruld a királynak, hogy neked adtam!
— Nem szeretem a királyt! — vála.szolta Ilona büszkén.
— Nincs más királyunk, húgom, és én neki fogadtam hűséget — mondta a követ, és feltápászkodott a kai-os-székből. — Rossz napom van, húgom! — folytatta nyögve. — Valamilyen nyavalya állt a derekamba. Na, gy'ere! Még van két zsebórám. Választhatsz. A másik jó le.sz az ú j nagyvezírnek.
— Mi történt? Már nem Rusztem a nagyvezír?
— így mondják. Én nehezen hiszem, de ebben az országban minden megtörténhet. Azt rebesgetik, hogy a szultán, Churrem szultána és Rusztem nagyvezír cselszövésére, táborába hívatta Musztafa nevű fiát, a trónörököst, és saját sátrában fojtatta meg hóhéraival. Mikor pedig Musztafa öccse, Dzsihangir, bátyját követve a sátorba lépett, és meglátta a holttestet, elkeseredésében szíven szúrta magát. Az események hallatára a sereg janicsárjai lázadozni kezdtek, főképpen Rusztem nagyvezír ellen, akit a szultán kénytelen volt .száműzni, hogy a lázadást lecsillapítsa.

— Ki az ú j nagyvezír? — kérdezte Ilona.
— Ahmed basa és szerdár, aki Temesvárt és Szolnokot elfoglalta. Ö küldte apádat ide a szultánhoz.
— Akkor ezt az órát is kár nekiadni — mondta Ilona keserves gúnnyal, és eltette a kárminvörös rubinokkal kirakott díszesebb órát.
— Én is azt hiszem! — nevetett Zay főkapitány. — Ha Szulejmán szultán nem ölette meg Rusztemet, akkor csak annyi történt, hogy Rusztem távolról fogja irányítani a szultánt, és az ú j nagyvezírnek nem sok beleszólása lesz a birodalom

ügyeibe. Ha pedig később Rusztem visszatér, Ahmed életéért nem adok egy lyukas diót. Csönd van a városban? — kérdezte Ilonától.
— Nem vettem észre semmit sem . . .
— Én igen! — mondta a követ.
— Mit vett észre kegyelmed, hiszen idebent olvasott?
— Nádvágó Mihály jelentette az előbb, hogy a ház elől egyszerre eltűntek az őrök. Most már a kutya sem törődik velünk. A hadnagy azt is hírül hozita, hogy csapatok őrzik a Szerájt.
— Ez nekem is jó, Ferenc bátyám! — örvendezett Ilona, és elbúcsúzott, hogy a megszerzett zsebórát Bálint deákkal elküldje a Bokoz Kezy parancsnokának.
— Kurt agának hoztam üzenetet — kiáltotta Bálint deák a toronyőrnek.
Az őr lenézett a kaputoronyból, és egy kaftános, turbános törököt látott, aki most már dühösen kiáltozott:
— Mondd, hogy a basa küldött, azért siessen!
Bálint deák, amióta kibérelte Uliarisz szobáját, átváltozott törökké a görögnél, hogy ne kelljen idegenként felkeresnie Kurtot.
A basa követéről hallva, Kurt aga maga sietett a kapuhoz.
— Nem megyek be, uram! — mondta Bálint deák. —
117
A basa ezt a kis ajándékot küldi. Vigyáztam rá, mint a szemem fényére.
— Várj! Majd elkísérlek! — kiáltotta Kurt, és kilépett a kapun.
— Jó török vagy, Bálint, magam is alig ismertem rád — mondta magyarul, amikor messze kerültek a kaputól. :— Mit hoztál? Csak nem az órát?
— De azt! Egy drága órát küldött Ilona kisasszony. Arra kér, nagyon vigyázz rá, uram.
Kurt eltette az órát. Bálint tovább beszélt:
— Hallottad már, mi történt?
— Nem tudok semmit. Csak nem veletek történt valami?
— Nem. Csapatok őrzik a Szerájt. Azt rebesgetik, a szultán Rusztem tanácsára megölette a trónörököst. A katonák fellázadtak Rusztem ellen. Az ú j nagyvezír Ahmed.
— Igaz ez? — kérdezte Kurt örvendező csodálkozással. — Ha ez igaz, a mi dolgunk is könnyebb lesz, Bálint.
— Hogy igaz-e, vagy nem, azt én nem tudom. Verancsics úr jött haza ezzel a hírrel. Ö hallotta valamelyik bégtől vagy basától. Én azt gondolom, igaz hírnek kell lennie, mert már minket sem őriznek reggel óta.
A dombot megkerülve lovasok közeledtek a Bokoz Kezy felé.
— Vajon kik lehetnek? — nyugtalankodott Bálint deák a török öltözékben.
— Ne aggódj, Bálint deák! Ezek Haszán basa lovasai. Valami bizonyosan történt. A basa már régen nem küldött értem ilyen díszkíséretet.
Az óriás Memi le sem ugrott a lováról, úgy kiáltozott már messziről:
— Haszán basa vár téged, Kurt aga! Kurt búcsúzott Bálint deáktól:
— Mondd meg Ilonának, hogy a basához mentem, az 250 ólával. Vigyázz Ilonára! A megbeszélt időben holnap
iaiállíozunk.
■— Vigyázunk, István úr! — ígérte a deák, és kezét a mellén keresztbe téve, igazi törökként hajolt meg az aga Dlölt. Aki látta Bálintot, egy pillanatig sem kételkedhetett török voltában.
— Szalám aláküm! Béke veled! — köszönt vissza Kurt aga mosolyogva, majd a megérkező Memihez fordult, és így szólt: — Mindjárt veletek megyek. Csak tudatom Méhemet alajbéggel, hol találnak rám, ha keresnek.
Isztambult hajdan Nagy Conatantinus császár hét dombra építtette. Egyes utcái meredeken nyúltak el, némelyiken csak lépcsőkön lehetett közlekedni. Még álltak a görög falak, amelyek húszezer lépésnél is hosszabbak voltak, körülölelve a várost. A négyszáz bástyatorony közül is sok még épségben állt, noha meglátszott már rajtuk is, a falakon is nemcsak a száz esztendővel azelőtti szörnyű ostrom, amikor Mohamed szultán elfoglalta a várost, hanem az idő vasfoga is. A törököknek nem

volt szükségük a bástyákra és a falakra. A támadó nagyhatalmat nem fenyegethette ellenség, hiszen a birodalom határai északon Buda fölött húzódtak, délen pedig Perzsiában, ahol most nyomult előre a győzhetetlen szultán hatalmas serege.
A régi, gyönyörű márványszobrok azonban mind elpusztultak, a muzulmán hit nem tűrte sem a képeket, sem a szobrokat. A díszes paloták is átalakultak; a török élet a házon belül folyt le, az utcának nem mutatott semmit. A lakás dísztelen volt, legfeljebb szőnyeg díszítette, bútor is alig akadt benne. A gazdagok főképpen drága ruhákra, fegyverekre, lovakra és díszes lószerszámokra költötték a pénzüket. Ez a szenvedély azonban igazi fényűzés volt, nagyon sok aranyat elemésztett. A római-görög életben a fürdőnek fontos szerep ju

tott. A törökök is szerették a fürdőket, a hamamokat, aiiol órákat töltöttek el édes semmittevésben.
Megmaradtak a görög kor örökségeként a nyomorúságos városnegyedek, a rossz faházak, a gidres-gödrös, büdös sikátorok, a cserzővargák bűzt árasztó műhelyei,. a szemétdombok, a tátongó gödrök, amelyekben elhullott állatok tetemei indultak oszlásnak, ha a kóbor kutyák nem szabadították meg tőlük a várost. Ezekkel ellentétben üde foltokat jelentettek a veteményes- és szőlőskertek, amelyek még a városfalakon belül is zöldellettek.
A régi görög üzleti negyed, a Nagy Embolion helyén most bazár volt. ahol minden kalmár kínálhatta a portékáját, ha megfizette a szultán pénzügyminiszterének, a defterdárnak az adót, amelyet az adószedők hajtottak be könyörtelenül.
Kurt jól ismerte a várost, azon az úton lovagolt Memi mellett, amelyen leghamarabb lehetett eljutni a basa szürke házához.
— Mi történt. Memi? — kérdezte Kui't, amikor már a városon túljutottak. — Ennyire már régen nem becsült meg Haszán basa, hogy kísérettel érkezzem vendégszerető házába.
Memi duzzadt ajkait széthúzta a boldog mosoly, erős, fehér fogai villogtak.
— Hazamegyünk, Kurt aga! Haza a mirtidák földjére, Skander bég egykori országába.
— Miért mentek haza?
— Haszán basa régen hazavágyik. Egyszer, jó ideje már, összeveszett Ahmeddel, az ú j nagyvezírrel. Az én uram beteg ember, jobb, ha elmegy ebből a városból. Aki nincs itt, azt hamar elfelejtik. A nagy hegyek közé nem megy utána senki. Ha pedig mégis kedve támad valakinek ellene tenni valamit, elrejtjük mi őt bizonyosan. Az is megeshet, hogy aki őt keresi gonosz szándék

kai, magát sem találja meg többé. Ügy bizony! — fejezte be a beszédet, és tovább mosolygott.
Kurt úgy érkezett meg most a szürke házhoz, mint amikor először jelent meg Haszán basa hívására. De ennek a napnak a reggelén már őszi párák fátyolozták a tájat, a ragyogó sugárzásban is érezni lehetett valamit a közeledő őszből. Villogtak a délután éles fényei, az érett szölö meghitt illatát hömpölygette a könnyű szellő, és a tenger kék vizén futkosó, fehér fodrok játszadoztak.
A ház körül nagy volt a sürgés-forgás. Szolgák jöttek-mentek, görög kalmárok hoztak útravalót, és megvásárolták a basa felesleges holmiját.
Haszán basa most is a nagy diófa alatt pihent. Kurtot régi barátsággal és szeretettel köszöntötte, majd maga mellé ültette, azután sokáig hallgatott. A szolgák ételtitalt hoztak. Csak ekkor szólalt meg a basa, de most szomorúság rezgett a hangjában:
— Egyél-igyál, fiam! Ma úgysem ehettél otthon, mert az evés órája előtt hívtalak el.
Kurt szót fogadott, hiszen valóban megéhezett. Haszán basa némán ült mellette, és csak akkor szólalt meg, amikor Kurt befejezte az evés-ivást.
— Gondolom, hallottad, mi történt — kezdte.
— Sok mindent beszélnek a városban, uram.

— Minden úgy igaz, ahogyan beszélik. Tegnap kötött ki egy gyorshajó a hírrel. A Szeráj elé összevonták a városban maradt őrséget. Máshonnan is iderendeltek csapatokat. Asszony keze szőtte a cselt, de a gyilkos tett elkövetésébe Rusztem hajszolta bele a szultánt. Muszta-fa trónörökösért rajongtak a katonák. Amikor tőrbe csalták, a táborba híva őt, jobban megéljenezték, mint a szultánt. Szulejmán hamar elhitte, hogy fia a trónjára tör. A gyilkosság hírére a seregben lázongani kezdtek. Az egész perzsa hadjárat kudarcot vallott volna, ha a hadsereg fellázad. Ezt a szultán sem várhatta meg.

Gyorsan száműzetésbe küldte Rusztemet. Senki sem tudta megmondani, hogy hová. Ahmed, az én régi ellenségem lett a nagyvezir.
A basa elhallgatott, majd rövid gondolkodás után folytatta:
— Ahmed derék ember, igazi férfi, nem olyan sötét és zord, mint a cselszövő Rusztem. Éppen ezért, nem tudom, meddig lesz nagyvezír. Ahmed nyílt és becsületes is, de jóval kevesebbet ért a kormányzáshoz, a nagy birodalom irányításához, mint Rusztem. Nem fog mögötte állni a szultána sem, aki egyik fiát akarja majd a trón várományosának megtenni. A két fiú halálával célját máris elérte. Szelim vagy Bajazid lesz Szulejmán utóda. Még mindig sokan vannak egy trónra . . .
A komoly, fekete ember megigazította vörös selyem-kaftánját, azután tovább beszélt:
— Amikor először voltál itt nálam, megmondtam már, hogy haza szeretnék menni a mirtidák földjére. Ahmedet én ifjúkorában halálosan megsértettem.. Akkor megígérte: megtorolja a sértést. Ha megjön a hadjáratból, bizonyosan megteheti. Egy nagyvezír könnyen elbánhat ellenfeleivel. Nem ragaszkodom már nagyon az élethez, de annyira igen, hogy ne hagyjam megfojtatni magamat. A harcokban nem estem el, most már jobban szeretnék békességben élni, ameddig Allah akarja . . .
így beszélt a basa, majd tanácsokat adott Kurtnak:
— Te csak végezd el mindig a dolgodat! Ne szállj szembe a hatalmasokkal, és ne séi-ts meg igaztalanul soha senkit! Most pedig játsszunk utoljára! — mondta, és mosolyféle játszadozott az ajka körül, amikor a táblára állította a sakkfigurákat.
A játék végén, a búcsúzáskor Kurt elővette a rubinszemekkel kirakott zsebórát, és így szólt:
— Te olyan jó voltál hozzám, uram, ezért engedd

i

meg, hogy emlékeztetőül megajándékozzalak ezzel az v ólával! Egy magyar rabtól kaptam, akit kiváltottak **a** íogságból.
Haszán basa csaknem megkövülten bámult a drága ólára. Ilyen ajándékot csak a divánbasák vagy a nagyvezír szokott kapni az európai uralkodók követeitől.
— Mindig ilyen órára vágytam, fiam — mondta ellágyulva. — De sohasem fogadhatok el ilyen ajándékot éppen tetőled, életem megmentőjétől.
— Boldoggá tennél, ha elfogadnád! — kérlelte Kurt, hiszen bizonyos volt benne, hogy a basa ingyen nem fogadja el.
— Csak úgy fogadhatom el, ha én hasonló értékű ajándékot adhatok tenéked emlékbe. Mondd meg, mire vágyói, ha tudom, teljesítem! Másképpen nem fogadom el az órát.
A basa kezébe vette az órát, a füléhez tartotta, és áhítattal hallgatta ketyegését. Látszott rajta, megbűvölve figyeli a sohasem hallott hangokat.

Kurt egész belseje megremegett az izgalomtól. Elérkezett a nagy pillanat. Megszerezheti-e az erzerumi tálat, amelyre annyira vásik Tiepolo úr foga? Ha pedig övé a tál, övé Ilona, és megláthatja hazáját. Az igazi haza földjét. . .
— Én ezt az órát tenéked szántam, uram, egyetlen barátomnak, ha szabad így neveznem téged. Neked szántam, a jótevőmnek. Te tettél agává engem! Ha azonban semmiképpen sem fogadod el tőlem ajándékba, akkor engedd meg, hogy kérjek tőled valamit cserébe!
— Kérj, Kurt aga, amit akarsz! Ez az óra nagyon sokat ér, a rubinok rajta gyönyörűek, szebbek a gyémántnál.
—.Hát ha nem haragszol meg érte, add nekem cserébe azt az erzerumi tálat, amelyet az a gyaur keres

kedő, az a velencei úgy megcsodált. Nekem is van egy hasonló tálam.
— Azt nem adhatom .-.. — válaszolta a basa.
— Gondoltam, hogy az a tál többet ér! — sóhajtotta Kurt, és csaknem sírva fakadt keserűségében.
— Dehogy ér többet! Az csak egy réztál. Azért nem akarom neked adni, mert nem szeretnélek becsapni. Lehet, hogy annak a bolond olasznak ér valamit, ezért az óráért azonban csekély ajándék lenne.
— Nekem elég lenne, uram. emléknek tőled.
—• Jól van, megkapod a tálat, de csak akkor, ha még választasz valamit hozzá. Gyere be a házba, fiam!
Odabent a basa kinyitotta vasládáját. Drágakövek, zománcos aranyláncok, táblás gyémánttal ékes arany-gy^űrűk, régi aranypénzekből font övek, gyöngyökkel ékes násfák ragyogtak elő a fekete bársonyról.
— Válassz ezekből a tál mellé! — parancsolta a basa.
— Ezt a gyűrűt választanám, ha lehet — hebegte Kurt rábökve egy gyémánttal ékesített vastag aranygyűrűre.
Haszán basa azon nyomban kivette a gyűrűt, és Kurt ujjára húzta.
— De ez kevés, fiam! Nézd, itt a párja! Csak ez inkább női ujjra való. A gyűrűket magyar ötvösök készítették. Én egy szipáhitól vettem sok évvel ezelőtt. Egy görög kalmár látta ezeket a gyűrűket. Ö mondta, hogy ilyen gyűrűket száz esztendővel ezelőtt készítettek a magyar ötvösök.
Kurt hálálkodott. A kisebbik gyűrűt Ilonának szánta, Haszán basa tovább beszélt:
— Ez a tál tetszett annak az olasznak. Lehet, hogy neki sokat megér. Ha pénzre lesz szükséged, eladhatod neki. Nekem nem tetszett az az olasz, azért nem ajándékoztam meg vele. Zay Ferencnek inkább, de ő nem kérte. Mondd meg neki, hogy tőle nem akarok elbúcsúz

ni, nem magam miatt, hanem őmiatta. Ne mondják, hogy Haszán basa elment hozzá búcsúzni. Ahmed nagyvezír ezt nem bocsátaná meg neki. Mondd, hogy üdvözlöm, **és** sajnálom nagyon, amiért így kell elválnom tőle . . .

32.

A három lovas délután érkezett Uliarisz házacskájához. Ilona tüstént a házba ment, Bálint és Nádvágó Mihály az út menti fák árnyékában várakozott. Jöttükre a görög azonnal kiült a partra, és megsérült háióinak javításával foglalkozott.
A lombok között szél suhogott, lassú, lágy habok ütődtek fehér fodrot verve a parthoz. A nap már alacsonyabb ívű pályáján haladt, szeptember hava is nemsokára búcsúzni készült.
Ilona nyugtalanul várakozott. A görög nyomorúságos fekhelyén ült, amelyre Uliarisz előzőleg kopott szőnyeget terített. A kőpadló friss mentával volt beszórva, **a** nehéz virágillat megtöltötte a kis helyiséget.
István nagy késéssel jött meg.
— Ne haragudj, amiért késtem, de előkelő látogatóm volt!
— Kicsoda? — kérdezte Ilona.
— A divani-dava-naziri személyesen.

— Hát az ki? — csodálkozott a leány.
— Szinán bég, a szultán rendőrminisztere.
— Mit akart? — aggódott a lány.
— Valójában nem tudom. Még sohasem járt az Üjtoronyban. Meg,nézte a rabokat, beszélt az őrséggel, azután azt is megkérdezte, hogy kik a barátaim.
— Gyanakszik rád ?
— Lehet, hogy gyanakszik. Valaki, aki figyeltet, beárulhatott nála.

— Miből gondolod, István?
— Abból, hogy Szinán bég még sohasem járt az Üjtoronyban, hiszen nem is az ő gondja.
— Mit mondtál, kik a barátaid?
— Haszán basát említettem. Elmondtam azt is, ő vitt el a követek lakomájára, amelyen a divánbasák is részt vettek. Szóltam arról is, hogy volt egy kedves társam, Kaszafer jüz-bási, de ő megharagudott rám, mert nem akartam vele menni a perzsák ellen. Megmutattam a bégnek fejsérülésemet, amelytől erős főfájások gyötörnek időnként. Akkor a bég rám nézett, és ezt kérdezte: „Milyen ember az a Kaszafer ?"
— Mit feleltél?
— Ránéztem a bég dagadt arcára, és nyomban megéreztem: Kaszafer áskálódhatott ellenem.
— Mit válaszoltál neki? — kérdezte Ilona.
— Azt feleltem, hogy Kaszafer derék harcos, jó janicsár, akivel együtt harcoltam Erzerum tartományban. Arról is faggatott: barátom-e. Most már tudtam, honnan fúj aszél, színleltem én is. Már a janicsáriskolában **a** barátom volt, hazudtam, és sajnálom, hogy most már nem barátkozhatom vele, hiszen elment a sereggel a perzsák ellen. Erősködtem, ha nem lennék beteg, vele mentem volna. Szinán bég csak mosolygott, de ez a mosolya arról árulkodott: tud valamit Kaszaferről. Szerintem Kaszafer itt lappang valahol a városban, ezért most nagy kerülővel érkeztem ide, és folyton figyeltem, nem követ-e valaki. Nem láttam azonban sem **a** rongyos dervist, sem a rossz képű, fekete fickót. De hagyjuk Kaszafert! Hagyjuk Szinán béget is! Megszereztem a tálat! Ide nézz! Még ma elviszem Tiepolo úrnak.
Hona tapsolt örömében, majd elkomolyodva kérdezte:
— Már most nekiadod?
— Most csak megmutatom neki, hogy lássa, és megbeszélem vele, melyik este szállhatunk Pietro Concini

gályájára. Csak akkor adom ki a kezemből, amikor már a hajón leszünk.
— Okosan teszed! Igazárr te sem ismered ezt a Tie-polót. • -
— Majd küldd el Bálintot, megírom az indulás idejét! Én most már ki sem akarok mozdulni az Üjtoronyból. . . De várjunk csak, nem lesz'jó mégsem: nem írok levelet! Ha elfognák Bálintot, ne találjanak nála semmit! Vigyáznunk kell nagyon! Ha Szinán bég nem is figyeltet, annál inkább leskelődik ez az átkozott Kaszafer. Kémkedéssel és vádaskodással akar magasabb rangot elérni. Már az iskolában besúgó volt, Kazun aga titkos embere. Kazunból basa lett azóta, Kaszafer pedig bin-bási szeretne lenni. Tudod nüt? Ne jöjjön Bálint az Üjtorony-hoz sem! Nem kell, hogy megint lássák! Várjon rám a régi fürdő előtt. Abba a fürdőbe gyakran megyek.
Elbúcsúztak. István még beszélt Bálint deákkal is. Megkérte, nagyon vigyázzanak, ha gyanús alakot vesznek észre, csalják valamilyen elhagyott helyre, és ott végezzenek vele. Másképpen nem tehetnek, hiszen az életükről van szó.
Megvárta, amíg a három lovas eltűnt a város felé vezető úton. Behívta a házba Uliariszt, egy aranyat adott neki, és megkérte, nézzen köriU alaposan, nem leselkedik-e a közelben valaki.
— Nem láttam senkit sem, uram. Errefelé csak szegény emberek laknak. De a kívánságod parancs. Várj meg, amíg körüljárom az egész környéket! Felismerem én a gyanús idegent.

A kis görög hálás vigyorgással köszönte meg a pénzt. Mielőtt elindult, újból háromszor hajolt meg Kurt aga előtt.
Uliarisz nemsokára mosolyogva tért vissza.
— Nyugodj meg, uram! Semmi gyanúsat nem vettem észre. Ismeretlen embert sehol sem találtam. Még a

szomszédok is távol vannak otthonuktól. Csak tőlem jó messzire, északra van sürgés-forgás, de hát ott Tiepolo úr szolgái rakodnak.
Kurt kilépett Uiiarisz házából. Csaknem ellenkező irányba indult meg, mint amerre Tiepolo raktárai álltak. A lombok közt langyos szél osont, villogtak a város távoli házai a lemenő nap fénysugaraiban. Az őszi ég f akókéksége ott tükröződött az aranypikkelyekre bomló, rezgő víztükörben.
Nagy kerülővel ért **a** velencei raktáraihoz. Nem látta **a** rongyos dervist sehol, a fekete janicsárt is hiába kereste fürkésző tekintete. Csak jó messzire Tiepolo úr telepétől álldogált egy turbános alak. Olyan messze volt, hogy nem láthatta az arcát, már azért sem, mert háttal állt a tengerpartnak.
— Pafancsolj, uram! Légy üdvözölve! — kiáltotta **a** velencei őrség parancsnoka, ráismerve ura vendégére, és parancsára máris egy gyors lábú legény nyargalt Tiepolóhoz.
Mire a házhoz ért, Tiepolo már ott hajlongott az ajtóban.
— örvendek, uram, amiért újból felkerestél! — udvariaskodott a velencei, és a tekintete azonnal megakadt **a** selyemkendőn, amelyben Kurt a hóna alatt szorongatta az erzerumi tálat.
A szobában már félhomály volt. A núbiai szolga két karos gyertyatartót is hozott, amelyekben drága viaszgyertyák égtek.
— Megszereztem a basától a tálat, uram! — mondta Kurt, és **a** selyemkendőbe takart tálat az asztalra tette.
— Neked adta ingyen? — kérdezte az olasz csaknem kiáltva.
— Nem, uram. Rubinokkal kirakott drága zsebórát adtam érte. Lehet, hogy az óra sokkal többet ért, de tenéked, uram, ez a tál kellett. . .

— Van olyan ember, Kurt aga, akinek az óra ér többet. Én azonban órát vehetek Velencében amennyit akarok, ha arany csörög a tarsolyomban, de erzerumi régi ötvösmunkát csak nagyon ritkán. A drága zsebóra a szultán fővárosában többet ér, mint ez a réztál. Velencében talán a réztál ér többet a zsebóránál. . .
— Mikor indul a gályád, uram? — vágott közbe Kurt türelmetlenül.
— A mi időszámításunk szerint szeptember harmincadikán, hajnalban szedi fel horgonyait a ***Doge.*** A magyarok is úgy számítják az időt, mint a velenceiek vagy a többi keresztény nép. A gálya tehát három nap múlva kel útra. Ha tudtok, már előző este jöjjetek! Velencei körgallér legyen rajtatok, a velencei viselet ugyanis" neiir kelt gyanút a szultán fővárosában. A trónörökös halála óta kevesebbet törőSnek az idegenekkel, mint azelőtt. Csak a lázadástól félnek, de lázadás nem lesz. A szultán csak a vetélytársaival kegyetlen, a nép szereti, sokan rajonganak érte, a nagy törvényhozót tisztelik benne.
Tiepolo udvariasan beszélt, de látszott rajta, nem érdekli más igazán, csak az erzerumi tál, amelyet egyszer már megcsodált a basánál. Nem is tudott tovább nyugodtan beszélgetni, ezért így szólt:
— De hát mutasd már meg a tálat!
— Nézd meg, uram! — mondta Kurt, és kibontotta a selyemkendőt. A tál ott ragyogott az asztalon a gyertyák sárga fényében.
Francesco Tiepolo viaszosfehér aftát egyszerre megpirosította az izgalom. Mélyen ülő szürke szemének sugara mohón vUlant a tálra. Reszkető kézzel emelte fel a súlyos réztálat, és a gyertyák fényébe tartotta, hogy jobban láthassa rajta a csodálatos vésést. Vékony szája körül boldog mosolygás terült szét. Nézte, nézte csak

nem megbabonázva, a gyűjtők zsákmányra lelt, üdvözült mosolyával.
— Ez az, Kurt aga, ez az! — kiáltott fel rekedten. —■ Ez a Haszán basa tálja! Ezért **a** tálért elviszlek benneteket akár a világ végére is . . .
— A tál a tiéd, uram — szólalt meg Kurt aga csöndesen. — De mivel a rubinokkal kirakott zsebóra nem volt az enyém, hanem áz egyik utasé, most még nem hagyhatom itt a tálat.
Tiepolo csalódott arcot vágott.
— Hát mikor? — kérdezte.
— Amikor **a** három magyar a gályán lesz. Akkor behozom ide a tálat, és a tiéd lesz végképpen. Ne haragudj meg érte, de aki az órát nekem adta cserére, az nem ismer téged. Én a magamét ajándékba adom emlékül tenéked. Boldoggá teszel, ha elfogadod, uram. Az indulás estéjén, ha élünk, velencei öltözékben itt leszünk idejében. Gondoskodjál ételről-italról, mert mi nem vihetünk terhet magunkkal! Az gyanús lenne, hiszen a keresztény előkelők nem cipekednek, az a szolgák dolga. Szolgát azonban, te is tudod, uram, nem hozhatunk magunkkal.
— Mindenről gondoskodom, Kurt aga. Étel-ital vele jár az utazással.
Már alkonyodott erősen, amikor elhagyta Tiepolo kikötői területét, és gyors léptekkel sietett hazafelé. Jó messzire távolodott **a** kikötőtől, amikor egy nagy fa mögül váratlanul kaftános, turbános alak ugrott eléje.
— Hát te itt őrzöd a foglyokat, Kurt aga? — kérdezte gúnyosan Kaszafer, és hangosan felnevetett.
— Hát te itt harcolsz a perzsák ellen, Kaszafer- jüz-bási? — kérdezett vissza Kurt ugyancsak gúnyosan, és arra gondolt, Kaszafert láthatta, mielőtt bglépett a velencei területre.
— Engem itthon hagytak parancsnoknak — válaszolta gőgösen **a** janicsár. — De téged nem a tengerpartra

küldtek a velencei hajókhoz, hanem a Bokoz Kezybe. Miképpen őrzöd itt a rabokat?
— Megőrzik őket a falak. Ne aggódj értük! Tudod jól, nemcsak a rabok nem mehetnek ki a kapun, de még Kaszatért sem engedi belépni a derék alajbég.
— Ne beszélj másról! — dühösködött Kaszafer. — Mi dolgod neked a velencei hajók körül?
— Ez nem tartozik rád, Kaszafer. De nem titok! Megtudhatod te is, és megtudhatja Szinán bég is, ha megmondod neki.
Kaszafer hátrahőkölt. Erre a válaszra nem számított. Kurt jól látta megdöbbenését.
— Ha nem titok, akkor miért titkolódzói mégis? — kérdezte ravaszul a janicsár, magához térve meglepetéséből.
— Moníjtam már, hogy nem titkolódzóm. Szeretnék egy zsebórát! Még Erzerumban kaptam ezt a réztálat ajándékba Haszán basától. Ezt akartam az egyik gyaurral elcserélni zsebórára.
— És nem cserélted el? — kérdezte Kaszafer még mindig hitetlenkedve.
— Sajnos, nem. A gyaur kutyának még pénz is kellene a tálon kívül, de nekem nincs pénzem, ezért hazaviszem a tálat.
— Mutasd! Ez az? — bökött a selyemkendőbe bugyolált tálra. — Hiszem, ha látom . . .
— Mondtam már, nem titok. Más is szeretne zsebórát kapni. ,Nézd meg, Kaszafer! Itt a tál!
Lassan szállt alá a homály, de még látni lehetett, hogy Kurt aga kezében valóban egy sárgás, nagy tál csillog. Kaszafer ugyancsak meresztgette a szemét.
— Mi van rávésve? Nem látom.
— Nem tudom. A basa sem tudta. A gyaurnak tetszett a vésés, mondta is, ha olcsóbb zsebórát szerez, nekem adja a tálért. Most csak drágakövekkel ékesített

órája van, gazdag basának való az, nem ilyen szegény agának, mint én. Na de menjünk! Nekem sietnem kell!...

Egy darabig eg3aitt mentek szótlanul, azután Kaszafer hirtelen elvált tőle, még csak,nem is köszönt. Kurt még jobban sietett az Üjtorony felé. Amikor visszapillantott, észrevette, hogy Kaszafer messziről utána lopakodik. ■
„Arra kíváncsi a 'gazfickó, hogy igazán hazame-gyek-e" — gondolta Kurt. Most már bizonyos volt benne: a rongyos dervis is Kaszafer lehetett, és ő küldte nyomába a fekete janicsárt.
„Mégsem voltam eléggé óvatos a múltkor! Megláthatott, amikor először mentem' Tiepolo úrhoz. Jó nyomon van. Azóta ott leskelődhet a kikötő körül. Nem törődik már a Magyar Házzal. Vagy elhitte, amit a tálról mondtam, vagy sem.. Ha nem hitte el, akkor nagyon kell vigyáznunk!" — gondolta Kurt, és megint hátranézett, de Kaszafer már nem volt sehol.

33.

— A régi fürdőbe megyek. Méhemet — mondta Kurt a reggeli imádság órája után az alajbégnek. — Ha valaki keres, küldj értem! Senki sem mehet ki a városba a rabok közül. Szinán bég parancsolta meg. Legyen a parancsa szerint! Csak az a rab mehet ki, aki át akar térni a mi hitünkre.
— Tudom, Kurt aga. Minden úgy lesz, ahogyan parancsolod — válaszolta Méhemet.
Amikor kilépett a kapun, jól körülnézett, de semmi gyanúsat nem látott. A Bokoz Kezy tájékán nyugalom honolt, a megszokott, reggeli csönd fogadta. Az egész

környék kihaltnak tetszett, az emberek a hírek hallatára jobbnak vélték, ha a házakban maradnak.
Még a fürdő közelében is kevesebben jártak, mint máskor. A kaputól nem messze ott álldogált már a turbános, kaftános Bálint deák. Veszedelmes volt kereszténynek turbánt tekerni a fejére. Akit ilyesmin rajtakaptak, annak muzulmánná kellett lennie. Bálint deák nem is a Magyar Házban öltözött török ruhába, hanem Uliarisz házában. A kis görög hallgatott, és a kapott aranyakat számlálgatta. Kedvtelve rázogatta bőrzacskóját, az aranyak csörgését figyelve.
— Holnapután úapszálltakor, amidőn a legtöbb muzulmán még az imáját végzi, legyetek útra készen Uliarisz házában! Fegyver is legyen veletek! Nyáry Lőrincnek is hozzátok jó magyar kardot és csákányt. Ezekhez a fegyverekhez ért a legjobban. Ha van, sodronyinget is húzzatok magatokra! Neked elárulom, de Ilonát meg ne rémítsd, egy gonosz ellenség les rám! Tegnap megállított, és kérdőre vont, miért járok Tiepolo úrhoz. Most már tudom legalább, hogy kitől kel\ óvakodnom. Ha holnapután is megles a velencei kikötője körül, akkor harcolnunk kell! Kaszafer ebben az esetben nem maradhat életben. Bajt hozhatna Tiepolo úrra is. Megértettél mindent, Bálint? — szólt Kurt.
— Megértettem, István úr — felelte a deák, majd rövid gondolkodás után így szólt:
— Velünk lesz Nádvágó Mihály is. Már beszéltem vele. Rajtam és Zay úron kívül csak ő tudta, ki rejtőzködik Török László ruhájában. Nádvágó jól forgatja a kardot. Török ruha lesz rajta, hogy ne sejtsék idegennek. Amikor már a gályán leszünk, ő visszamegy majd Uliarisz házába, ahonnan kora reggel tér- vissza a Magyar Házba. Éjjel nem jó egyedül kószálni a városban, még török ruhában sem, könnyen kerülhet kés az ember bordái közé.
— Okos ember vagy, Bálint! Lehet, hogy nagy szük

ségünk lesz Nádvágóra. Ilona helyett is nekünk kell harcolnunk, ha megtámadnak bennünket. Sajnos, ez az átkozott Kaszafer **a** nyomomban volt mindig, bárhogyan vigyáztam. Ha leleplezné a szökésemet és Nyáry Lőrinc megszöktetését, engem kivégeznek, Kaszafert pedig előléptetik. Rögtön bin-básis lenne belőle anélkül, hogy **a** perzsák ellen harcolt volna.
— Értelek, István úr! Mi egy húron pendülünk Nádvágóval. Levágtunk már jó néhány ellenséget. Ha a kikötő elérése előtt megtámadnak bennünket, akkor mi levágjuk őket. Csak az lenne baj, ha nagyon sokan rontanának reánk.
— Nem hiszem, Bálint. Kaszafer csak reám gyanakszik. Néhány janicsárt azonban magával hozhat, ez igaz, de négy, mindenre elszánt magyar is ér valamit.

— Nyáry Lőrinc, az én uram hárommal is felér! — dicsérte urát Bálint.
— Akkor nincs miért aggódnunk — felelte István, és elbúcsúzott a deáktól.
A fürdőből **a** déli imádság órája előtt ért haza. Méhemet és az őrök a kútnál mosakodtak, majd gyékény szőnyegüket leterítve mondták el az imát. Kurt velük imádkozott, és velük együtt kanalazta a csorbát, az ürü-hiísból, vöröshagymából és **Fízsből főzött** levest, a törökök egyik kedvelt ételét. Sokszor imádkozott és evett együtt embereivel, ezért is szerették annyira.
Délutánra elszürkült az ég. A tenger felől pókhasú felhők lógtak, de a szél tovahajtotta őket észak felé. A szürke fátyolfelhőkön keresztül csak tétova sugarakat bocsátott alá a nap.
Nyáry Lőrinc ott ült Km-t szobájában. Izgalmában a szája szélét rágta, úgy hallgatta az agát, aki már nem volt aga, hanem éppen olyan magyar, mint **ő.**
— Törökké kell lenned, Lőrinc! — kezdte Kurt a beszélgetést
125
— Törökké? — hördült fel a fogoly. — Akkor inkább dögöljek meg! Nyáry Lőrinc nem lesz muzulmán! Megbolondultál, István? Te, a leányom vőlegénye... — és nem tudta befejezni.
— Hallgass meg, Lőrinc! Napok óta mást sem teszek, mint az életemmel játszom. Ha bármit megsejtenek, azonnal végeznek velem. Elmondtam már neked mindent Haszán basáról, az eráerumi tálról, Zay Ferenc órájáról és Tiepolo gályájáróL Jól figyelj! A *Doge* nevű gálya, amelynek Pietro Conciní a kapitánya, augusztus harmincadikán hajnalban indul Velencébe. Előző este, tehát holnapután nekünk a gályán kell lennünk. Mindent előkészítettem. Uliarisz házában fogunk átöltözni, onnan nincs már messze Tiepolo kikötője. Nem értem rá ezekről a dolgokról részletesen beszélni veled. Nem is akartam, mert nem tudtam, reménykedhetünk-e szökésünk sikerében. De nem tu4sz mindent! Azt tudod, hogy a városban zavargásoktól tartanak, ezért a Szerájt csapatok őrzik. Azóta újabb csapatok érkeztek Ruméliá-ból. Itt járt Szinán bég, a főrendőr, és megtiltotta, hogy a rabok a városba kimenjenek az Üjtoronyból. Még kísérővel sem mehetnek. Ezt tudja Méhemet alajbég is. Tudod, hogy ez mit jelent, Lőrinc?
— Hogy én sem mehetek ki?!.,.
— Ahogy mondod. Még velem sem!
— Hát akkor? — kérdezte a fogoly elkeseredve.
— Akkor könnyen lehetséges, hogy Pietro Concini gályája nélkülünk indul el Velence felé, vagy ha mi elmegyünk, te nem jöhetsz velünk, itt maradsz örökre a Bokoz Kezyben, mert senki sem tudja megfizetniváltságdijat érted.
— Menjetek nélkülem! — mondta Nyáry gyorsan. —; Legalább a leányom és te boldogok lesztek.
— Te is velünk jössz, ha rám hallgatsz.
— Mit kell tennem?
125 ~
— Először is jól figyelned minden szavamra! Csak akkor beszélj, ha mindent elmondtam. Mindnyájunk jövőjéről van szó. Te ismered Kaszafert, aki itt volt értem, hogy rábírjon a perzsák elleni harcra. Ez a Kaszafer gyanút fogott. Nem ment el a háborúba. Nem tudom, milyen ürüggyel maradt a városban. Azóta figyel engem, lesi minden léptemet, követ, mint az árnyék mindenhová. Askálódik is! ö árult be Szinán bégnek. A bégnek különben esze ágában sem lehetett az, hogy idejöjjön. A fegyvertelen rabok nem árthatnak senkinek. A muzulmánok legfeljebb sajnálják őket, amiért nem ismerik az igaz vallást „ezek az ostoba gyaurok". A

görög keresztények örülnek, hogy élnek. Ha nincs Kaszafer, akkor mi minden nehézség nélkül utazhattunk volna el Tiepolo úr gályáján. Most azonban vigyáznunk kell! Nagyon résen kell lennünk!
Elhallgatott. Felállt a kerevetről, az ajtóhoz lépett, még ki is nézett cajta, nem leskelődik-e valamelyik őr a szobája előtt. Szinán bég látogatása óta mindent lehetségesnek tartott. .Amikor visszaült a kerevetre, egészen halkan, csaknem suttogva beszélt tovább, hiszen némelyik régi őr már tudott valamit magyarul. Nyáry Lőrinc az ajkát rágta izgalmában. Az arca sápadt volt és beesett, szeme alatt kékes karikák látszottak. AzUtán időnként megremegtek arcán a ráncok.
— Jól figyelj, Lőrinc! — folytatta Kurt. — Ha a kikötőhöz érünk, harcra is fel kell készülnünk. Kaszafer tegnap is ott leskelődött. Felelősségre vont, és megkérdezte, miért járok én a velenceiek kikötőjébe. Megmutattam neki Haszán basa tálját, amelyet egy zsebórára szeretnék elcserélni. Vagy elhitte ezt a hazugságot, vagy nem. Ha nem hitte el, akkor naponta les majd rám, talán még éjjel is, mivel konok gyűlöletében mindenképpen el akar veszejteni. Ha tehát les rám, fel fog ismerni velencei ruhában is. Janicsárok is lehetnek vele. Már

velük is figyeltetett. Nem fogja megengedni, hogy a sötétség leple alatt simán elérjük a gályát. A harctól nem félnék, ha nem lenne velünk Ilona . . .
Ilona nevének hallatára Nyáry Lőrinc megrándult, olyan gyötrelmes volt a számára gyermekét harcban elképzelni. Fogait azonban összeszorította, és hősiesen hallgatott, mert megígérte.
— Uliarisz házában nemcsak ruhát cserélünk, hanem fel is fegyverkezünk, méghozzá alaposan. Bálint deák jó magyar kardot szerez neked, de más fegyvereket is hoz magával, acélfejes, vasnyelű magyar csákányokat, és talán sodronyinget is. Ott lesz Zay Ferenc hadnagya is, Nádvágó Mihály, aki megígérte, elkísér bennünket a . partig, a kikötőig. Megmondtam Bálintnak, egyetlen támadót sem hagyhatunk életben, mert akkor Tiepolo urat keverjük bajba. Hajlandó vagy harcolni, Lőrinc?
— Minden erőmből, az utolsó csepp véremig! — felelte Nyáry. — Nem felejtettem el a kardforgatást!...
— Én is így gondoltam. Mást nem tehetünk. Most következik a nehezebb, amiről beszélni akarok. Innen velem sem távozhatsz, mert nem szeghetem meg Szinán bég parancsát. A bég olyan ravasz volt, hogy nem is nekem mondta akaratát, hanem Méhemet alajbégnek. Igy akart engem az alajbég alá rendelni. Méhemet nem nagy ész, és ez a szerencse. Alig távozott el Szinán, máris rohant hozzám, hogy mitévő legyen, hiszen két rab is akart fürdőbe menni, és Méhemet is szívesen kísérte volna őket. Ügy tettem, mintha én is tudnék a bég parancsáról, és kijelentettem, nem mehetnek a fürdőbe. Egyetlen módon hagyhatod el a Bokoz Kezyt, Lőrinc — mondta Kurt jelentősen, és elhallgatott.
— Miképpen? — kérdezte Nyáry nem kis izgalommal.
— Megmondom, hogyan gondolom, de ne szólj közbe, amíg be nem fejeztem!
— ígérem — felelte Lőrinc, és olyan belső izgalom
.
gyötörte, hogy magas homlokát kövér verejtékcseppek lepték el.
— A fogságba esett keresztényeket minden esetben kihallgatják, amikor a fővárosba hozzák őket. Veled is ezt tették. Itt meg szokták kérdezni tőlük, hajlandók-e megesküdni a Koránra. Aki erre hajlandó, az megszabadul a rabságból, és muzulmánként élhet szabadon. Erre később is van lehetőség. A rab elmegy a mosébа, bejelenti az első imámnak, hogy meg szeretné ismerni az igaz hitet. Aki muzulmán lesz, vagyis igazhitű, az akkor is szabad emberként élhet azután, ha a szultán vagy a nagyvezír foglya volt. Még ma elküldöm Méhemet alajbéget az első imámhoz a mosébа, hogy egy magyar rab muzulmán akar lenni, de előbb szeretné megismerni

Mohamed próféta tanításait. Mehemetnek megparancsolom, hogy addig hallgasson a rabok előtt, amíg nem vagy muzulmán, de az őrök tudhatják.
Nyáry Lőrinc kékült-zöldült kínjában, és most már fogcsikorgatva hallgatott, de nem szólalt meg, mivel megígérte. Kurt sárga, ezüsthímes kaftánját igazgatta, és kedvesen mosolygott jövendő apósára.
— Az imám örömmel fogadja majd a hírt, hiszen törökké lenni valójában nem egy nemzethez, hanem egy valláshoz való tartozást jelent, tehát egy magyar ember is lehet jó muzulmán. Azt fogja visszaüzenni, szívesen tanítja a gyaurt az igaz hitre, de ő nem tud magyarul, szerezzünk tolmácsot. A tolmács pedig Kurt aga lesz. Megüzenjük az imámnak, hogy holnapután kezdjük a tanulást a déli.ünádság és az ebéd után. Ha kell, elkísér majd bennünket az alajbég is, akit azonban visszaküldünk a mosóból, az imaházból, hogy legyen az Üjtoronyban is parancsnok. Az imám szereti az ajándékot, ezért viszünk neki. Elvisszük azt is, ami az utazáshoz kell.
Nyáry Lőrinc arca most már nem volt többé fakózöld 270 a dühös rémülettől, hanem ugyancsak pirosra változott az örömtől. Egyszeribe megértette jövendő vejét, aki így folytatta:
— Ajándékként, egy kaftánt és egy szőnyeget szántam neki. Ezekről szívesen lemondok az ő javára. Egyébként derék ember az imám, jól ismerem, kedvel engem. Sokat beszélgettünk a paradicsom sátoráról, amely tudvalevőleg gyöngyökből éS smaragdokból van összerakva; de szót értettünk Allah mibenlétéről is. Az imám, ez a derék férfiú el fogja neked sorolni az isteni tudomány, az ilmi-kelem főigazságait, te pedig, Lőrinc, alázatos hálával megköszönöd a tanítását, és kezet is csókolsz neki búcsúzáskor. Alkonyodni fog már, amikor kilépünk, a mosóból, és a félhomály leple alatt nem a Bokoz Kezybe sietünk vissza, hanem turbánt csavarok a fejedre, és gyoi'san felkeressük a kis görögnek, Uliarisznak a házát a tengerparton, ahonnan hamarosan elérhetjük Tiepolo úr gályáját, a Dogét, amelynek kapitánya, Pietro Concini bizonyosan vár bennünket. Amikor mindnyájan a hajón leszünk, átadom Tiepolo úrnak a csodálatos erzerumi réztálat, és azután csak a pirkadást kell megvárnunk, Lőrinc. . .
Nyáry Lőrinc felugrott, megölelte és megcsókolta Istvánt, majd csak ennyit mondott:
— Küldd el az alajbéget az imámhoz!
Minden úgy történt, ahogyan Kurt tervezte. Méhemet örömében csaknem futva tette meg az utat a moséig. Ragyogó arccal közölte az imám válaszát, aki Allah áldását kérte Kurt agára. Másnap ebéd után egy őr kísérte őket az imaházhoz, a szőnyeget és a kaftánt cipelve. Kurt azonban maga vitte a selyemkendőbe burkolt erzerumi tálat, Nyáry pedig török ruhát és apróságokat. A mosóból visszaküldte az őrt azzal az üzenettel, hogy Méhemet nyugodtan meglátogathatja a családját, mert ők estére visszatérnek.

Az imám szívesen fogadta vendégeit, örült, hogy egy tévelygőt az igazhivők sorába vezethet. Nyomban leültette őket, és azonnal hozzáfogott a tanításhoz. Kurt minden mondatát fordította, állandóan figyelmeztetve Nyáryt, milyen arccal hallgasson, mikor kérdezzen, és mikor feleljen. De mondhatott, amit akart, Kurt a legnagyobb komolysággal felelt, kérdezett a várnagy helyett, az imám legnagyobb megelégedésére. A derék férfiú olyan boldog volt, és annyira fellelkesítette térítő szavainak hatása, hogy még meg is vendégelte őket.
Kurt jól számított. A mosé nem volt közel, a tanítás és a megvendégelés sokáig tartott, csaknem lement a nap, mire kiléptek az imaházból. Már erősen szürkült, amikor elérték Uiiarisz házát. .A két „törököt" nagy örömmel fogadták. Ajtót, ablakot elfüggönyöztek, hogy még Uiiarisz se nézhessen be, mi történik a házában.

A görög azonban nem kíváncsiskodott, kiült a partra; tőle ugyan az egész viskót ellophatták volna ezek a törökök és ismeretlen idegenek, akik soha nem hallott nyelven ■társalognak.
Nyáry Lőrinc egyszerre más emt>er lett, ahogy újra kardot érzett a kezében. A fogását próbálgatta, hüvelykujjával tapintgatta a penge élét, majd az acél ruganyosságára volt kíváncsi.
Mire elkészültek, átöltöztek, egészen beesteledett. Bálint deák elbúcsúzott a görögtől, megígértetve vele, csak "akkor megy vissza a házába, ha már mindnyájan eltűnnek a szeme elől.
— Az egyik török visszatér majd hozzád, és itt alszik reggelig.
— Ahogy parancsolod, uram — hajlongott a görög.
A kis csapatot Kurt és Bálint vezette. Mögöttük ment Nádvágó. hatalmas csákánnyal a kezében. Öt követte Nyáry a leányával. Ilonának is fegyver volt a kezében, könnyű magyar szablya.

A tenger felől sós ízű, párás, esti szellő fújdogált. A ' habok finoman csobbantak a parthoz. A hold gyenge, fehér fényét megszűrték a könnyű, laza testű felhők. Az ezüstös sugárzásban látszottak a kikötőben horgonyzó hajók körvonalai. Bálint itt járt délben is, ő már tudta, melyik a ***Dogé,*** ameljmek gyomrába egész nap hordták a bőrzsákokat és a bálákat Tiepolo szolgái.
— Ott a hajó! — mutatott a holdfényben sötétlő nagy testre.
— Bárcsak rajta lennénk már! — sóhajtotta István.
A tengerről fújd szél szurokszagot hozott a kikötőből. A raktárak felől apró fények villantak, ott fáklyás szolgák dolgoztak.
Talán kétszáz lépésnyire lehettek a kikötő bejáratától. Egy kis ligetet kellett még a parton kanyargó úton megkerülniük, hogy a kapuhoz érjenek. A sötét fák lombjai között egyhangú zizegéssel osont át a tengeri szél. Bálint vette észre a fák között imbolygó árnyakat.
— Lesnek ránk, István! — súgta, és kardmarkolatához kapott.
— Mondd, hogy vigyázzanak! — súgta vissza István, de nem állt meg ő sem, hanem egyenletes léptekkel haladt céljuk felé. Nádvágó továbbadta Nyárynak Bálint jelzését, mire a várnagy az út másik szélére küldte Ilonát.
Feszült figyelemmel, hangtalanul mentek tovább **a** kikötő bejárata felé, mintha nem láttak volna semmit. Amikor az árnyakkal egy vonalba kerültek, az egyik leskelődő kilépett a fák közül, és törökül kérdezte:
— Kik vagytok, és hová mentek?
— Velenceiek vagyunk, és a hajókhoz megyünk — felelte törökül Bálint deák. . .
-
— Ez Kaszafer hangja! — súgta Kurt magyarul.
— A törököt miért viszitek? — kiáltotta Kaszafer, és a turbános Nádvágóra mutatott.

— Nem visszük, magától jön velünk, láthatod — felelte Bálint.
Még három árnyék mozdult, mire Kaszafer egészen kiugrott az útra.
— Kurt aga is veletek van?! — kiáltotta, és a török elé ugrott, mert Nádvágóban Kurtot sejtette.
— Ne sajnáld, Mihály! —kurjantotta Kurt magyarul.
Kaszafer felordított erre az ismerős hangra. A következő pillanatban villaht Nádvágó csákánya, és Kaszafer zúzott fejjel zuhant a porba.
A három árnyék ekkor előugrott. Az elsőt Nyáry Lőrinc kardja vágta le, a másodikkal Kurt végzett. A harmadik rémülten szökött hátra, és a fák közül nyilazott **a** csapat közé. A vessző Bálint karjába fúródott. Még egyszer azonban nem tudott nyilazni — Nádvágó hozzácsapta **a** csákányát. Jajgatva tántorodott meg, majd futni próbált, de két lépést sem tehetett, amikor Kurt kardja átszelte a nyakát.
— Eltalált a gazember! — nyögött fel Bálint a fáj-dalomtóL

— Siessünk! Már nem vagyunk messze. **A** hajón rendbe hozzuk a sebedet. Gyere! — biztatta Kurt Bálintot támogatva.
Kaszafer vad ordítását meghallották **a** kikötő őrei. Mire **a** kapuhoz értek, csöbörsisakos őrök lándzsái meredeztek feléjük.
— Kurt aga vagyok, Tiepolo úr vendége. Rablók támadtak meg bennünket.
A lármára Tiepolo is előkerült. Kurt vele ment be a házba.
— Elhoztam a réztálat, uram, ahogy ígértem. Sajnos, megtámadtak bennünket, az egyik utas meg is sebesült. Szerezz valakit, aki ért a sebekhez!
— Mi lett a rablókkal, Kurt aga? — kérdezte ijedten a velencei.

■— Azok nem esznek több ürühűst, uram. Ott feküsz-nek a liget mellett, ahol reánk törtek.
— Ki ez a török veletek? — aggódott Tiepolo.
— Csak a ruhája török, lu-am. O Zay Ferenc barátod hadnagya. De Zay úr nem tudja, hogy velünk jött.
— Ö is utazni akar?
— Nem teheti szegény. Ö itt marad a gazdájával, Zay úrral. Csak velünk jött, hogy többen legyünk, ha megtámadnak minket. Mindjárt vissza is megy oda, ahol töröknek öltözött.
— Bajt hoztál rám, Kurt aga. Mi lesz, ha reggel megtalálják a holttesteket?
— Az bizony kellemetlen lenne tenéked is, Tiepolo úr. Az egyik egy janicsár jüzbási, az én ellenségem. Förtelmes, gonosz és alattomos ember volt, amíg élt. Az erzerumi réztálat is el akarta rabolni tőlem.

— Mit tegyünk? Jaj, mit tegyünk? — hápogott Tiepolo.
— Megbízhatók az őreid, uram?
— Nem lennének az őreim, ha nem volnának azok.
— Akkor nincsen semmi baj! Bizonyosan akad még üres ládád. Abba rakatod a derék muzulmánokat, aztán reggel a ***Dogé*** elviszi őket is Velence felé. Hallottam, a tengeren úgy szoktatok temetni, hogy a föld helyett a víz nyeli el a halottakat. A földből ki lehet hantolni őket, de a tengerből. . .
Elhallgatott. Tiepolo megértette.

— Várj, uram! — mondta és kisietett. Rövidesen visszatért. — Vezesd a halottakhoz az embereimet!
— Majd Zay Ferenc úr hadnagya megmutatja nekik, hol feküsznek. **ö** úgyis visszamegy a városba.
Elbúcsúztak Nádvágó Mihálytól. Ö pedig megindult a liget felé Tiepolo legényeivel, akik két nagy ládát cipeltek.
Csakhamar orvos is került, aki bekötözte Bálint deák bal karját.
— Remélem, nem lesz baj! — dünnyögte az öreg olasz orvos, aki tapaszt rakott a deák sebére.
— Menjünk a gályára, uram! — mondta Kurt. Tiepolo maga vezette a ***Dogé*** utasait a hajóra, és bemutatta őket Pietro Concini kapitánynak.
— Concini szereti a magyarokat, Kurt aga. Volt egy magyar barátja, aki az unokahúgát vette feleségül. El is vitte Magyarországba. Hova is?
— Sárospatakra — ejtette ki egészen jól a város nevét Concirü.
Amikor mindnyájan elhelyezkedtek, Kurt visszament Tiepolo lakásába.
— Itt van, uram, az erzerumi tál, ahogyan ígértem. Senki sem tudja rajtunk kívül, hogy tenéked adtam.
Tiepolo ismét megvizsgálta a tálat, és mosolygott.

— Gyönyörű munka! — suttogta elragadtatással, és hálásan szorongatta Kurt kezét.
Még alig pirkadt. A keleti ég alján vékonyka vörös csík jelezte az érkező hajnalt a tenger felett derengő opálos félhomáivyban. Jó szél fújt: hűvös, hajnali, keleti szél. A sarló alakú kormánylapát fölött, a négyszögletes hátsó részben levő galériában, a kapitányi kabinban ott állt már Pietro Concini szálas alakja. Harsány vezényszavára felhúzták a vasmacskákat. Fürge matrózok kúsztak fel az árbocokra, amelyeken kiduzzadtak, szélesre feszültek az oroszlános viiorlák háromszögei. Az evezőpadokon megcsörrentek **a** gályarabok bilincsei, csikordultak a vasvillákban az evezőrudak, és **a** negyvenkét evezőlapát egyszerre vágódott a vízbe, amelynek tükrén vörös-arany tallérokat pergetett a felkelő nap sugárözöne. A ***Doge*** ellódult a parttól, másfél ölnyi fénylő rézcsőre fehér habo^; túrt a hullámok hátán. A gálya orrán levő sárga oroszlánfej némán vigyorgott.
Ott álltak mind a négyen, nekitámaszkodva a mellvédnek. A várost nézték, amely most ébredt, mintha köd-hálóingét kezdte volna levetni a nap sugaraiban.
— Az ott a Bokoz Kezy! — fohászkodott fél Nyáry.
— De előttünk Magyarország! — kiáltotta Ilona, és megszorította István kezét.
— Magyarország, ahol születtem! Most talán viszontlátom majd én is! — sóhajtotta István, és könnyes szemmel nézett a tenger fölött lebegő páirákba, amelyek valahol a végtelenben összeértek az éggel.

A kiadásért felel a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó igazgatója Felelős szerkesztő; Majtényi Zoltán • Műszaki vezető: Gonda Pál Képszerkesztő: Marosi Gyöngyi • Műszaki szerkesztő: Simon Zoltán 49 800 példány, 15,7 (A/5) i'v, MSZ 5601—59 2168—72. Szikra Lapnyomda, Budapest IF 1668—6—**7375**